UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Facultatea de Drept

Departamentul Drept Privat

Aliona Chisari-Rurak **Tatiana Mihailov**

Dorin Josanu **Oxana Chisari-Lungu**

DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

Manual

Aprobat de

Consiliul Calității al USM

(proces-verbal nr. 2 din 27.11.2025)

Chișinău, 2025

CZU 349.3:364(075.8)
D 82

Recomandat de Departamentul Drept Privat
(proces-verbal nr. 2 din 08.10.2025)
și de Consiliul Facultății de Drept a USM
(proces-verbal nr. 3 din 22.10.2025)

Recenzenți:

Sergiu Băieșu, *dr. în drept, prof. univ.*

Nicolae Sadovei*, dr. hab. în drept, prof. univ.*

Autori:

Aliona Chisari-Rurak, *dr. în drept, conf. univ.* – temele 1, 7, 8, 10, 11;

Dorin Josanu, *dr. în drept, lector univ.* – temele 3, 12, 14, 18;

Tatiana Mihailov, *dr. în drept, lector univ.* – temele 2, 4, 6, 13, 15;

Oxana Chisari-Lungu, *dr. în drept, lector univ.* – temele 5, 9, 16, 17.

La elaborarea prezentului manual au fost avute în vedere actele normative publicate până la 01.12.2025

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Dreptul protecției sociale / Aliona Chisari-Rurak, Tatiana Mihailov, Dorin Josanu, Oxana Chisari-Lungu; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Drept, Departamentul Drept Privat. – Chişinău: Editura USM, 2025. – 338 p.: fig., tab.

Referinţe bibliogr. la sfârşitul temelor. – 20 ex.

ISBN 978-9975-62-974-4.

349.3:364(075.8)

D 82

ISBN 978-9975-62-974-4

© C A. Chisari-Rurak, D. Josanu, T. Mihailov, O. Chisari-Lungu, 2025
© Editura USM, 2025

CUPRINS

Preliminarii.....7

Tema 1. NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE.....9

1. Aspecte generale privind protecţia socială..... 9
2. Apariţia şi evoluţia protecţiei sociale. Esenţa reformei sistemului de protecţie socială din Republica Moldova 16
3. Formele de organizare și finanțarea protecţiei sociale.....25
4. Noţiunea, obiectul şi metoda de reglementare ale dreptului protecţiei sociale.....30
5. Funcțiile dreptului protecției sociale.....34
6. Sistemul dreptului protecţiei sociale.....37
7. Corelaţia dreptului protecţiei sociale cu alte ramuri de drept.....39

Tema 2. PRINCIIPIILE DREPTULUI PROTECȚIEI SOCIALE.....48

1. Noțiunea și sistemul principiilor dreptului protecției sociale.....48
2. Caracteristica principiilor ramurale ale dreptului protecției sociale.....50
3. Principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale.....51
4. Principiile asistenței sociale.....54

Tema 3. IZVOARELE DREPTULUI PROTECȚIEI SOCIALE.....58

1. Noţiunea şi particularităţile izvoarelor dreptului protecţiei sociale.....58
2. Clasificarea izvoarelor formale ale dreptului protecţiei sociale.....60
3. Caracteristica celor mai importante izvoare ale dreptului protecţiei sociale.....67
4. Acţiunea izvoarelor dreptului protecţiei sociale în timp, spaţiu şi asupra persoanei.....73

Tema 4. SUBIECȚII RAPORTURILOR JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ.....79

1. Noţiunea şi clasificarea subiecţilor raporturilor juridice de protecţie socială.....79
2. Statutul Casei Naţionale de Asigurări Sociale 82
3. Alți subiecți ai raporturilor juridice de protecţie socială.....87

Tema 5. RAPORTURILE JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ.....99

1. Noţiunea şi particularităţile raporturilor juridice de protecţie socială.....99
2. Clasificarea raporturilor juridice de protecţie socială.....102
3. Elementele raporturilor juridice de protecţie socială.....106

Tema 6. STAGIUL DE COTIZARE.....111

1. Noţiunea şi categoriile stagiului de cotizare. Coraportul dintre stagiul de cotizare și vechimea în muncă.....111
2. Stagiul de cotizare general.....113
3. Stagiul de cotizare special.....116
4. Confirmarea și calcularea stagiului de cotizare.....120

Tema 7. PENSIA PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ.....123

1. Esența sistemului public de pensii din Republica Moldova.....123
2. Noţiunea şi caracteristica pensiei pentru limită de vârstă.....129
3. Condiţiile de stabilire a pensiei pentru limită de vârstă.....131
4. Pensia anticipată pentru carieră lungă.....135

Tema 8. PENSIA DE DIZABILITATE.....140

1. Esența și cauzele dizabilității.....140
2. Criteriile de determinare a gradului de dizabilitate.....143
3. Constatarea dizabilităţii.....145
4. Noţiunea şi caracteristica pensiei de dizabilitate. Condițiile de stabilire a pensiei..148
5. Reglementări juridice privind pensia de dizabilitate stabilită militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare.....151

Tema 9. PENSIA DE URMAȘ.....154

1. Noţiunea şi caracteristica pensiei de urmaş. Cercul de persoane care pot fi asigurate cu pensie de urmaş.....154
2. Condițiile de stabilire a pensiei de urmaș. Mărimea pensiei de urmaș.....156
3. Reglementări juridice privind pensia de urmaș în cazul în care întreținătorul era beneficiar al unei pensii speciale.....157

Tema 10. PENSIA SPECIALĂ.....163

1. Repere conceptuale privind pensiile speciale.....163
2. Carateristica pensiei acordate militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din cadrul organelor afacerilor interne.....166
3. Caracteristica pensiei speciale acordate judecătorilor și judecătorilor Curții Constituționale.....170
4. Pensia unor categorii de angajaţi din aviația civilă și din domeniul culturii.....173

Tema 11. PROCEDURA DE STABILIRE, CALCUL ȘI PLATĂ A PENSIEI.....176

1. Procedura de stabilire și calcul al pensiei.....176
2. Indexarea pensiei. Valorizarea venitului asigurat. Reexaminarea dreptului la pensie.....185
3. Procedura de plată a pensiei.....188

Tema 12. INDEMNIZAŢIILE PENTRU INCAPACITATE TEMPORARĂ DE MUNCĂ.....195

1. Conceptul şi categoriile indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă.....195
2. Condiţiile de acordare a indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă.....199

Tema 13. PRESTAȚIILE ACORDATE PERSOANELOR CARE AU SUFERIT ÎN URMA ACCIDENTULUI DE MUNCĂ SAU BOLII PROFESIONALE.....214

1. Noțiunea și clasificarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale.....214
2. Modul de cercetare a accidentelor de muncă și de confirmare a bolilor profesionale.....218
3. Categorii de prestații acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau bolii profesionale.....225

Tema 14. PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR AFLATE ÎN CĂUTAREA UNUI LOC DE MUNCĂ 232

1. Evoluția instituției protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.....232

2. Structura și subiecții pieței muncii.....241
3. Statutul juridic al șomerului.....246
4. Asigurarea de șomaj.....251
5. Măsurile de promovare a ocupării forței de muncă.....257
6. Programe de facilitare a ocupării forței de muncă.....264

Tema 15. INDEMNIZAȚIILE ACORDATE COPILULUI SAU FAMILIEI CU COPII.....269

1. Noțiunea și categoriile indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii.....269
2. Modul de stabilire și plată a indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii.....271
3. Contestarea deciziilor organelor ce stabilesc și plătesc indemnizațiile.....280

Tema 16. REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND PRESTAȚIILE BĂNEȘTI ȘI PRESTAȚIILE DE ALTĂ NATURĂ DIN DOMENIUL ASISTENȚEI SOCIALE.....285

1. Conceptul şi clasificarea prestațiilor bănești și a prestațiilor de altă natură din domeniul asistenței sociale.....286
2. Alocațiile sociale de stat, lunare și nominale.....290
3. Ajutorul social și ajutoarele materiale.....296

Tema 17. REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND SERVICIILE SOCIALE 303

1. Noţiunea şi importanţa serviciilor sociale.....303
2. Clasificarea serviciilor sociale și funcțiile acestora.....305
3. Beneficiarii și prestatorii serviciilor sociale.....309
4. Finanțarea serviciilor sociale.....314
5. Procedura de acordare a serviciilor sociale.....316

Tema 18. APĂRAREA DREPTURILOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ.....319

1. Forme și metode de apărare a drepturilor de protecție socială.....319
2. Contestarea deciziilor autorităților în cadrul drepturilor de protecție socială.....327

PRELIMINARII

Dreptul protecţiei sociale ca ramură distinctă în sistemul de drept s-a format relativ nu demult.

În prezent, ramura respectivă a devenit o realitate şi, în condiţiile în care se realizează reforma sistemului de protecţie socială, ea a căpătat o însemnătate deosebită. Normele juridice ale dreptului protecţiei sociale servesc ca un indicator al politicii sociale de stat menite să reacţioneze adecvat la toate riscurile sociale, apariţia cărora este condiţionată în ultimul timp şi de situaţia economică dificilă în care s-au pomenit o parte din membrii societăţii noastre.

Normele dreptului protecţiei sociale sunt adresate tuturor persoanelor, acestea însoţind fiecare individ din momentul naşterii până la sfârşitul vieţii. Totodată, apariţia raporturilor juridice de protecţie socială este determinată de aşa evenimente, cum ar fi: naşterea, incapacitatea de muncă, dizabilitatea, bătrâneţea, decesul, şomajul etc. Anume prezenţa acestora acordă persoanei dreptul de a beneficia de prestaţiile băneşti, în natură, precum şi de serviciile sociale prevăzute de legislaţia în vigoare. Mai mult decât atât, de unele drepturi din domeniul protecţiei sociale pot beneficia doar persoanele care au achitat contribuţii de asigurări sociale, iar de altele – toţi cei aflaţi în situaţie de nevoie.

Reieşind din acest principiu, în cadrul dreptului protecţiei sociale evidenţiem două instituţii de bază: asigurarea socială şi asistenţa socială.

Asigurarea socială are ca scop susţinerea persoanelor ce nu realizează venituri dintr-o activitate proprie din cauza pierderii locului de muncă sau din cauza pierderii temporare sau definitive a capacităţii de muncă. Sistemul de asigurări sociale are la bază, de regulă, contribuţia financiară a persoanelor asigurate. Astfel, fiecare asigurat (salariat sau o altă persoană prevăzută de lege) varsă o contribuţie la o instituţie competentă, având dreptul, în cazul survenirii unui risc social, la o despăgubire.

Spre deosebire de raporturile de asigurare socială, cele de asistenţă socială au o arie de cuprindere mult mai extinsă ce derivă din noţiunea de nevoie. Asistenţa socială funcţionează după un alt principiu decât asigurarea, bazându-se, în mare parte, pe fonduri ale bugetului statului, ale bugetelor locale, ale organizaţiilor internaţionale sau pe donaţii ale voluntarilor. Ea nu presupune, de regulă, nici o contribuţie financiară anterioară din partea persoanei asistate.

Reieşind din cele expuse, conchidem că cunoaşterea normelor juridice de protecţie socială constituie o necesitate nu doar pentru jurişti, ci şi pentru toţi ceilalţi membri ai societăţii. Aceste cunoştinţe ar permite fiecărei persoane care se află într-o situaţie de risc să beneficieze la timp de prestaţiile de protecţie

socială, iar în caz de necesitate să se adreseze organelor competente în scopul apărării drepturilor prevăzute de lege. De asemenea, reglementările juridice din domeniul dreptului protecţiei sociale reprezintă importanţă şi pentru angajatori, aceştia contribuind lunar la crearea fondurilor Casei Naţionale de Asigurări Sociale.

Scopul cursului *Dreptul protecţiei sociale* este abordarea detaliată a raporturilor juridice de asigurare socială și de asistență socială.

Tema 1. NOȚIUNI INTRODUCTIVE PRIVIND DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

Unități de conținut:

1. **Aspecte generale privind protecţia socială**
2. **Apariţia şi evoluţia protecţiei sociale. Esenţa reformei sistemului de protecţie socială din Republica Moldova**
3. **Formele de organizare și finanțarea protecţiei sociale**
4. **Noţiunea, obiectul şi metoda de reglementare ale dreptului protecţiei sociale**
5. **Funcțiile dreptului protecției sociale**
6. **Sistemul dreptului protecţiei sociale**
7. **Corelaţia dreptului protecţiei sociale cu alte ramuri de drept**

Abilități:

- definește protecţia socială
- evidențiază etapele de dezvoltare a dreptului protecţiei sociale
- caracterizează însuşirile metodei de reglementare a dreptului protecţiei sociale
- determină conţinutul sistemului dreptului protecţiei sociale
- delimitează dreptul protecţiei sociale de alte ramuri de drept

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit

1. Aspecte generale privind protecţia socială

Indiferent de epoca istorică, oamenii întotdeauna au întreprins anumite măsuri în scopul preîntâmpinării survenirii unor situaţii dificile care ar pune în pericol dezvoltarea normală a individului, precum şi în scopul minimalizării sau înlăturării consecinţelor negative produse de astfel de situaţii. Analizând aceste măsuri, la etapa actuală se utilizează mai multe noţiuni: *protecţie socială, securitate socială, asigurare socială, asistenţă socială.*

Noţiunea de securitate socială este mai puţin utilizată în legislaţia internă a Republicii Moldova, ea fiind însă prezentă în actele internaţionale ratificate de ţara

noastră. Astfel, art. 22 din Declaraţia Universală a Drepturilor Omului[1], art. 12 din Carta Socială Europeană (revizuită)[2], art. 9 din Pactul internaţional cu privire la drepturile economice, sociale şi culturale[3], art. 26 din Convenţia internaţională cu privire la Drepturile Copilului[4] proclamă dreptul persoanei la securitate socială.

De menționat că în actele interne este mai mult utilizată noţiunea de protecţie socială. În acest sens, evidenţiem prevederile art. 47 din Constituţia Republicii Moldova[5], conform cărora fiecărei persoane îi este garantat dreptul la asistenţă şi protecţie socială, statul fiind obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală şi serviciile sociale necesare.

Nedefinită legal, în literatura de specialitate *protecţia socială* este abordată ca o totalitate de activităţi întreprinse de către stat, organizaţiile societăţii civile, Biserică în scopul asigurării veniturilor pentru categoriile de persoane care nu pot dobândi resurse prin muncă proprie (bătrânii, şomerii, indivizii afectaţi de maladii cronice severe, persoanele cu deficienţe); protejării populaţiei faţă de efectele crizelor economice; protecţiei în caz de calamitate naturală sau de conflict armat; asigurării ordinii publice şi protecţiei faţă de criminalitate; apărării drepturilor civile; protejării faţă de orice factor de risc[6].

Reieșind din această definiție, concluzionăm că măsurile de protecție socială pot fi realizate atât în favoarea tuturor membrilor societății (în acest caz reglementările juridice fiind din cadrul mai multor ramuri de drept), cât și nemijlocit în favoarea persoanelor sau familiilor aflate într-o situație de risc social (reglementările juridice fiind din domeniul dreptului protecției sociale).

---

[1] *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr. 12 din 10.12.1948*. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1, art. 12.

[2] *Carta Socială Europeană (revizuită)*, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. Ratificată prin Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite nr. 484 din 28.01.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130. Disponibil: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/168047e170

[3] *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16.12.1966.* Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, cf. dispozițiilor art. 27. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1, art. 19.

[4] *Convenția internațională cu privire la Drepturile Copilului, nr. 52 din 20.11.1989.* Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrată în vigoare la 20 septembrie 1990. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.

[5] *Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.

[6] GHIMPU, S., ȚICLEA, Al., TUFAN, C. *Dreptul securității sociale.* București: ALL BECK, 1998, p. 67.

În același context, Dicționarul explicativ al limbii române definește *securitatea socială* ca totalitatea reglementărilor juridice pentru asigurarea stării de siguranță socială la nivel de persoană, grup social sau populație totală, precum și pentru protejarea persoanelor defavorizate sau marginalizate[7].

Analizând această definiție, concluzionăm că securitatea socială este abordată atât *lato senso,* starea de siguranță socială urmând a fi garantată unei persoane, unui grup social sau unei populații totale, cât și *stricto sensu,* anumite reglementări din cadrul securității sociale fiind destinate „pentru protejarea persoanelor defavorizate sau marginalizate".

Interpretată în sens larg, securitatea socială are ca obiective principale: garantarea bunăstării minime, a accesului la bunurile și serviciile esențiale; promovarea securității sociale active, prin elaborarea de politici și strategii în sensul prevenirii și acoperirii riscurilor; promovarea potențialului individual și social în vederea reducerii sărăciei și realizării dezvoltării durabile[8].

În alte surse doctrinare este indicat că securitatea socială presupune asigurarea unui venit de înlocuire decent persoanelor care nu pot să supraviețuiască, să-și satisfacă nevoile sociale prin muncă, și reprezintă ansamblul mecanismelor colective de impozitare și transfer cu scopul de a le proteja împotriva riscurilor sociale (boală, invaliditate, șomaj, venituri sub nivelul minim, deces), permițând adaptarea la evoluțiile economice și sociale și favorizând astfel coeziunea socială, dinamismul economic și buna funcționare a pieței muncii[9].

Observăm că, în acest caz, securitatea socială este abordată *stricto sensu,* fiind destinată persoanelor care nu pot să supraviețuiască sau să-și satisfacă nevoile sociale prin muncă.

În concluzie evidențiem că conceptul de securitate socială se consideră a fi revoluționat în anul 1942, prin celebrul raport al britanicului William Beveridge – Social insurance and alliend servides – care a proclamat obiectivul ambițios de a elibera omul de teamă și nevoie. Prin acest raport a fost motivată ideea unui drept de securitate socială, care ulterior a făcut obiectul unor documente internaționale[10]. „Noțiunea de securitate socială reprezintă atitudinea statului la un moment dat în raport cu riscurile sociale". Ea „se concretizează în mecanisme instituționale prin

---

[7] *Dicționar explicativ al limbii române.* Coordonatori: COTEANU I., SECHE I. și SECHE M. București: Univers enciclopedic, 2016, p. 1108.

[8] ROȘ, N. *Dreptul securității sociale:* Curs universitar. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită. București: Pro Universitaria, 2024, p. 18.

[9] MOARCĂȘ, C-A., ZĂRNESCU, V-L. *Securitatea socială într-o lume în schimbare*. București: Universul Juridic, 2025, p. 8.

[10] ȚICLEA, Al., GEOERGESCU, L. *Dreptul securității sociale*. Ediția a X, actualizată. București: Universul Juridic, 2024, p. 10.

care se urmărește separarea consecințelor păgubitoare produse individului de anumite evenimente calificate drept riscuri sociale[11].

În literatura de specialitate se consideră că securitatea socială constituie o garanție contra riscurilor de ordin: psihologic (boală, maternitate, dizabilitate, deces, bătrânețe), care pot afecta persoanele, antrenând astfel o reducere sau pierdere a câștigurilor; profesional (accidente de muncă și boli profesionale)[12].

În această ordine de idei, concluzionăm că noțiunile *„protecție socială”* și *„securitate socială”* pot fi abordate în calitate de sinonime, ambele fiind analizate în literatura de specialitate atât *lato sensu,* cât și *stricto sensu.* În acest context, în cadrul prezentei lucrări va fi utilizată noțiunea de protecție socială, abordată *stricto sensu,* aceasta incluzând mecanisme de protejare a persoanelor sau familiilor care se află într-o situație de risc social.

Totodată, este important să identificăm **protecția socială în calitate de sistem multifuncțional** care are la bază multiple mecanisme de protejare a membrilor societății.

În scopul analizei detaliate a *protecției sociale* se impune evidenţierea asemănărilor şi deosebirilor existente între *asigurarea socială* şi *asistenţa socială* – părţi componente ale sistemului de protecție socială.

Spre deosebire de **asigurarea socială** care presupune, conform regulii generale, acordarea prestaţiilor sociale persoanelor care anterior au achitat contribuţii de asigurări sociale la bugetul de asigurări sociale de stat, **asistenţa socială** funcţionează după un alt principiu şi are o arie de cuprindere mult mai extinsă . Ea derivă din noţiunea de „nevoie”, se acordă persoanelor aflate în situaţii de risc, nefiind necesară achitarea unei contribuţii de asigurări sociale şi se bazează pe fonduri provenite din bugetul statului, bugetele locale, Fondul de susținere a populației, donații, sponsorizări, precum și din contribuțiile beneficiarilor de asistență socială. Totodată, atât prestaţiile de asigurări sociale, cât şi cele de asistenţă socială se acordă persoanelor sau familiilor aflate într-o situaţie de risc social.

Riscul social constituie un eveniment ce influenţează sistemul economic al individului prin diminuarea veniturilor sau majorarea cheltuielilor acestuia. Principalele riscuri sociale (boala, maternitatea, dizabilitatea, bătrâneţea, accidentul de muncă şi boala profesională, decesul, protecţia juridică a urmaşilor, sarcinile familiale, şomajul) sunt prevăzute în Convenţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii nr. 102 cu privire la normele minime ale securităţii sociale, adoptată la 04.06.1952, dar neratificată încă de Republica Moldova.

[11] MOARCĂȘ, C.-A. *Dreptul social al Uniunii Europene în practică*. Partea I, București: Universul Juridic, 2018, p. 31.

[12] MEUNIER-BOFFA, M. *Driot sociale*. Paris: Litec, 1991, p. 29.

În legislaţia internă a Republicii Moldova (art. 1 din Legea asistenţei sociale) riscul social este definit ca un pericol pentru persoană sau familie de a fi afectată de consecinţele economice negative ale pierderii potenţialului fizic, statutului ocupaţional sau social (boală, accident, dizabilitate, îmbătrânire, deces, maternitate, şomaj, inadaptare socială etc.)[13].

În doctrina de specialitate riscurile sociale sunt definite ca evenimente previzibile sau imprevizibile, a căror survenire condiţionează incapacitatea temporară sau totală de muncă şi, drept rezultat, diminuarea sau pierderea surselor de venit, precum şi evenimentele care necesită venituri suplimentare sau alte forme de asistenţă sau asigurare socială[14].

Analizând riscurile sociale, evidenţiem mai multe categorii ale acestora. Astfel, de exemplu, bătrâneţea, dizabilitatea, boala constituie riscuri fizice ce împiedică obţinerea unui venit normal din exercitarea unei activităţi profesionale, şomajul – un risc economic, iar sarcinile familiale, cheltuielile medicale – riscuri care condiţionează creşterea cheltuielilor, determinând astfel scăderea nivelului de trai.

În contextul celot expuse, remarcăm că riscurile sociale pot fi atât riscuri asigurate, cât și riscuri neasigurate. Riscurile asigurate sunt caracteristice sistemului de asigurări sociale și constituie evenimente sau fenomene la a căror producere structurile teritoriale ale Casei Naţionale de Asigurări Sociale sunt obligate să facă prestaţiile respective de asigurări sociale. Conform art. 7 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, în sistemul public prestaţiile de asigurări sociale reprezintă venit de înlocuire pentru pierderea totală sau parţială a veniturilor ca urmare a vârstei, dizabilităţii, accidentelor, bolilor, maternităţii, adopției, pierderii locului de muncă sau decesului, denumite în continuare *riscuri asigurate*[15].

În concluzie, evidențiem că riscurile asigurate sunt enumerate exhaustiv în lege, fiind acoperite din cadrul bugetului de asigurări sociale de stat, iar riscurile neasigurate sunt specifice domeniului asistenței sociale și pot fi acoperite din diferite surse financiare, care nu sunt condiționate de achitarea contribuțiilor de asigurări sociale.

Cu referire la **funcţiile protecţiei sociale,** printre cele mai importante evidențiem: funcțiile economică, politică, demografică, protectoare, de reabilitare, socială.

---

[13] *Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.

[14] ODINOKAIA, I. *Riscul social – generatorul raporturilor de protecție socială.* În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 7, p. 31.

[15] *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.

Autoarea autohtonă Ina Odinokaia identifică în calitate de funcții ale protecției sociale și funcțiile: de producție, de muncă, organizatorică, informativă și moral idiologică[16].

Esenţa **funcţiei economice** rezultă din faptul că statul utilizează protecţia socială în calitate de mijloc de distribuire a produsului intern brut, în acest fel influenţând asupra echivalării veniturilor persoanelor prin acordarea pensiilor, indemnizaţiilor, compensaţiilor etc., în schimbul salariului pierdut sau paralel cu acesta, odată cu survenirea riscurilor sociale enumerate în lege. Realizarea acestei funcţii are loc prin redistribuirea PIB-ului, prin acumularea mijloacelor financiare în surse cu destinaţie socială (bugetul asigurărilor sociale de stat, bugete locale, fonduri cu destinaţie socială, etc.). Transpunerea în viaţă a funcţiei economice are loc prin distribuirea fondurilor cu menire socială, iar scopul primar al fiecărui stat constă în garantarea existenţei mijloacelor suficiente pentru finanţarea protecţiei sociale. Este logică presupunerea că odată cu mărirea cuantumului acestor fonduri se va mări şi cuantumul prestaţiilor sociale, care, la etapa actuală, nu corespund standardelor internaţionale. În acest context, susţinem că obiectivul principal al oricărui stat constă în crearea condiţiilor socioeconomice optime, datorită cărora cetăţenii ar fi cointeresaţi în a contribui la fondurile sociale, garantându-şi dreptul la asigurare socială contra riscurilor sociale.

În acest context, în vederea evaluării generale a nivelului de trai al populației și al principalelor grupuri sociodemografice în procesul de punere în aplicare a politicii sociale se utilizează conceptul „minim de existență”. Acesta constituie un indicator ce reprezintă mărimea valorică a volumului minim de consum al bunurilor materiale şi a serviciilor pentru satisfacerea necesităţilor principale, menţinerea sănătăţii şi pentru susţinerea viabilităţii omului[17]. Mărimea minimului de existenţă se calculează prin însumarea mărimii valorice a coşului alimentar, a cheltuielilor pentru procurarea mărfurilor industriale şi pentru achitarea serviciilor prestate, precum şi a mărimilor primelor şi contribuţiilor obligatorii[18].

Funcţia politică reprezintă fundamentul stabilităţii politice a oricărui stat. Ţinând cont de faptul că populaţia unui stat sunt copiii şi părinţii lor, bătrânii, salariaţii şi şomerii, care reprezintă subiecţii principali ai protecţiei sociale, ne dăm seama cât de importantă pentru un stat este funcţionarea efectivă a sistemului de protecţie socială. În acest sens, măsurile de politică socială sunt inerente. Acestea

[16] ODINOKAIA, I. *Considerații doctrinare privind funcțiile protecției sociale*. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 8, p. 28.

[17] *Legea cu privire la minimul de existență, nr. 152 din 05.07.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 165.

[18] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, nr. 285 din 30.04.2013*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 104-108.

includ un set de politici care au drept scop protecţia socială a cetăţenilor şi asigurarea bunăstării lor. Politica socială cuprinde o arie complexă şi multidisciplinară de lucruri şi fenomene. Ea foloseşte concepte şi metode din economie, ştiinţa politică, sociologie, psihologie, management, filozofie şi drept, încorporând fenomene ce transcend acţiunile şi politicile guvernamentale şi au ca rezultat final reducerea sărăciei şi creşterea bunăstării la nivel individual, profesional, familial sau la nivelul colectivităţii. O asemenea abordare a politicii sociale este caracteristică Uniunii Europene, care se prezintă drept exemplu de bază pentru Republica Moldova[19].

Funcţia demografică se realizează prin influenţa sistemului de protecţie socială asupra unor procese demografice (stimularea creşterii natalităţii, reducerea mortalităţii etc.).

Conform datelor Biroului Național de Statistică, în anul 2024 s-au născut **23,6 mii copii, cu cca 0,5 mii (sau cu 2,0%)** mai puțini comparativ cu anul precedent. **Rata natalității** în anul 2024 a fost de 9,8 născuți-vii la 1000 locuitori, menținându-se la nivelul anului 2023. Totodată, **numărul decedaților** în anul 2024 a fost de 33,5 mii persoane, fiind în descreștere cu 0,3 mii (sau cu 0,8%) față de anul 2023. Rata mortalității generale a înregistrat o creștere – de la 13,7% în anul 2023 la 13,9% în anul 2024. Valoarea „supramortalității masculine" în anul 2024 a constituit 115 decese masculine la 100 decese feminine[20].

Considerăm că la etapa actuală sistemul de protecție socială din Republica Moldova nu reușește să influențeze pozitiv procesele demografice din țară.

Funcția protectoare rezidă în aplicarea în complex a măsurilor pecuniare și non-pecuniare de protejare a persoanelor și familiilor aflate în situație de risc social. Astfel, achitarea prestațiilor bănești, care se pot materializa sub formă de pensii, indemnizații, alocații, compensații, ajutoare, generează mecanisme de protecție economică. La rândul său, prestarea diferitor servicii sociale, care rezultă din categoria riscului care a afectat potențialul beneficiar, constituie o formă de protejare, în vederea înlăturării sau minimalizării riscului excluziunii sociale.

Funcția de reabilitare presupune aplicarea măsurilor de integrare socială a persoanelor care beneficiază de protecţie socială, inclusiv a măsurilor de ordin moral şi psihologic. Din perspectiva mecanismelor de protecție socială, reabilitarea se poate realiza atât grație prestațiilor pecuniare, cât și prin intermediul sistemului de servicii sociale. Acesta din urmă este unul foarte divers și are drept scop intervenția promtă atât în cazul copiilor, cât și a adulților care nimeresc într-o

[19] DANII, E. *Politica socială în Uniunea Europeană.* Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/262-264_20.pdf

[20] *Situația demografică în anul 2024.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2024-9696_61837.html

situație de risc social. Dizabilitatea, sărăcia, utilizarea băuturilor alcoolice, narcotice și toxice sunt doar câteva dintre riscurile sociale des întâlnite în Republica Moldova.

Cu referire la **funcția socială,** unii doctrinari pledează pentru identificarea acesteia ca o funcție separată, distinctă de cea de reabilitare, iar alții consideră mai corectă denumirea socio-reabilitativă[21]. Considerăm că la etapa actuală funcția socială este una mult mai vastă, încadrând în sine atât aspecte de reabilitare fizică, economică, psihologică etc., cât și elemente de incluziune socială în sfera educațională, în câmpul muncii, în viața cotidiană a persoanelor supuse excluziunii. De asemenea, aplicarea mecanismelor de preîntâmpinare a excluziunii constituie acțiuni care relevă esența funcției sociale.

Realizarea funcțiilor protecției sociale conturează conceptul de „stat social". Referitor la caracteristica noțiunii de stat social, doctrinarii subliniază că aceasta desemnează obligația guvernanților de a asigura binele comun al guvernaților. Statul social trebuie să protejeze pe cel aflat la nevoie, să sprijine acțiunile economice, politice și culturale necesare pentru a asigura cetățenilor săi un trai decent și exercitarea drepturilor și libertăților cetățenești în condiții de șanse egale[22].

2. Apariţia şi evoluţia protecţiei sociale. Esenţa reformei sistemului de protecţie socială din Republica Moldova

„Comunităţile umane au avut întotdeauna în componenţa lor indivizi care, din cauze genetice, naturale sau sociale, s-au aflat în imposibilitatea de a-şi satisface trebuinţele prin mijloace proprii. Astfel, sărăcia, dizabilităţile, existenţa orfanilor şi a copiilor abandonaţi, a bătrânilor bolnavi şi fără sprijin familial sunt probleme vechi de când lumea"[23].

În acest sens, cercetările privind evoluția sistemelor de asistență socială și de asigurări sociale sunt importante, condiționând dezvoltarea calitativă a respectivelor instituții.

Deşi despre nişte sisteme bine consolidate de **asistenţă socială**, despre nişte acte normative care au avut drept scop reglementarea nemijlocită a acestor relaţii se vorbeşte mult mai târziu, omenirea, încă de la începuturile sale, a încercat să înlăture aceste probleme sociale. Astfel, cu mult timp înainte de Hristos, Moise îndeamnă

[21] ODINOKAIA, I. *Considerații doctrinare privind funcțiile protecției sociale.* În: Revista Națională de Drept, 2009. nr. 8, p. 29.

[22] UGLEAN, G., PAVEL, N. *Drept constituțional.* București: Editura Fundației România de Mâine, 2005, p. 204.

[23] BOCANCEA, C., NEAMŢU, G. *Elemente de asistenţă socială.* Iaşi: Polirom, 1999, p. 57.

poporul lui Israel să aibă grijă de cel străin, de cel sărac, de orfan sau de văduvă[24]. Încă în 1750 î. Hr., Codul regelui Hammurabi prevedea obligaţia poporului de a-i ajuta pe cei ce sunt în suferinţă, iar în anul 300 î. Hr. în China „Analectele" lui Confucius declară oamenii fiinţe sociale şi se afirmă că pot spera la o formă de simpatie, ca expresie de ajutorare a celor nevoiaşi[25].

O deosebită importanţă în dezvoltarea continuă a asistenţei sociale a avut- o Biserica creştină. Astfel, iubirea aproapelui, ajutorarea celui flămând, însetat, străin, gol sau bolnav sunt principii care stau la baza întregii doctrine creştine. Biserica Veche a organizat din primele timpuri asistenţa socială prin instruirea diaconilor şi diaconiţelor a căror principală atribuţie era îngrijirea orfanilor, văduvelor şi săracilor. Instituţiile de asistenţă socială apar încă la începutul sec. al IV-lea d. Hr., iar legiferarea creştinismului de către Constantin cel Mare în anul 313 prin Edictul de la Milano a constituit o posibilitate reală de dezvoltare a acestora în continuare. Primele forme prin care a acţionat Biserica pentru ocrotirea celor oropsiţi au fost: comunităţile bisericeşti cu proprietate de obşte, comunităţile bisericeşti sub formă de colegii, corporaţiile sau asociaţiile admise de lege şi comunităţile fără proprietate de obşte, care aveau reţea de societăţi religioase şi instituţii de asistenţă socială. În funcţie de dovezile păstrate, principalele instituţii de asistenţă socială în Biserica Veche au fost: Brefotrofiile (leagăne de copii mici părăsiţi sau găsiţi), Partenocomiile (case de adăpost pentru fecioare), Ghirocomiile (aziluri pentru văduve), Orfanotrofiile (orfelinate), Vasiliadele etc.[26]. Din cele expuse conchidem că chiar din perioada primară de existenţă Biserica creştină a acordat, în mod prioritar, atenţie asistenţei sociale.

Sentimentul de milă şi datoria de ajutorare a aproapelui nu au fost străine nici poporului nostru. Ţinând cont de faptul că suntem un neam născut creştin, putem conchide că opera filantropică a Bisericii Vechi s-a extins pe teritoriul populat de strămoşii noştri încă din primele secole de existenţă a creştinismului, ea înscriindu-se „într-o preistorie a procesului de formare a politicilor de asistenţă socială".

Deşi în cronicile şi documentele care descriu trecutul românesc se menționează foarte puţin despre instituțiile din acele timpuri pe care le-am putea socoti ca începuturi ale asistenţei sociale, istoriografii români cred că au existat în vechime chiar şi spitale, dar din cauza năvălirilor barbare acestea au dispărut. Cele mai vechi instituţii de asistenţă socială despre a căror existenţă se ştie cu certitudine

[24] *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1994, Deuteronomul, cap. 24, verset 17-22.

[25] BULGARU, M., DILION, M. *Concepte fundamentale ale asistenţei sociale.* Chişinău: CEP USM, 2000, p. 30.

[26] MĂNOIU, F., EPUREANU, V. *Asistenţa socială în România.* Bucureşti: ALL, 1997, p. 1.

au fost Institutul Săracilor din Bistriţa, Reuniunea Pioasă pentru îngrijirea bolnavilor „Kevra Kadisha” din Alba Iulia, înfiinţată în 1645, şi Căminul pentru bătrâni şi orfani al Comunităţii Evanghelice C.A. din Braşov, care datează din sec. al XVI-lea[27]. În Evul Mediu asistenţa socială se realizează prin aziluri-spitale de pe lângă biserici şi mănăstiri. Mult timp, aşezămintele spitaliceşti îndeplineau şi funcţii de asistenţă socială, separarea acestora având loc mai târziu.

Primele implicaţii ale statului în sfera asistenţei sociale datează din sec. al XV-lea şi presupun fondarea diferitor instituții sub forma breslelor. Acestea au avut scopul de a distribui celor săraci fonduri provenite din caritatea publică şi sunt întâlnite atât în Ţara Românească, cât şi în Moldova. Prin 1480 domnitorul Ştefan cel Mare îi coloniza pe calici, oferindu-le o serie de privelegii de breaslă[28]. Alte instituţii care s-au ocupat în ţările române de protecţia săracilor au fost ospiciile. În sec. al XIV-lea, Radu Basarab, reîntemeietorul Câmpulungului, fondează ospiciul de mize de la Măţăul de Jos pentru adăpostirea orbilor, şchiopilor, gârbovilor, ologilor şi altor mize, înzestrându-l cu moşie şi scutindu-l de orice dări[29]. Persoanele adăpostite în aceste ospicii primeau, pe lângă locuinţă, îmbrăcăminte şi bani.

Relaţiile de familie în această perioadă erau reglementate de legiuiri domneşti şi boiereşti, referitor la protecția copiilor prevăzându-se înfierea sau „darea în feciorie” a acestora. Mai târziu (în sec. al XVII-lea) sunt elaborate două opere juridice de o importanţă deosebită pentru acea perioadă. Este vorba despre „Cartea românească de învăţătură” a lui Vasile Lupu (1646) şi „Îndreptarea legii” a lui Matei Basarab (1652). Conform acestor acte, ocrotirea copilului se realiza prin sprijinirea natalităţii, exercitarea puterii părinteşti, asigurarea tutelei de către rude sau de către ispravnic, înfierea sau „fecioria de suflet”.

În afară de aceste acţiuni ce se realizau în baza actelor enunţate mai sus, în scopul protecţiei persoanelor defavorizate, funcţii de asistenţă socială încep să fie exercitate puţin mai târziu şi de către spitale. Astfel, la Bucureşti se înfiinţează în 1714 spitalul Colţea şi în 1735 spitalul Pantelimon, iar la Iaşi în 1757 – Spitalul Sfântul Spiridon. Pe lângă spitalul Pantelimon a funcţionat şi un orfelinat pentru copii săraci, care în 1881 a fost preluat de Ministerul Cultelor şi Instrucţiunii Publice[30]. Tot la mijlocul sec. al XVIII-lea (în 1751) Domniţa Bălaşa (fiica lui Constantin Brâncoveanu) fondează biserica şi azilul de femei „Domniţa Bălaşa”. Pe

[27] LAMBRUM, M. *Asistenţa socială în România. Două secole de evoluţie instituţională, în cartea Livadă – Cadeschi Ligia, Sărăcie şi Asistenţă socială în spaţiul românesc (sec. XVIII – XX).* Masă Rotundă (iunie 1998). Colegiul Noua Europă. Iaşi, 1998, p. 64.

[28] Ibidem, p.34

[29] VASILESCU, G. *Spicuiri din trecutul asistenţei sociale româneşti.* În: Asistenţa socială, 1938, nr. 1, p. 34.

[30] Ibidem, p. 36.

lângă acest azil se afla şi o casă de ajutor pentru fetele sărace şi orfane. Astfel, pisania înseamnă că acolo, la biserică Domniţa Bălaşa „şi Xenodohion au aşezat a fi", adică azil. Mai târziu, în preajma acestui azil este construit de către Safta Brâncoveanu şi un spital numit Brâncovinesc, astfel constituindu-se Aşezămintele Brâncovineşti[31].

O deosebită importanţă în promovarea acţiunilor de asistenţă socială a avut-o instituirea „Cutiei milelor", care constituia un fond pentru sprijinirea operelor de ajutorare a săracilor.

Deşi toate aceste realizări sunt de importanță majoră, „embrionul asistenţei sociale româneşti" este considerat Regulamentul Organic aplicat din 1831 în Ţara Românească şi din 1832 în Moldova, dar care nu s-a aplicat pe teritoriul dintre Prut şi Nistru din cauza evenimentelor politice din acea perioadă. Dacă până la începutul sec. al XIX-lea acest teritoriu constituia parte componentă a „Moldovei lui Ştefan cel Mare", din 1812 el este anexat la Imperiul Rus.

Ţinând cont de aceste şi alte evenimente, distingem câteva etape istorice care au influenţat dezvoltarea asistenţei sociale pe teritoriul ţării noastre: perioada de până la 1812; 1812 -1918, perioadă de dominație a Imperiului Rus; 1918-1940, perioadă pe parcursul căreia Basarabia s-a dezvoltat în cadrul României Unite; 1940-1945, perioada celui de-al doilea război mondial; 1945-1990, dominaţia regimului sovietic; din 1991, declararea Republicii Moldova ca stat independent. Deşi, nici până la 1812, după cum am văzut mai sus, nu se constată o dezvoltare continuă şi bine organizată a asistenţei sociale; perioada ce a urmat acestui an a fost una de stagnare. O deosebită importanţă a avut crearea în 1813 a Eparhiei Chişinăului condusă de Gavriil Bănulescu–Bodoni, care a ostenit la înfiinţarea şcolilor, orfelinatelor şi spitalelor.

Pentru a avea o viziune mai clară asupra evoluţiei asistenţei sociale, considerăm că este necesară o analiză mai detaliată a reglementărilor juridice din această perioadă. Prima dimensiune istorică a asistenţei sociale din Basarabia după 1812 cuprinde diverse acte de caritate din partea statului, sub formă de „ucazuri", legi sau decrete. Ca exemplu, la 1834 a fost adoptată Legea regională din Basarabia privind îngrijirea socială. Acest act a fost emis în baza Decretului Senatului Executiv al Rusiei din 16.09.1834, care susţinea tutelarea şi îngrijirea de către gubernie a caselor de copii, spitalelor, organizaţiilor obşteşti de caritate. Decretul obliga guvernatorul Basarabiei să respecte şi să inspecteze finanţarea instituţiilor sus- numite. La 02.06.1897 a fost adoptată Legea cu privire la adăpostirea minorilor delicvenţi de către mănăstiri. La început, cheltuielile pentru întreţinerea acestora revenea mănăstirilor, dar mai târziu acestea au început să fie suportate de stat. În

[31] VÎRTOSU, E. *Din trecutul Aşezămintelor Brâncoveneşti. Cu prilejul a 100 de ani de la înfiinţarea lor, 1838 – 1938*. Bucureşti: Monitorul Oficial, 1938, p. 14.

1900 s-a decis transferarea acestor minori în colonie, deoarece condiţiile de supraveghere în mănăstiri erau nesatisfăcătoare .

După Marea Unire din 1918 începe o etapă însemnată în evoluţia asistenţei sociale din Basarabia. În această perioadă au fost elaborate numeroase legi şi alte acte normative privind asistenţa socială, au fost întreprinse variate acţiuni de caritate. În Chişinău exista Înalta Comisiune de Asistenţă Socială a Municipiului, care aloca sistematic sume de bani, inclusiv pentru persoane cu dizabilități, copii orfani, văduve. În 1921 au intrat în vigoare Legea privind protecţia copilului, care prevedea implicarea tuturor structurilor administrative (regionale sau locale) în soluţionarea diverselor probleme ce ţineau de situaţia minorilor şi Regulamentul cu privire la lichidarea vagabondajului, cerşetoriei şi la protecţia copilului care stipula că asistenţa socială constituie o obligaţiune a comunelor, acestea fiind obligate să prevadă în bugetele lor un fond special pentru asistenţă socială, alimentat fie din venituri ordinare, fie din taxe sau alte recompense. În 1928 a fost emisă Legea cu privire la protecţia copilului şi a femeii, iar în 1937 – Legea cu privire la organizarea Eforiei Generale a Invalizilor, Văduvelor şi Orfanilor de Război şi Foştilor Luptători. Asistenţa socială s-a intensificat după primul război mondial, în entuziasmul evenimentelor ce au urmat, şi anume: îndeplinirea visului românilor de pretutindeni – reunirea României. În această perioadă de impuls economic s-a înregistrat cel mai mare număr de instituţii de asistenţă socială din întreaga perioadă a României moderne, înfiinţate din iniţiativă particulară. Noul cadru legal a facilitat dinamica fenomenului de multiplicare organizaţională a sectorului ce grupa activităţi nonprofit.

Cel de al Doilea Război Mondial a însemnat schimbări radicale pentru Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (în continuare – RSSM). În timpul războiului, asistenţa socială s-a impus cu o mai mare urgenţă. La 26.03.1946 Narcomitetul Asistenţei Sociale al RSSM a fost reorganizat în Ministerul Asistenţei Sociale al RSSM, care conducea secţiile de asistenţă socială orăşeneşti şi raionale, coordona activitatea caselor pentru copiii invalizi etc. În 1972 a fost aprobat Regulamentul Ministerului Asistenţei Sociale al RSSM, conform căruia acesta era un organ republican, activitatea lui fiind subordonată Sovietului de Miniştri al RSSM. Potrivit acestui Regulament, Ministerului Asistenţei Sociale al RSSM îi revenea obligaţia de a dezvolta prin toate mijloacele asistenţa socială, în scopul satisfacerii cât mai depline a nevoilor sociale. În 1990 acest minister se desfiinţează, fiind instituit Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale al RSSM.

Declaraţia de independenţă a Republicii Moldova din 1991 a condiţionat, pe lângă toate celelalte schimbări radicale survenite în societate, şi schimbări în domeniul asistenţei sociale. În acest sens, după intrarea în vigoare la 22.07.1999 a Strategiei de reformă a sistemului de asistenţă socială, aprobate de către Parlamentul

Republicii Moldova[32], au fost adoptate un şir de alte acte normative menite să reformeze sistemul de asistenţă socială existent în Republica Moldova. Un rol important îl are asistentul social, care este persoana-cheie de conectare permanentă între mediu şi beneficiari. E de remarcat faptul că în anul 1998 profesia de asistent social e inclusă în nomenclatorul de profesii. Odată cu adoptarea Legii asistenţei sociale şi a Hotărârii cu privire la eficientizarea sistemului de asistenţă socială[33], evoluţia sistemului de asistenţă socială moldovenesc trece într-o nouă etapă, când accentul se pune nu doar pe depăşirea stării de dependenţă socială sau pe înlăturarea stării de dificultate a persoanelor sau a familiilor, ci și pe asigurarea integrării lor sociale, cu respectarea principiului autonomiei. O deosebită importanță în cadrul sistemului de asistență socială a început să revină instituției serviciilor sociale, acestea având drept scop desfășurarea multiplelor activități în favoarea persoanelor sau familiilor aflate în situație de risc social. La etapa actuală în Republica Moldova există multiple acte normative care reglementează domeniul serviciilor sociale, la bază stând Legea serviciilor sociale[34].

O deosebită importanță în acest domeniu are Reforma sistemului de asistență socială RESTART[35]. Aceasta a fost inițiată în 2023, principalele acțiuni de reformă presupunând: crearea sistemului de asistență socială deconcentrat, prin crearea Agențiilor Teritoriale de Asistență Socială; îmbunătățirea mecanismului de finanțare a asistenței sociale și redefinirea rolului fondurilor sociale; revizuirea clasificării serviciilor sociale și îmbunătățirea managementului calității; majorarea claselor de salarizare și implementarea unui cadru de management al performanței și digitalizarea sistemului de asistență socială.

Spre deosebire de asistenţa socială, **asigurările sociale** apar mult mai târziu. Ţinând cont de specificul acestei instituții, se evidenţiază două tipuri tradiţionale de asigurări: bismarckian şi de tip Beveridge. Fiecare din aceste tipuri deţin caracteristici specifice.

Sistemul de asigurări de tip bismarckian a fost introdus pentru prima dată în anul 1880 în Europa de Otto von Bismarck, cancelarul Germaniei. Specificul asigurărilor sociale de tip bismarckian constă în faptul că pun accentul pe fondul de

[32] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială, nr. 416 din 28.05.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 78-79.

[33] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de eficientizare a sistemului de asistenţă socială pe anii 2008-2010, nr. 1360 din 07.12.2007*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 194-197.

[34] *Legea serviciilor sociale, nr. 123 din 18.06.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.155-158.

[35] *Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate.* Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala-1.pdf

asigurări sociale independent de bugetul de stat şi a cărui administrare cade în sarcina mai multor instituţii sociale (patronat, guvern şi sindicate), iar cuantumul beneficiilor este corelat direct cu cel al contribuţiilor. Cea mai importantă caracteristică pentru acest sistem este aceea că se bazează pe principiile ajutorului reciproc, solidar şi obligatoriu.

Bismarck a emis concepția revoluționară pentru acea epocă, în sensul că statul trebuie să aibă nu doar misiunea defensivă vizând apărarea drepturilor existente, dar și pe cea de a promova pozitiv, prin instituții specifice și utilizând mijloacele de care colectivitatea dispune, bunăstarea tuturor membrilor săi, în special a celor aflați în nevoie. Ca urmare, au fost promovate în interesul muncitorilor din industrie trei legi fundamentale privind: asigurarea de boală (1883); asigurarea contra accidentelor de muncă (1884) și asigurarea împotriva dizabilității și bătrâneții (1889). Acestea au fost reunite în Codul Securității Sociale (1911) și completate cu regimul asigurărilor de dizabilitate și bătrânețe pentru funcționari, de deces (1911) și, mai târziu, de asigurare contra șomajului (1929)[36].

O deosebită importanță a avut-o înființarea Organizației Internaționale a Muncii, în anul 1919. Multiplele convenții adoptate au dat un suflu nou domeniului social[37].

Asigurările sociale de tip Beveridge presupun acordarea unor beneficii relativ constante întregii populaţii, fiind finanţate din bugetul public, iar unicul administrator al sistemului este statul care stabileşte atât tipul, cât şi nivelul venitului. Sistemul de asigurări de tip Beveridge este un sistem caracterizat de beneficii relativ reduse şi fixe, finanţate din bugetul de stat, din taxe şi impozite generale, reprezentând un nivel minim de protecţie combinat adesea cu sisteme de asigurări private.

Raportând aceste două teorii la sistemul actual de asigurări sociale din Republica Moldova, constituit în baza Legii privind sistemul public de asigurări sociale, ajungem la concluzia că acesta este de tip bismarckian.

Cu referire la Basarabia, evidențiem că începând cu anul 1812, când teritoriul dintre Prut și Nistru a fost anexat la Imperiul Rus, aceasta a fost o colonie agrară, pentru care asigurările sociale nu constituiau o prioritate, iar sistemele de asigurări sociale de abia începeau a se contura în statele europene[38].

În România, în 1895 a fost adoptată Legea minelor, care instituia asigurările sociale obligatorii a minerilor și a lucrătorilor din industria petrolieră, în același timp dispunea înființarea unor case de ajutor și a unei case de pensii, ale căror

[36] ȚICLEA, Al., GEOERGESCU, L. *Op.cit.*, p. 9.

[37] A se vedea tema: „Izvoarele dreptului protecției sociale".

[38] ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Dreptul protecției sociale.* Chișinău: Foxtrot, 2011, p. 9.

fonduri erau constituite prin contribuție egală a patronilor și muncitorilor. În anul 1902 a fost votată Legea meseriilor, care prevedea un sistem de asigurări sociale pe baze corporatiste, beneficiarii fiind exclusiv meseriașii. Legea pentru asigurările muncitorești din anul 1912 reglementa asigurările obligatorii. Potrivit acestei legi, sarcina riscului în caz de accident cădea asupra patronului, iar riscurile provenite din boală cădeau asupra muncitorului.

După Unirea din 1918, unul dintre cele mai importante acte a fost Legea Ioanițescu din 1933 pentru unificarea asigurărilor sociale pe întreg teritoriu național. Legea prevedea, printre altele, următoarele: cota de asigurări sociale în cuantum de 6% din salariu se suporta în părți egale de patroni și salariați; bolile profesionale erau asimilate accidentelor de muncă; ajutoarele de incapacitate de muncă se acordau din prima zi de boală.

Totodată, actul juridic care a utilizat pentru prima dată în lume termenul de securitate socială a fost Legea americană de securitate socială din 1935. Acest act reglementa protecția șomerilor, asigurarea de bătrânețe și deces în favoarea salariaților, asistența socială a persoanelor defavorizate[39].

După cel de-al Doilea Război Mondial Basarabia revine în spațiul rusesc, iar specificul sistemului de asigurări presupunea asigurarea prestațiilor fără contribuții, resursele financiare fiind obținute exclusiv din plățile efectuate de întreprinderi la buget.

O altă etapă de dezvoltare a asigurărilor sociale începe odată cu intrarea în vigoare, la 01.01.1991, a Legii cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova[40]. Mijloacele fondului de asigurări cu pensii au început să fie separate de mijloacele bugetului de stat, iar sursa de finanțare pentru pensii era reprezentată de defalcări cu destinație specială.

În temeiul Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 60 din 16.01.1991[41], prin Hotărârea Guvernului nr. 52 din 01.02.1991[42] a fost constituită o nouă structură organizatorico-financiară independentă – Fondul Social. Mijloacele acestui Fond erau alocate din bugetul de stat și el reprezenta unicul organ de stat care gestiona finanțele asigurărilor sociale. Reforma sistemului de asigurări sociale

---

[39] ȚICLEA, Al., GEOERGESCU, L. *Op.cit.*, p. 10.

[40] *Legea cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, nr. 437-XII din 27.12.1990*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1990, nr. 12 (*abrogată* la 01.01.1999).

[41] *Decretul Președintelui Republicii Moldova cu privire la crearea Fondului social al R.S.S. Moldova, nr. 60 din 16.01.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr. 1-2.

[42] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Fondului social al Republicii Moldova, nr. 52 din 01.02.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr. 3-6 *abrogată* la 09.07.1998).

a început odată cu adoptarea la 23.09.1998 de către Parlamentul Republicii Moldova a Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova[43]. La 01.01.1999 a intrat în vigoare Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat[44], iar la 01.07.2000 – Legea privind sistemul public de asigurări sociale. În baza ultimului act au fost create: Casa Naţională de Asigurări Sociale a Republicii Moldova și Registrul de stat al evidenţei individuale în sistemul public de asigurări sociale. Conform art. 1 din legea enunţată mai sus, Casa Naţională de Asigurări Sociale este autoritate administrativă centrală în subordinea Guvernului, care administrează și gestionează sistemul public de asigurări sociale. Organizarea și funcționarea acestei structuri sunt reglementate prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale[45]. Tot în cadrul Legii privind sistemul public de asigurări sociale se conțin și reglementări cu referire la Registrul de stat al evidenţei individuale în sistemul public de asigurări sociale, care constituie un sistem unic automatizat de evidență nominală a persoanelor fizice și juridice plătitori de contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat, inclusiv a persoanelor fizice ce se asigură în baza contractului individual încheiat cu Casa Națională de Asigurări Sociale, precum și a beneficiarilor de prestații sociale. Regulamentul de administrare a acestui registru a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului administrării Registrului de stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale[46].

O deosebită importanță pe parcursul perioadei de dezvoltare a asigurărilor sociale în Republica Moldova au modificările legislative ce vizează sistemul public de pensii și sistemul de indemnizații destinat familiilor cu copii.

La 01.01.2017, Legea privind sistemul public de pensii a fost supusă modificărilor care au vizat: extinderea perioadelor necontributive, echivalate cu perioadele contributive, care se includ în stagiul de cotizare; introducerea procedurii de valorizare la calculul mărimii venitului mediu lunar asigurat; introducerea pensiei

[43] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.

[44] *Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 111-113. De la 01.01.2017 această lege a fost redenumită în Legea privind sistemul public de pensii.

[45] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 104-105.

[46] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului administrării Registrului de stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale, nr. 399 din 08.12.2021*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 302-306.

anticipate pentru limită de vârstă[47]; schimbarea modalității de indexare a pensiilor; reglementarea procedurii de reexaminare a pensiei de către persoanele care au continuat să muncească după stabilirea pensiei; majorarea vârstei standard de pensionare și a stagiului de cotizare; extinderea listei persoanelor supuse asigurării sociale obligatorii; abrogarea reglementărilor privind pensiile pentru unele categorii de cetățeni. Discutând despre novele legislative, evidențiem că în ultima perioadă au fost introduse modificări și în legislația care reglementează indemnizația de maternitate și alte indemnizații adresate familiilor cu copii.

3. Formele de organizare și finanțarea protecţiei sociale

Realizarea dreptului la protecţie socială prevăzut de art. 47 din Constituţia Republicii Moldova este posibilă prin anumite forme de organizare a protecţiei sociale. La baza identificării acestor forme stau mai multe criterii: cercul persoanelor protejate; modalitatea de formare a fondurilor (finanțarea protecției sociale); categoriile prestaţiilor și serviciilor sociale acordate; organele competente să ofere prestaţia sau serviciul social. Analizând aceste criterii, evidenţiem următoarele forme de organizare a protecţiei sociale: asigurarea socială și asistenţa socială.

Conform prevederilor art. 1 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, *asigurările sociale* constituie un sistem de protecţie socială a persoanelor asigurate, constând în acordarea de indemnizaţii, ajutoare, pensii, de prestaţii pentru prevenirea îmbolnăvirilor şi recuperarea capacităţii de muncă şi de alte prestaţii prevăzute de legislaţie. La rândul ei, *asistența socială* este definită în art. 1 din Legea asistenței sociale și constituie o componentă a sistemului naţional de protecţie socială, în cadrul căruia statul şi societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor şi a familiilor aflate în dificultate.

Cu referire la **cercul de persoane protejate** prin intermediul acestor sisteme, evidențiem că asigurarea socială constituie un mecanism de protecție a persoanelor care nimeresc într-o situație de risc social, care anterior au achitat contribuții de asigurări sociale, participând la crearea bugetului de asigurări sociale de stat.

[47] Din anul 2022 Legea privind sistemul public de pensii reglementează pensia anticipată pentru carieră lungă, iar reglementările privind pensia anticipată pentru limită de vârstă au fost abrogate (LP 208 din 06.12.2021).

Art. 4 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale prevede că în sistemul public sunt asigurate obligatoriu, prin efectul legii: persoana care desfăşoară activitate pe bază de contract individual de muncă; militarii care îndeplinesc serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și sistemului penitenciar, ofițerii de protecție și colaboratorii organelor securității statului și Centrului Național Anticorupție; persoana care exercită independent profesiunea de medic în una dintre formele de organizare a activităţii profesionale prevăzute de Legea ocrotirii sănătăţii[48]; liber-profesioniștii ce practică activitate în sectorul justiției; persoana care desfăşoară activitate în funcţie electivă sau este numită la nivelul autorităţii executive, legislative sau judecătoreşti, pe durata mandatului, ale cărei drepturi şi obligaţii sunt asimilate, în condiţiile Legii privind sistemul public de asigurări sociale, cu cele ale persoanei care desfăşoară activitate pe bază de contract individual de muncă; persoana care: este asociat unic, comanditar, acţionar sau manager în societate comercială; este manager cu contract de management; este membru al unei asociaţii familiale; desfăşoară activitate independentă; este angajată într-o instituţie internaţională dacă nu este asiguratul acesteia; este membru de cooperativă meşteşugărească; desfăşoară activitate într-o unitate de cult recunoscută şi nu are încheiat contract individual de muncă; a atins vârsta de 16 ani şi nu întâmpină restricţii în asigurarea obligatorie conform legii; persoana care desfăşoară activitate agricolă în cadrul gospodăriei ţărăneşti sau activitate privată în domeniul forestier; exercită activități necalificate cu caracter ocazional în condițiile Legii privind exercitarea unor activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri; este membru al unei societăţi agricole sau al altor forme de asociere din agricultură.

Remarcăm că, deși sunt asigurate obligatoriu în sistemul public de asigurări sociale, aceste categorii de persoane devin subiecte ale raporturilor juridice reglementate de normele dreptului protecției sociale doar când sunt afectate de unul sau mai multe riscuri asigurate. Asfel, odată cu survenirea anumitei vârste, dizabilităţii, bolilor, maternităţii, adopției, producerii accidentelor, pierderii locului de muncă sau decesului persoana devine subiect al acestor raporturi, cu condiția confirmării stagiului de cotizare prevăzut de lege.

În cadrul raporturilor juridice de asistență socială cercul persoanelor protejate este mult mai larg, iar categoriile acestora nu sunt exhaustiv prevăzute de lege. Conform prevederilor art. 7 din Legea asistenței sociale, de asistenţă socială beneficiază persoanele şi familiile care, din cauza unor factori de natură economică, fizică, psihologică sau socială, nu au posibilitate prin propriile capacităţi şi

[48] *Legea ocrotirii sănătății, nr. 411 din 28.03.1995.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 34.

competenţe să prevină şi să depăşească situaţiile de dificultate, şi anume: copiii şi tinerii ale căror sănătate, dezvoltare şi integritate fizică, psihică sau morală sunt prejudiciate în mediul în care locuiesc; familiile care nu îşi îndeplinesc în mod corespunzător obligaţiile privind îngrijirea, întreţinerea şi educarea copiilor; familiile fără venituri sau cu venituri mici; persoanele afectate de violenţă în familie; familiile afectate de violență intrafamilială; persoanele fără familie, care nu pot gospodări singure, care necesită îngrijire şi supraveghere sau sunt incapabile să facă faţă nevoilor sociomedicale; familiile cu trei şi mai mulţi copii; familiile monoparentale; persoanele vârstnice; persoanele cu dizabilităţi; alte persoane şi familii aflate în dificultate.

Din cele relatate concluzionăm că cercul persoanelor care beneficiază de prestații sau servicii sociale, în cazul sistemului de asigurări sociale, este determinat de calitatea de asigurat, iar în cazul sistemului de asistență socială beneficiarii nu au obligația de a achita contribuția de asigurări sociale.

Cu referire la **modalitatea de formare a fondurilor (finanțarea)** în cadrul sistemului de protecție socială, evidențiem că sursele de finanțare diferă în dependență de sistem. Dacă ne referim la sistemul de asigurări sociale, acesta este finanțat din cadrul bugetului de asigurări sociale, care constituie totalitate a veniturilor, a cheltuielilor şi a surselor de finanţare destinate pentru realizarea funcţiilor şi gestionarea sistemului public de asigurări sociale. Acesta face parte integrantă din bugetul public naţional şi se administrează independent de alte bugete componente. Veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat provin din contribuţii de asigurări sociale, transferuri din bugetul de stat şi din alte venituri. În sistemul public sunt contribuabili, după caz: asiguraţii care datorează contribuţii de asigurări sociale; angajatorii; angajatorii din domeniul transportului rutier de persoane în regim de taxi; persoanele juridice asimilate, în condiţiile acestei legi, angajatorului la care îşi desfăşoară activitatea persoanele care desfăşoară activitate în funcţie electivă sau sunt numite la nivelul autorităţii executive, legislative sau judecătoreşti, pe durata mandatului; persoanele care exercită independent profesiunea de medic în una dintre formele de organizare a activităţii profesionale prevăzute de lege; liber-profesioniştii ce practică activitate în sectorul justiției; persoanele care încheie contract de asigurare; rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației care au calitatea de angajatori; persoanele fizice care desfășoară activități independente. Categoriile de plătitori și de asigurați, tarifele contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, baza de calcul al acestora și termenele de virare la bugetul asigurărilor sociale de stat, precum și tipurile prestațiilor sociale asigurate se

stabilesc în baza prevederilor Anexei 1 din cadrul Legii privind sistemul public de asigurări sociale[49].

Reieșind din aceste prevederi legale, evidențiem că termenele de virare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii pot fi stabilite lunar sau anual, în dependență de categoria plătitorului. În același context, reglementările Legii privind sistemul public de asigurări sociale permit ***asigurarea socială benevolă pe bază de contract de asigurare.*** Acest act se încheie între Casa Națională de Asigurări Sociale și persoanele care nu sunt obligate să se asigure obligatoriu. Astfel, persoanele fizice pot încheia contract de asigurare cu începere din anul 1999, iar persoanele fizice, proprietari sau arendași de terenuri agricole, care lucrează terenul în mod individual – cu începere din anul 2009. Perioada pentru care au fost plătite contribuții de asigurări sociale în baza contractului de asigurare încheiat cu Casa Națională de Asigurări Sociale constituie perioadă asigurată care se include în stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă și a ajutorului de deces. Mărimea contribuției în cazul încheierii contractului de asigurare este prevăzută anual în Legea bugetului asigurărilor sociale de stat. Pentru anul 2025 această sumă este de 20518 lei, în cazul persoanelor fizice, iar în cazul persoanelor fizice, proprietari sau arendași de terenuri agricole, care lucrează terenul în mod individual – în mărime de 5226 lei pe an, dar nu mai puțin de 1/12 din sumele respective, lunar[50].

În context, evidențiem că unica sursă de informații privind contribuțiile de asigurări sociale calculate, plătite și declarate de către plătitorii de contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat este Registrul de stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale, gestionat de Casa Națională de Asigurări Sociale.

Crearea fondurilor în cadrul asistenței sociale diferă substanțial de domeniul asigurărilor sociale. Acţiunile de asistenţă socială se finanţează din bugetul de stat, din bugetele locale, din Fondul de susținere a populației, din donaţii, sponsorizări, precum şi din contribuţiile beneficiarilor de asistenţă socială. Instituţiile de asistenţă socială pot organiza gospodării auxiliare în vederea obţinerii unor venituri pe care le pot gestiona în calitate de venituri colectate. Pentru finanţarea serviciilor sociale sunt utilizate şi mijloacele încasate drept contribuţii ale persoanelor beneficiare care dispun de venituri proprii. Acestea se stabilesc, în funcţie de veniturile proprii ale beneficiarilor, de către autorităţile administraţiei publice locale – pentru serviciile sociale finanţate din bugetele locale; de către persoanele juridice (cu avizul autorităţilor administraţiei publice locale) – pentru

[49] A se vedea *Anexa 1* din cadrul acestui manual.

[50] *Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025, nr. 303 din 19.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 552-555.

serviciile sociale organizate şi finanţate de acestea; de Guvern – pentru serviciile sociale finanţate de la bugetul de stat și prin acordul părţilor – în cazul programelor de asistenţă socială finanţate în parteneriat.

În concluzie, reiterând despre finanțarea sistemelor de asigurări sociale și de asistență socială, menționăm că contribuțiile de asigurări sociale achitate de către potențialii beneficiari de prestații nu trebuie confundate cu contribuțiile persoanelor beneficiare de servicii sociale, care dispun de venituri proprii.

Al treilea criteriu de identificare și diferențiere a formelor de organizare a protecției sociale îl constituie **categoriile prestaţiilor și serviciilor acordate**.

Conform prevederilor Legii privind sistemul public de asigurări sociale, *prestaţii de asigurări sociale* sunt toate elementele plătibile către asigurat din fondul de asigurări sociale. Analizând legislația în domeniul asigurărilor sociale, identificăm în calitate de prestații bănești pensiile și multiple categorii de indemnizații. La etapa actuală, Legea privind sistemul public de pensii reglementează: pensia pentru limită de vârstă, pensia de dizabilitate, pensia de urmaș, pensia anticipată pentru carieră lungă și pensia specială.

Indemnizațiile de asigurări sociale, spre deosebire de pensii, sunt mult mai diverse și vizează acoperirea riscurilor maternității sau ale paternității, bolii, accidentului de muncă sau bolii profesionale, pierderii locului de muncă, decesului. La etapa actuală, în Republica Moldova indemnizațiile de asigurări sociale pot fi clasificate în: indemnizații acordate copilului sau familiei cu copii, indemnizații pentru concediu medical; indemnizații în caz de accident de muncă sau boală profesională; indemnizații de șomaj.

Dacă ne referim la sistemul asistenței sociale, acesta cuprinde atât prestații bănești distincte de cele din domeniul asigurărilor sociale, cât și servicii sociale.

Printre prestațiile bănești de asistență socială identificăm: indemnizații, alocații, compensații, ajutoare materiale și sociale. Totodată, sistemul de asistență socială încadrează și prestații de altă natură, acestea fiind multiple facilități (scutiri, reduceri) oferite persoanelor aflate în situație de risc social. La rândul lor, serviciile sociale constituie și ele un element distinctiv al sistemului de asistență socială, încadrând multiple măsuri şi activităţi realizate pentru a satisface necesităţile sociale ale persoanei/familiei în vederea depăşirii unor situaţii de dificultate, de prevenire a marginalizării şi excluziunii sociale.

Organele competente să ofere prestaţia sau serviciul social constituie al patrulea element de identificare a asigurărilor sociale și a asistenței sociale în calitate de forme de organizare a protecției sociale. Astfel, începând cu anul 2000 sistemul public de asigurări sociale în țara noastră este gestionat de Casa Națională de Asigurări Sociale și subdiviziunile sale teritoriale (casele teritoriale de asigurări sociale), prin intermediul acestora achitându-se nu doar prestațiile de asigurări

sociale, dar și o parte din prestațiile pecuniare de asistență socială. La rândul său, sistemul de asistență socială în partea ce ține de servicii sociale este gestionat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale[51], Agenția pentru Gestionarea Serviciilor cu Specializare Înaltă[52] și Agențiile teritoriale de asistență socială[53], care au competențe nemijlocite în acest domeniu. De asemenea, în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale se află și Inspectoratul Social de Stat, care are misiunea de a exercita controlul de stat al aplicării unitare și al respectării reglementărilor de stabilire și acordare a dreptului la asistență socială[54].

4. Noţiunea, obiectul şi metoda de reglementare ale dreptului protecţiei sociale

Dreptul protecţiei sociale constituie o totalitate de norme juridice ce reglementează raporturile juridice de acordare a anumitor prestații sau servicii sociale, prin intermediul sistemelor de asigurări sociale și de asistență socială, persoanelor sau familiilor aflate în situație de risc social.

În literatura românească este indicat că dreptul securității sociale s-a desprins ca ramură distinctă de drept prin evoluția sa de la o formă de protejare a salariaților împotriva unor riscuri sociale dererminate la o formă de protejare împotriva unor categorii din ce în ce mai largi de riscuri și de garantare a unui nivel economic minim pentru toți membrii societății[55].

Problema privind autonomia acestei ramuri de drept pentru prima dată a fost formulată la Simpozionul de la Praga din 1966 de către juriștii cehoslovaci I. Klousek, K. Pinț, I. Tomeș și V. Vergainer, care au atenționat asupra specificului raporturilor de protecție socială, asupra particularităților metodei și mijloacelor lor de reglementare și au accentuat necesitatea delimitării acestor raporturi într-o

[51] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, nr. 149 din 25.08.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 206-208.

[52] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă și reorganizarea unor instituții publice aflate în gestiunea acesteia, nr. 955 din 06.12.2023.* În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 2023, nr. 472-473.

[53] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la constituirea, organizarea și funcționarea agențiilor teritoriale de asistență socială, nr. 957 din 06.12.2023.* În: Monitorul Oficial al Republcii Moldova, 2023, nr. 472-473.

[54] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului Social de Stat, nr. 802 din 28.10.2011.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 187-191.

[55] În Republica Moldova această ramură de drept este numită dreptul protecției sociale.

ramură distinctă de drept. Poziția juriștilor cehi a fost susținută de savanții ruși V. Andreev, V. Karavaev, A. Levșin ș.a., care au remarcat că obiectul dreptului protecției sociale este indisolubil legat de conținutul conceptului „protecție socială”. Ei au propus ca ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile de asigurare și asistență socială să formeze ramura de drept, cunoscută în lume sub denumirea de dreptul securității sociale, iar în Republica Moldova – dreptul protecției sociale. Până în anii 60 ai sec. al XX-lea se considera că raporturile cu privire la securitatea materială a cetățenilor în etate sau inapți de muncă sunt reglementate de normele dreptului muncii, colhoznic, administrativ. Asemenea dreptului muncii, care s-a desprins de dreptul civil, dreptul protecției sociale s-a desprins, la rândul său, de dreptul muncii, automatizându-se într-o nouă ramură de drept în baza criteriilor de delimitare a ramurilor de drept: obiectul și metoda de reglementare, principiile…[56].

Obiectul de reglementare al dreptului protecţiei sociale îl constituie raporturile juridice de asigurări sociale și raporturile juridice de asistență socială.

Raporturile juridice de asigurări sociale sunt relațiile sociale care apar între persoana fizică aflată în situație de risc social, pe de o parte, și organul statal competent, pe de altă parte, în legătură cu acordarea prestațiilor de asigurări sociale.

Raporturile juridice de asistență socială sunt relațiile sociale care apar între persoana fizică sau familia aflate într-o situație de risc social, pe de o parte, și organul statal sau nestatal competent, pe de altă parte, în legătură cu acordarea prestațiilor și/sau serviciilor sociale.

Atât raporturile juridice de asigurări sociale, cât și cele de asistență socială se clasifică în raporturi juridice materiale și procedurale. Raporturile materiale constituie relaţiile prin intermediul cărora se realizează nemijlocit dreptul persoanelor sau familiilor la protecţie socială, iar raporturile procedurale apar în legătură cu stabilirea faptelor juridice care duc la apariţia, modificarea sau stingerea drepturilor și obligațiilor în domeniul protecției sociale. De exemplu, achitarea indemnizației de maternitate va constitui un raport material, iar depunerea și examinarea actelor, determinarea mărimii indemnizației – raporturi procedurale. În acest context, evidențiem că în literatura de specialitate sunt calificate în calitate de raporturi juridice de protecție socială și raporturile procesuale care reprezintă relații ce apar în legătură cu soluționarea litigiilor din domeniu. În ce ne privește, remarcăm că nu susținem această opinie și considerăm că aceste raporturi nu constituie obiect de reglementare al dreptului protecției sociale.

Metoda de reglementare a dreptului protecției sociale reprezintă o totalitate de mijloace utilizate de legiuitor pentru a reglementa mai eficient

[56] ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Op.cit.,* p. 41.

complexul de relații sociale din cadrul ramurii, determină conduita participanților la raporturile de protecție socială și rezultă din caracterul normelor juridice ce reglementează acest cerc de relații. Altfel spus, prin dispoziția normei de drept are loc stabilirea conduitei subiecților raportului, și anume – caracterul acesteia determină metoda prin care legiuitorul reglementează relațiile sociale în fiecare ramură de drept. În doctrină se menționează că dispoziția normei juridice, după gradul de determinare a conduitei prescrise, poate fi determinată sau relativ determinată, prima stabilind categoric și fără nicio posibilitate de derogare drepturile și obligațiile subiecților vizați de legiuitor, iar cea de a doua stabilește variante sau limite ale conduitei, urmând ca subiecții să aleagă una dintre ele sau să-și determine conduita în limitele propuse[57].

Normele care prescriu o conduită determinată sunt numite norme imperative, iar cele care prescriu o conduită relativ determinată – norme permisive, sau dispozitive. În practică, ansamblul de relații sociale din cadrul fiecărei ramuri de drept este reglementat prin ambele categorii de norme de drept; totuși, pentru unele relații sociale vor predomina reglementările cu caracter imperativ, iar pentru altele – cu caracter dispozitiv. Caracterul normelor juridice din ramura de drept reprezintă și unul dintre criteriile care influențează locul ramurii de drept în sistemul dreptului și, respectiv, atribuirea acesteia categoriei dreptului public sau dreptului privat.

Profesorul Gh. Avornic accentuează că domeniul dreptului public, la general, este reglementat de norme imperative, iar dreptul privat, din contra, este guvernat de norme dispozitive[58].

Analizând caracterul normelor juridice care reglementează relațiile sociale din dreptul protecției sociale, concluzionăm că majoritatea acestora, inclusiv după importanța lor, sunt imperative, îndeosebi ponderea normelor imperative fiind pronunțată în reglementarea relațiilor de asigurare socială. Menționăm că este prescrisă conduita subiecților în partea ce ține de obligativitatea calculului și achitării contribuțiilor obligatorii, dar și a autorităților publice la acordarea prestațiilor sociale, relativ determinată fiind doar conduita persoanei la solicitarea prestației sociale, cum ar fi depunerea, sau nu, a cererii de solicitare a prestației. În principiu, în mod asemănător este prescrisă conduita subiecților și la solicitarea prestațiilor de asistență socială, cu mențiunea că sursele de finanțare a acestora sunt mai diverse și pot include și surse nestatale cu reglementările lor specifice.

Astfel, abordând metoda de reglementare a dreptului protecției sociale evidențiem următoarele aspecte: drepturile persoanelor fizice – subiecți ai

[57] NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului* [curs universitar]. Chișinău: Bons Offices, 2006, p. 276.

[58] AVORNIC, Gh. *Teoria generală a dreptului*: Manual. Ed.-a 2-a. Chișinău: Cartier (FEP Tipografia Centrală), 2004, p. 249.

raporturilor juridice de protecție socială – au un caracter absolut, iar pentru stabilirea unor drepturi în domeniul asigurărilor sau asistenței sociale este necesară o manifestare expresă a voinței titularului de drept sau a reprezentantului acestuia.

În contextul respectiv, concluzionăm că, în virtutea caracterului predominant al normelor imperative, pentru reglementarea raporturilor juridice de protecție socială se utilizează metoda imperativ-dispozitivă.

În același timp, prin determinarea cercului de relații sociale ce sunt reglementate, nivelul și puterea juridică a normelor ce reglementează relațiile de protecție socială, dar și prin cercul de participați la reglementare, evidențiem și unele particularități ale metodei de reglementare în cadrul dreptului protecției sociale.

Inițial, specificăm că, conform prevederilor art. 72 alin. (3), lit. j) din Constituția Republicii Moldova, reglementarea generală a protecției sociale are loc prin norme de lege organică, stabilind, în așa mod, puterea juridică a reglementărilor relațiilor sociale din cadrul dreptului protecției sociale. În cadrul dreptului protecției sociale, relațiile de asigurări sociale sunt reglementate în mod centralizat, prin norme emise de autoritățile centrale ale puterii de stat – norme de lege organică, prevederi ale hotărârilor de Guvern, acte ministeriale și ale altor autorități publice centrale cu competențe în domeniu; iar relațiile de asistență socială sunt reglementate printr-o combinație de norme ale autorității centrale cu cele locale, dar e posibil și prin unele reglementări stabilite în cadrul societății civile.

Mai consemnăm că în procesul de reglementare a relațiilor de protecție socială participă, pe lângă autoritățile publice, și partenerii sociali din sfera muncii – organizațiile sindicate și patronale, prin încheierea convențiilor colective și a contractelor colective de muncă, precum și prin intermediul comisiilor pentru consultări și negocieri colective. Respectiv, conform prevederilor art. 31 din Codul muncii al Republicii Moldova[59], în contractul colectiv de muncă pot fi prevăzute angajamente reciproce ale salariaților și angajatorului privind îmbunătățirea condițiilor de muncă și a *protecției muncii salariaților, inclusiv a femeilor, a tineretului și a persoanelor cu dizabilități*. Iar conform prevederilor art. 35 din același act legislativ, însăși convenția colectivă reprezintă actul juridic care stabilește principiile generale de reglementare a raporturilor de muncă și a *raporturilor social-economice legate nemijlocit de acestea*, care se încheie de către reprezentanții împuterniciți ai salariaților și ai angajatorilor la nivel național, teritorial și ramural, în limitele competenței lor. În același context, menționăm că printre atribuțiile Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, stabilite în art. 10 din Legea privind organizarea şi funcţionarea Comisiei naţionale

[59] *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.

pentru consultări şi negocieri colective, a comisiilor pentru consultări şi negocieri colective la nivel de ramură şi la nivel teritorial[60], regăsim așa atribuții ca: armonizarea intereselor Guvernului, ale patronatelor și sindicatelor în procesul elaborării bazelor de reglementare a relațiilor de muncă și a relațiilor social-economice; participarea la examinarea și avizarea proiectelor de acte normative ce țin de domeniul muncii și domeniul social- economic – ultimul domeniu incluzând și aspectele protecției sociale.

Participarea partenerilor sociali din sfera muncii la reglementarea relațiilor de protecție socială se manifestă și prin participarea la administrarea unor autorități publice cu atribuții în domeniu. Astfel, conform prevederilor art. 45 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, activitatea Casei Naționale de Asigurări Sociale este supravegheată de către Consiliul de Administrație, care este format din reprezentanți ai Guvernului, Patronatului, Sindicatelor și ai organizațiilor de pensionari – înaintați în funcția de membri ai Consiliului de către instituțiile și organizațiile respective, pe principiu de proporționalitate; iar conform prevederilor art. 12 din Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj[61], elaborarea și implementarea politicilor în domeniul promovării ocupării forței de muncă se efectuează prin participarea sindicatelor, patronatelor în cadrul consiliilor tripartite.

5. Funcțiile dreptului protecției sociale

Reieșind din cele relatate, identificăm mai multe funcții ale dreptului protecției sociale, care se îmbină armonios cu funcțiile protecției sociale, abordată ca și sistem și care au aceeași menire – protecția persoanelor și/sau familiilor aflate în situații de vulnerabilitate, generate de diverși factori.

Funcția de reglementare se identifică în calitate de funcție fundamentală și definitorie a dreptului protecției sociale, deoarece rolul principal al acestei ramuri de drept este de a oferi un cadru normativ stabil pentru protecția individului împotriva riscurilor sociale care pot duce la pierderea sau diminuarea veniturilor. Protecția asiguratorie vizează sistemele bazate pe contribuții, în cadrul cărora dreptul protecției sociale stabilește condițiile de plată a contribuțiilor și, ulterior, de

[60] *Legea privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel de ramură și la nivel teritorial, nr. 245 din 21.07.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 142-145.

[61] *Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr. 105 din 14.06.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 295-308.

acordare a prestațiilor de asigurări sociale. Protecția asistențială reglementează măsurile de sprijin acordate persoanelor sau familiilor care se află în situații de nevoie sau de marginalizare, indiferent de contribuțiile lor. Prin această funcție dreptul acționează ca un factor de echilibrare și de solidaritate socială.

Funcția de organizare, deși este prezentă în toate ramurile de drept, în dreptul protecției sociale ea dobândește o relevanță deosebită datorită complexității și întinderii acestui domeniu. Prin această funcție statul reglementează modul de constituire a sistemelor de protecție socială, structura instituțională, categoriile de beneficiari, tipurile de prestații și procedurile de acordare. Ea stabilește „scheletul" juridic care face posibilă funcționarea coerentă și coordonată a întregului sistem. Această funcție se manifestă prin elaborarea cadrului normativ, prin definirea atribuțiilor autorităților competente, prin instituirea fondurilor de asigurări sociale și de asistență socială și prin reglementarea raporturilor juridice dintre stat, alți prestatori, contribuabili și beneficiari. Fără funcția de organizare, protecția socială nu ar putea fi aplicată unitar și echitabil. Importanța acestei funcții este deosebită din mai multe perspective: asigură coerența sistemului; permite adaptabilitatea sistemului; garantează transparența și legalitatea; contribuie la stabilitatea socială.

Funcția economică este o altă funcție importantă a dreptului protecției sociale**, caracteristică și protecției sociale abordate în calitate de sistem,** care evidențiază impactul semnificativ al acestei ramuri asupra economiei naționale. Reglementările ei nu sunt doar „un simplu consumator de resurse", ci și un instrument de stimulare economică. Totalitatea prestațiilor bănești de asigurare socială și de asistență socială au menirea de a contribui la asigurarea unui nivel de trai decent membrilor societății. Astfel, dreptul protecției sociale nu este doar un mecanism juridic de sprijin social, ci și un instrument economic cu implicații majore asupra funcționării societății.

Funcția economică reprezintă ansamblul efectelor economice generate de normele și instituțiile dreptului protecției sociale. Prin reglementările sale, această ramură influențează circulația resurselor financiare, nivelul de consum al populației, stabilitatea pieței muncii, investițiile în dezvoltarea capitalului uman și echilibrul bugetar al statului. Totodată, importanța funcției economice pentru stat și societate se manifestă prin creșterea stabilității economice, stimularea coeziunii sociale, conferirea sustenabilității financiare, reducerea riscurilor economice pe termen lung, dar și prin sprijinirea dezvoltării economice. În lipsa funcției economice, dreptul protecției sociale ar fi o ramură dezichilibrată, iar economia ar deveni și mai vulnerabilă la instabilități.

Funcția de coeziune se referă la rolul dreptului protecției sociale în menținerea păcii sociale și a stabilității politice. Garantarea păcii sociale se realizează prin oferirea unei siguranțe împotriva sărăciei și a incertitudinii,

diminuând tensiunile sociale, prevenind revoltele și oferind cetățenilor încredere că statul le va asigura un nivel de trai decent. Materializarea drepturilor fundamentale ale omului are loc și prin intermediul normelor de drept al protecției sociale, consolidând legitimitatea statului de drept și a principiului statului social.

Funcția educativă și preventivă este și ea specifică dreptului protecției sociale și urmărește prevenirea riscurilor sociale și minimalizarea consecințelor acestora. Prevenirea se realizează prin reglementări care vizează securitatea și sănătatea în muncă sau cele privind șomajul, prin stimularea reinserției profesionale etc.. De asemenea, reglementând procedura de achitare a contribuțiilor sociale, normele acestei ramuri educă cetățenii în spiritul solidarității intergenerațională și al responsabilității individuale pentru viitor.

Funcția de apărare. Dincolo de dimensiunea sa organizatorică și cea de reglementare, ramura dreptului protecției sociale îndeplinește o funcție esențială – cea de apărare. Această funcție exprimă rolul acestei ramuri de a proteja indivizii împotriva riscurilor sociale, de a le apăra drepturile recunoscute de lege și de a asigura remedii juridice atunci când aceste drepturi sunt încălcate sau amenințate. Prin urmare, funcția de apărare reprezintă fundamentul care transformă protecția socială dintr-un ideal social într-o realitate juridică garantată. Ea se referă la ansamblul mecanismelor prin care dreptul protecției sociale garantează respectarea drepturilor sociale, prevenirea abuzurilor și înlăturarea situațiilor în care aceste drepturi sunt încălcate. Această funcție se manifestă atât în plan normativ, prin adoptare de legi și acte normative subordonate legii, care protejează categoriile vulnerabile, cât și în plan instituțional, prin mecanisme de control, proceduri de contestare și organe specializate.

Deoarece protecția socială vizează persoane dependente de instituțiile publice: pensionari, persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, persoane cu dizabilități, copii, persoane fără venituri sau cu venituri mici etc., funcția de apărare devine indispensabilă. Ea asigură faptul că drepturile acestor categorii de persoane nu rămân doar declarații de principiu, ci devin drepturi efective, protejate împotriva abuzului și discriminării.

În concluzie, evidențiem că funcțiile dreptului protecției sociale sunt multiple și interdependente. Ele transformă această ramură de drept dintr-un simplu set de reguli într-un mecanism complex care asigură demnitatea umană, coeziunea socială și stabilitatea economică. Eșecul în îndeplinirea oricărei dintre funcții, în special a celei de apărare, ar submina fundamentele statului social și ar compromite principiul solidarității, esența însăși a dreptului protecției sociale și a societății moderne.

6. Sistemul dreptului protecţiei sociale

Abordând sistemul dreptului protecţiei sociale, susținem opinia potrivit căreia sistemul dreptului constituie construcția internă ce se exprimă prin unitatea și coordonarea normelor juridice în vigoare din stat și prin compartimentarea dreptului în anumite părți componente relativ independente[62].

În calitate de parte componentă a sistemului de drept evidențiem și dreptul protecției sociale abordată ca ramură distinctă, care conține totalitatea normelor juridice de asigurări sociale și de asistență socială.

Componenta de bază, inițială, a sistemului de drept, la general, dar și a fiecărei ramuri de drept în parte, ramura dreptului protecției sociale nefiind o excepție, o constituie norma juridică, care inițial împreună cu alte norme juridice se grupează în instituții juridice.

Instituția juridică este numită în doctrină în calitate de o totalitate de norme juridice de o anumită categorie (o grupă unitară) de relații sociale, generând astfel o categorie aparte de raporturi juridice.[63]

În esența sa, dreptul protecției sociale reprezintă o ramură complexă de drept, conținând norme întrunite în instituții juridice ce reglementează relații sociale diverse și relativ independente una de alta, unite prin scopul lor comun de creare a mecanismelor de ajutorare a persoanelor nimerite în situații de risc social, folosind același complex de metode.

În acest sens, menționăm că în doctrină este întâlnită opinia potrivit căreia unele ramuri de drept mai complexe se clădesc pe subramuri care, la rândul lor, ca și structură juridică, reprezintă o grupare de instituții juridice ce formează obiectul unor reglementări juridice distincte sub formă de coduri, regulamente etc..[64]

La fel, subramura mai este definită drept o grupare de norme juridice, relativ mare, ce formează obiectul unor reglementări juridice distincte, însă care nu are o metodă de reglementare juridică proprie, specifică numai ei.[65]

Analizând cuprinsul normelor juridice ce formează ramura dreptului protecției sociale, a instituțiilor în care ele se unesc, dar și categoriile de relații sociale ce le reglementează, coroborat cu metoda utilizată la reglementare, considerăm că sistemul dreptului protecției sociale se bazează pe două mari categorii, relativ distincte – cea care întrunește normele de asigurare socială și cea care întrunește normele de asistență socială, iar aceste categorii, reieșind din

[62] NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului în definiții, interpretări, scheme:* Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2018, p. 163.

[63] AVORNIC, Gh. *Op. cit.*, p. 323.

[64] Ibidem, p. 321.

[65] NEGRU, B. *Op. cit.*, p. 383.

criteriile menționate *supra*, ne permit să specificăm existența a două subramuri în cadrul ramurii: *Subramura Asigurărilor sociale* și *Subramura Asistenței sociale*.

Corespunzător, fiecare dintre aceste subramuri este compusă din norme juridice, unite în diferite instituții juridice care reglementează, fiecare în parte, o anumită categorie de relații sociale. În cadrul asigurărilor sociale identificăm următoarele instituții: stagiul de cotizare; pensia pentru limită de vârstă; pensia de dizabilitate; pensia de urmaș; pensia specială; pensia anticipată pentru carieră lungă; indemnizațiile pentru familiile cu copii, indemnizațiile pentru concediu medical, prestațiile pentru accidente de muncă și boli profesionale; prestațiile pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă și ajutorul de deces. Instituția asistenței sociale, la rândul ei, încadrează alocațiile, compensațiile, unele categorii de indemnizații, ajutorul social și ajutorul material, prestațiile de altă natură și serviciile sociale.

În altă ordine de idei, în cadrul ramurilor de drept, inclusiv în cadrul ramurii dreptului protecției sociale, regăsim norme cu caracter general, aplicabile tuturor relațiilor sociale din ramură, și norme cu caracter special – aplicabile anumitor relații sociale în parte, sau chiar anumitor aspecte ale relației sociale. În acest sens, putem diviza dreptul protecției sociale în: Partea generală și Partea specială. Partea generală cuprinde normele ce reglementează principiile dreptului protecției sociale: principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale și de asistență socială; drepturile și obligațiile generale ale subiecților raporturilor de protecție socială; categoriile riscurilor sociale etc. Normele din Partea specială, la rândul lor, sunt cele care se grupează în instituțiile asigurărilor sociale și instituțiile asistenței sociale, enumerate *supra*.

În concluzie, este de menționat că sistemul dreptului protecției sociale, abordat în calitate de ramură de drept, nu trebuie confundat cu sistemul dreptului protecției sociale, abordat în calitate de disciplină de studiu. Aceasta din urmă încadrează totalitatea informațiilor, cunoștințelor despre instituțiile asigurărilor sociale și asistenței sociale.

Totodată, indiferent de abordare, dreptul protecției sociale rămâne a fi o componentă fundamentală a sistemului de drept. Prin normele sale, acesta garantează protecția indivizilor în fața riscurilor sociale, asigurând stabilitate, echitate și coeziune socială. Interdependența dintre asigurarea socială și asistența socială, principialitatea sistemului și rolul decisiv al instituțiilor publice fac din această ramură un pilon esențial al funcționării societății. În fața provocărilor actuale, consolidarea și adaptarea dreptului protecției sociale reprezintă un imperativ pentru asigurarea unui viitor social echitabil și sustenabil.

7. Corelația dreptului protecției sociale cu alte ramuri de drept

Profesorul Mircea Djuvara susține că ramurile dreptului nu se influențează numai reciproc, dar atârnă juridicește una de alta, iar analizând ierarhia ramurilor de drept și interacțiunea între dreptul intern versus cel internațional și dreptul public versus cel privat subliniază că, dacă vrem să înțelegem într-adevăr dreptul, trebuie să vedem întreaga această încatenare, această filieră a concepțiunilor juridice spre a le putea prinde înțelesul[66].

Numind ramura de drept un ansamblu distinct de norme juridice, legate organic între ele, care reglementează relații sociale ce au același specific (relații sociale omogene), folosesc aceeași metodă sau același complex de metode, profesorul Gheorghe Avornic menționează că ramurile de drept nu sunt izolate unele de altele, ci se găsesc într-o strânsă interdependență[67].

Interdependența ramurilor de drept descinde din însuși caracterul unitar al sistemului dreptului; or, normele dreptului, în pofida diversității lor, datorită scopului comun de a reglementa relațiile din societate, se unesc și formează un sistem unitar, completându-se la reglementarea diferitor relații care apar în societate și interacționând astfel între ele.

La rândul său, corelația dreptului protecției sociale cu alte ramuri de drept se identifică prin caracterul pur social al normelor juridice care constituie obiect de reglementare al acestei ramuri de drept. În special, dar fără a fi exhaustivi, menționăm că dreptul protecției sociale corelează cu dreptul constituțional, dreptul muncii, dreptul familiei, dreptul administrativ, dreptul medical, dreptul procesual civil.

Dreptul constituțional este ramura dreptului care reglementează organizarea statului, raporturile dintre instituțiile statului și drepturile fundamentale ale cetățenilor. Unul dintre aceste drepturi fundamentale este și dreptul la protecție socială. Art. 47 din Constituția Republicii Moldova garantează tuturor persoanelor dreptul la asistență și protecție socială. În acest context, este prevăzut că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea, lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare. Cetăţenii au dreptul la asigurare în caz de: şomaj, boală, dizabilitate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă, în urma unor împrejurări independente de voinţa lor.

[66] DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului – drept rațional, izvoare și drept pozitiv*. București: ALL, 1995, p. 106.

[67] AVORNIC, Gh. *Op.cit.*, p.321.

Dreptul constituțional oferă cadrul juridic suprem pentru recunoașterea și garantarea dreptului la protecție socială. În același timp, dreptul protecției sociale pune în aplicare aceste prevederi, creând mecanisme și instituții care să asigure protecția efectivă a persoanelor și familiilor aflate în situație de risc social.

Dreptul administrativ. O legătură aparte are dreptul protecției sociale și cu dreptul administrativ. Dreptul protecției sociale, fiind parte a dreptului public, aplică, îndeosebi în activitatea autorităților publice care stabilesc și dispun achitarea prestațiilor sociale din cadrul ramurii, principii elaborate în cadrul dreptului administrativ. Corelația dintre aceste ramuri este una esențială pentru funcționarea eficientă a statului în domeniul asigurării bunăstării sociale. Implementarea măsurilor de protecție socială se realizează în mare parte prin intermediul structurilor administrative ale statului. Unul dintre subiectele raportului juridic de asigurări sociale, de cele mai multe ori și al raportului de asistență socială, este un organ de stat cu competențe în domeniu. Organizarea activității acestor structuri, determinarea competenței lor, a modului de funcționare și colaborare interinstituțională se realizează prin intermediul normelor dreptului administrativ. Fără dreptul administrativ, dreptul protecției sociale nu ar putea fi aplicat eficient și nici garantat. În același timp, domeniul administrativ trebuie să se conformeze exigențelor sociale, pentru a asigura echitate, transparență și legalitate în procesul de acordare a prestațiilor sau serviciilor sociale. Un alt aspect care menține o legătură de interdependență între aceste ramuri îl constituie procedura administrativă, îndeosebi soluționarea unei mari categorii de litigii care apar în legătură cu aplicarea normelor dreptului protecției sociale – contestarea actelor autorităților publice ce sunt îndreptate spre a confirma dreptul la o anumită prestație socială; or, aceste acțiuni sunt contestate în procedura contenciosului administrativ.

Dreptul medical. Relația dintre dreptul protecției sociale și dreptul medical reprezintă una dintre cele mai importante zone de interferență juridică în societățile moderne. Ambele ramuri de drept au ca obiect esențial protejarea individului, garantarea demnității umane și asigurarea unui nivel minim de bunăstare, însă o fac din perspective diferite și complementare. În timp ce dreptul protecției sociale urmărește asigurarea unui trai decent prin prestații și servicii de asigurare socială și de asistență socială, dreptul medical reprezintă acea ramură complexă de orientare socială a sistemului dreptului Republicii Moldova, care include ansamblul tuturor normelor ce reglementează raporturile juridice personale nepatrimoniale, patrimoniale și de altă natură apărute între beneficiarii de servicii de sănătate, pe de o parte, și prestatorii serviciilor respective, pe de altă parte, aflați pe poziție de

egalitate juridică, precum și raporturile organizatorico-administrative și jurisdicționale conexe acestora[68].

Corelația acestor ramuri este inevitabilă, deoarece protecția socială nu poate fi deplină fără garantarea accesului la servicii medicale, iar sistemul medical se sprijină, la rândul său, pe mecanismele de solidaritate socială. În primul rând, dreptul protecției sociale oferă cadrul general de finanțare și administrare a sistemelor de asigurări sociale și de asistență socială. Totodată, normele privind consimțământul informat, confidențialitatea, calitatea actului medical sau obligațiile profesioniștilor din domeniu asigură protecția pacientului dincolo de dimensiunea financiară. Chiar dacă o persoană beneficiază de prestații de asigurări sociale sau de prestații ori servicii de asistență socială, protecția sa reală depinde de modul în care actul medical este efectiv prestat. Astfel, dreptul protecției sociale oferă cadrul economic și organizatoric, iar dreptul medical garantează siguranța și integritatea în procesul de oferire a serviciilor de sănătate.

Dreptul muncii. Cu referire la dreptul muncii, menționăm că statutul de persoană asigurată obligatoriu se oferă, în conformitate cu prevederile art. 4 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, persoanei care desfășoară activitate pe bază de contract individual de muncă. În baza contribuțiilor de asigurări sociale persoanele care nimeresc în situație de risc social pot beneficia de pensii sau indemnizații, în dependență de categoria riscului social survenit. Dreptul muncii și dreptul protecției sociale sunt două ramuri ale dreptului care funcționează în strânsă legătură. Dreptul muncii generează premisele pentru protecția socială prin munca salariată, în timp ce dreptul protecției sociale vine să sprijine salariatul în momentele în care munca nu mai poate fi prestată, veniturile lipsesc, dar și în situațiile când persoana continuă să muncească, însă este în prezența unui risc asigurat.

Dreptul familiei corelează cu dreptul protecției sociale în aspectele ce vizează protecția familiei cu copii, legislația în vigoare garantând multiple indemnizații și servicii sociale anume acestor actori sociali. Acestea facilitează creșterea natalității, dar și diminuarea fenomenului migrației. Normele acestor două ramuri de drept sunt complementare, interacționează permanent pentru a asigura o protecție reală și eficientă a copilului și a familiei.

În primul rând, dreptul familiei reglementează relațiile dintre soți, dintre părinți și copii, precum și responsabilitățile membrilor familiei. Dreptul protecției sociale vine să întărească aceste raporturi prin măsuri menite să sprijine funcționarea familiei și să prevină situațiile de vulnerabilitate. Astfel, prestațiile bănești destinate familiilor cu copii, concediul de maternitate, concediul paternal,

[68] SADOVEI, N. *Drept medical.* Chișinău: CEP USM, 2020, p. 22.

cel pentru creșterea copilului până la trei ani, ajutorul social pentru persoanele/familiile vulnerabile sunt doar o parte din expresiile concrete ale întâlnirii dintre cele două ramuri de drept. Aceste măsuri au rolul de a oferi stabilitate și resurse minime familiilor pentru ca ele să-și poată îndeplini funcțiile sociale și educaționale.

Dreptul contravențional. Relația dintre dreptul protecției sociale și dreptul contravențional se conturează în jurul ideii că statul, pentru a asigura bunăstarea și siguranța cetățenilor, nu doar oferă prestații și servicii sociale, ci impune și reguli de conduită menite să protejeze ordinea publică și drepturile fundamentale ale omului. Deși cele două ramuri de drept par, la prima vedere, foarte diferite, una orientată spre sprijin și solidaritate, cealaltă – spre sancțiune și prevenție, ele se intersectează în multiple situații, contribuind la echilibru social. În primul rând, dreptul protecției sociale are ca obiectiv principal protejarea persoanelor vulnerabile și garantarea unui nivel minim de trai prin prestații financiare, servicii sociale și măsuri de incluziune. Pentru ca aceste mecanisme să funcționeze eficient, este necesară existența unui cadru disciplinar care să reglementeze comportamentul actorilor implicați: beneficiari, furnizori de servicii sociale, angajați ai instituțiilor și chiar autoritățile administrației publice. Aici intervine dreptul contravențional, care stabilește sancțiuni pentru fapte ce încalcă normele privind acordarea și utilizarea resurselor sociale. Astfel, în domeniul protecției sociale, contravențiile reprezintă un instrument prin care statul previne abuzurile, fraudele și nerespectarea obligațiilor legale. Spre exemplu, necomunicarea, în termenul stabilit de legislație, de către beneficiarul de ajutor de șomaj și/sau de alocații de integrare ori de reintegrare profesională agenției teritoriale de ocupare a forței de muncă la care este înregistrat a oricărei modificări din condițiile care au condus la stabilirea dreptului de beneficiar va fi calificată drept componență de contravenție și sancționată conform prevederilor art. 56 din Codul contravențional[69]. În altă ordine de idei, statul urmărește și scopul de a disciplina autoritățile care prestează serviciile sociale pentru a-și îndeplini în modul corespunzător atribuțiile – componență de contravenție constituind încălcarea intenționată cu mai mult de 2 luni a termenului stabilit pentru plata *pensiilor,* burselor*, indemnizațiilor,* precum și pentru efectuarea altor plăți cu caracter permanent, stabilite prin legislație, aceasta fiind sancționată conform prevederilor art. 57 din Codul contravențional.

Dacă acțiunile prestatorilor de servicii sociale în cadrul revendicării dreptului la o prestație socială vor fi contestate în cadrul procedurii contenciosului administrativ, atunci solicitarea restituirii prestației primite neîntemeiat de către beneficiar, în cazul refuzului de restituire benevolă, va fi înaintată în procedura

[69] *Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24,10.2008.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84.

contenciosului civil și, respectiv, examinată în cadrul acesteia, aspecte care stabilesc legătura între dreptul protecției sociale și **dreptul procesual civil.**

Sarcini de autoevaluare:

1. Ce este protecția socială?
2. Care sunt diferențele dintre instituțiile „asigurări sociale" și „asistență socială"?
3. Ce este riscul social?
4. Care sunt categoriile riscurilor sociale?
5. Ce reprezintă sistemul protecției sociale?
6. Care sunt etapele de evoluție a protecției sociale?
7. Care este esența reformei sistemului de protecție socială din Republica Moldova?
8. Care sunt formele de organizare a protecției sociale?
9. Care sunt sursele de finanțare a protecției sociale?
10. Care este definiția dreptului protecției sociale?
11. Ce categorii de raporturi constituie obiectul de reglementare al dreptului protecției sociale?
12. Care sunt elementele specifice ale metodei de reglementare a dreptului protecției sociale?
13. Care sunt funcțiile dreptului protecției sociale?
14. Ce instituții fac parte din sistemul dreptului protecției sociale?
15. Care sunt ramurile de drept cu care corelează dreptul protecției sociale?
16. Care sunt asemănările și deosebirile dintre dreptul protecției sociale și dreptul muncii, dreptul medical, dreptul familiei, dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul contravențional?

Referințe bibliografice:

1. AVORNIC, Gh. *Teoria generală a dreptului:* Manual. Ed. a 2-a. Chișinău: Cartier (FEP Tipografia Centrală), 2004.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Bucureşti: Editura Institutului Biblic şi de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, 1994.
3. BOCANCEA, C., NEAMŢU, G. *Elemente de asistenţă socială.* Iaşi: Polirom, 1999.
4. BULGARU, M., DILION M. *Concepte fundamentale ale asistenţei sociale.* Chişinău. CEP USM, 2000.
5. *Carta Socială Europeană (revizuită)*, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. Ratificată prin Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite

nr. 484 din 28.01.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=62100&lang=ro#
6. *Convenția internațională cu privire la Drepturile Copilului, nr. 52 din 20.11.1989.* Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrată în vigoare la 20 septembrie 1990. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
7. *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
8. *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
9. *Codul contravențional al Republicii Moldova, nr. 218 din 24,10.2008.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84.
10. DANII, E. *Politica socială în Uniunea Europeană.* Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/262-264_20.pdf
11. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr. 12 din 10.12.1948*. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1, art. 12.
12. *Decretul Preşedintelui Republicii Moldova cu privire la crearea Fondului social al R.S.S. Moldova, nr. 60 din 16.01.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr. 1-2.
13. *Dicționar explicativ al limbii române.* Coordonatori: COTEANU, I., SECHE I., SECHE, M. București: Univers Enciclopedic, 2016.
14. DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului – drept rațional, izvoare și drept pozitiv*. București: ALL, 1995.
15. MĂNOIU, F., EPUREANU, V. *Asistenţa socială în România.* Bucureşti: ALL, 1997.
16. GHIMPU, S., ŢICLEA, Al., TUFAN, C. *Dreptul securităţii sociale.* București: ALL BECK, 1998. 487 p.
17. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Fondului social al Republicii Moldova, nr. 52 din 01.02.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr. 3-6 (abrogată).
18. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.
19. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială, nr. 416 din 28.05.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 78-79.

20. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de eficientizare a sistemului de asistenţă socială pe anii 2008-2010, nr. 1360 din 07.12.2007*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 194-197. (abrogată).
21. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului Social de Stat, nr. 802 din 28.10.2011*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 187-191.
22. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, nr. 285 din 30.04.2013*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 104-108.
23. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 104- 105.
24. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului administrării Registrului de stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale, nr. 399 din 08.12.2021*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 302-306.
25. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, nr. 149 din 25.08.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 206-208.
26. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la constituirea, organizarea și funcționarea agențiilor teritoriale de asistență socială, nr. 957 din 06.12.2023.* În: Monitorul Oficial al Republcii Moldova, 2023, nr. 472-473.
27. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă și reorganizarea unor instituții publice aflate în gestiunea acesteia, nr. 955 din 06.12.2023.* În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 2023, nr. 472-473.
28. LAMBRUM, M. *Asistenţa socială în România. Două secole de evoluţie instituţională, în cartea Livadă – Cadeschi Ligia, Sărăcie şi Asistenţă socială în spaţiul românesc (sec. XVIII – XX).* Masă Rotundă (iunie 1998). Colegiul Noua Europă. Iaşi, 1998.
29. *Legea cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, nr. 437-XII din 27.12.1990*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1990, nr. 12 (abrogată la 01.01.1999).
30. *Legea ocrotirii sănătății, nr. 411 din 28.03.1995.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 34.

31. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 111-113.
32. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.
33. *Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
34. *Legea privind indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestaţii de asigurări sociale, nr. 289 din 22 iulie 2004*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170, art. 16.
35. *Legea serviciilor sociale, nr. 123 din 18.06.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
36. *Legea cu privire la minimul de existență, nr. 152 din 05.07.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 165.
37. *Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025, nr. 303 din 19.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 552-555.
38. MEUNIER-BOFFA, M. *Droit sociale.* Paris: Litec, 1991.
39. MOARCĂȘ, C.-A. *Dreptul social al Uniunii Europene în practică*. Partea I. București: Universul Juridic, 2018. 430 p.
40. MOARCĂȘ, C-A., ZĂRNESCU, V-L. *Securitatea socială într-o lume în schimbare*. București: Universul Juridic, 2025. 696 p.
41. NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului în definiții, interpretări, scheme:* Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2018. 268 p.
42. ODINOKAIA, I. *Riscul social – generatorul raporturilor de protecție socială.* În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 7, p. 29-32.
43. ODINOKAIA, I. *Considerații doctrinare privind funcțiile protecției sociale.* În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 8, p. 28-31.
44. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16.12.1966.* Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A(XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, c. dispozițiilor art. 27. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
45. *Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate*. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/05/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala_FINAL-1.pdf
46. ROMANDAȘ, N., PROCA L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Dreptul protecției sociale*. Chișinău: Foxtrot, 2011. 384 p.
47. ROȘ, N. *Dreptul securității sociale:* Curs universitar. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită. București: Pro Universitaria, 2024. 372 p.

48. SADOVEI, N. *Drept medical*. Chișinău: CEP USM, 2020. 356 p.
49. *Situația demografică în anul 2024.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2024-9696_61837.html
50. ȚICLEA, A., GEORGESCU, L. *Dreptul securității sociale*. Ediția a X-a, actualizată. București: Universul Juridic, 2024. 467 p.
51. UGLEAN, G., PAVEL, N. *Drept constituțional.* București: Editura Fundației România de Mâine, 2005. 204 p.
52. VASILESCU, G. *Spicuiri din trecutul asistenţei sociale româneşti.* În: Asistenţa socială, 1938, nr. 1, p. 33-51.
53. VÎRTOSU, E. *Din trecutul Aşezămintelor Brâncoveneşti. Cu prilejul a 100 de ani de la înfiinţarea lor, 1838 – 1938*. Bucureşti: Monitorul Oficial, 1938.

Tema 2. PRINCIPIILE DREPTULUI PROTECȚIEI SOCIALE

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și sistemul principiilor dreptului protecției sociale**
2. **Caracteristica principiilor ramurale ale dreptului protecției sociale**
3. **Principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale**
4. **Principiile asistenței sociale**

Abilități:

- definește principiile dreptului protecției sociale
- delimitează categoriile de principii ale dreptului protecţiei sociale
- identifică principiile ramurale şi instituţionale ale dreptului protecţiei sociale

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei

1. Noțiunea și sistemul principiilor dreptului protecției sociale

Ca și orice altă ramură de drept, și dreptul protecției sociale se fundamentează pe anumite principii.

Dicționarul explicativ al limbii române definește termenul „principiu” ca un „element fundamental, idee, lege de bază pe care se întemeiază o teorie științifică, un sistem politic, juridic, o normă de conduită”[70].

Principiile dreptului reprezintă niște idei generale și comune fie tuturor normelor din sistemul juridic, fie sunt specifice unei anumite ramuri de drept. Principiile pot avea o formulare directă în articolele legilor speciale, ori, dacă nu au o reglementare expresă, pot fi deduse pe cale de interpretare. Rolul esențial al principiilor constă în asigurarea concordanței și coeziunii între diferite norme juridice, precum și în trasarea unor linii directoare pentru asigurarea unei reglementări juridice cât mai armonioase.

[70] *Dicționarul explictaiv al limbii române.* Disponibil: https://www.dex.ro/principiu

În doctrina juridică se ridică deseori întrebarea: au principiile de drept o reglementare expresă în legislație și prin ce se deosebesc acestea de normele juridice? Așadar, diferența esențială a unui principiu de drept față de o normă juridică constă în faptul că acesta, conținând o idee directoare, nu conține toate elementele unei norme juridice (ipoteză, dispoziție, sancțiune). Prin intermediul unui principiu de drept nu putem reglementa un raport juridic concret între subiecți. În plus, principiile de drept sunt mai durabile; pe lângă faptul că acestea determină dezvoltarea și adaptarea continuă a dreptului la noile realități sociale, ele servesc drept fundament juridic pentru interpretarea și aplicarea corectă a normelor juridice. Așadar, în situațiile în care norma juridică prezintă ambiguități, anume principiile de drept ne călăuzesc pentru a găsi soluția conformă spiritului legii și ordinii juridice. De asemenea, principiile de drept se diferințiază de normele de drept prin caracterul abstract și general pe care îl posedă, acestea putând fi aplicate unui număr nelimitat de situații, pe când normele juridice reglementează, de regulă, cazuri concrete și precise.

După sfera lor de acțiune, principiile de drept pot fi clasificate în următoarele categorii:

- ***principii generale de drept*** – sunt acele principii care sunt comune pentru toate ramurile de drept;
- ***principii interramurale*** – sunt acele principii care sunt comune pentru două sau mai multe ramuri de drept;
- ***principii ramurale*** – sunt acele principii care sunt specifice unei anumite ramuri de drept;
- ***principii intraramurale*** – sunt acele principii care sunt specifice numai unor instituții concrete din cadrul unei ramuri de drept.

Dacă e să ne referim în mod distinct la dreptul protecției sociale, atunci în cadrul acestei ramuri de drept noțiunea „principiu” poate fi definită ca fiind acea idee directoare care stă la baza elaborării și aplicării normelor juridice în materia dreptului protecției sociale.

În categoria principiilor generale de drept putem include: principiul legalității, principiul egalității în fața legii și a autorităților, principiul respectării drepturilor și libertăților fundamentale, principiul umanismului etc.

2. Caracteristica principiilor ramurale ale dreptului protecției sociale

O deosebită importanță în cadrul sistemului de principii ale dreptului protecției sociale au principiile ramurale. Printre acestea se identifică: universalitatea protecției sociale; asigurarea unor prestații susceptibile să garanteze un nivel de trai decent pentru toți beneficiarii; asigurarea diversității temeiurilor și tipurilor de prestații și servicii sociale.

Potrivit ***principiului universalității protecției sociale***, orice persoană poate beneficia de protecție socială, indiferent de statutul acesteia, sex, vârstă, naționalitate, religie sau orice alt criteriu. Prin urmare, acest principiu exprimă ideea că protecția socială nu reprezintă un privilegiu, ci un drept pe care îl are orice persoană.

La nivel internațional, acest principiu este consacrat în art. 22 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, precum și în art. 9 din din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale. De asemenea, Recomandarea Organizației Internaționale a Muncii nr. 202/2012[71] subliniază universalitatea și nediscriminarea ca elemente fundamentale ale protecției sociale moderne.

Un alt ***principiu*** fundamental al dreptului protecției sociale este cel ***al asigurării unor prestații susceptibile să garanteze un nivel de trai decent pentru toți beneficiarii***. Acest principiu își regăsește o reglementare atât națională, cât și internațională. Așadar, actele naționale stabilesc diverse mecanisme prin care persoanele și/sau familiile defavorizate beneficiază de un venit minim garantat din partea statului.

Pe plan internațional acest principiu este garantat de Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 102 privind normele minime de securitate socială[72] și de Carta Socială Europeană (revizuită), dar și de alte acte internaționale.

Dreptul la un nivel de trai decent, în cadrul drepturilor fundamentale ca valori supreme, îşi are un loc şi un rol deosebit prin funcţia integratoare a complexităţii sale, antrenând în acest proces şi alte drepturi fundamentale conexe, fapt ce generează mai multe concluzii: dreptul la un nivel de trai decent nu este singularizat, iar după natura sa juridică este un drept social economic: social prin esenţă, economic prin domeniul de asigurare; dubla ipostază: aportul subiectiv al persoanei prin muncă şi obligaţia statului privind asigurarea condiţiilor adecvate

[71] *Recomandarea Organizației Internaționale a Muncii privind nivelurile minime de protecție socială, nr. 202/2012.* Disponibil: https://normlex.ilo.org/dyn/nrmlx_en/f?p= NORMLEXPUB:12100:0::NO:12100:P12100_INSTRUMENT_ID:3065 524:NO

[72] *Convenţia OIM cu privire la normele minime de securitate socială, nr. 102 din 28.06.1952*. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/105826.

realizării acestui drept; atingerea nivelului de trai decent implică dificultăţi de ordin educaţional; cadrul influenţelor raporturilor dintre individ şi stat; impactul economic şi modul de distribuire a resurselor; statutul juridic diferit al subiectelor de drept în procesul exercitării dreptului la un nivel de trai decent[73].

Principiul diversității temeiurilor și tipurilor de prestații și servicii sociale consacră ideea că protecția socială nu se limitează la o singură categorie de beneficiari sau la un singur tip de prestație sau serviciu, dar acoperă un spectru larg de riscuri sociale. Un exemplu elocvent în acest sens ar fi Legea privind sistemul public de pensii care stabilește mai multe tipuri de pensii, precum: pensia pentru limită de vârstă, pensia de urmaș, pensia de dizabilitate, pensia specială, pensia anticipată pentru carieră lungă. Totodată, persoana care are dreptul la mai multe categorii de pensii poate opta doar pentru una dintre ele. În acest context, în literatura de specialitate se evidențiază că în realitate niciodată nu va apărea un raport de protecție socială general. Categoriile acestuia vor fi foarte diverse, fiind condiționate de diversitatea riscurilor sociale care pot afecta persoana sau familia și de multitudinea prestațiilor și serviciilor sociale care pot fi oferite în vederea înlăturării sau minimalizării consecințelor acestor riscuri.

3. Principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale

Articolul 3 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale reglementează în mod expres principiile de bază ale sistemului public de asigurări sociale. Așadar, în conformitate cu prevederile normei legale anterior citate, sistemul public de asigurări sociale se organizează şi funcţionează având ca principii de bază: principiul unicităţii, principiul egalităţii, principiul solidarităţii sociale inter- şi intrageneraţii, principiul obligativităţii, principiul contributivităţii, principiul repartiţiei, principiul autonomiei, principiul imprescriptibilităţii, principiul incesibilității.

Principiul unicității stabilește în mod expres că sistemul public de asigurări sociale este unic, organizat și garantat de către stat, având la baza creării sale norme juridice unitare. Constituția Republicii Moldova consacră acest principiu în art. 47, conform căruia *„(1) Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea, lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi*

[73] SANDU, V. *Dreptul la un trai decent – dificultăți de asigurare social-economică și juridică.* În: Studia Universitatis Moldaviae, 2022, nr. 8, p. 177.

serviciile sociale necesare. (2) Cetăţenii au dreptul la asigurare în caz de: şomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrâneţe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă, în urma unor împrejurări independente de voinţa lor”.

Prin acest principiu se urmărește asigurarea uniformității și conformității în aplicarea legislației, evitându-se crearea mai multor sisteme paralele de asigurări sociale, care ar putea atrage după sine aplicarea unor tratamente diferențiate pentru beneficiarii săi. Așadar, un sistem unic de asigurări sociale previne discriminarea între diferite categorii de asigurați și permite un control eficient și centralizat asupra fondurilor de asigurări sociale. Totodată, un sistem de asigurări sociale rigid poate genera uneori dificultăți, deoarece nu de fiecare dată poate să asigure o aplicare diferită pentru unele categorii de beneficiari, care au parte de regimuri speciale de asigurări (de ex.: militarii, polițiștii etc.).

Principiul egalității consacră ideea conform căreia toți participanții la sistemul public de asigurări sociale, indiferent dacă au statut de contribuabil sau de beneficiar, urmează să beneficieze de un tratament egal, fără nicio discriminare. Acest principiu își are fundamentul în art. 16 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, conform căruia *„toţi cetăţenii Republicii Moldova sunt egali în faţa legii şi a autorităţilor publice, fără deosebire de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenenţă politică, avere sau de origine socială”.*

Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați[74] definește în art. 2 *egalitatea între femei şi bărbaţi* ca fiind acea egalitate în drepturi, şanse egale în exercitarea drepturilor, participare egală în toate sferele vieţii, tratament egal al femeilor și bărbaților.

Conform Dicţionarului de dreptul securităţii sociale, principiul egalităţii de şanse între femei şi bărbaţi presupune:

„1) interzicerea oricărei discriminări directe (când se acordă retribuţii diferite în funcţie de sex pentru activităţi prestate de valoare egală) sau indirecte (dacă se refuză unui grup de lucrători beneficiul unei prestaţii, invocându-se egalitatea între sexe, dar neţinându-se cont că prestaţia respectivă se acordă unui anumit sex, iar grupul respectiv este compus în majoritate din membri având acelaşi sex);

2) luarea în considerare a capacităţilor, nevoilor şi aspiraţilor diferite ale persoanelor de sex masculin şi, respectiv, feminin şi tratamentul egal al acestora”[75].

Este de menționat că principiul egalității nu presupune neapărat o aplicare absolut uniformă, deoarece în anumite situații însuși actul normativ poate stabili

[74] *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, nr. 5 din 09.02.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 47-50.

[75] ŢOP, D. *Dicţionar de dreptul securităţii sociale*. Bucureşti: Rosetti, 2006, p. 54.

criterii diferențiate, dar absolut legitime de acordare a diferitor tipuri de prestații de asigurări sociale.

Principiul solidarității sociale (inter- și intragenerații) presupune acea idee conform căreia membrii activi ai sistemului de asigurări sociale contribuie pentru a susține persoanele aflate în incapacitatea permanentă sau temporară de muncă (de ex.: pensionarii, persoanele bolnave etc.), iar diferite generații oferă sprijin reciproc în cadrul aceluiași mecanism de asigurări sociale. Principiul solidarității este unul fundamental pentru sistemul de asigurări sociale. În mod practic acest principiu se concretizează prin faptul că contribuțiile achitate de către salariații actuali formează bugetul de asigurări sociale de stat din care se achită pensiile, indemnizațiile etc. celor care au nimerit într-o situație de risc social. Totodată, aplicarea acestui principiu întâmpină dificultăți în contextul crizei demografice prin care trece societatea noastră[76].

Principiul obligativității consfințește ideea conform căreia participarea la sistemul public de asigurări sociale este obligatorie pentru toate persoanele fizice și juridice. În acest sens, o persoană poate beneficia de anumite drepturi în sistemul public de asigurări sociale doar în cazul în care a îndeplinit obligația corelativă de a contribui financiar în cadrul acestui sistem. Totuși, o problemă majoră la etapa actuală o constituie fenomenul economiei informale, unde o pondere mare de persoane active fie în general nu plătesc contribuții de asigurări sociale, fie le achită într-un cuantum redus, ca urmare a declarării parțiale a veniturilor sale.

Principiul contributivității presupune ideea că dobândirea drepturilor sociale este corelativă și proporțională contribuțiilor plătite de fiecare participant la sistemul public de asigurări sociale. Rolul acestui principiu se manifestă prin faptul că stimulează plata regulată a contribuțiilor de asigurări sociale, partcipanții urmând să țină cont de faptul că cei care contribuie mai mult vor beneficia de prestații mai mari.

Principiul repartiției presupune că resursele financiare care au fost colectate într-o anumită perioadă de timp nu sunt acumulate pe termen lung, ci sunt redistribuite imediat în vederea efectuării plăților prestațiilor curente de asigurări sociale. Întrucât acest principiu garantează sprijinirea efectivă de către generația tânără a generației pensionarilor, rolul său esențial se reduce la funcționarea continuă a sistemului public de asigurări sociale. Acest mecanism de repartiție permanentă a resurselor financiare într-un circuit este utilizat în majoritatea statelor europene. În mod practic, acest principiu poate fi exemplificat destul de simplu: contribuțiile colectate pentru o lună concretă a unui an calendaristic sunt redistribuite pentru achitarea pensiilor și plata indemnizațiilor din aceeași lună. Este

[76] La 01.01.2024, raportul dintre numărul salariaților și cel al pensionarilor constituia în jur de 1,2 – 1,3 salariați la 1 pensionar. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61476.html

de menționat și faptul că aplicarea unui astfel de principiu poate cauza și vulnerabilități legate, în special, de scăderea numărului de contribuabili, care poate atrage în mod corelativ scaderea capacității de plată a sistemului de asigurări sociale către beneficiari pe termen lung.

Principiul autonomiei consacră ideea conform căreia, în temeiul legii, sistemul public de asigurări sociale este administrat prin intermediul unor instituții specializate. În Republica Moldova, responsabilă de gestionarea sistemului public de asigurări sociale este Casa Națională de Asigurări Sociale. Rolul determinant al acestui principiu se manifestă prin necesitatea unei gestionări separate a bugetului public de asigurări sociale față de bugetul de stat. Totodată, autonomia de care dispune sistemul public de asigurări sociale este una relativă, deoarece chiar dacă Casa Națională de Asigurări Sosiale are libertatea de a aproba și executa bugetul public de asigurări sociale, instituția rămâne sub controlul statului, ceea ce asigură garantarea unui echilibru financiar și legalitatea acestuia. Anual, de către Parlament este aprobată Legea bugetului asigurărilor sociale de stat.

Principiul imprescriptibilității presupune faptul că dreptul la pensie nu se stinge prin scurgerea timpului, chiar dacă beneficiarul nu a solicitat-o imediat după atingerea vârstei de pensionare. Imprescriptibilitatea se aplică în mod exclusiv dreptului la pensie ca instituție juridică, însă nu poate fi extinsă și asupra retroactivității plăților. În acest caz, beneficiarul de dreptul la pensie poate să depună cerere în orice moment după atingerea vârstei de pensionare, însă plățile se vor acorda doar pentru perioada ulterioară depunerii cererii, dacă au fost depășite 90 de zile de la data atingerii vârstei de pensionare.

Principiul incesibilității consacră că dreptul la pensie este un drept strict personal și nu poate fi transmis, înstrăinat sau cedat unei alte persoane. Fundamentul acestui principiu se regăsește în faptul că drepturile sociale au un caracter personal și netransmisibil. Incesibilitatea apără natura socială a pensiei, astfel încât aceasta nu poate deveni obiect al unor raporturi contractuale sau al executării silite totale.

4. Principiile asistenței sociale

După cum am menționat anterior, asistenţa socială reprezintă o componentă a sistemului naţional de protecţie socială, în cadrul căruia statul şi societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau să înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale, care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor şi a familiilor aflate în dificultate.

Potrivit dispoziţiiilor art. 3 din Legea asistenței sociale, asistenţa socială se întemeiază pe următoarele principii: recunoaşterea independenţei şi autonomiei personalităţii; respectarea demnităţii umane; universalitatea dreptului la asistenţă socială, garantarea accesibilităţii acesteia; solidaritatea socială; flexibilitatea măsurilor de asistenţă socială, aducerea lor în concordanţă cu necesităţile reale ale persoanei sau ale familiei aflate în dificultate; parteneriatul social ca mijloc de realizare şi evaluare a măsurilor de asistenţă socială; responsabilitatea personală a beneficiarului de asistenţă socială.

Principiul recunoașterii independenţei şi autonomiei personalităţii, respectarea demnităţii umane promovează ideea că asitența socială urmează a fi acordată fundamentându-se pe respectul față de demnitatea umană a fiecărei persoane, fără a limita autonomia sau independența acesteia. Acest principiu al asistenței sociale se fundamentează pe două norme constituționale, și anume – art. 24 și art. 47 din Constituția Republicii Moldova, primul garantând dreptul la viață și la integritatea fizică și psihică, iar cel de-al doilea – dreptul persoanei la asistență socială. Așadar, în conformitate cu acest principiu, beneficiarul de asistență socială urmează să fie un subiect activ al drepturilor sale, capabil să participe la luarea deciziilor ce țin de propria viață. În mod practic, principiul se reflectă în implicarea și sprijinirea persoanelor cu dizabilități și a altor persoane aflate în dificultate pentru integrarea în comunitate.

Principiul universalităţii dreptului la asistenţă socială și garantarea accesibilităţii acesteia consacră faptul că fiecare persoană are dreptul în mod efectiv, egal și nediscriminatoriu la asistență socială. Acest principiu al asistenței sociale se fundamentează, de asemenea, pe două norme constituționale, și anume – art. 16 și art. 47 din Constituția Republicii Moldova, primul garantând egalitatea tuturor în fața legii, iar cel de-al doilea - dreptul persoanei la asistență socială. Rolul acestui principiu se manifestă prin faptul că măsurile de asistență socială sunt puse la dispoziția tuturor persoanelor aflate în dificultate, indiferent de sex, vârstă, religie, etnie, dizabilitate, statut social sau orice alt criteriu.

Principiul solidarității sociale consfințește ideea că societatea, prin intermediul instituțiilor responsabile ale statului, își asumă responsabilitatea de a sprijini persoanele aflate în dificultate. Acest principiu are drept rol protejarea membrilor mai fragili ai societății, pentru a preveni excluziunea socială și acțiunile de marginalizare a acestor categorii de persoane. Solidaritatea socială se poate materializa prin alocarea fondurilor din bugetul public pentru servicii precum sprijinirea persoanelor cu dizabilități, sprijinirea persoanelor vârstnice etc.

Principiul flexibilității măsurilor de asistență socială se caracterizează prin faptul că intervențiile sociale urmează a fi adaptate situației concrete a persoanei aflate în dificultate, evitându-se aplicarea unor soluții standardizate.

Rolul acestui principiu constă în faptul că sprijinul care urmează a fi acordat trebuie să răspundă în mod eficient nevoilor reale ale persoanei aflate în dificultate. Așadar, în acest sens flexibilitatea asigură echilibrul între diversitatea cazurilor, prevederile normative în vigoare și necesitatea unei abordări diferențiate a fiecărui caz în parte.

Principiul parteneriatului social prevede în mod expres că măsurile de asistență socială vor fi eficiente doar în cazul în care există o cooperare între autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, societatea civilă, comunitate. Rolul acestui principiu este de a asigura trecerea la un model participativ de asistență socială, unde beneficiarul nu este doar un actor pasiv, ci o persoană implicată prin structurile societății civile.

Principiul responsabilității personale a beneficiarului de asistență socială consacră ideea că persoana care se află în dificultate, pe lângă dreptul pe care îl are de a primi sprijin din partea statului, mai are obligația corelativă de a colabora în cel mai activ mod cu autoritățile publice și de a depune eforturi considerabile în vederea depășirii situației vulnerabile, astfel încât să prevină transformarea asistenței sociale într-o dependență permanentă. Rolul acestui principiu constă în prevenirea abuzului de servicii sociale din partea beneficiarului, care trebuie să contribuie la propria integrare socială și economică.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este noțiunea principiilor dreptului protecției sociale?
2. Care sunt criteriile de clasificare a principiilor dreptului protecției sociale?
3. Care este importanța principiilor organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale?
4. Care sunt principiile instituției asistenței sociale?
5. Prin ce se caracterizează principiile ramurale ale dreptului protecției sociale?

Referințe bibliografice:

1. *Carta Socială Europeană (revizuită)*, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. Ratificată prin Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene revizuite nr. 484 din 28.01.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130.
2. *Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.

3. *Convenţia OIM cu privire la normele minime de securitate socială, nr. 102 din 28.06.1952.* Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/105826 (neratificată de RM).
4. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr. 12 din 10.12.1948*. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În: Tratate Internaționale, din 1998, nr. 1, art. 12.
5. *Dicționarul explictaiv al limbii române.* Disponibil: https://m.dex.ro/principiu
6. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
7. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
8. *Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
9. *Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, nr. 5 din 09.02.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 47-50.
10. *Legea cu privire la ajutorul social, nr. 133 din 13.06.2008*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 179.
11. *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16.12.1966*. Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, c. dispozițiilor art. 27. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1, art. 19.
12. *Recomandarea Organizației Internaționale a Muncii privind nivelurile minime de protecţie socială, nr. 202/2012.* Disponibil: https://www.ilo.org/resource/news/ilo-social-protection-floors-recommendation-2012-no-202
13. SANDU, V. *Dreptul la un trai decent – dificultăți de asigurare social-economică și juridică.* În: Studia Universitatis Moldaviae, 2022, nr. 8, p. 172-179.
14. ŢOP, D. *Dicţionar de dreptul securităţii sociale*. Bucureşti: Rosetti, 2006. 128 p.

Tema 3. IZVOARELE DREPTULUI PROTECŢIEI SOCIALE

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și particularitățile izvoarelor dreptului protecției sociale**
2. **Clasificarea izvoarelor formale ale dreptului protecției sociale**
3. **Caracteristica celor mai importante izvoare ale dreptului protecției sociale**
4. **Acțiunea izvoarelor dreptului protecției sociale în timp, spațiu și asupra persoanei**

Abilități:

- definește conceptul de izvor al dreptului protecţiei sociale
- identifică categoriile de izvoare ale dreptului protecţiei sociale
- delimitează izvoarele dreptului protecţiei sociale de cele ale altor ramuri de drept
- determină aspectele de acţiune a izvoarelor dreptului protecţiei sociale în timp, spaţiu şi asupra persoanei

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot a fi aplicate în contextul definit
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei

1. Noțiunea și particularitățile izvoarelor dreptului protecției sociale

În doctrina teoriei dreptului este răspândită afirmația că dreptul constituie un sistem de norme care îmbracă o anumită haină juridică, iau o anumită formă datorită căreia acestea sunt aduse la cunoștința întregii societăți, menționându-se că forma de exprimare a alegerilor juridice, modalitate generală prin care dreptul devine cunoscut de cei al căror comportament îl prescrie, poartă denumirea de izvor de drept[77].

Dreptul protecției sociale fiind o parte a sistemului dreptului la fel reprezintă sistem de norme care îmbracă o anumită haină juridică. Altfel spus, ansamblul de norme juridice care formează dreptul protecției sociale sunt regăsite în diverse acte normative, numite izvoare de drept.

[77] NEGRU, B., NEGRU, A. *Op.cit.*, p. 292.

Profesorul Gheorghe Avornic menționează că pentru ca o regulă de comportare, de conduită să devină o normă juridică este necesar ca ea să capete o anumită formă, datorită căreia este adusă la cunoștința întregii societăți[78].

Însuși termenul *izvor de drept* este abordat în două sensuri mari – în sens material și în sens formal. Sensul material al izvoarelor de drept este cel mai apropiat față de înțelesul general al termenului „izvor", fiind în sine sursa care determină crearea, aprobarea și aplicarea normelor de drept, cele din urmă regăsindu-se în diferite acte normative, care reprezintă cea de a doua accepție, numită izvor formal al dreptului.

Izvoarele materiale ale dreptului sunt concepute ca un sistem de factori sociali, politici, ideologici, materiali, precum și cadrul natural, social, politic, uman etc., care determină acțiunea legiuitorului sau dau naștere unor reguli izvorâte din necesitățile practice de reglementare prin norme juridice a unor relații sociale[79].

Mircea Djuvara susține că anume izvorul material este izvorul real al dreptului pozitiv, iar după cum dreptul pozitiv, în orice caz, este rezultatul conștiinței juridice, mai puțin generalizate, a societății respective, și, respectiv, unicul izvor material al dreptului pozitiv este conștiința juridică a societății[80].

Doctrina dreptului protecției sociale menționează că prin izvor de drept în sens material înțelegem viața socială, economică și culturală în complexitatea ei, progresul social care determină nașterea unor reguli de drept și instituții[81].

Izvoarele materiale mai sunt indicate ca și sursele, factorii de determinare și geneză a dreptului[82].

În contextul în care dreptul protecției sociale are menirea de a garanta membrilor societății o susținere, cu preponderență de natură materială, în diferite situații, cum ar fi nașterea, pierderea sursei de existență, inclusiv a capacității de muncă, dizabilitatea, el formează categoria izvoarelor materiale ale dreptului protecției sociale. Înseși fenomenele respective, numite factori juridici, pot fi atât de natură obiectivă, cum ar fi nașterea, boala sau îmbătrânirea, cât și de natură subiectivă, cum ar fi în unele cazuri pierderea locului de muncă și a venitului salarial. Diversitatea situațiilor în care poate nimeri un membru al societății, influențându-i starea și poziția acestuia, urmare a cărora va avea nevoie de o susținere din partea statului, ne face să constatăm existența unei mari categorii a izvoarelor materiale în cadrul dreptului protecției sociale, categorie care este într-o permanentă creștere. Putem menționa aici în calitate de exemplu mai recent

[78] AVORNIC, Gh. *Op.cit.*, p. 271.

[79] NEGRU, B., NEGRU, A. *Op.cit.*, p. 293.

[80] DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului – drept rațional, izvoare și drept pozitiv.* București: ALL, 1995, p. 259.

[81] ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Op.cit.*, p. 68.

[82] ȚICLEA, Al., GEORGESCU, L. *Op.cit.*, p. 22.

fenomenul pandemiei COVID 19, care într-o anumită perioadă de timp a dus la o diminuare substanțială a venitului pentru diferite categorii sociale și, în același timp, la necesitatea adoptării unor măsuri de protecție a acestora, cum ar fi, printre cele specifice, aprobarea indemnizațiilor acordate personalului medical contaminat la locul de muncă.

La rândul lor, izvoarele formale ale dreptului mai sunt tratate și drept izvoare directe; or, acestea reprezintă modalitatea de exprimare a normelor juridice, fiindu-le, în acest sens, contrapuse izvoarele indirecte ale dreptului, ultimele având necesitatea de validare din partea autorităților competente pentru a fi considerate juridice, obiceiul (cutuma) fiind exemplu de astfel de izvoare. În esență, chiar dacă cutuma nu o putem numi un izvor al sistemului actual al izvoarelor dreptului protecției sociale, aceasta, ca și pentru întregul sistem de drept, a servit temei pentru adoptarea mai multor izvoare directe, lăsându-și amprenta și în dreptul protecției sociale; or, spre exemplu, tradițiile de a-i ajuta pe cei ce sunt în suferință stau la baza întregii instituții de asistență socială și a actelor normative ale acesteia.

Obiceiul (cutuma) mai este numit și izvor nescris al dreptului, spre deosebire de actele normative sau contractele normative, care reprezintă izvoarele scrise ale dreptului.

În esență, pentru ca actul normativ sau contractul normativ să îl putem încadra în categoria izvoarelor dreptului protecției sociale, acestea trebuie să conțină norme ce reglementează relațiile de protecție socială, care fac obiectul dreptului protecției sociale.

2. Clasificarea izvoarelor formale ale dreptului protecției sociale

După cum am menționat anterior, izvoarele formale ale dreptului protecției sociale reprezintă totalitatea actelor normative și a contractelor normative care reglementează raporturile juridice de protecție socială.

Diversitatea acestora impune necesitatea clasificării lor atât prin prisma analizei și cercetării lor, cât și reieșind din necesitatea practică de combinare și delimitare a diferitor acte la aplicarea lor în reglementarea diferitor raporturi juridice concrete; or, eventualele lacune sau contradicții dintre diferite norme impune alegerea corectă a actului ce urmează a fi aplicat.

Inițial, totalitatea izvoarelor formale ale dreptului protecției sociale le putem diviza în două mari categorii: **izvoare internaționale ale dreptului protecției sociale** și **izvoare interne ale dreptului protecției sociale**.

Din categoria izvoarelor internaționale putem distinge două subcategorii – *acte (pacte, declarații, convenții) ale organizațiilor internaționale*, la care Republica Moldova este parte și care au fost ratificate de țara noastră, și *acte (tratate, acorduri) interstatale* semnate de Republica Moldova cu alte țări, în vederea reglementării unor raporturi juridice de protecție socială.

Din prima subcategorie vom menționa:

- Declarații și Convenții ale Organizației Națiunilor Unite, cum ar fi: *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr. 12 din 10.12.1948,* adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948; *Convenția internațională cu privire la Drepturile Copilului, nr. 52 din 20.11.1989,* adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989; *Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16.12.1966,* adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A (XXI); *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități,* adoptată de Adunarea Generală a ONU pe 13.12.2006, deschisă pentru semnare tuturor statelor și organizațiilor de integrare regională, la sediul Națiunilor Unite din New York, începând cu 30.03.2007,
- Convenții ale Organizației Internaționale a Muncii: *Convenția OIM nr. 183/2000 privind revizuirea Convenției (revizuită) asupra protecției maternității din 1952, Geneva, 15.06.2000,* ratificată prin Legea nr. 87-XVI din 20.04.2006*; Convenția OIM nr. 182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor, Geneva, 17.06.1999,* ratificată prin Legea nr. 849-XV din 14.02.2002; *Convenția OIM nr. 97/1949 privind migrația în scop de angajare, Geneva, 01.07.1949,* ratificată prin Legea nr. 209-XVI din 29.07.2005*; Convenția OIM nr. 117/1962 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale, Geneva, 22.06.1962,* ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.1995; *Convenția OIM nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă, Geneva, 09.07.1964,* ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.1995; *Convenția OIM nr. 181/1997 cu privire la agențiile private de ocupare a forței de muncă, Geneva, 19.06.1997*, ratificată prin Legea nr. 482-XV din 28.09.2001.
- Acte ale Consiliului Europei: *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, la 11.05.2011,* ratificată prin Legea nr. 144 din 14.10.2021*; Convenția Consiliului Europei pentru protecția*

copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, încheiată la Lanzarote la 25.10.2007, ratificată prin Legea nr. 263 din 19.12.2011; *Carta Socială Europeană revizuită, adoptată la Strasbourg la 03.05.1996,* ratificată prin Legea nr. 484 din 28.09.2001.

Din cea de a doua subcategorie indicăm acorduri încheiate de Republica Moldova cu diferite state, care au ca scop, de regulă, recunoașterea stagiului de cotizare și sunt îndreptate spre asigurarea drepturilor cetățenilor de a beneficia de pensii, indemnizații pentru boli și accidente de muncă, indemnizații de șomaj și alte tipuri de prestații sociale, inclusiv ajutoare de deces. Printre astfel de acte vom menționa: *Acord între Republica Moldova şi Republica Federală Germania privind securitatea socială, încheiat la Chişinău la 12.01.2017,* ratificat prin Legea nr. 206 din 06.10.2017; *Acord între Republica Moldova și Republica Austria în domeniul securității sociale, încheiat la Chișinău la 05.09.2011,* ratificat prin Legea nr. 25 din 01.03.2012*; Acord între Republica Moldova și România în domeniul securității sociale, încheiat la București la 27.04.2010,* ratificat prin Legea nr. 235 din 24.09.2010; *Acord în domeniul securității sociale între Republica Moldova și Republica Portugheză, încheiat la Lisabona la 11.02.2009*, ratificat prin Legea nr. 188 din 15.07.2010*; Acord dintre Republica Moldova și Confederația Elvețiana în domeniul securității sociale, întocmit la Berna la 2 iunie 2025*, ratificat prin Legea nr. 186 din 03.07.2025 etc.

Este de menționat și *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte*, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014, ratificat prin Legea nr.112 din 02.07.2014.

Cu referire la actele internaționale, vom constata că, pentru ca acestea să fie incluse în sistemul izvoarelor dreptului protecției sociale al Republicii Moldova, urmează să reglementeze relații juridice incluse în sistemul ramurii dreptului protecției sociale al Republicii Moldova, precum și să fie ratificate de autoritățile Republicii Moldova. Conform prevederilor Legii privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova[83] – ratificarea, acceptarea, aprobarea, aderarea – reprezintă actul astfel denumit, îndeplinit, după caz, de Parlamentul Republicii Moldova sau de Guvernul Republicii Moldova, prin care Republica Moldova își exprimă consimțământul de a fi legată printr-un tratat internațional.

Conform prevederilor art. 8 din Constituția Republicii Moldova, Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite și tratatele la care este parte, să-și bazeze relațiile cu alte state pe principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional. În același timp, conform prevederilor art. 4

[83] *Legea privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, nr. 595 din 24.09.1999.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 24-26.

din Constituție, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte, iar dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Cu referire la categoria actelor interne, le vom diviza după forța lor juridică.

Astfel, izvoarele interne ale dreptului protecției sociale se clasifică în legi și alte acte normative.

Conform prevederilor art. 72 din Constituția Republicii Moldova, Parlamentul adoptă legi constituționale, legi organice și legi ordinare.

Constituția și legile constituționale reprezintă în mod inerent actele de cea mai înaltă forță juridică, cu aplicare în toate relațiile sociale, inclusiv în raporturile juridice de protecție socială.

În contextul Hotărârii Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea articolului 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituției și Declarația de Independență a Republicii Moldova, unde, în pct. 86, Curtea reține că în nici un alt loc nu este atât de clar reflectată înțelegerea constituțională a părinților fondatori și crezul național decât în Declarația de Independență, în care se reflectă deciziile politice fundamentale și care reprezintă conștiința națională și definește „identitatea constituțională" a Republicii Moldova; iar în pct. 87 conchide că, prin referința din Preambulul Constituției, Declarația de Independență are, în mod incontestabil, valoare de text constituțional, și chiar dacă o asemenea referință lipsea în Preambulul Constituției, Declarația de Independență a Republicii Moldova oricum, prin natura sa, ar avea valoare de text constituțional, deoarece reprezintă expresia majoră a voinței poporului de a construi și trăi într-un stat liber și independent, voință care predetermină necesitatea adoptării Constituției și îl leagă pe constituant de idealurile, principiile și valorile Declarației; în contextul în care Declarația de Independență stabilește, inter alia, că Parlamentul Republicii Moldova garantează exercitarea drepturilor **sociale**, economice, culturale și a libertăților politice ale tuturor cetățenilor Republicii Moldova, susținem, în mod incontestabil, că Declarația de Independență este parte a sistemului izvoarelor dreptului protecției sociale.

Cu referire la celelalte categorii de legi, menționăm o altă normă prevăzută la art. 72 din Constituție, cu impact direct asupra raporturilor juridice de protecție socială – cea de la lit. j) alin. (3), care stabilește nivelul normelor ce urmează să reglementeze aceste raporturi și indică, în acest sens, că regimul general privind raporturile de protecție socială urmează a fi reglementat prin norme de lege organică.

Însăși categoria legilor organice este una majoră în cadrul sistemului izvoarelor dreptului protecției sociale; ele pot fi divizate, în mod convențional, în dependență de cercul de raporturi ce se conțin în diferite instituții ale părții speciale ale ramurii.

Printre aceste legi organice indicăm: *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998; Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999; Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale, nr. 756 din 24.12.1999; Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003; Legea privind cantinele de ajutor social, nr. 81 din 28.02.2003; Legea privind indemnizațiile pentru incapacitatea temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289 din 22.07.2004; Legea cu privire la ajutorul social, nr. 133 din 13.06.2008; Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18.06.2010; Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilităţi, nr. 60 din 30.03.2012; Legea privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, nr. 129 din 08.06.2012; Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr. 105 din 14.06.2018; Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2026, nr. 320 din 29.12.2025.*

Potrivit art. 6 din Legea cu privire la actele normative, la categoria actelor normative subordonate legii, în ordine descrescătoare a forței lor juridice, se referă: hotărârile Parlamentului; decretele Președintelui Republicii Moldova; hotărârile și ordonanțele Guvernului; actele normative ale autorităților administrației publice centrale de specialitate; actele normative ale autorităților publice autonome; actele normative ale autorităților unităților teritoriale autonome cu statut juridic special; actele normative ale autorităților administrației publice locale.

În calitate de exemple de acte normative subordonate legii din cadrul sistemului izvoarelor dreptului protecției sociale, menționăm: *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială, nr. 416 din 28.05.1999; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului-tip cu privire la funcționarea cantinelor de ajutor social, nr. 1246 din 16.10.2003; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă nr. 108 din 03.02.2005; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, nr. 1361 din 22.12.2005; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, nr. 285 din 30.04.2013; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru*

aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare penru stabilirea pensiilor, nr. 165 din 21.03.2017; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, nr. 990 din 10.10.2018; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă, nr. 1276 din 26.12.2018; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului administrării Registrului de stat al evidenței individuale în sistemul public de asigurări sociale, nr. 399 din 08.12.2021; Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă" și a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă", nr. 50 din 02.02.2022;

Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei despre aprobarea Ghidului metodologic cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, nr. 147 din 06.09.2013; Ordinul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă cu privire la aprobarea procedurii de intermediere a muncii, nr. 30 din 22.04.2024; Ordinul Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă cu privire la aprobarea procedurii de ținere și completare a dosarelor șomerilor, nr. 29 din 17.04.2024.

Cu referire la categoria actelor normative ale autorităților administrației publice locale, art. 18 din Legea cu privire la actele normative stabilește că acestea se emit pentru realizarea atribuțiilor funcționale și în limitele competențelor stabilite de Constituție, de Carta Europeană a Autonomiei Locale și de alte acte normative, fiind aplicate doar în raza teritoriului administrat de către acestea. În partea ce ține de raporturile de protecție socială, aceste acte, de regulă, sunt menite să instituie diferite modalități de susținere a persoanelor social vulnerabile, vârstnicilor etc. din comunitatea respectivă. Cu titlu de exemplu, putem menționa Decizia Consiliului municipal Chișinău nr. 5/17 din 24.07.2018 „Cu privire la aprobarea, într-o nouă redacție, a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea (achiziționarea) Serviciului de alimentare cu prânzuri pentru persoanele social vulnerabile din municipiul Chișinău"[84].

[84] *Decizia Consiliului municipal Chișinău „Cu privire la aprobarea, într-o nouă redacție, a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea (achiziționarea) Serviciului de alimentare cu prânzuri pentru persoanele social vulnerabile din municipiul Chișinău".*

Chiar dacă, la general, precedentul judiciar nu este recunoscut în calitate de izvor al dreptului, menționăm totuși că acesta, prin prisma hotărârilor explicative, opiniile și avizele Plenului Curții Supreme de Justiție, are rolul de unificare a practicii judiciare, însă, în același timp, calitatea de izvor al dreptului o are practica judiciară, prin prisma precedentului Curții Europene a Drepturilor Omului. Astfel, conform opiniei autorilor manualului de drept procesual civil, orice hotărâre CtEDO depășește cu mult cadrul individual al cauzei și nu poate fi interpretată exclusiv prin prisma cauzei soluționate, iar actele jurisdicționale ale CtEDO sunt, pe lângă acte de constatare și sancționare a încălcării, și acte prin care CtEDO își realizează funcțiile sale de bază, inclusiv interpretarea și aplicarea corectă a prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. În acest sens, autorii concluzionează că hotărârile CtEDO sunt, în primul rând, obligatorii pentru aplicare, iar, în al doilea rând – că urmează a fi aplicate de instanțele de judecată în calitate de izvor de drept, deoarece, prin conținutul acestora, ele depășesc cadrul individual al unei probleme ridicate în fața Curții[85]. În acest sens, menționăm doar faptul că Republica Moldova a fost în mai multe rânduri condamnată la CtEDO pentru încălcarea drepturilor în domeniul protecției sociale[86].

În fine, menționăm ca parte a sistemului izvoarelor dreptului protecției sociale și contractul normativ, care, chiar dacă face parte din sistemul izvoarelor dreptului muncii, poate reglementa și raporturi juridice de protecție socială. Astfel, doctrinarii Boris Negru și Alina Negru, analizând categoria contractului normativ în calitate de izvor de drept, în mod direct menționează drept izvor al dreptului muncii și al dreptului securității sociale contractul colectiv de muncă; or acesta, prin conținutul său, stabilește reguli de conduită generale și obligatorii[87].

Prin prisma prevederilor art. 4 din Codului muncii al Republicii Moldova, din categoria contractelor normative distingem contractul colectiv de muncă și convenția colectivă de muncă. În esență, ambele sunt acte juridice care stabilesc principii și reglementări ale raporturilor de muncă și ale raporturilor social-economice legate nemijlocit de acestea, care se încheie, fiecare la nivelul său, de către reprezentanții împuterniciți ai salariaților și ai angajatorilor, cu mențiunea că convenția colectivă este încheiată la nivelurile național, teritorial și ramural, iar contractul colectiv de muncă se încheie la nivel de unitate în ansamblu, precum și în filialele și reprezentanțele acesteia. În mod inerent, cu cât nivelul este mai înalt, cu atât normele vor avea un caracter mai generalizator, și viceversa – la un nivel mai

---

Disponibil: https://www.chisinau.md/ro/decizia-nr-517-din-24-iulie-2018-cu-privire-la-20297_252551.html

[85] BELEI, E., BOTNARI, V., CHIFA, F. [et al.]. *Drept procesual civil. Partea generală*. Coordonator: Elena Belei; Ed. a 3-a. Chișinău: Lexon-Prim, 2024, p. 53-54.

[86] https://www.lhr.md/ro/?s=pensii

[87] NEGRU, B., NEGRU, A. *Op.cit.*, p. 305.

jos normele vor căpăta o concretizare mai mare. În art. 31 din Codul muncii al Republicii Moldova legiuitorul direct prevede că în contractul colectiv de muncă pot fi prevăzute angajamente reciproce ale salariaților și angajatorului privind: formele, sistemele și cuantumul retribuirii muncii; plata indemnizațiilor și compensațiilor; îmbunătățirea condițiilor de muncă și a protecției muncii salariaților, inclusiv a femeilor, a tineretului și a persoanelor cu dizabilități; securitatea ecologică și ocrotirea sănătății ș.a.

3. Caracteristica celor mai importante izvoare ale dreptului protecției sociale

În contextul prevederilor constituționale și ale Legii privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, cu referire la aplicabilitatea și prioritatea izvoarelor internaționale invocate *supra*, menționăm importanța deosebită a acestei categorii pentru sistemul izvoarelor dreptului protecției sociale.

Astfel, printre prevederile Declarației Universale a Drepturilor Omului evidențiem cele ce se conțin în art. 22, 23 și 25. Prevederile art. 22 sunt consacrate dreptului la securitate socială și stabilesc că orice persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială, fiind îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea și libera dezvoltare a personalității sale, prin efort național și cooperare internațională, ținându-se seama de organizarea și de resursele fiecărei țări; cele ale art. 23 sunt consacrate dreptului la ocrotire împotriva șomajului și stabilesc că orice persoană are dreptul la muncă, la libera alegere a muncii, la condiții echitabile și satisfăcătoare de muncă, precum și la ocrotire împotriva șomajului, iar remunerarea muncii trebuie să fie echitabilă şi satisfăcătoare, astfel încât să-i asigure lui, precum și familiei sale o existență conformă cu demnitatea umană și completată, dacă este cazul, cu alte mijloace de protecție socială; iar cele de la art. 25 – dreptul la un nivel de trai corespunzător și la protecție în caz de survenire a riscurilor sociale, statuând că orice persoană are dreptul la un nivel de viață corespunzător asigurării sănătății sale, bunăstării proprii și a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare, are dreptul la asigurare în caz de șomaj, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa; iar mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire speciale; toți copiii, indiferent dacă s-au născut în cadrul sau în afara căsătoriei, se bucură de aceeași

ocrotire socială. Putem afirma că, în ansamblu, aceste prevederi instituie direcțiile generale pentru reglementarea raporturilor juridice de protecție socială.

Un alt act internațional cu un impact general asupra dreptului protecției sociale este Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, care în preambulul său recunoaște că, în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, idealul ființei umane libere, eliberate de teamă și mizerie, nu poate fi realizat decât dacă se creează condiții care să permită fiecăruia să se bucure de drepturile sale economice, sociale și culturale, ca și de drepturile civile și politice, constatând obligația statelor de a promova respectarea universală și efectivă a drepturilor și libertăților omului; în art. 9 stabilește că statele-părți la Pact recunosc dreptul pe care îl are orice persoană la securitatea socială, inclusiv asigurări sociale, iar în art. 11 recunoaște dreptul oricărei persoane la un nivel de trai suficient pentru ea însăși și familia sa, inclusiv hrană, îmbrăcăminte și locuință suficiente, precum și la o îmbunătățire continuă a condițiilor sale de existență, obligând statele părți să adopte măsuri potrivite pentru a asigura realizarea acestui drept, inclusiv programe concrete: pentru a îmbunătăți metodele de producție, de conservare și de distribuire a produselor alimentare prin deplina utilizare a cunoștințelor tehnice și științifice, prin difuzarea principiilor de educație în ce privește alimentația și prin dezvoltarea sau reforma regiunilor agrare în așa fel încât să asigure cât mai bine punerea în valoare și utilizarea resurselor naturale; pentru a asigura o repartiție echitabilă a resurselor alimentare mondiale în raport cu nevoile, ținând seama de problemele care se pun atât țărilor importatoare, cât și țărilor exportatoare de produse alimentare.

În partea ce ține de protecția copiilor și asigurarea drepturilor acestora, menționăm Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, ratificată de Republica Moldova în 1990, care instituie dreptul copilului la respect și obligă statul să nu admită ca niciun copil să fie separat de părinții săi împotriva voinței lor, cu excepția situației în care autoritățile competente decid, sub rezerva revizuirii judiciare și în conformitate cu legile și procedurile aplicabile, că această separare este necesară, în interesul superior al copilului. Convenția mai stabilește că orice copil care este lipsit, temporar sau definitiv, de mediul său familial sau care, în propriul său interes, nu poate fi lăsat în acest mediu, are dreptul la protecție și la ajutor special din partea statului, iar statele vor recunoaște dreptul oricărui copil la un nivel de viață suficient pentru dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială, precum și vor recunoaște oricărui copil dreptul de a beneficia de securitate socială, inclusiv de asigurări sociale, și vor lua măsurile necesare pentru asigurarea deplinei realizări a acestui drept în conformitate cu legislația lor națională.

Cu referire la drepturile persoanelor cu dizabilități, menționăm Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități[88]. Conform constatărilor Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, Convenția respectivă oferă un nivel de protecție fără precedent și stabilește standarde universale minime de acțiune, măsuri concrete care ar asigura incluziunea persoanelor cu dizabilități în toate domeniile de activitate; stabilește două mecanisme de implementare: Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, în vederea monitorizării implementării Convenției și Conferința statelor-membre pentru discutarea problemelor privind aplicarea Convenției în practică; prevede crearea unor structuri naționale independente responsabile pentru implementare și monitorizare etc.; Convenția reprezintă, în esență, primul instrument juridic obligatoriu care vizează direct drepturile și libertățile persoanelor cu dizabilități.

Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei[89] vine să asigure egalitatea între femei și bărbați, inclusiv în domeniul protecției sociale. Astfel, conform art. 11 al acesteia, statele părți se angajează să ia toate măsurile corespunzătoare pentru eliminarea discriminării față de femeie în domeniul angajării în muncă, pentru a se asigura, pe baza egalității dintre bărbat și femeie, aceleași drepturi, printre care: dreptul la securitate socială, în special la pensie, ajutoare de șomaj, de boală, de invaliditate, de bătrânețe sau pentru orice altă situație de pierdere a capacității de muncă, precum și dreptul la concediu plătit; dreptul la ocrotirea sănătății și la securitatea condițiilor de muncă, inclusiv la salvgardarea funcțiilor de reproducere. Pentru a realiza aceste prevederi, statele sunt obligate să ia măsuri corespunzătoare, având drept obiective, printre altele: instituirea acordării concediului de maternitate plătit sau care ar crea drepturi la prestări sociale similare, cu garantarea menținerii locului de muncă avut anterior, a drepturilor de vechime și a avantajelor sociale; încurajarea creării de servicii sociale de sprijin, necesare pentru a permite părinților să-și combine obligațiile familiale cu responsabilitățile profesionale și cu participarea la viața publică, favorizând îndeosebi crearea și dezvoltarea unei rețele de grădinițe de copii; asigurarea unei protecții speciale pentru femeile însărcinate, pentru care s-a dovedit că munca le este nocivă. În mod aparte, Convenția vine să garanteze drepturile femeilor din localitățile rurale, menționând problemele specifice ale femeilor din mediul rural și rolul important

[88] *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.* Adoptată de Adunarea Generală a ONU pe 13.12.2006. Ratificată prin Legea nr. 166 din 09.07.2010. Intrată în vigoare la 21 octombrie 2010. În: Tratate Internaționale, 2016, nr. 50.

[89] *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei.* Adoptată la New York la 18 decembrie 1979. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 87 din 28.04.1994. În vigoare pentru Republica Moldova din 31.07.1994. În: Tratate internaționale, 1998, nr. 1.

pe care aceste femei îl au în susținerea materială a familiilor lor, în special prin munca lor în sectoarele nefinanciare ale economiei.

Cu referire la categoria actelor internaționale, menționăm și Carta Socială Europeană (revizuită), care conține reglementări detaliate în domeniu, atât de ordin general, cum ar fi cele de la art. 12 – dreptul la securitate socială, care obligă statele-părți să stabilească sau să mențină un regim de securitate socială la un nivel satisfăcător, precum și să depună eforturi pentru a aduce treptat regimul de securitate socială la un nivel mai ridicat; de la art. 13 – dreptul la asistență socială și medicală, care instituie obligații pentru state de a supraveghea ca orice persoană care nu dispune de resurse suficiente și care nu este în măsură să le procure prin propriile mijloace sau să le primească dintr-o altă sursă, în special prin prestații rezultate dintr-un regim de securitate socială, să poată beneficia de o asistentă corespunzătoare și, în caz de boală, de îngrijirile impuse de starea sa; sau de la art. 14 – dreptul de a beneficia de servicii sociale, care obligă statele să încurajeze sau să organizeze serviciile folosind metode specifice serviciului social și care contribuie la bunăstarea și la dezvoltarea indivizilor și grupărilor în cadrul comunității, precum și la adaptarea lor la mediul social; precum și prevederi destinate unor categorii aparte de subiecți – dreptul persoanelor handicapate; dreptul familiei la protecție socială, juridică și economică; dreptul copiilor la protecție socială, juridică și economică.

În concluzie, menționăm importanța Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, care, în Capitolul 4, intitulat „Ocuparea forței de muncă, politica socială și egalitatea de șanse”, în art. 31 consemnează consolidarea dialogului și cooperarea cu privire la promovarea Agendei privind munca decentă a Organizației Internaționale a Muncii (OIM), politica privind ocuparea forței de muncă, sănătatea și securitatea la locul de muncă, dialogul social, protecția socială, incluziunea socială, egalitatea de șanse între femei și bărbați, combaterea practicilor de discriminare și drepturile sociale, contribuind astfel la promovarea unui număr sporit de locuri de muncă și de o calitate mai bună, la reducerea sărăciei, la consolidarea coeziunii sociale, la dezvoltarea durabilă și la îmbunătățirea calității vieții. În același timp, în art. 32 al Acordului părțile au convenit că cooperarea, bazată pe schimbul de informații și de cele mai bune practici, poate acoperi o serie de aspecte care urmează să fie identificate în mai multe domenii, printre care: reducerea sărăciei și îmbunătățirea coeziunii sociale; politica privind ocuparea forței de muncă, al cărei obiectiv este sporirea numărului și a calității locurilor de muncă, prin asigurarea unor condiții de muncă decente, inclusiv în vederea reducerii economiei informale și a muncii nedeclarate; promovarea unor măsuri active pe piața forței de muncă și a unor servicii de ocupare

a forței de muncă eficiente în vederea modernizării piețelor forței de muncă și a adaptării la necesitățile acestora; încurajarea unor piețe ale forței de muncă și a unor sisteme de securitate socială mai favorabile incluziunii care să integreze persoanele dezavantajate, inclusiv persoanele cu handicap și cele care aparțin minorităților; gestionarea eficientă a migrației forței de muncă, al cărei obiectiv este consolidarea impactului pozitiv al acesteia asupra dezvoltării; egalitatea de șanse, care vizează îmbunătățirea egalității de gen și asigurarea egalității de șanse între bărbați și femei, precum și combaterea discriminărilor de orice tip; politica socială, care vizează sporirea nivelului de protecție socială, inclusiv în domeniul asistenței sociale și al asigurărilor sociale, precum și modernizarea sistemelor de protecție socială în ceea ce privește calitatea, accesibilitatea și viabilitatea financiară; consolidarea participării partenerilor sociali și promovarea dialogului social, inclusiv prin consolidarea capacității tuturor părților interesate, precum și promovarea sănătății și a siguranței la locul de muncă[90].

Cu referire la categoria actelor interne, menționăm inițial Constituția Republicii Moldova, care instituie principiile generale pentru reglementarea raporturilor juridice de protecție socială – dreptul la asistență și protecție socială, protecția familiei și a copiilor orfani, ocrotirea mamei, copilului și a tinerilor, protecția copiilor cu dizabilități.

Astfel, prevederile art. 47 din Constituție, în corespundere cu prevederile internaționale enunțate *supra*, inclusiv ale Pactului internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, instituie obligația statului să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea, lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare și acordă cetățenilor dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență, în urma unor împrejurări independente de voința lor. Articolul 49, care garantează protecția familiei și a copiilor orfani, stipulează că statul ocrotește maternitatea, copiii și tinerii, stimulând dezvoltarea instituțiilor necesare, iar toate preocupările privind întreținerea, instruirea și educația copiilor orfani și a celor lipsiți de ocrotirea părinților revin statului și societății, statul stimulând și sprijinind activitatea de binefacere față de acești copii. Ocrotirea mamei, copiilor și a tinerilor este stabilită în art. 50 din Constituție, care, la fel în concordanță cu prevederile internaționale la care a aderat Republica Moldova, constată că mama și copilul au dreptul la ajutor și ocrotire

[90] *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014.* Ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112 din 02.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 185-199.

specială, iar toți copiii, inclusiv cei născuți în afara căsătoriei, se bucură de aceeași ocrotire socială, însiși copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor, iar statul acordă alocațiile necesare pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copiilor bolnavi ori cu dizabilități. La fel, este direct interzisă exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală. În fine, prevederile art. 51 vin să asigure protecția persoanelor cu dizabilități, stabilind că acestea beneficiază de o protecție specială din partea întregii societăți, iar statul asigură pentru ele condiții normale de tratament, de readaptare, de învățământ, de instruire și de integrare socială.

Alături de Constituție și legile constituționale, în categoria acestor izvoare menționăm și Hotărârile Curții Constituționale a Republicii Moldova, prin care aceasta interpretează normele constituționale; în așa fel, aceste hotărâri capătă ele însele caracterul izvoarelor de drept.

Din categoria altor legi menționăm Legea privind sistemul public de asigurări sociale. Aceasta redă semnificația noțiunilor de bază din domeniu, cum ar fi cea a asigurărilor sociale, a indemnizației de șomaj și a altor categorii de indemnizații, a statutului persoanei asigurate și a altor subiecți ai raporturilor de protecție socială, a bugetului asigurărilor sociale de stat, a contribuțiilor de asigurări sociale etc. La fel, legea stabilește și principiile organizării și funcționării sistemului public de asigurări sociale, printre care: principiul unicității, potrivit căruia statul organizează și garantează sistemul public bazat pe aceleași norme de drept; principiul egalității, care asigură tuturor participanților la sistemul public – contribuabili și beneficiari – un tratament nediscriminatoriu în ceea ce privește drepturile și obligațiile prevăzute de lege; principiul solidarității sociale, inter- și intragenerații, conform căruia participanții la sistemul public își asumă conștient și reciproc obligații și beneficiază de dreptul pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea riscurilor sociale prevăzute de lege ș.a.

În mod similar, doar că cu referire la sistemul public de pensii, menționăm Legea privind sistemul public de pensii, care stabilește cadrul legal al funcționării sistemului public de pensii, precum și interacțiunea acestuia cu sistemul public de asigurări sociale și cu alte mecanisme statale de protecție socială a populației. Totodată, legea descifrează semnificația noțiunilor de bază, cum ar fi: indexarea pensiei, pensie calculată, stagiu de cotizare, perioade asimilate stagiului de cotizare, reexaminarea pensiei, valorizarea venitului asigurat, vârstă standard de pensionare. Legea reglementează însuși dreptul la pensie, diferite categorii de pensii, condițiile necesare pentru întrunirea acestui drept, precum și modul de stabilire și acordare a pensiilor.

4. Acțiunea izvoarelor dreptului protecției sociale în timp, spațiu și asupra persoanei

Doctrina menționează că normele juridice sunt adoptate în vederea realizării lor practice, iar adoptând un act normativ legiuitorul urmărește scopul ca normele ce se conțin în el să producă efecte juridice, adică să contribuie la reglementarea mai eficientă a relațiilor sociale respective, să ofere garanții acestor relații, să protejeze anumite valori sociale etc., considerente din care acțiunea normelor juridice are o importanță mare[91].

Însăși aplicarea actelor normative are loc în trei dimensiuni – în timp, în spațiu și asupra persoanei.

Conform prevederilor art. 56 din Legea cu privire la actele normative, actele normative intră în vigoare peste o lună de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau la data indicată în textul actului normativ, care nu poate fi anterioară datei publicării – fapt aplicabil și izvoarelor dreptului protecției sociale. Condiția respectivă rezultă din principiul conform căruia legea urmează a fi adusă la cunoștința societății; or, o lege care nu este adusă la cunoștință nu poate produce efecte juridice. În același timp, intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată doar în cazul în care se urmărește protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, realizarea angajamentelor internaționale ale Republicii Moldova, conformarea cadrului normativ hotărârilor Curții Constituționale, eliminarea unor lacune din legislație sau contradicții între actele normative ori dacă există alte circumstanțe obiective. Menționăm, cu referire la acest aspect, că nota informativă a actului normativ urmează să conțină cel puțin motivarea faptului dispunerii intrării în vigoare a acestuia, anterior perioadei generale stabilite în lege – o lună de la data publicării. O altă prevedere legală stabilește că data intrării în vigoare a actului normativ publicat poate fi modificată doar până la survenirea momentului intrării în vigoare a acestuia.

Publicarea actelor normative are loc în Registrul de stat al actelor juridice, precum și în Monitorul Oficial al Republicii Moldova sau, după caz, în monitoarele oficiale ale raioanelor, municipiilor și ale unităților teritoriale autonome cu statut juridic special ori în Registrul actelor locale, dar pot fi aduse la cunoștință persoanelor și prin publicarea acestora pe paginile web oficiale ale autorităților publice sau prin afișarea lor în locuri autorizate. Cu referire la Registrul de stat al actelor juridice, menționăm că acesta are caracter public și conține un ansamblu sistematizat de date

[91] NEGRU, B., NEGRU, A. *Op.cit.*, p. 320.

privind categoriile actelor normative, se ține de către Ministerul Justiției în formă electronică, iar accesul în regim on-line la datele din acesta este gratuit.

Suplimentar, menționăm și prevederea legală care interzice efectuarea rectificărilor în actul normativ adoptat, aprobat sau emis, decât în cazul redactării greșelilor gramaticale și de punctuație, depistate ulterior, care nu modifică conținutul sau sensul prevederilor actului normativ.

Actul normativ se aplică fără limită de timp dacă în textul acestuia nu este prevăzut altfel. Actul normativ sau unele dispoziții ale acestuia pot avea aplicare temporară. În acest caz, în actul normativ se indică termenul de aplicare ori evenimentul la survenirea căruia actul normativ sau unele dispoziții își încetează acțiunea. Actul normativ produce efecte doar cât este în vigoare și, de regulă, nu poate fi retroactiv sau ultraactiv. Au efect retroactiv doar actele normative prin care se stabilesc sancțiuni mai blânde. Actele normative pot ultraactiva, în mod excepțional, dacă acest lucru este prevăzut expres de noul act normativ.

Acțiunea actului normativ încetează dacă: actul este abrogat; actul este declarat neconstituțional sau, după caz, ilegal prin hotărâre definitivă a instanței competente; termenul de aplicare a actului a expirat; actul s-a consumat; actul a devenit desuet. În cazul actelor normative pentru care este stabilit expres un termen de aplicare, autoritatea emitentă poate interveni cu modificări pentru a preveni încetarea acțiunii actului normativ respectiv doar până la expirarea termenului de aplicare.

Abrogarea este cea mai des întâlnită situație prin care actul normativ încetează să mai producă efecte juridice și reprezintă un procedeu tehnico-juridic de suprimare, prin care sunt scoase din vigoare prevederile actului normativ ce nu mai corespund echilibrului dintre cerințele sociale de reglementare legală.

Conform legii, abrogarea intervine în următoarele cazuri: pentru anularea dispozițiilor dintr-un act normativ care a intrat în conflict cu dispozițiile altui act normativ de aceeași forță juridică sau de o forță juridică superioară; pentru înlăturarea discrepanțelor și neclarităților; pentru degrevarea legislației de normele desuete; pentru evitarea paralelismelor în legislație. Însăși abrogarea poate fi totală sau parțială.

Acțiunea în spațiu a izvoarelor dreptului protecției sociale este condiționată de organul competent care a aprobat actul. Legile, hotărârile de Guvern se aplică pe întreg teritoriul Republicii Moldova, iar actele organelor administrației publice locale – doar pe teritoriul unde își realizează acestea atribuțiile.

Deși dreptul la protecție socială este garantat tuturor persoanelor, subiecți ai raportului juridic de protecție socială sunt doar persoanele aflate în situație de risc, și anume – de risc social: împrejurarea care plasează persoana sau familia într-o situație de vulnerabilitate, iar acest fapt determină aplicabilitatea izvoarelor dreptului

protecției sociale asupra persoanei. În altă ordine de idei, situațiile de risc sunt diverse și generează diferite raporturi juridice de protecție socială, fiecare dintre ele cu cercul său de subiecți și, respectiv, cu normele aplicabile. Astfel, putem clasifica izvoarele dreptului protecției sociale în dependență de situațiile de vulnerabilitate care generează diferite tipuri de riscuri și, în același timp, diferite tipuri de prestații sociale – norme care reglementează raporturile de pensii și statutul juridic al pensionarilor (care, la rândul său, la fel diferă, în dependență de tipul pensiilor), norme care reglementează regimul juridic al diferitor tipuri de indemnizații și beneficiarii acestora, norme care reglementează regimul juridic al diferitor tipuri de alocații și ajutoare și beneficiarii acestora, norme care reglementează statutul juridic al șomerului și măsurile de care acesta beneficiază etc.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este noțiunea izvoarelor dreptului protecției sociale?
2. Care sunt particularitățile izvoarelor dreptului protecției sociale?
3. Cum se clasifică izvoarele dreptului protecției sociale?
4. Prin ce se caracterizează izvoarele dreptului protecției sociale?
5. Cum se manifestă acțiunea izvoarelor dreptului protecției sociale în timp, spațiu și asupra persoanei?
6. Care sunt cele mai importante izvoare de drept ale dreptului protecției sociale?
7. Care este importanța Legii privind sistemului public de asigurări sociale?
8. Care este importanța Legii privind sistemului public de pensii?
9. Care este importanța Legii asistenței sociale?

Referințe bibliografice:

1. *Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014.* Ratificat de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 112 din 02.07.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 185-199.
2. AVORNIC, Gh. *Teoria generala a dreptului:* Manual. Ediția a 2-a. Chișinău: Cartier, 2004. 656 p.
3. BELEI, E., BOTNARI, V., CHIFA F. [et al.]. *Drept procesual civil. Partea generală*. Coordonator: Elena Belei. Ed. a 3-a. Chișinău: Lexon-Prim, 2024. 555 p.
4. *Carta Socială Europeană (revizuită)*, adoptată la Strasbourg la 3 mai 1996. Ratificată prin Legea pentru ratificarea parțială a Cartei sociale europene

revizuite nr. 484 din 28.01.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130.

5. *Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei.* Adoptată la New York la 18 decembrie 1979. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 87 din 28.04.1994. În vigoare pentru Republica Moldova din 31.07.1994. În: Tratate internaționale, 1998, nr. 1.
6. *Convenția internațională cu privire la Drepturile Copilului, nr. 52 din 20.11.1989.* Adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Intrată în vigoare la 20 septembrie 1990. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
7. *Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități.* Adoptată de Adunarea Generală a ONU pe 13.12.2006. Ratificată prin Legea nr. 166 din 09.07.2010. Intrată în vigoare la 21 octombrie 2010. În: Tratate Internaționale, 2016, nr. 50.
8. *Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, la 11.05.2011.* Ratificată prin Legea nr. 144 din 14.10.2021. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021 nr. 256- 260.
9. *Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, încheiată la Lanzarote, la 25.10.2007.* Ratificată prin Legea nr. 263 din 19.12.2011. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 21-24.
10. *Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
11. *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
12. *Convenția OIM nr. 97/1949 privind migrația în scop de angajare, Geneva, 01.07.1949.* Ratificată prin Legea nr. 209-XVI din 29.07.2005. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 107-109.
13. *Convenţia OIM nr. 102/1952 cu privire la normele minime ale securității sociale,* (nu este ratificată de R. Moldova). Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/105826.
14. *Convenția OIM nr. 117/1962 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale, Geneva, 22.06.1962.* Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 56-60.
15. *Convenția OIM nr. 122/1964 privind politica de ocupare a forței de muncă, Geneva, 09.07.1964.* Ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 593-XIII din 26.09.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 56-60.

16. *Convenția OIM nr. 182/1999 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor si acțiunea imediată în vederea eliminării lor, Geneva, 17.06.1999.* Ratificată prin Legea nr. 849-XV din 14.02.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 33-35.
17. *Convenția OIM nr. 181/1997 cu privire la agențiile private de ocupare a forței de muncă, Geneva, 19.06.1997.* Ratificată prin Legea nr. 482-XV din 28.09.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 130.
18. *Convenția OIM nr. 183/2000 privind revizuirea Convenției (revizuită) asupra protecției maternității din 1952, Geneva, 15.06.2000.* Ratificată prin Legea nr. 87-XVI din 20.04.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 75-78.
19. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr.12 din 10.12.1948*. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
20. *Decizia Consiliului municipal Chișinău „Cu privire la aprobarea, într-o nouă redacție, a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea (achiziționarea) Serviciului de alimentare cu prânzuri pentru persoanele social vulnerabile din municipiul Chișinău".* Disponibil: https://www.chisinau.md/ro/decizia-nr-517-din-24-iulie-2018-cu-privire-la- 20297_252551.html
21. DJUVARA, M. *Teoria generală a dreptului – drept rațional, izvoare și drept pozitiv*. București: ALL, 1995. 516 p.
22. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.
23. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei de reformă a sistemului de asistență socială, nr. 416 din 28.05.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 78-79.
24. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență, nr. 285 din 30.04.2013*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 104-108.
25. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare penru stabilirea pensiilor, nr. 165 din 21.03.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 85-91.
26. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 104-105.
27. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului administrării Registrului de stat al evidenței individuale în sistemul public de*

asigurări sociale, nr. 399 din 08.12.2021. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 302-306.
28. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
29. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
30. *Legea privind tratatatele internaționale ale Republicii Moldova, nr. 595 din 24.09.1999.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 24-26.
31. *Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
32. *Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289 din 22 iulie 2004*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170, art. 16.
33. *Legea serviciilor sociale, nr. 123 din 18.06.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
34. *Legea cu privire la minimul de existență, nr. 152 din 05.07.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 165.
35. *Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.
36. *Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2026, nr. 320 din 29.12.2025.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 659-661.
37. NEGRU, B., NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului [curs universitar]*. Chișinău. Bons Offices, 2006. 520 p.
38. Pactul *internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, nr. 19 din 16.12.1966*. Adoptat și deschis spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 septembrie 1996 prin Rezoluția 2200 A (XXI). Intrat în vigoare la 3 ianuarie 1967, c. dispozițiilor art.27. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
39. ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Dreptul protecției sociale:* Manual. Chișinău: Foxtrot, 2011. 384 p.
40. ROȘ, N. *Dreptul securității sociale:* Curs universitar. Ediția a IV-a, revizuită și adăugită. București: Pro Universitaria, 2024. 372 p.
41. ȚICLEA, Al., GEORGESCU, L. *Dreptul securității sociale*. Ediția a X-a, actualizată. București: Universul Juridic, 2024. 467 p.

Tema 4. SUBIECȚII RAPORTURILOR JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și clasificarea subiecților raporturilor juridice de protecție socială**
2. **Statutul Casei Naționale de Asigurări Sociale**
3. **Alți subiecți ai raporturilor juridice de protecție socială**

Abilități:

- definește subiecții dreptului protecției sociale
- determină competența Casei Naționale de Asigurări Sociale
- stabilește rolul altor structuri republicane și teritoriale în promovarea protecției sociale

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele și informațiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naționale, europene/internaționale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Noțiunea și clasificarea subiecților raporturilor juridice de protecție socială

Subiecții unui raport juridic sunt anumite persoane sau organizații care, în conformitate cu normele de drept, sunt înzestrate cu capacitatea de a fi participanți la raporturile juridice și care posedă drepturi subiective și obligațiuni juridice[92].

Orice raport juridic are întotdeauna cel puțin doi subiecți distincți: un subiect activ și un subiect pasiv. Subiectul activ reprezintă acel subiect de drept care poate pretinde executarea obligației de către subiectul pasiv. La rândul său, subiectul pasiv este titularul de obligații față de subiectul activ.

[92] NEGRU, A. *Op.cit.*, p. 201.

Reiterăm că raporturile juridice au un caracter social, adică relațiile sociale apar întotdeauna între oameni, priviți fie în calitate de subiect individual, fie în calitate de subiect colectiv. Astfel, subiecți ai raporturilor juridice nu pot fi decât oamenii, fie individual, fie grupați în forme organizate[93].

Subiecții raportului juridic se clasifică în subiecți individuali și subiecți colectivi. Persoana fizică este cel mai des întâlnit subiect în cadrul raporturilor juridice, indiferent de statutul de cetățean, cetățean străin sau apatrid al acestei persoane.

Capacitatea juridică a persoanei fizice nu este identică pentru toate ramurile de drept. Pentru ca o persoană să poată participa la un raport juridic trebuie să existe aptitudinea generală și abstractă fixată de lege în funcție de vârstă și de posibilitatea de discernământ, care variază în cadrul diferitelor categorii de raporturi juridice[94].

După cum am menționat anterior, raporturile juridice de protecție socială sunt raporturi relative, în cadrul cărora participanții sunt clar determinați, iar comportamentul lor este la fel determinat. Unul dintre participanții la aceste raporturi juridice este întotdeauna o persoană fizică (beneficiarul), iar cel de-al doilea – statul, reprezentat de către organele sale competente.

O condiție esențială pentru persoana fizică (beneficiar) într-un raport juridic de protecție socială este deținerea capacității juridice. Cunoaștem că se disting două forme ale capacității juridice: capacitatea juridică de folosință și capacitatea juridică de exercițiu. Capacitatea juridică de folosință reprezintă capacitatea unei persoane de a avea, conform legii, drepturi subiective și obligații, adică de a fi participant într-un raport juridic. Capacitatea juridică de exercițiu se referă la capacitatea unei persoane de a dobândi drepturi și obligații prin propriile sale acțiuni (sau inacțiuni), de a le exercita și de a le înceta.

Unii doctrinari menționează că această clasificare a capacității juridice în capacitate juridică de folosință și de exercițiu este specifică mai mult pentru dreptul civil, dar nu și pentru toate celelalte ramuri de drept. În acest context, se menționează și distincția dintre capacitatea juridică generală, de ramură și specială[95].

Această afirmație este binevenită și pentru a înțelege fenomenul capacității juridice în cadrul raporturilor juridice de protecție socială. În cadrul dreptului protecției sociale nu există capacitate juridică unică pentru toți beneficiarii. Unii

[93] STRATU, V. *Raportul Juridic*. În: *Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare”* a MAI al Republicii Moldova, 2015, nr.1. p. 131.

[94] BOBOȘ, Gh. *Teoria generală a dreptului.* Cluj Napoca: Dacia, 1994, p. 207.

[95] ПРОТАСОВ, В. Н. *Теория права и государства. Проблемы теории права и государства.* Москва, 1999. 61 с.

autori, asimilând capacitatea de folosință cu dreptul subiectiv de a beneficia de o anumită prestație sau serviciu, consideră că aceasta apare simultan cu acest drept[96].

Din cele relatate conchidem că, în cadrul raporturilor juridice de acordare a prestațiilor sau serviciilor sociale, persoana dispune de capacitate de folosință specială care apare odată cu survenirea riscului social și dă naștere dreptului la prestații sau servicii sociale. În acest context, urmează să distingem persoana fizică în calitate de subiect al raportului juridic de protecție socială (beneficiar de capacitate de folosință specială) și persoana fizică în calitate de subiect al dreptului la protecție socială (beneficiar de capacitate de folosință generală).

Constituția Republicii Moldova prevede în art. 47 că statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare. Același articol mai prevede că cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență în urma unor împrejurări independente de voința lor. Din aceste prevederi constituționale rezultă că fiecare cetățean al Republicii Moldova are dreptul la prestații și servicii de asistență socială și de asigurări sociale, iar realizarea acestuia este condiționată de apariția riscului social asigurat sau neasigurat. Totodată, realizarea de sine stătătoare a drepturilor de către subiectul beneficiar din cadrul acestor raporturi este în corelație directă cu capacitatea de exercițiu civilă. O persoană fizică își va putea realiza de sine stătător dreptul la prestații și servicii sociale dacă dispune de capacitate de exercițiu deplină. Aceasta poate apărea atât la vârsta de 18 ani, cât și în cazuri de excepție, prevăzute de legislația civilă, la 16 ani[97].

Concuzionăm că faptul nașterii persoanei fizice oferă acesteia capacitate de folosință generală, ea devenind subiect al dreptului la protecție socială, iar în cazul survenirii unui risc social dispune de capacitate de folosință specială, având dreptul la prestații și servicii sociale concrete. Realizarea dreptului este condiționată de prezența capacității de exercițiu.

În ceea ce privește persoana juridică ca și subiect de drept al raporturilor juridice de protecție socială, este important să menționăm că atât capacitatea de folosință, cât și cea de exercițiu a persoanei juridice se dobândește din momentul înregistrării de stat a acesteia şi încetează la data radierii ei din registrul de publicitate[98].

---

[96] ЗАЙКИН, А. Д. *Правоотношения по пенсионному обеспечению.* Москва, 1974; *Право социального обеспечения*: Учебное пособие. СПБ, 2020. 189 с.

[97] *Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75, art. 26.

[98] Ibidem, art. 179.

În context, subliniem că în cadrul raporturilor juridice de asigurări sociale subiectul care oferă prestația este, de regulă, Casa Națională de Asigurări Sociale, iar în cadrul raporturilor juridice de asistență socială prestatorii pot fi persoane fizice sau persoane juridice publice ori private. Conform Legii cu privire la serviciile sociale, prestatori publici de servicii sociale sunt: instituțiile de asistență socială create de către autoritățile administrației publice centrale și gestionate de către autoritățile administrative din subordine; structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia; autorităţile administraţiei publice locale de nivelul întâi.

Prestatori privaţi de servicii sociale sunt: asociaţiile obşteşti, fundaţiile, instituţiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia – toate cu domeniul de activitate în sfera socială; persoanele juridice şi persoanele fizice – întreprinderi cu scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia; întreprinderile sociale, inclusiv întreprinderile sociale de inserţie. Prestatorii de servicii sociale pot organiza şi oferi servicii sociale dacă sunt acreditaţi în condiţiile legii. Condiţiile de acreditare a prestatorilor de servicii sociale sunt reglementate prin lege specială.

În cele ce urmează vom analiza cei mai importanți subiecți din cadrul raporturilor juridice de protecție socială.

2. Statutul Casei Naționale de Asigurări Sociale

Casa Națională de Asigurări Sociale este o autoritate centrală care se află în subordinea Guvernului și are drept scop realizarea politicii orientate spre garantarea drepturilor sociale ale cetățenilor prin administrarea sistemului public de asigurări sociale și gestionarea bugetului asigurărilor sociale de stat.

Funcțiile de bază ale Casei Naționale de Asigurări Sociale sunt:

- realizarea, monitorizarea şi raportarea politicilor de stat în domeniile încredinţate;
- prestarea serviciilor publice în domeniul asigurărilor sociale;
- organizarea sistemelor de planificare, executare, evidenţă contabilă şi raportare a mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat;
- elaborarea şi înaintarea propunerilor privind politica de stat în domeniul asigurărilor sociale, precum şi de perfecţionare a legislaţiei;
- reglementarea normativă a modului de administrare a sistemului public de asigurări sociale.

Casa Națională de Asigurări Sociale are următoarele atribuții de bază[99]:

- elaborarea şi prezentarea prognozelor bugetului asigurărilor sociale de stat şi a altor informaţii necesare pentru elaborarea cadrului bugetar pe termen mediu;
- întocmirea şi prezentarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale a proiectului legii anuale a bugetului asigurărilor sociale de stat şi, în caz de necesitate, a propunerilor de modificare a legii bugetului asigurărilor sociale de stat, precum şi furnizarea informaţiilor necesare pentru fundamentarea acestora;
- administrarea bugetului asigurărilor sociale de stat şi implementarea programelor în conformitate cu obiectivele şi indicatorii de performanţă;
- gestionarea mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat, administrarea patrimoniului public aflat în gestiune, asigurarea monitorizării riscurilor financiare şi bugetare;
- prezentarea Guvernului, Ministerului Muncii și Protecției Sociale şi Ministerului Finanţelor rapoartelor privind executarea bugetului asigurărilor sociale de stat, inclusiv privind performanţa în cadrul programelor, şi asigurarea publicării acestora;
- înregistrarea şi ţinerea evidenţei plătitorilor la bugetul asigurărilor sociale de stat și a contribuţiilor de asigurări sociale de stat;
- asigurarea evidenţei individuale a contribuţiilor persoanelor asigurate în baza codurilor personale de asigurări sociale;
- certificarea stagiului de cotizare, în baza contului personal de asigurări sociale, la solicitarea persoanei asigurate;
- asigurarea protecţiei şi confidenţialității informaţiilor din Registrul de stat al evidenţei individuale;
- stabilirea pensiilor, indemnizațiilor, alocaţiilor şi altor prestaţii sociale și asigurarea evidenței plății acestora;
- gestionarea conturilor beneficiarilor de pensii, indemnizații, alocaţii şi de alte prestaţii sociale;
- efectuarea reţinerilor din pensii în baza documentelor executorii, conform legislaţiei;
- recuperarea sumelor încasate necuvenit cu titlu de prestaţii sociale;
- precum și alte atribuții expres stabilite la nivel normativ.

[99] *Hotărârea Guvernului Repubicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 104-105.

Conform Legii privind sistemul public de asigurări sociale, Casa Națională de Asigurări Sociale este condusă de un director, care este numit și eliberat din funcție de către Guvern. Funcția de director al Casei Naționale de Asigurări Sociale este una de demnitate publică.

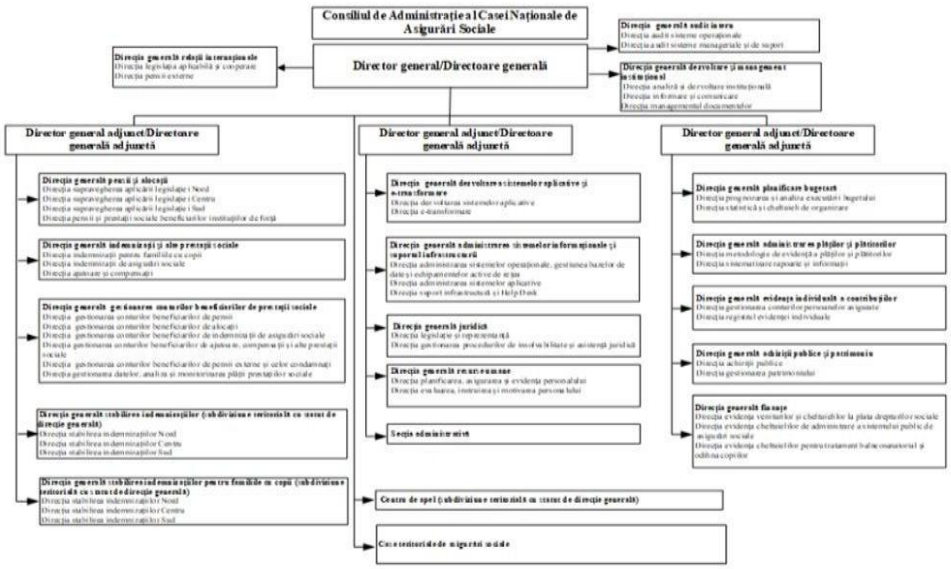
Printre principalele atribuții ale directorului Casei Naționale de Asigurări Sociale putem enumera:

- organizarea, coordonarea și supravegherea activității Casei Naționale de Asigurări Sociale;
- asigurarea realizării direcțiilor de dezvoltare și a obiectivelor strategice de activitate a Casei Naționale de Asigurări Sociale;
- aprobarea regulamentelor de organizare și funcționare ale apartului central și ale caselor teritoriale;
- reprezentarea, fără un mandat special, a Casei Naționale de Asigurări Sociale în relaţiile cu autorităţile administraţiei publice centrale şi locale, cu alte autorităţi publice, cu reprezentanţii societăţii civile şi cu persoanele fizice şi juridice din Republica Moldova şi din străinătate;
- exercitarea altor competenţe atribuite în conformitate cu legislaţia.

Pe lângă directorul general, în cadrul Casei Naționale de Asigurări Sociale activează trei directori generali adjuncți care au statut de funcționari publici de

Anexa nr. 4
la Hotărârea Guvernului nr. 230/2020

ORGANIGRAMA
Casei Naţionale de Asigurări Sociale

conducere de nivel superior. Numirea în funcție, eliberarea sau destituirea acestora din funcție se realizează în condițiile legii de către Guvern. Directorul general, directorii generali adjuncți, conducătorii subdiviziunilor Casei Naționale de Asigurări Sociale poartă răspundere în limitele împuternicirilor atribuite pentru deciziile luate şi activitatea Casei Naționale.

Casa Națională de Asigurări Sociale este formată din aparatul central și casele teritoriale de asigurări sociale. Structura aparatului central al Casei Naționale de Asigurări Sociale poate fi regăsită în anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, iar lista și structura caselor teritoriale de asigurări sociale pot fi regăsite în anexa nr. 3 la aceeași Hotârâre a Guvernului.

Aparatul central al Casei Naționale de Asigurări Sociale exercită funcțiile ce țin de organizarea, coordonarea și controlul asupra realizării de către casele teritoriale de asigurări sociale a proceselor de activitate, precum și suportul acestora la nivel național.

Casele teritoriale de asigurări sociale reprezintă subdiviziuni teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale. Acestea fiind administrate în mod direct nu au personalitate juridică și au drept scop prestarea serviciilor de asigurări sociale și deservirea populației la nivel teritorial.

Activitatea Casei Naţionale de Asigurări Sociale este supravegheată de către un Consiliu de Administraţie alcătuit din 12 persoane, ale cărui componenţă nominală şi regulament sunt aprobate de către Guvern. Preşedintele Consiliului de Administraţie este numit de către Guvern.

Consiliul de Administraţie este format din reprezentanţi ai Guvernului, patronatelor, sindicatelor şi ai organizaţiilor de pensionari înaintaţi în funcţia de membri ai Consiliului de Administraţie de către instituţiile şi organizaţiile respective.

Deciziile Consiliului de Administraţie se adoptă cu majoritatea de voturi ai membrilor lui. În cazul parităţii de voturi cel al preşedintelui Consiliului este decisiv.

Casele teritoriale de asigurări sociale (CTAS) sunt subdiviziuni structurale, servicii publice desconcentrate, administrate în mod direct, fără personalitate juridică, care prestează servicii de asigurări sociale și asigură deservirea populației la nivel teritorial.

Casele teritoriale de asigurări sociale au următoarele atribuţii de bază:

- ţinerea evidenţei plătitorilor de contribuţii la bugetul asigurărilor sociale de stat (în continuare – BASS), la nivel teritorial;
- înregistrarea plătitorilor de contribuţii la BASS;

- recepţionarea şi examinarea cererilor privind solicitarea eşalonării stingerii datoriilor majorărilor de întârziere (penalităţilor);
- recepţionarea şi prelucrarea declaraţiilor privind calcularea şi utilizarea contribuţiilor de asigurări sociale de stat obligatorii (forma BASS, forma BASS-AN) de corectare şi primare, prezentate cu întârziere pentru perioadele de până la 01.01.2018;
- perfectarea contractelor individuale de asigurări sociale la adresarea persoanelor fizice;
- certificarea stagiul de cotizare, în baza datelor din contul personal de asigurări sociale, la solicitarea persoanei asigurate;
- recepţionarea, înregistrarea şi examinarea cererilor şi documentelor necesare pentru stabilirea pensiilor şi altor prestaţii sociale;
- stabilirea pensiilor şi altor prestaţii sociale, cu emiterea deciziilor corespunzătoare;
- reexaminarea pensiilor și altor prestații sociale în conformitate cu legislația, cu emiterea deciziilor corespunzătoare;
- emiterea proceselor-verbale privind calcularea sumelor de prestaţii sociale plătite necuvenit, precum şi întreprinderea măsurilor întru restituirea sumelor plătite necuvenit;
- perfectarea, arhivarea şi gestionarea dosarelor de pensionare/personale ale beneficiarilor de prestaţii sociale;
- consultarea și informarea plătitorilor de contribuţii și a beneficiarilor de prestații sociale cu privire la serviciile prestate de către Casa Națională de Asigurări Sociale;
- eliberarea informaţiilor din sistemul public de asigurări sociale şi a legitimaţiilor beneficiarilor de prestaţii sociale;
- primirea şi examinarea petiţiilor şi adresărilor parvenite de la persoane fizice și juridice pe întrebările ce ţin de domeniul asigurărilor sociale de stat, cu întocmirea răspunsurilor;
- recepționarea și examinarea formularelor și actelor prezentate pentru aplicarea prevederilor Acordurilor internaţionale încheiate între Republica Moldova şi alte state în domeniul securității sociale;
- prelucrarea informațiilor cu privire la prelungirea gradului de dizabilitate al beneficiarilor de pensii de dizabilitate și de alocații sociale persoanelor cu dizabilități;
- exercitarea altor competenţe atribuite în conformitate cu legislaţia.

3. Alți subiecți ai raporturilor juridice de protecție socială

Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale este organul central de specialitate al administraţiei publice care asigură realizarea politicii guvernamentale în domeniile de activitate ce îi sunt încredinţate.

Ministerul are misiunea de a analiza situația și problemele din domeniile de activitate gestionate, de a elabora politici publice eficiente în domeniile de muncă, protecție socială, demografie, egalitate de gen, privind prevenirea și combaterea violenței în familie, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și reabilitarea victimelor infracțiunilor, de a monitoriza calitatea politicilor şi actelor normative şi de a propune intervenții justificate ale statului care urmează să ofere soluții eficiente în domeniile de competenţă, asigurând cel mai bun raport dintre rezultatele scontate şi costurile preconizate.

Conform Hotărârii cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, acesta are următoarele funcții de bază:

- elaborarea analizelor ex ante, documentelor de politici, proiectelor de acte normative în domeniile de muncă, protecție socială, demografie, egalitate de gen, prevenirea și combaterea violenței în familie, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și reabilitarea victimelor infracțiunilor, inclusiv a celor pentru asigurarea executării actelor normative şi decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, după publicarea acestora în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, în colaborare cu reprezentanţi relevanţi ai societăţii civile şi ai comunităţii de afaceri;
- monitorizarea percepţiei cetăţenilor şi agenţilor economici cu privire la politicile publice, actele normative şi activitatea statului în domeniile de activitate specifice Ministerului şi elaborarea propunerilor de îmbunătăţire a acesteia;
- monitorizarea calităţii politicilor publice şi actelor normative în domeniile de activitate specifice Ministerului, inclusiv în colaborare cu societatea civilă şi cu sectorul privat;
- realizarea actelor normative şi implementarea tratatelor internaţionale ale Republicii Moldova în domeniile de muncă, protecție socială, demografie, egalitate de gen, prevenirea și combaterea violenței în familie, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și reabilitarea victimelor infracțiunilor, întocmirea rapoartelor privind executarea acestora;

- elaborarea, aprobarea şi implementarea strategiilor sectoriale de cheltuieli, prezentarea propunerilor pentru elaborarea cadrului bugetar pe termen mediu, elaborarea propunerilor de buget în domeniile de muncă, protecție socială, demografie, egalitate de gen, prevenirea și combaterea violenței în familie, prevenirea și combaterea traficului de ființe umane și reabilitarea victimelor infracțiunilor, a planului anual de activitate, precum şi monitorizarea anuală a gradului de implementare a acestora prin elaborarea şi publicarea rapoartelor respective;
- asigurarea gestionării alocaţiilor bugetare şi administrarea patrimoniului în conformitate cu principiile bunei guvernări;
- coordonarea şi monitorizarea activităţii autorităţilor administrative din subordine şi a instituţiilor publice în care Ministerul are calitatea de fondator;
- precum și alte atribuții expres stabilite în cadrul normativ legal.

În cadrul Ministerului activează trei secretari de stat, care dețin funcție de demnitate publică, un secretar general al Ministerului și un secretar general adjunct al Ministerului, care sunt funcționari publici de conducere de nivel superior, numiți în funcție pe criterii de profesionalism în conformitate cu Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public[100].

Secretarii de stat şi secretarul general al Ministerului se subordonează ministrului. Secretarul general al Ministerului asistă ministrul în activitatea de conducere a Ministerului prin realizarea legăturilor funcţionale dintre conducerea Ministerului şi corpul de funcţionari publici, dintre subdiviziunile interne ale aparatului central al Ministerului, precum şi dintre ministru şi structurile organizaţionale din sfera de competenţă a Ministerului. Secretarul general adjunct al Ministerului îl asistă pe ministru în realizarea activităților privind implementarea cerințelor de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană și se subordonează secretarului general al Ministerului.

Ministrul, secretarii de stat, secretarul general al Ministerului, secretarul general adjunct al Ministerului, conducătorii subdiviziunilor interne ale aparatului central al Ministerului poartă răspundere, în limitele împuternicirilor atribuite, pentru deciziile luate şi pentru activitatea Ministerului.

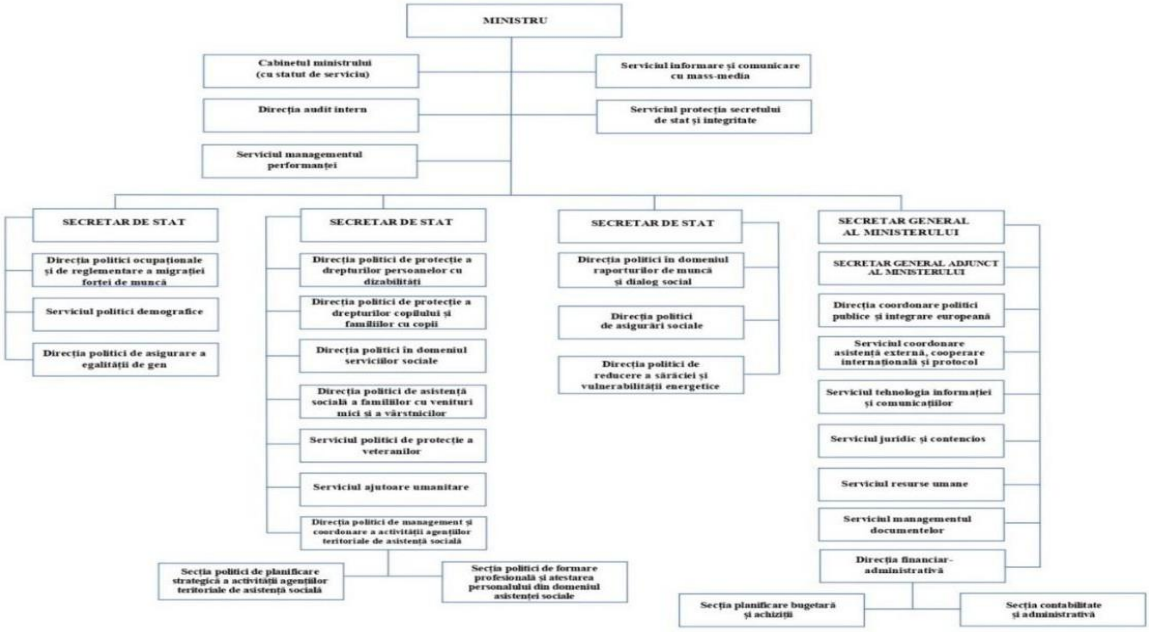
În cadrul Ministerului se instituie un colegiu, compus din ministru (preşedintele colegiului), secretarii de stat, secretarul general al Ministerului, secretarul general adjunct al Ministerului, conducători ai subdiviziunilor interne ale aparatului central al Ministerului, precum şi conducători ai structurilor

[100] *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr. 158 din 04.07.2008.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 230-232.

organizaţionale din sfera de competenţă a Ministerului şi alte persoane. Componenţa numerică şi nominală a colegiului se aprobă de ministru și nu va depăși 15 persoane. În componenţa colegiului, la propunerea ministrului, pot fi incluşi şi reprezentanţi ai altor autorităţi publice centrale, precum şi reprezentanţi ai mediului academic, de afaceri şi ai societăţii civile. Colegiul examinează în şedinţele sale chestiuni privind organizarea activităţii Ministerului în vederea promovării politicii în domeniile de activitate gestionate, soluţionării problemelor stringente, elaborării şi realizării pronosticurilor de perspectivă şi de scurtă durată. De asemenea, colegiul discută chestiuni ce ţin de activitatea autorităţilor administrative din subordinea Ministerului, examinează proiectele actelor normative, ia în dezbatere rapoartele şi dările de seamă ale conducătorilor de subdiviziuni ale Ministerului şi ale autorităţilor administrative din subordine.

Anexa nr. 3
la Hotărârea Guvernului nr. 149/2021

ORGANIGRAMA
aparatului central al Ministerului Muncii și Protecției Sociale

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă este autoritatea administrativă subordonată Ministerului Muncii și Protecției Sociale, împuternicită să asigure implementarea politicii în domeniul promovării ocupării forței de muncă,

migrației forței de muncă și asigurării de șomaj. Agenția își desfășoară activitatea în teritoriu prin intermediul subdiviziunilor teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă. Subdiviziunile teritoriale sunt structuri fără personalitate juridică, care funcţionează sub conducerea şi controlul Agenţiei.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă își realizează atribuțiile în următoarele domenii: implementarea politicii de promovare a ocupării forței de muncă; migrația forței de muncă; asigurarea de șomaj.

Potrivit art. 10 alin. (5) din Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurării de șomaj, Agenția Națională pentru Ocuparea forței de Muncă are următoarele atribuții de bază:

- participă la elaborarea politicilor în domeniul promovării ocupării forţei de muncă și al migrației în scop de muncă;
- asigură implementarea măsurilor de ocupare a forței de muncă și a reglementărilor în domeniul migrației în scop de muncă;
- asigură utilizarea adecvată a mijloacelor financiare acordate pentru implementarea măsurilor de ocupare a forței de muncă;
- evaluează impactul măsurilor de ocupare a forței de muncă;
- formulează propuneri de măsuri orientate spre reducerea șomajului și de creștere a nivelului de ocupare a forței de muncă, pe care le prezintă Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale pentru aprobare și promovare;
- colaborează cu autoritățile competente naționale și internaționale în vederea asigurării respectării legislației în domeniul migrației în scop de muncă;
- exercită alte atribuții expres stabilite în cadrul normativ.

Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă își organizează activitatea conform Planului anual de activitate, elaborat în baza obiectivelor anuale privind implementarea politicii de ocupare a forței de muncă stabilite de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale și aprobat de către ministru. Evaluarea implementării Planului anual de activitate al Agenției se efectuează de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale[101].

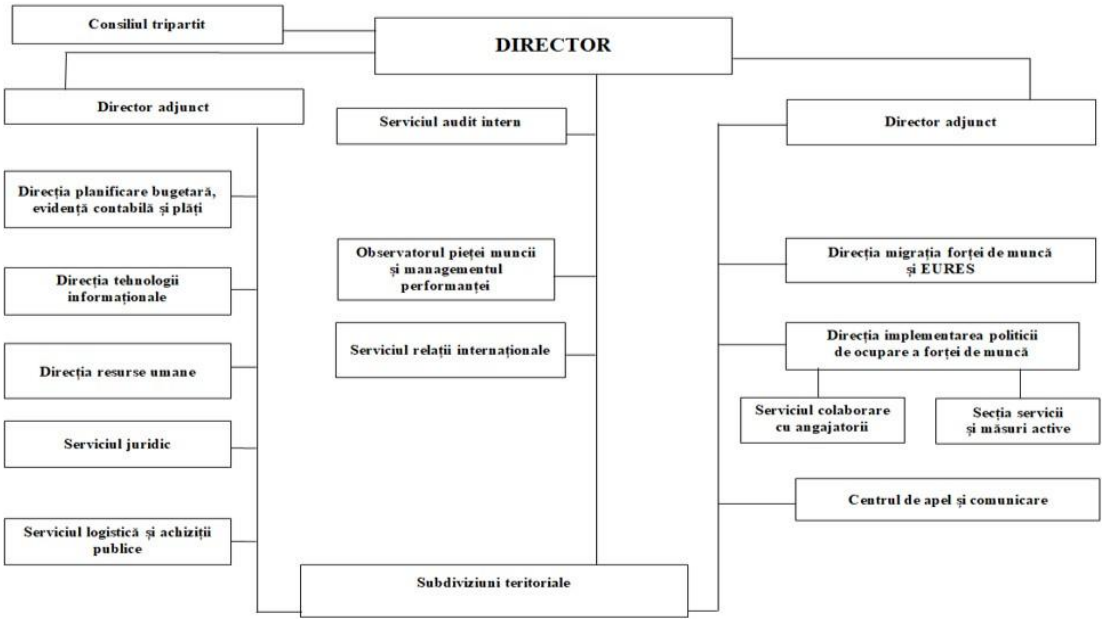
Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă este condusă de director, numit în funcție și eliberat sau destituit din funcție, în condițiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului muncii și protecției sociale. Directorul este asistat de către doi directori adjuncți, care sunt funcționari publici de conducere de

[101] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, nr. 990 din 10.10.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 398-399.

nivel superior, numiți în funcție și eliberați sau destituiți din funcție, în condițiile legii, de către Guvern.

Anexa nr. 3
la Hotărârea Guvernului nr. 990/2018

ORGANIGRAMA
Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă

Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă este instituţie publică, subordonată Ministerului Muncii și Protecţiei Sociale, unica abilitată cu funcţii în domeniul determinării gradului de dizabilitate.

Consiliul are misiunea de a asigura realizarea prevederilor actelor normative privind determinarea gradului de dizabilitate, având ca obiectiv final facilitarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilităţi.

Consiliul este condus de un director, selectat prin concurs, numit în funcţie şi eliberat din funcţie prin ordinul ministrului muncii și protecţiei sociale. Directorul este asistat de către un director adjunct, selectat prin concurs, numit în funcţie şi eliberat din funcţie prin ordinul ministrului muncii și protecţiei sociale.

Potrivit pct. 6 din Hotărârea Guvernului cu privire la determinarea dizabilității[102], Consiliul Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă are următoarele atribuţii:

- asigură determinarea gradului de dizabilitate conform criteriilor aprobate, în baza dosarelor cetățenilor sau în prezența acestora, la cerere;
- stabileşte circumstanţele/cauza dizabilităţii şi perioada pentru care a fost determinat gradul de dizabilitate;
- asigură analiza cauzelor dizabilităţii primare şi recomandă măsuri de prevenire;
- formulează recomandările generale privind necesităţile de reabilitare și incluziune socială ale persoanei cu dizabilităţi și asigură monitorizarea executării acestora de către instituțiile responsabile și persoanele cu dizabilități;
- asigură obligatoriu, în procesul de determinare a gradului de dizabilitate, repartizarea aleatorie a dosarelor prin Sistemul informațional automatizat, a persoanelor care solicită determinarea gradului de dizabilitate primar/repetat;
- asigură evidenţa electronică în Sistemul informațional automatizat şi pe suport de hârtie a persoanelor cărora li s-a determinat gradul de dizabilitate primar/repetat, generând date statistice dezagregate, grad de dizabilitate, gen, vârstă (inclusiv pe grupe de vârstă la copii, adulți, persoane în etate), locul de trai (inclusiv mediul de trai: urban, rural), recomandări etc.);
- completează și eliberează Certificatul de încadrare în grad de dizabilitate, precum şi Programul individual de reabilitare şi incluziune socială;
- asigură buna activitate a instituţiei, planificarea bugetară şi evidenţa contabilă;
- asigură elaborarea materialelor științifico-metodice în domeniul de competență, a criteriilor de determinare a gradului de dizabilitate la copii și a criteriilor de determinare a gradului de dizabilitate la adulți, în conformitate cu standardele internaționale din domeniu, precum și revizuirea periodică a acestora, pornind de la inovațiile și experiența internațională;
- exercită alte atribuții expres stabilite în cadrul normativ.

Agenția pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă este autoritate administrativă în subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale

[102] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 126-132.

responsabilă de gestionarea serviciilor sociale cu specializare înaltă și de implementarea politicii statului în domeniile de activitate ce îi sunt încredințate. Agenția realizează funcțiile stabilite în următoarele domenii de activitate: asigurarea accesului beneficiarilor la servicii sociale cu specializare înaltă; prevenirea instituționalizării și dezinstituționalizarea beneficiarilor de servicii sociale cu specializare înaltă; gestionarea mijloacelor Fondului de susținere a populației.

Agenția este condusă de director, numit în funcție și eliberat sau destituit din funcție, în condițiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului muncii și protecției sociale.

Directorul este asistat de un director adjunct, care este funcționar public de conducere de nivel superior, numit în funcție și eliberat sau destituit din funcție, în condițiile legii, de către Guvern.

Potrivit pct. 9 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă, aceasta are următorele atribuții:

- implementează politicile de dezinstituționalizare a beneficiarilor de servicii sociale cu specializare înaltă și, după caz, a politicilor de reorganizare a instituțiilor publice respective;
- ține evidența beneficiarilor admiși în centrele de plasament și de plasament temporar aflate în gestiune și a beneficiarilor dezinstituționalizați în servicii comunitare, familiile biologice/extinse sau trai independent;
- examinează cererile și dosarele solicitanților de plasament în cadrul instituțiilor publice prestatoare de servicii sociale cu specializare înaltă în baza criteriilor de eligibilitate stabilite în regulamentele-cadru și standardele minime de calitate pentru fiecare serviciu;
- întreprinde, în cooperare cu autoritățile și instituțiile de resort, acțiunile necesare pentru prevenirea instituționalizării solicitanților de plasament în instituțiile publice prestatoare de servicii sociale cu specializare înaltă;
- monitorizează prestarea serviciilor de către prestatorii publici și privați contractați și conformitatea cu prevederile contractuale;
- exercită și alte atribuții expres prevăzute de cadrul legal.

Inspectoratul Social de Stat este autoritate a administrației publice din subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, cu sediul în municipiul Chișinău, care își desfășoară activitatea în conformitate cu Regulamentul privind organizarea și funcționarea Inspectoratului Social de Stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 802 din 28 octombrie 2011[103].

[103] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea*

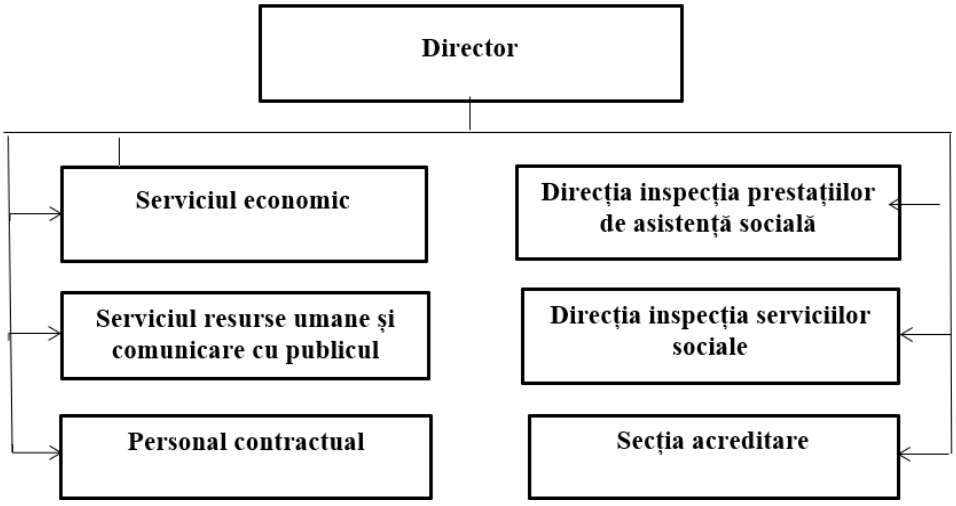
Misiunea Inspectoratului este de a certifica capacitatea prestatorilor de servicii sociale și de a exercita controlul de stat în domeniul asistenței sociale. Domeniile de activitate: stabilirea dreptului și acordarea serviciilor sociale; stabilirea dreptului și acordarea prestațiilor de asistență socială după cum urmează: ajutorul social, conform Legii cu privire la ajutorul social și Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului social; compensația pentru serviciile de transport persoanelor cu dizabilități, conform Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a compensației pentru serviciile de transport, precum și eliberarea de către structurile teritoriale de asistență socială a documentelor care confirmă dreptul persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor de a importa, o dată la 5 ani, cu scutire de drepturi de import, un mijloc de transport destinat transportării lor, clasificat la poziția tarifară 8703 (cu capacitatea cilindrică a motorului de până la 2500 cm^3 inclusiv), indiferent de termenul de exploatare, conform Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de aplicare a facilităților fiscale și vamale la importul mijloacelor de transport cu destinație specială; compensația pentru achitarea facturilor la energie, conform Legii privind Fondul de reducere a vulnerabilității energetice și Hotărârii Guvernului privind aprobarea Regulamentului cu privire la atribuirea categoriilor de vulnerabilitate energetică și modul de stabilire și plată a compensațiilor pentru achitarea facturilor la energie; indemnizațiile pentru unele categorii de copii și tineri, conform Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru unele categorii de copii și tineri; indemnizațiile pentru creșterea și îngrijirea copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial, conform Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la tipurile, cuantumurile și condițiile specifice de acordare a indemnizațiilor pentru creșterea și îngrijirea copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial, modificarea și abrogarea unor hotărâri ale Guvernului; indemnizația zilnică pentru copii, conform Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la stabilirea și plata indemnizației zilnice pentru copii; certificarea capacității prestatorilor de servicii sociale conform standardelor de calitate.

Inspectoratului Social de Stat, nr. 802 din 28.10.2011. În: Monitorul Oficial al Republcii Moldova, 2011, nr. 187-191.

Personalul Inspectoratului se formează din: funcționari publici și personal contractual. Inspectoratul este condus de director. Directorul este numit în funcție și eliberat sau destituit din funcție, în condițiile legii, de către Guvern, la propunerea ministrului muncii și protecției sociale. În cazul în care directorul Inspectoratului

Anexa nr. 3
la Hotărârea Guvernului nr. 802/2011

ORGANIGRAMA
Inspectoratului Social de Stat

nu-și poate exercita temporar atribuțiile, acestea sunt exercitate de o persoană numită prin ordin al directorului. Prin actul de delegare se vor preciza limitele și condițiile de delegare a atribuțiilor de conducere ale persoanei numite în lipsa temporară a directorului.

Inspectorul este funcționar public numit în condițiile Legii cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, care îndeplinește sarcinile de bază privind controlul, evaluarea, monitorizarea, investigarea, în scopul identificării cazurilor de încălcări grave în aplicarea corectă și unitară a legislației în domeniul asistenței sociale, care au cauzat lezarea drepturilor beneficiarilor, abuz, coluziune, neglijență și prejudicii financiare. Inspectorii au competența de control pe întreg teritoriul țării. În cazul nerespectării obligațiilor stabilite, inspectorii poartă răspundere disciplinară, contravențională, penală sau civilă, conform legislației. În timpul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu, inspectorul va purta legitimație și insignă cu însemnele specifice Inspectoratului, ale căror modele se aprobă prin ordin al ministrului muncii și protecției sociale, la propunerea directorului Inspectoratului. Nu se permite obstrucționarea în orice mod a activității inspectorilor și nici implicarea în activitatea inspectorilor în timpul exercitării atribuțiilor ce se impun în conformitate cu prevederile acestui Regulament și ale altor acte normative.

Autoritățile administrației publice, prestatorii de servicii sociale, familiile beneficiare/solicitante de prestații de asistență socială inspectate sau evaluate au obligația de a pune la dispoziție inspectorilor și grupului de experți documentația și informația necesară și relevantă misiunii de acreditare și control, conform legislației.

Pentru a realiza acreditarea și evaluarea prestatorilor de servicii sociale, directorul Inspectoratului aprobă componența nominală a grupurilor de experți. Experții activează în baza contractului de prestări servicii încheiat cu Inspectoratul numai pentru perioada de evaluare a prestatorului supus acreditării și nu desfășoară activitate cu caracter permanent. Selectarea experților se efectuează în baza criteriilor aprobate de directorul Inspectoratului. În componența grupurilor de experți pot fi incluși, după caz, reprezentanți ai prestatorilor de servicii sociale publici sau privați, ai autorităților administrației publice locale, ai mediului academic, ai beneficiarilor de servicii sociale, precum și experți independenți. Grupurile de experți sunt selectate din rândul specialiștilor cu înaltă calificare profesională în diferite domenii, în funcție de tipul serviciilor sociale care urmează a fi acreditate. Fiecare grup de experți se formează pentru perioada evaluării și acreditării prestatorilor unui tip de servicii sociale. Nu pot fi desemnați în calitate de experți reprezentanții prestatorului serviciului social evaluat. Durata vizitei de evaluare depinde de tipul, complexitatea și capacitatea serviciului supus evaluării. În perioada de evaluare a prestatorului supus acreditării, experților li se păstrează salariul la locul de muncă de bază.

Agențiile teritoriale de asistență socială sunt autorități administrative din subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, care implementează, direct și prin intermediul structurilor teritoriale de asistență socială, politica de stat în domeniul asistenței sociale și acordă suport metodologic autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și prestatorilor de servicii sociale publici și privați[104]. Ele sunt persoane juridice de drept public care dispun de ștampilă cu imaginea Stemei de Stat a Republicii Moldova, de conturi trezoreriale, precum și de alte atribute specifice, stabilite de legislație. Misiunea agențiilor constă în asigurarea aplicării uniforme în unitățile administrativ-teritoriale arondate a cadrului normativ și a politicii de stat în domeniul asistenței sociale, inclusiv prin acordarea suportului metodologic autorităților administrației publice locale de nivelul întâi și prestatorilor de servicii sociale publici și privați, în scopul prevenirii, diminuării sau al depășirii situației de dificultate, al incluziunii sociale și al îmbunătățirii calității vieții beneficiarilor de asistență socială. Agențiile îndeplinesc funcțiile stabilite de cadrul legal, pe teritoriul unităților administrativ-teritoriale arondate, în domeniul asistenței

[104] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la constituirea, organizarea și funcționarea agențiilor teritoriale de asistență socială, nr. 957 din 06.12.2023.* În: Monitorul Oficial al Republcii Moldova, 2023, nr. 472-473.

sociale și al prestațiilor sociale. Aceste structuri au următoarele funcții: planificare strategică, monitorizare și evaluare; implementare și coordonare; managementul resurselor umane; managementul resurselor financiare, plăți și achiziții; managementul calității și suport metodologic; asigurarea transparenței activității. În cadrul agențiilor, la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale de nivelul al doilea arondate, se organizează și funcționează structuri teritoriale de asistență socială – subdiviziuni interne ale acestora, fără personalitate juridică. Acestea asigură organizarea și furnizarea asistenței sociale la nivelul unităților administrativ-teritoriale de nivelul al doilea. Structurile teritoriale de asistență socială prezintă rapoarte de activitate, informații și date statistice la solicitarea directorilor, directorilor adjuncți, precum și a altor persoane cu funcții de conducere din cadrul agențiilor.

Crearea agențiilor teritoriale de asistență socială a constituit una dintre acțiunile de bază preconizate în cadrul reformei „Restart" și menite să uniformizeze activitățile din domeniul asistenței sociale pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este definiția subiecților raportului juridic de protecție socială?
2. Care sunt criteriile de clasificare a subiecților raportului juridic de protecție socială?
3. În ce cazuri persoana fizică apare în calitate de subiect al raporturilor juridice de protecție socială?
4. Care este statutul Casei Naționale de Asigurări Sociale?
5. Care sunt alți subiecți ai raporturilor juridice de protecție socială?
6. Care este importanța agențiilor teritoriale de asistență socială în cadrul sistemului organelor administrative din domeniul asistenței sociale?

Referințe bibliografice:

1. BOBOȘ, Gh. *Teoria generală a dreptului.* Cluj Napoca: Dacia, 1994. 320 p.
2. *Constituția Republicii Moldova, din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
3. *Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Inspectoratului Social de Stat, nr. 802 din 28.10.2011*. În: Monitorul Oficial al Republcii Moldova, 2011, nr. 187-191.

5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova 2018, nr. 126-132.
6. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, nr. 990 din 10.10.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 398-399.
7. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Casei Naționale de Asigurări Sociale, nr. 230 din 10.04.2020*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 104-105.
8. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, nr. 149 din 25.08.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 206-208.
9. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției pentru Gestionarea Serviciilor Sociale cu Specializare Înaltă și reorganizarea unor instituții publice aflate în gestiunea acesteia, nr. 955 din 06.12.2025.* În: Monitorul Oficial al Republici Moldova, 2023, nr. 472-473.
10. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
11. *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr. 158 din 04.07.2008.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 230-232.
12. *Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18.06. 2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
13. *Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurării de șomaj, nr. 105 din 14.06.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 295-308.
14. NEGRU, A. *Teoria generală a dreptului și statului în definiții, interpretări, scheme:* Note de curs. Chișinău: CEP USM, 2018. 268 p.
15. STRATU, V. *Raportul Juridic*. În: Analele științifice ale Academiei „Ștefan cel Mare" a MAI al Republicii Moldova, 2015, nr. 1, p. 128-136.
16. ПРОТАСОВ, В. Н. *Теория права и государства. Проблемы теории права и государства*. Москва, 1999. 166 с.
17. ЗАЙКИН, А. Д. *Правоотношения по пенсионному обеспечению*. Москва, 1974; *Право социального обеспечения*: Учебное пособие. СПб, 2020. 189 с.

Tema 5. RAPORTURILE JURIDICE DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Unități de conținut:

1. **Noţiunea şi particularităţile raporturilor juridice de protecţie socială**
2. **Clasificarea raporturilor juridice de protecţie socială**
3. **Elementele raporturilor juridice de protecţie socială**

Abilități:

- definește raportul juridic de protecţie socială
- identifică trăsăturile raporturilor juridice de protecţie socială
- determină tipurile raporturilor juridice de protecţie socială
- analizează raporturile juridice materiale, procedurale şi procesuale

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei

1. Noţiunea şi particularităţile raporturilor juridice de protecţie socială

Unul dintre elementele dinstinctive ale oricărei ramuri de drept îl constituie obiectul de reglementare. În calitate de obiect de reglementare al dreptului protecției sociale apare totalitatea raporturilor juridice reglementate de normele acestei ramuri de drept. Menționăm, repetat, că în literatura de specialitate protecția socială este abordată atât ca mecanism de protecție a tuturor membrilor unei societăți, prin intermediul normelor juridice ale diverselor ramuri de drept, cât și ca mecanism de protecție doar a persoanelor sau a familiilor aflate într-o situație de risc social. În cel de al doilea caz sunt utilizate normele dreptului protecției sociale[105]. Din această

[105] CHISARI, A. *Esența securității sociale*. În: Rezumatele comunicărilor la Conferința corpului didactico-științific „*Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002”, Științe socioumanistice,* 30 septembrie – 06 octombrie 2003, Vol.1. Chișinău: CEP USM, 2003, p. 96.

perspectivă, după cum am mai evidențiat, în cadrul acestui manual noțiunea „protecție socială” abordată *stricto sensu* și cea de „securitate socială” vor fi supuse analizei în calitate de sinonime. Această opinie este susținută și de către alți doctrinari autohtoni[106].

Obiectul dreptului protecției sociale cuprinde două grupuri mari de relații sociale: raporturi juridice de asigurări sociale și raporturi juridice de asistență socială.

Raporturile juridice de asigurări sociale constituie relațiile sociale de acordare a prestațiilor bănești sau în natură persoanelor fizice care, de regulă, anterior au achitat contribuții de asigurări sociale și confirmă prezența unui risc social asigurat.

Raporturile juridice de asistență socială sunt relațiile sociale ce apar în legătură cu acordarea prestațiilor bănești, de altă natură sau serviciilor sociale persoanelor sau familiilor aflate într-o situație de risc social, dar care anterior nu au achitat contribuții de asigurări sociale.

Astfel, concluzionăm că **raporturile juridice de protecție socială constituie relații sociale, reglementate de normele dreptului protecției sociale, care apar între persoana fizică (familia) aflată într-o situație de risc social și stat (organele sale competente) sau structuri nestatale competente să ofere prestații ori servicii sociale.**

În acest context, subliniem că raporturile juridice de protecție socială constituie unul dintre cele mai importante mecanisme juridice de asigurare a realizării drepturilor care rezultă din prevederile legale. Acestea fac parte din sistemul relațiilor sociale, iar în calitate de premise de existență a lor apar normele juridice, faptele juridice și subiecții de drept. Corelația dintre aceste trei elemente are importanță pe parcursul apariției, modificării sau stingerii raporturilor juridice de protecție socială.

Pentru ca un subiect al dreptului la protecție socială să devină un subiect al unui raport juridic de protecție socială este necesară prezența faptelor juridice (evenimente sau acțiuni/inacțiuni) care condiționează apariția acestuia. Totodată, faptele juridice stau și la baza modificării sau stingerii raportului juridic de protecție socială.

Anume aceste fapte juridice condiționează aplicarea normelor juridice corespunzătoare, care impun obligații legale și conferă drepturi, transformând astfel subiecții dreptului în subiecți ai raportului juridic.

[106] ODINOKAIA, I. *Consideraţii referitoare la conexiunea noţiunilor de protecţie socială şi securitate socială*. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 2, p. 52.

Din punctul de vedere al conformității cu reglementările legale, faptele pot fi împărțite în fapte licite și ilicite. De exemplu, o faptă licită ar fi acțiunea unui cetățean care solicită pensia, indemnizația etc., în timp ce o faptă ilicită ar fi ignorarea de către familie a obligației privind îngrijirea, întreținerea și educarea copiilor.

Pentru apariția unui raport juridic de protecție socială nu este suficientă prezența doar a unui fapt juridic. După cum am menționat anterior, apariția raporturilor juridice de protecție socială este condiționată de un cumul de fapte juridice (de exemplu: stabilirea gradului de dizabilitate, adresarea către organul competent, prezentarea actelor confirmative etc.).

În teoria generală a dreptului, la caracteristicile raporturilor juridice se atribuie „individualizarea", care constituie capacitatea participanților la raporturile juridice de a fi determinați de o normă juridică. Din această perspectivă, poate avea loc individualizarea ambelor părți, fiind cunoscuți ambii subiecți ai raportului juridic, sau individualizarea unilaterală, atunci când este cunoscut doar subiectul activ. Din această perspectivă, raporturile juridice se clasifică în raporturi juridice relative și absolute.

Raporturile juridice de protecție socială, cu siguranță, **constituie raporturi relative,** deoarece în toate cazurile părțile acestor relații sunt strict determinate de lege și nicio altă persoană fizică sau juridică nu deține drepturi și obligații în cadrul acestora.

Caracterul volitiv este și el un element distinctiv al raporturilor juridice de protecție socială și se materializează, pe de o parte, prin manifestarea voinței statului în procesul de elaborare a reglementărilor legale în domeniu, iar, pe de altă parte – prin manifestarea voinței individuale a persoanei fizice sau a familiei. Din altă perspectivă, pentru apariția raportului juridic de protecție socială nu este necesară, alături de prezența altor fapte juridice, și manifestarea de voință a ambilor subiecți. Este important ca doar persoana fizică sau familia să-și manifeste voința în vederea realizării dreptului constituțional la protecție socială. Al doilea subiect, în baza acestei manifestări de voință și prin identificarea și confirmarea tuturor faptelor juridice concludente, este obligat să ofere prestația sau serviciul social stabilit de lege.

O caracteristică a raporturilor juridice de protecție socială rezidă în **existența în realitate doar a raporturilor concrete, care rezultă din categoriile prestațiilor sau serviciilor sociale.** Autorul rus V. Andreev constată că raporturile juridice de protecție socială sunt o abstracție științifică, deoarece în realitate nu apare o relație unică în baza căreia persoana fizică sau familia să-și realizeze drepturile în domeniul protecției sociale, solicitând oferirea tuturor prestațiilor și serviciilor sociale[107].

[107] АНДРЕЕВ, В. С. *Право социального обеспечения в СССР***.** Москва**,** 1980. 109 с.

În același timp, **raporturile juridice de protecție socială au un scop bine stabilit** – minimalizarea sau înlăturarea efectelor negative ale riscurilor sociale care au afectat persoana fizică sau familia.

O altă particularitate a raporturilor juridice de protecție socială vizează **specificul subiecților** – una din părți întotdeauna va fi **persoana fizică sau familia aflate în situație de risc social**. Conform art. 7 din Legea asistenţei sociale, printre beneficiarii de asistență socială identificăm: familiile care nu îşi îndeplinesc în mod corespunzător obligaţiile privind îngrijirea, întreţinerea şi educarea copiilor; familiile fără venituri sau cu venituri mici; familiile afectate de violența în familie; familiile cu trei şi mai mulţi copii; familiile monoparentale; alte familii aflate în dificultate. Reieșind din aceste prevederi legale, în cadrul raporturilor juridice de protecție socială, familia aflată într-o situație de risc social apare ca un subiect distinct.

În concluzie: multitudinea raporturilor juridice de protecție socială derivă din categoriile prestațiilor sau serviciilor sociale reglementate de lege, deoarece în realitate există atâtea raporturi juridice de protecție socială câte prestații și servicii sociale sunt.

2. Clasificarea raporturilor juridice de protecţie socială

După cum am menționat mai sus, în calitate de obiect de reglementare al dreptului protecției sociale se evidențiază raporturile juridice de protecție socială.

În doctrina de specialitate se identifică diverse criterii de clasificare a raporturilor juridice de protecție socială, având la bază obiectul, scopul, conținutul acestora, forma protecției sociale, termenul sau sursa de finanțare a protecției sociale.

Astfel, reieșind din **forma protecției sociale,** identificăm:

- ***raporturi juridice de asigurări sociale***
- ***raporturi juridice de asistență socială.***

Reiterăm că în cadrul raporturilor de asigurări sociale una dintre părți este persoana aflată în situație de risc social care, de regulă, achită (a achitat) contribuții de asigurări sociale, în baza cărora se creează Bugetul de Asigurări Sociale de Stat. Prestațiile oferite în cadrul acestor raporturi derivă din categoria riscului social asigurat, căruia a fost supusă persoana. Astfel, în sistemul de asigurări sociale riscurile sunt strict determinate de lege. Conform art. 7 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, în sistemul public prestaţiile de asigurări sociale reprezintă venit de înlocuire pentru pierderea totală sau parţială a veniturilor ca

urmare a vârstei, dizabilităţii, accidentelor, bolilor, maternităţii, adopției, pierderii locului de muncă sau decesului, denumite în continuare riscuri asigurate.

Analizând aceste prevederi legale, identificăm o enumerare exhaustivă a riscurilor sociale asigurate. Aceasta constituie distincția de bază dintre raporturile de asigurări sociale și cele de asistență socială, care apar în virtutea multiplelor riscuri sociale neasigurate, care nu sunt identificate exhaustiv. Articolul 1 din Legea asistenţei sociale definește *riscul social* în calitate de pericol pentru persoană sau familie de a fi afectată de consecinţele economice negative ale pierderii potențialului fizic, statutului ocupaţional sau social (boală, accident, dizabilitate, îmbătrânire, deces, maternitate, şomaj, inadaptare socială etc.). În context, evidențiem că majoritatea riscurilor enumerate, în dependendență de statutul persoanei și alte circumstanțe, pot genera atât raporturi juridice de asigurări sociale, cât și de asistență socială. Prestațiile și serviciile de asistență socială sunt destinate persoanelor sau familiilor aflate într-o situație de risc social fără a fi necesară confirmarea statutului de persoană asigurată. Acest fapt se datorează existenței a două sisteme diverse de finanțare a prestațiilor sau serviciilor sociale. În cadrul raporturilor juridice de asigurări sociale prestațiile sunt oferite în majoritate din cadrul bugetului de asigurări sociale de stat, care are ca sursă principală de venit contribuțiile de asigurări sociale. Spre deosebire de acest sistem, raporturile de asistență socială au ca obiect prestațiile sau serviciile sociale finanțate din cadrul bugetului de stat, al bugetelor locale sau din alte surse.

O altă distincție dintre raporturile de asigurări sociale și cele de asistență socială derivă din categoria de subiecți beneficiari. În cadrul primelor raporturi în calitate de subiect beneficiar apare persoana care anterior a achitat sau continuă să achite contribuții de asigurări sociale, iar în cadrul raporturilor de asistență socială categoriile de subiecți pot fi dintre cele mai diverse. Element distinctiv ale acestora îl constituie prezența riscului social.

O altă deosebire de bază derivă din statutul celui de al doilea subiect, obligat să ofere prestația sau serviciul social. Prestațiile de asigurări sociale în cadrul sistemului public se oferă prin intermediul structurilor statale, și anume – al Casei Naționale de Asigurări Sociale. În cadrul raporturilor de asistență socială prestatorul poate fi atât public, cât și ptrivat. Conform art. 7 alin. (1) din Legea serviciilor sociale, prestatori de servicii sociale pot fi persoane fizice sau persoane juridice publice ori private. Printre structurile statale care sunt părți ale raporturilor juridice de asistență socială se evidențiază: Agențiile teritoriale de asistență socială; Agenția pentru gestionarea serviciilor sociale cu specializare înaltă etc. În calitate de prestatori privați identificăm: asociaţiile obşteşti, fundaţiile, instituţiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia – toate cu domeniul de activitate în sfera socială; persoanele juridice şi persoanele fizice – întreprinderi cu

scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia; întreprinderile sociale, inclusiv întreprinderile sociale de inserţie.

În concluzie, evidențiem că generator al raporturilor de asigurări sociale sunt riscurile sociale asigurate prevăzute de Legea privind sistemul public de asigurări sociale.

Pe cât sunt de diverse și relativ independente, raporturile juridice de protecție socială contribuie la formarea unui sistem integru de prestații și servicii sociale.

Un alt criteriu de clasificare a raporturilor de protecție socială derivă din **sursa de finanțare a prestațiilor sau a serviciilor sociale.** În acest context evidențiem:

- ***raporturi juridice finanțate din bugetul de asigurări sociale de stat***
- ***raporturi juridice finanțate din bugetul de stat***
- ***raporturi juridice finanțate din fondul de susținere a populației***
- ***raporturi juridice finanțate din bugetele locale***
- ***raporturi juridice finanțate din alte surse.***

Din **scopul raportului juridic** rezultă clasificarea acestora în:

- ***raporturi juridice materiale***
- ***raporturi juridice procedurale.***

Raporturile juridice materiale apar în legătură cu acordarea nemijlocită a prestațiilor sau serviciilor sociale. Ele sunt esențiale pentru realizarea drepturilor de către subiecții îndreptățiți să beneficieze de acestea.

La rândul lor, raporturile procedurale apar în legătură cu constatarea faptelor juridice care generează apariția, modificarea sau stingerea raporturilor juridice materiale. În acest context, trebuie să remarcăm faptul că pentru apariția raportului juridic material de acordare nemijlocită a prestației sau a serviciului social este necesară confirmarea unui cumul de fapte juridice, care condiționează apariția, modificarea sau stingerea raportului juridic. De exemplu, pentru a da naștere raportului juridic de acordare a pensiei de dizabilitate persoana trebuie să confirme, de regulă, vârsta, stagiul de cotizare, gradul de dizabilitate stabilit de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă.

Unii autori[108] încadrează în sistemul raporturilor juridice de protecție socială și relațiile sociale care apar în legătură cu protecția drepturilor încălcate ale beneficiarilor **(*raporturi procesuale*).** Acestea vizează examinarea contestațiilor și soluționarea litigiilor din domeniu. Nu susținem această părere și considerăm aceste

[108] ТУЧКОВА Э. Г. отв. ред. *Право социального обеспечения России.* Издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Проспект, 2017. 480 с.

relații obiect de reglementare al altor ramuri de drept (drept administrativ, drept contravențional, drept procesual civil).

O altă clasificare rezultă din **categoria prestației sau serviciului acordat.** În acest context, analizând prevederile legislației Republicii Moldova, identificăm:

- ***raporturi juridice de acordare a pensiilor***
- ***raporturi juridice de acordare a indemnizațiilor***
- ***raporturi juridice de acordare a alocațiilor***
- ***raporturi juridice de acordare a compensațiilor***
- ***raporturi juridice de acordare a ajutoarelor materiale sau sociale***
- ***raporturi juridice de acordare a prestațiilor de altă natură***
- ***raporturi juridice de acordare a serviciilor sociale.***

Un alt criteriu de clasificare a raporturilor juridice de protecție socială rezultă **din termenul de acordare a prestației sau serviciului social.** În acest context evidențiem:

- ***raporturi juridice care apar o singură dată*** (acordarea indemnizației unice la nașterea copilului)
- ***raporturi juridice care au un termen determinat*** (acordarea pensiei de dizabilitate pe termen de un an)
- ***raporturi juridice fără termen*** (acordarea pensiei pentru limită de vârstă).

Autoarea G. Pașkova clasifică raporturile juridice de protecție socială în:

- ***raporturi juridice socio-protective*** care presupun relația juridică individualizată între subiecți cu privire la acordarea unei anumite categorii de prestații sau la efectuarea unor acțiuni cu relevanță juridică pentru stabilirea (confirmarea) dreptului subiectiv la o anumită prestație
- ***raporturi juridice organizatorico-financiare*** care încadrează în sine relațiile ce apar în legătură cu organizarea sistemului de protecție socială și crearea/distribuirea fondurilor din acest domeniu[109].

Nu susținem această clasificare, și anume – includerea celei de a doua categorii de raporturi în cercul celor de drept al protecției sociale – având în vedere că aspectele ce vizează administrarea sistemului de organe din domeniul protecției sociale sunt reglementate de către normele dreptului administrativ, iar cele de creare și distribuire a fondurilor țin de domeniul dreptului financiar.

Ne raliem ideii conform căreia diversitatea raporturilor juridice de protecție socială au la baza lor același scop – de acordare a unei prestații bănești, în natură

[109] ПАШКОВА, Г. Г. *Право социального обеспеченияЮ* Учебное пособие. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета, 2018. 159 с.

sau a unui serviciu social subiectului beneficiar[110]. Astfel, atât timp cât în cadrul raportului juridic nu apare subiectul aflat în situație de risc social, o astfel de relație nu poate fi atribuită obiectului de reglementare al dreptului protecției sociale.

3. Elementele raporturilor juridice de protecţie socială

În teoria generală a dreptului, în calitate de elemente ale oricărui raport juridic se evidențiază subiecții, obiectul și conținutul acestuia. În continuare vom analiza aceste elemente în contextul raporturilor juridice de protecție socială.

Subiecții raporturilor de protecție socială. După cum am menționat anterior, raporturile juridice de protecție socială sunt raporturi relative, în cadrul cărora participanții sunt clar determinați, iar comportamentul lor este determinat. Unul dintre participanții la aceste raporturi juridice este întotdeauna o persoană fizică (beneficiarul), iar cel de-al doilea – statul, reprezentat de către organele sale competente sau alte structuri nestatale. O condiție esențială pentru persoana fizică (beneficiar) într-un raport juridic de protecție socială este deținerea capacității juridice.

Principiul fundamental în stabilirea tipului de capacitate juridică a persoanei fizice în raporturile de protecție socială este unul esențial: garantarea protecției sociale pentru fiecare individ ca membru al societății și în calitate de contribuabil – în cadrul sistemului de asigurări sociale obligatorii.

Din cele relatate conchidem că, în cadrul raporturilor juridice de protecție socială, persoana dispune de capacitate de folosință specială care apare odată cu survenirea riscului social și dă naștere dreptului la prestații și servicii sociale. În acest context, urmează să distingem persoana fizică în calitate de subiect al raportului juridic de protecție socială (beneficiar de capacitate de folosință specială) și persoana fizică în calitate de subiect al dreptului protecției sociale (beneficiar de capacitate de folosință generală).

Constituția Republicii Moldova prevede în art. 47 alin. (2) că cetățenii au dreptul la asigurare în caz de: șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistență în urma unor împrejurări independente de voința lor. Din aceste prevederi constituționale rezultă că fiecare cetățean al Republicii Moldova are dreptul la prestații și servicii sociale, iar realizarea acestuia este condiționată de apariția riscului social. Totodată, realizarea de sine stătătoare a drepturilor de către subiectul beneficiar din cadrul acestor

[110] ТУЧКОВА Э. Г. отв. ред. *Право социального обеспечения России.* Издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Проспект, 2017. 480 с.

raporturi este în corelație directă cu capacitatea de exercițiu civilă. O persoană fizică își va putea realiza de sine stătător dreptul la prestații și servicii sociale dacă dispune de capacitate de exercițiu deplină. Aceasta poate apărea atât la vârsta de 18 ani sau în cazuri de excepție, prevăzute de legislația civilă, și la 16 ani (art. 26).

Concluzionăm că faptul nașterii persoanei fizice oferă acesteia capacitate de folosință generală, ea devenind subiect al dreptului la protecție socială, iar în cazul survenirii unui risc social dispune de capacitate de folosință specială, având dreptul la prestații și servicii clar determinate de lege. Realizarea dreptului este condiționată de capacitatea de exercițiu, în multe cazuri beneficiarii de prestații sau servicii sociale acționând prin intermediul reprezentantului.

Al doilea subiect în cadrul raportului juridic de protecție socială, în Republica Moldova, este o structură statală sau nestatală cu competențe în domeniu.

Printre subiecții publici se remarcă: Casa Națională de Asigurări Sociale, Agenția pentru gestionarea serviciilor sociale cu specializare înaltă, Agențiile teritoriale de asistență socială. De asemenea, în calitate de subiecți ai raporturilor juridice de protecție socială apar și alte structuri administrative care contribuie la determinarea faptelor juridice ce au importanță pentru stabilirea prestației. De exemplu, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității şi Capacităţii de Muncă apare ca subiect în raportul juridic de determinare a gradului de dizabilitate, care condiționează apariția raportului de acordare a pensiei pentru dizabilitate[111]. Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă este și ea un subiect al raporturilor juridice de protecție socială, fiind o autoritate împuternicită să asigure implementarea politicii în domeniul promovării ocupării forței de muncă, migrației forței de muncă și asigurării de șomaj.

După cum am menționat, în calitate de subiecți privați Legea cu privire la serviciile sociale stabilește: asociaţiile obşteşti, fundaţiile, instituţiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia – toate cu domeniul de activitate în sfera socială; persoanele juridice şi persoanele fizice – întreprinderi cu scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia; întreprinderile sociale, inclusiv întreprinderile sociale de inserţie.

Ceea ce atestă, alături de subiecți, existența unui raport juridic și evidențiază scopul acestuia este obiectul raportului juridic. După cum s-a menționat anterior, toate relațiile juridice din domeniul protecției sociale sunt împărțite în relații de natură materială și procedurală. Obiectele acestor raporturi juridice sunt diferite. Relațiile juridice de natură materială apar în legătură cu un anumit bun material,

[111] *Regulamentul privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova. 2018, nr. 126-132.

cum ar fi pensii, indemnizații, prestații în natură, servicii sociale. Obiectul relațiilor juridice procedurale, care joacă un rol auxiliar, nu este un bun material, ci o anumită acțiune juridică pe care autoritatea competentă sau potențialul beneficiar trebuie să o realizeze. Astfel, atunci când o persoană solicită acordarea unei pensii, indemnizații, autoritatea competentă este obligată să analizeze cererea în termenul prevăzut de lege, să stabilească faptele juridice și să adopte o decizie referitoare la aplicarea normei legale. Această decizie poate fi favorabilă sau nefavorabilă. În cazul unei decizii favorabile, ia naștere un raport juridic material.

Un alt element al raportului juridic îl constituie conținutul său – drepturile și obligațiile părților. Dreptul subiectiv reprezintă modalitate a comportamentului unei persoane și se exprimă prin posibilitatea de a efectua anumite acțiuni; de a solicita ca alte persoane implicate în raport să efectueze anumite acțiuni; de a solicita protecția drepturilor sale încălcate. Obligația juridică, la rândul ei, reprezintă comportamentul necesar al unui subiect al raportului juridic, stabilit pentru satisfacerea dreptului subiectiv și se manifestă prin necesitatea de a efectua anumite acțiuni obligatorii; de a se abține de la acțiuni care ar putea încălca drepturile altor persoane; de a răspunde pentru încălcarea unei norme juridice.

În raporturile juridice din domeniul protecției sociale, drepturile subiective sunt atribuite întotdeauna persoanelor fizice, iar obligațiile juridice sunt impuse autorităților competente care gestionează sistemul de protecție socială. Drepturile subiective ale persoanelor fizice în aceste relații includ dreptul de a solicita acordarea unui anumit tip de prestație în cuantumul și conform procedurii prevăzute de lege, precum și dreptul de a solicita autorităților competente alte acțiuni pentru realizarea tuturor oportunităților prevăzute de lege (de exemplu, indexarea pensiei, recalcularea pensiei, modificarea gradului de dizabilitate). Obligațiile juridice ale autorităților competente în acordarea prestațiilor și serviciilor sociale corespund drepturilor subiective ale persoanei fizice.

Pe lângă drepturile subiective, persoanele fizice, ca subiecte ale raporturilor juridice în domeniul protecției sociale, au și anumite obligații. Spre deosebire de obligațiile juridice ale celorlalte subiecte, care sunt în principal de natură materială, aceste obligații sunt legate de respectarea anumitor rigori procedurale, cum ar fi prezentarea actelor confirmative, informarea la timp cu privire la modificările care pot afecta valoarea plății sau care pot duce la încetarea acesteia, prezentarea pentru înregistrare ca șomer etc. Acestor obligații ale persoanelor fizice le corespund drepturile autorităților competente de a aplica sancțiuni, de exemplu, prin reținerea unor sume din pensie, încetarea plății pensiei, indemnizațiilor sau prin suspendarea plății indemnizației de șomaj pentru o perioadă determinată.

Astfel, conținutul raportului juridic de protecție socială poate fi înțeles cel mai bine prin corelarea drepturilor și obligațiilor subiecților implicați în astfel de relații.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este definiția raporturilor juridice de protecție socială?
2. Care sunt particularitățile raporturilor juridice de protecție socială?
3. Cum se clasifică raporturile juridice de protecție socială?
4. Care este diferența dintre raporturile juridice procedurale, materiale și procesuale?
5. Care este diferența dintre raporturile juridice de asistență socială și de asigurare socială?
6. Care sunt elementele raporturilor juridice de protecție socială?
7. Care sunt cele mai importante raporturi juridice de protecție socială?

Referințe bibliografice:

1. CHISARI, A. *Esența securității sociale*. În: Rezumatele comunicărilor la Conferința corpului didactico-științific *„Bilanțul activității științifice a USM în anii 2000-2002”, Științe socioumanistice,* 30 septembrie – 06 octombrie 2003. Vol. I. Chișinău: CEP USM, 2003, p. 95-96.
2. *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
3. *Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea și funcționarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă***,** *nr. 990 din 10.10.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 398-399.
5. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.
6. *Legea asistenței sociale, nr. 547 din 25.12.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
7. *Legea serviciilor sociale, nr. 123 din 18.06.2010*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.155-158.

8. ODINOKAIA, I. *Consideraţii referitoare la conexiunea noţiunilor de protecţie socială şi securitate socială*. În: Revista Națională de Drept, 2009, nr. 2, p. 47-53.
9. *Regulamentul privind organizarea şi funcţionarea Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă aprobat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 126-132.
10. АНДРЕЕВ, В. С. *Право социального обеспечения в СССР.* Москва 1980. 304 с.
11. ПАШКОВА, Г. Г. *Право социального обеспечения:* Учебное пособие. Томск: Издательский Дом Томского государственного университета. 2018. 159 с.
12. ТУЧКОВА Э. Г. отв. ред. *Право социального обеспечения России.* Издание второе, переработанное и дополненное. Москва: Проспект, 2017. 480 с.

Tema 6. STAGIUL DE COTIZARE

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și categoriile stagiului de cotizare. Coraportul dintre stagiul de cotizare și vechimea în muncă**
2. **Stagiul de cotizare general**
3. **Stagiul de cotizare special**
4. **Confirmarea și calcularea stagiului de cotizare**

Abilități:

- definește vechimea în muncă şi stagiul de cotizare
- clasifică stagiul de cotizare
- determină regulile de calculare a stagiului de cotizare şi perioadele ce se iau în considerare la calcularea stagiului de cotizare
- evidenţiază metodele de confirmare a stagiului de cotizare
- compară vechimea în muncă şi stagiul de cotizare

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Noțiunea și categoriile stagiului de cotizare. Coraportul dintre stagiul de cotizare și vechimea în muncă

Potrivit Dicționarului explicativ al limbii române[112], prin vechime în muncă subînțelegem acea durată de timp în care se desfășoară activitatea de muncă a unei persoane într-un anumit domeniu.

[112] *Dicționarul explictaiv al limbii române.* Disponibil: https://dexonline.ro/intrare/vechime/60252

Codul muncii al României[113] stabilește în art. 16 alin. (5) că munca prestată în temeiul unui contract de muncă constituie vechime în muncă.

Definiția legală a stagiului de cotizare poate fi regăsită în art. 1^1 din Legea privind sistemul public de pensii, conform căruia stagiu total de cotizare reprezintă însumarea perioadelor de activitate pentru care s-au plătit contribuții de asigurări sociale de stat în bugetul asigurărilor sociale de stat.

Conceptul „stagiu de cotizare" are o conotaţie preponderent financiară, sugerând o perioadă în care s-a plătit ceva cu scopul de a obţine altceva, adică reprezintă perioada în care o persoană a cotizat (a plătit o sumă de bani) pentru a putea beneficia de anumite drepturi de asigurări sociale (pensii, indemnizaţii etc.). În literatura juridică stagiul de cotizare mai este denumit vechime în muncă pură sau vechime în muncă restrânsă[114].

Doctrinarii români[115] consideră că pentru ca o perioadă de activitate să fie inclusă în stagiul de cotizare este necesar să fie îndeplinite următoarele condiții:

- să existe un raport juridic de muncă;
- să existe o perioadă de timp în care se efectuează nemijlocit o muncă;
- acest raport să producă efecte juridice.

Analizând această opinie, conchidem că nu întotdeauna raportul juridic de muncă este obligatoriu pentru includerea unei anumite perioade în stagiul de cotizare. Legislația Republicii Moldova încadrează în stagiul de cotizare atât multiple perioade necontributive, cât și perioadele pe parcursul cărora cotribuția s-a achitat în baza unui contract de asigurare.

Stagiul de cotizare se clasifică în stagiu de cotizare general și stagiu de cotizare special. Astfel, stagiul de cotizare general reprezintă însumarea perioadelor de activitate pentru care s-au plătit contribuții de asigurări sociale de stat în bugetul asigurărilor sociale de stat. La rândul său, stagiul de cotizare special reprezintă însumarea tuturor perioadelor de muncă realizate în condiții deosebite.

În sens general, vechimea în muncă reprezintă perioada de timp în care salariatul și-a exercitat nemijlocit activitatea de muncă. Totodată, conceptul juridic de vechime în muncă poate include și anumite perioade care sunt asimilate de lege vechimii în muncă, cum ar fi: concediile medicale, concediul de maternitate etc.

Pe lângă faptul că vechimea în muncă reprezintă un indicator al experienței profesionale, în baza acesteia pot fi stabilite anumite drepturi suplimentare, precum: dreptul preferențial la menținerea locului de muncă în cazul reducerii statelor sau a

---

[113] *Codul muncii al României, nr. 53 din 24.01.2003.* În: Monitorul Oficial al României, 2011, nr. 345.

[114] ROMANDAȘ, N. *Rolul stagiului de cotizare la stabilirea dreptului social.* În: Administrare Publică, 2011, nr. 11, p. 38.

[115] ȚICLEA, Al., GHIMPU, S., TUFAN, C. *Op. cit.*

numărului de personal (art. 183 alin. (2) din Codul muncii al Republicii Moldova), diverse sporuri salariale, pensii speciale, concedii suplimentare de odihnă etc.

Stagiul de cotizare desemnează acea perioadă în care persoana a efectuat efectiv plăți de contribuții la sistemul public de asigurări sociale, precum și acele perioade recunoscute de lege ca fiind asimilate plății contribuțiilor. Prin urmare, conceptul de stagiu de cotizare este unul mai restrâns comparativ cu cel de vechime în muncă, deoarece selectează din totalul vechimii doar acele perioade care generează drepturi în cadrul sistemului public de asigurări sociale.

2. Stagiul de cotizare general

Realizarea stagiului de cotizare reprezintă o condiţie necesară în vederea stabilirii prestațiilor de asigurare socială. Aceasta include atât periaode contributive, cât și periaodele necontributive. Perioadele contributive includ activitățile la desfășurarea cărora persoana este supusă asigurărilor sociale. Perioade necontributive se consideră perioadele în care persoana nu este supusă asigurărilor sociale, dar, în temeiul legii, se includ în stagiul de cotizare. În stagiul de cotizare se includ perioadele de absență forțată de la serviciu pentru care s-a plătit venitul asigurat și au fost achitate contribuțiile de asigurări sociale, indiferent de durata lor.

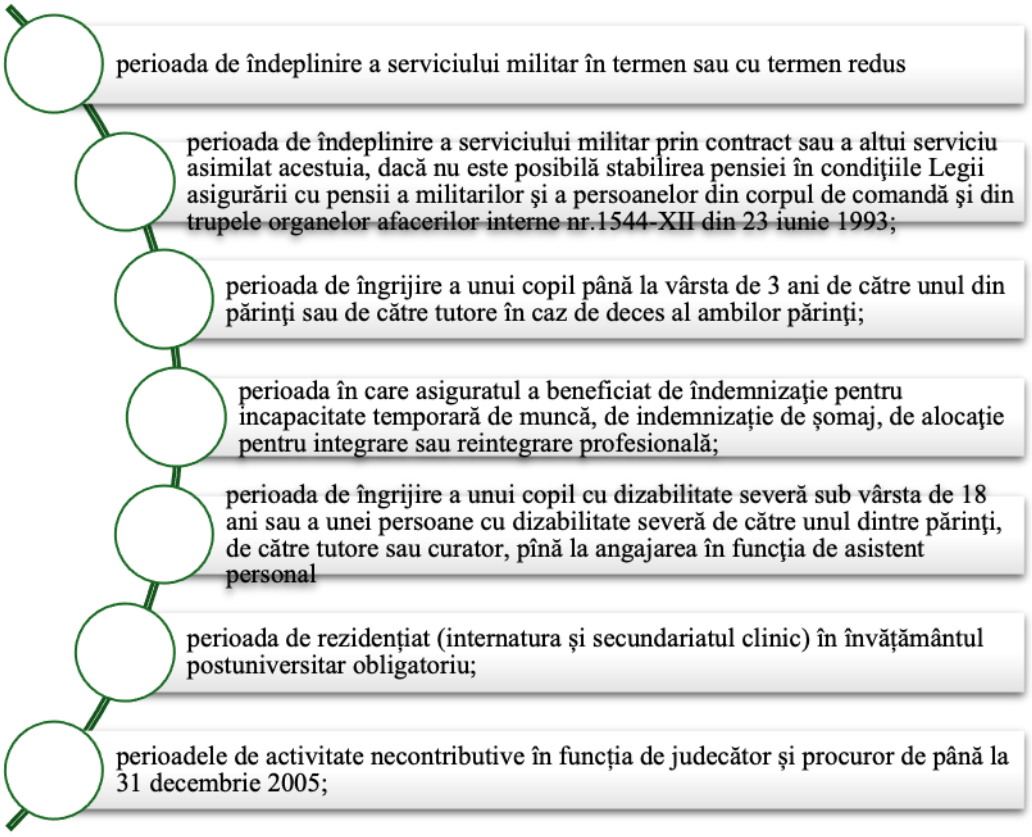
Stagiul de cotizare se calculează în ani prin însumarea lunilor pentru care s-au plătit contribuții, în mărimile stabilite, la bugetul asigurărilor sociale de stat și împărțirea sumei obținute la 12. Rezultatul obţinut se rotunjeşte până la o unitate după virgulă. În cazul în care suma anuală a contribuțiilor achitate este mai mică decât suma anuală a contribuțiilor calculate din salariul minim lunar pe țară stabilit de legislație, stagiul de cotizare se calculează proporțional sumei achitate.

Persoanelor angajate în sectorul agrar în baza contractului individual de muncă, perioada de activitate cu caracter sezonier li se include în stagiul de cotizare, considerându-se un an de cotizare (calendaristic), cu condiţia ca suma anuală a contribuţiilor să nu fie mai mică decât suma anuală a contribuţiilor calculate din salariul minim pe ţară stabilit de legislaţie. În cazul în care suma anuală a contribuţiilor achitate este mai mică decât suma anuală a contribuţiilor calculate din salariul minim pe ţară stabilit de legislaţie, stagiul de cotizare se calculează proporţional sumei achitate.

Pentru persoanele care au desfăşurat activităţi peste hotarele republicii şi au fost supuse asigurărilor sociale în aceste state, perioada de lucru peste hotare li se include în stagiul de cotizare, dacă aceasta este prevăzută în acordurile încheiate între Republica Moldova şi aceste ţări sau în convenţiile internaţionale.

Munca prestată pe teritoriul fostei URSS până la 1 ianuarie 1992 se echivalează cu munca prestată în Republica Moldova. Munca prestată după 1 ianuarie 1992 se include în stagiul de cotizare dacă au fost achitate contribuţii de asigurări sociale.

Perioade asimilate stagiului de cotizare sunt perioadele pentru care nu s-au plătit contribuţii de asigurări sociale, dar care, potrivit Legii privind sistemul public de pensii, se includ în stagiul total de cotizare. Perioadele necontributive ale asiguratului asimilate stagiului de cotizare sunt[116]:

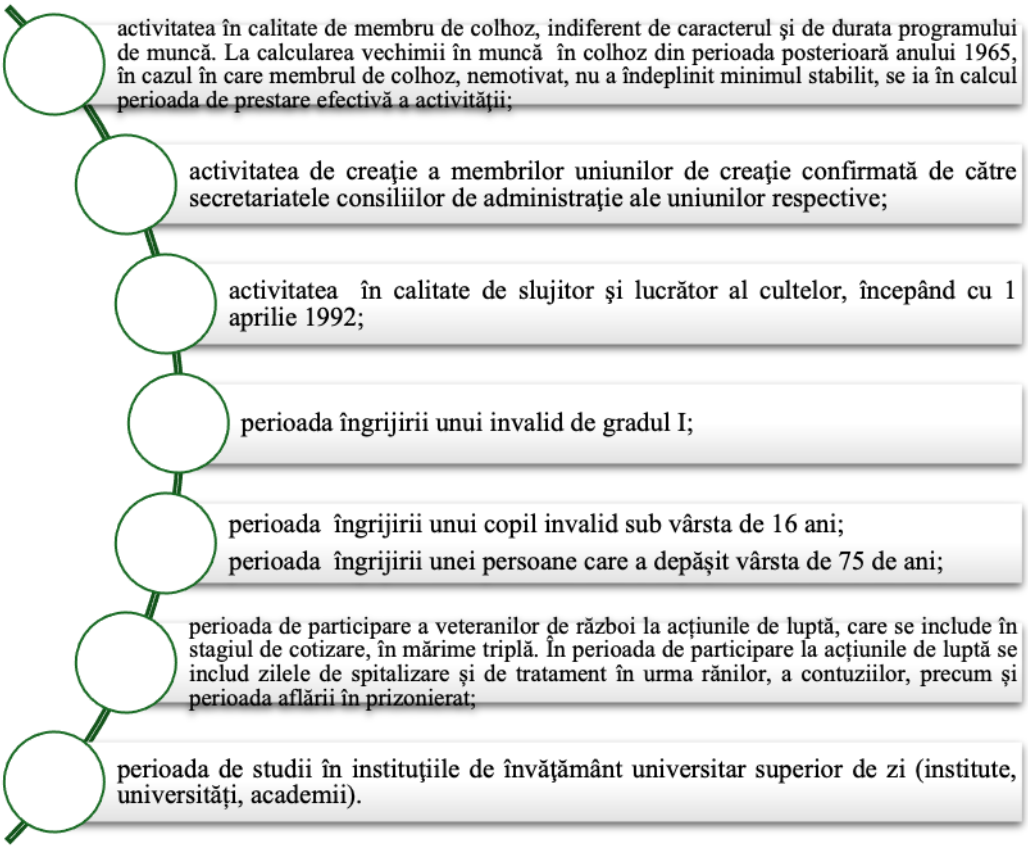

De regulă, perioadele asimilate stagiului de cotizare nu pot însuma mai mult de opt ani în total, cu excepția perioadei de îndeplinire a serviciului militar prin contract sau a altui serviciu asimilat acestuia; perioadei de îngrijire a unui copil până la vârsta de trei ani de către unul dintre părinți sau de tutore, în caz de deces al

[116] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor, nr. 165 din 21.03.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 85-91.

ambilor părinți; perioadei de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani sau a unei persoane cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, de către tutore sau curator, până la angajarea în funcția de asistent personal; perioadelor de activitate necontributivă în funcția de judecător și procuror de până la 31 decembrie 2005; perioadei de participare a veteranilor de război la acțiunile de luptă, care se include în stagiul de cotizare în mărime triplă.

În stagiul de cotizare, pe lângă perioadele specificate anterior, se includ următoarele activități și perioade realizate până la 1 ianuarie 1999:

Stagiul complet de cotizare la monetul actual este de 34 de ani. Pentru bărbați acest stagiu de cotizare de 34 de ani a fost stabilit începând cu 1 iulie 2018, iar pentru femei începând cu 1 iulie 2024, conform eșalonării prevăzute în tabelul ce urmează (art. 42 din Legea privind sistemul public de pensii):

De la 1 iulie	Stagiul complet de cotizare	
	Bărbaţi	**Femei**
2017	33 ani 6 luni	30 ani 6 luni
2018	34 ani	31 ani
2019	34 ani	31 ani 6 luni
2020	34 ani	32 ani
2021	34 ani	32 ani 6 luni
2022	34 ani	33 ani
2023	34 ani	33 ani 6 luni
2024	34 ani	34 ani

3. Stagiul de cotizare special

Stagiul de cotizare special reprezintă însumarea tuturor perioadelor de muncă realizate în condiții deosebite. De regulă, prezența acestuia generează condiții preferențiale la stabilirea pensiei. Printre principalele categorii de persoane care la etapa actuală se mai bucură de astfel de drepturi sunt: persoanele care au realizat stagiul de cotizare în condiţii deosebite de muncă; judecătorii; judecătorii Curții Constituționale; militarii, persoanele din corpul de comandă și din cadrul organelor afacerilor interne și funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare; unii angajați din aviația civilă și din domeniul culurii.

Pentru persoanele care au realizat stagiul de cotizare în condiţii deosebite de muncă cel puţin 10 ani compleți, vârsta standard de pensionare se diminuează, conform datelor din tabelul ce urmează (art. 41 din Legea privind sistemul public de pensii):

Stagiul de cotizare realizat în condiţii deosebite de muncă (ani împliniţi)	**Reducerea vârstei standard de pensionare prevăzute în tabelul nr. 2**
10	5 ani
11	5 ani 6 luni
12	6 ani
13	6 ani 6 luni
14	7 ani
15	7 ani 6 luni
16	8 ani
17	8 ani 6 luni
18	9 ani
19	9 ani 6 luni
20 de ani și mai mult	

Lista locurilor de muncă în condiţii deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiţii avantajoase, precum şi modul de aplicare a acesteia sunt prevăzute în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase, precum și a Instrucţiunii privind modul de aplicare a Listei și de confirmare a stagiului special[117].

Angajaților, ale căror ocupații sunt prevăzute în Listă, li se acordă dreptul la pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase în cazul în care condițiile lor de muncă corespund condițiilor prevăzute în acest act, fapt ce necesită confirmare prin rezultatele evaluării locurilor de muncă la unități. Dreptul la pensie în condiții avantajoase se acordă salariaților angajați la lucrările prevăzute în Listă în cazul întregii zile de muncă (întreagă zi de muncă se consideră atunci când salariatul execută lucrările într-un interval ce nu este mai mic de 80% din durata totală a timpului de muncă). Totodată, în timpul de muncă indicat se include executarea lucrărilor pregătitoare, auxiliare, a lucrărilor de reparări curente în afara locului de muncă în scopul exercitării funcțiilor sale. Această prevedere se referă doar la salariații ocupați nemijlocit în procesul tehnologic de producție sau reparare a utilajului tehnologic. Conform pct. 4 din cadrul Instrucțiunii privind modul de aplicare a Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase și de confirmare a stagiului special: „Dacă salariații cumulează o ocupație prevăzută în Listă cu ocupații care nu sunt prevăzute în Listă, pensia se acordă în condiții generale”.

În stagiul special de cotizare ce asigură dreptul la pensie în condiții avantajoase, în afară de activitatea exercitată conform Listei, se mai includ:

- perioadele de absență forțată plătite în cazul concedierii neîntemeiate de la locul de muncă, ce dă dreptul la pensie în condiții avantajoase și restabilirii ulterioare în acest lucru, dacă au fost achitate contribuțiile de asigurări sociale;
- durata concediilor de maternitate stabilite conform legislației în vigoare femeilor ocupate la lucrări cuprinse în Listă;
- perioada transferului temporar al femeii de la un lucru cuprins în Listă la altă muncă în legătură cu graviditatea;

[117] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase, precum și a Instrucţiunii privind modul de aplicare a Listei și de confirmare a stagiului special, nr. 256 din 27.03.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 108-112.

- perioada în care asiguratul a beneficiat de indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă în perioada în care a fost angajat într-o ocupație cuprinsă în Listă.

Au fost menținute condițiile preferențiale de stabilire a pensiilor pentru judecători, aceștia beneficiind de o pensie pentru vechime în muncă (aceasta fiind o pensie specială), în conformitate cu prevederile Legii cu privire la statutul judecătorului (art. 32)[118] și pentru judecătorii Curții Constituționale, în conformitate cu Legea cu privire la Curtea Constituțioală (art. 20)[119].

Conform art. 32 din Legea cu privire la statutul judecătorului, judecătorul care a atins vârsta prevăzută și confirmă vechimea în muncă generală și vechimea în muncă în funcția de judecător are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în mărime de 55% din salariul său mediu lunar, care, pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de muncă generală, se mărește cu 3%, dar în total nu mai mult de 80% din salariul său mediu lunar. Începând cu 01.07.2021, pentru judecători se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eşalonării prevăzute de lege, până la atingerea vârstei de 63 de ani.

Începând cu 01.07.2021, pentru judecători se stabilește vechimea în muncă generală de cel puţin 20 de ani şi 6 luni și vechimea în muncă în funcția de judecător de cel puțin 13 ani, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior, vechimea în muncă generală și vechimea în muncă în funcția de judecător se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani și a vechimii în muncă în funcția de judecător de 15 ani.

Dacă ne referim la judecătorii Curții Constituționale, conform Legii cu privire la Curtea Constituțională, aceștia au dreptul la pensie dacă au atins vârsta de 50 de ani și au o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe perioada unui mandat deplin.

Conform reglementărilor din cadrul Legii asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri[120], pensia pentru aceste categorii de persoane este numită, de asemenea, pensie pentru vechime în muncă, fiind o categorie a pensiilor speciale. În acest context, militarii care îndeplinesc serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor

[118] *Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20.07.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 15-17.

[119] *Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 74 din 10.04.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 187-189.

[120] *Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.

interne și sistemului penitenciar, ofițerii de protecție și colaboratorii organelor securității statului și ai Centrului Național Anticorupție au fost încadrați, începând cu 01.01.2017, în lista persoanelor asigurate obligatoriu. Această normă este introdusă pentru prima dată de la existența asigurării sociale obligatorii în Republica Moldova și se conține în art. 4 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale.

Legea asigurării cu pensii a militatrilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri prevede că dreptul la pensie pentru vechime în serviciu îl au militarii care au îndeplinit serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, care la 01.07.2011 au avut o vechime în serviciu de cel puţin 20 de ani şi 6 luni. În fiecare an ulterior, vechimea în serviciu s-a majorat, până la atingerea vechimii în serviciu de 25 de ani (art. 13).

Unor categorii de angajați din aviația civilă li se acordă pensie, cu condiţia încetării activităţii în funcţia respectivă, indiferent de subordonarea departamentală a întreprinderilor în care sunt încadrați: membrilor personalului navigant, precum şi însoțitorilor de bord, la împlinirea vârstei de 45 de ani, dacă au realizat în condiţii speciale un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbaţii şi 20 de ani femeile; lucrătorilor care efectuează dirijarea traficului aerian şi dispun de adeverință de dispecer la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbaţii şi 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcţiile respective de cel puţin 12 ani şi 6 luni bărbaţii şi 10 ani femeile şi un stagiu general de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbaţii şi 20 de ani femeile; personalului de ingineri şi tehnicieni la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbaţii şi 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcţiile respective de cel puţin 20 de ani bărbaţii şi 15 ani femeile şi un stagiu general de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbaţii şi 20 de ani femeile.

Unor categorii de angajaţi din instituţiile de cultură şi artă naţionale de stat şi municipale li se acordă pensie, în condiţiile încetării activităţii în funcţia respectivă. Această prestație se acordă: artiștilor de balet, artiștilor din ansamblurile profesioniste de dansuri, dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 20 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât şi femeile; artiștilor de circ, instrumentiștilor suflători (instrumente aerofone), dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât şi femeile.

4. Confirmarea și calcularea stagiului de cotizare

Stagiul de cotizare se confirmă în baza documentelor eliberate de la locul de muncă, serviciu, studii sau alte activităţi care se includ în stagiul de cotizare ori a documentelor eliberate de organizaţiile ierarhic superioare, precum şi de instituţiile de arhivă.

Potrivit Hotărârii pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor, stagiul de cotizare realizat până la introducerea evidenţei individuale de asigurări sociale (până la 01.01.1999) se confirmă prin carnetul de muncă sau prin alte documente eliberate în modul stabilit. În urma introducerii evidenţei individuale de asigurări sociale (după 01.01.1999), stagiul de cotizare se confirmă în baza datelor din contul personal de asigurări sociale al persoanei asigurate, gestionat în conformitate cu Legea privind sistemul public de asigurări sociale.

Actul de bază care confirmă stagiul de cotizare este carnetul de muncă. În lipsa carnetului de muncă sau în cazurile în care carnetul de muncă include înscrieri incorecte şi imprecise sau lipsesc înscrisurile respective despre anumite perioade de activitate, pentru confirmarea stagiului se iau în considerare adeverinţele, extrasele din ordine, contul personal al angajatului în care se reflectă salariul calculat lunar, schema de încadrare şi alte documente ce conţin informaţii referitoare la perioada de muncă.

Documentele prezentate pentru confirmarea stagiului de cotizare trebuie să fie confirmate prin semnătura conducătorilor şi ştampila întreprinderii, organizaţiei (secţiilor de cadre).

Înscrierile în carnetul de muncă trebuie să fie executate în conformitate cu cerinţele prevăzute de legislația privind completarea, păstrarea şi evidenţa carnetului de muncă în vigoare la momentul completării carnetului de muncă.

În cazul în care documentele prezentate pentru confirmarea stagiului de cotizare conţin devieri de la regulile stabilite, chestiunea privind posibilitatea utilizării lor în calitate de dovezi ale stagiului de cotizare este soluţionată de către organele teritoriale de asigurări sociale.

Dacă numele, prenumele sau patronimicul indicat în documentul ce confirmă stagiul de cotizare nu coincid cu numele, prenumele şi patronimicul persoanei indicate în buletinul de identitate sau în adeverinţa de naştere, apartenenţa acestui document persoanei în cauză se stabileşte de către instanța de judecată.

Perioadele activităţii de muncă, conform carnetului de muncă, se calculează de la data angajării până la data concedierii. Ziua concedierii se consideră ultima zi de muncă.

În cazurile în care în documentul prezentat sunt indicaţi numai anii de muncă, fără date concrete, drept dată se ia 1 iulie a anului respectiv, iar dacă nu este indicată ziua lunii, ca atare este considerată data de 15 a lunii respective.

Pentru confirmarea stagiului de cotizare se prezintă extrasul din carnetul de muncă. Organele teritoriale de asigurări sociale confruntă extrasul cu originalul, legiferează extrasul, carnetul de muncă fiind restituit titularului după stabilirea pensiei.

Alte documente ce confirmă stagiul de cotizare se primesc numai în original, exceptând livretele militare, certificatele de naștere, diploma de studii/ rezidențiat, din care se fac, de asemenea, extrase.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este noțiunea stagiului de cotizare?
2. Care sunt categoriile stagiului de cotizare?
3. Care este diferența dintre stagiul de cotizare și vechimea muncă?
4. Care sunt diferențele dintre stagiul de cotizare general și stagiul de cotizare special?
5. Care este procedura de confirmare și calculare a stagiului de cotizare?

Referințe bibliografice:

1. *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
2. *Codul muncii al României, nr. 53 din 24.01.2003.* În: Monitorul Oficial al României, 2011, nr. 345.
3. *Dicționarul explictaiv al limbii române.* Disponibil: https://www.dex.ro/vechime.
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor, nr. 165 din 21.03.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr.85-91.
5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vârstă în condiții avantajoase, precum și a Instrucţiunii privind modul de aplicare a Listei și de confirmare a stagiului special***,** *nr. 256 din 27.03.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 108-112.
6. *Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului*

General de Carabinieri, nr. 1544 din 23.06.1993. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.
7. *Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20.07.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 15-17.
8. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
9. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.
10. *Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 74 din 10.04.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 187-189.
11. ROMANDAȘ, N. *Rolul stagiului de cotizare la stabilirea dreptului social.* În: Administrare Publică, 2011, nr. 11, p. 37-46.
12. ȚICLEA, Al., GHIMPU, S., TUFAN, C. *Dreptul securității sociale*. București: All Beck, 1998. 487 p.

Tema 7. PENSIA PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ

Unități de conținut:

1. **Esența sistemului public de pensii din Republica Moldova**
2. **Noţiunea şi caracteristica pensiei pentru limită de vârstă**
3. **Condiţiile de stabilire a pensiei pentru limită de vârstă**
4. **Pensia anticipată pentru carieră lungă**

Abilități:

- definește pensia pentru limită de vârstă
- identifică particularităţile pensiei pentru limită de vârstă
- determină condiţiile obligatorii şi facultative de stabilire a pensiei pentru limită de vârstă
- calculează mărimea pensiei în condiţii generale şi în cazul confirmării unui stagiu de cotizare incomplet.

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Esența sistemului public de pensii din Republica Moldova

În Republica Moldova pensiile din cadrul sistemului public constituie elementul de bază al prestațiilor de asigurări sociale. Totodată, acest sistem reprezintă una dintre cele mai acute probleme socioeconomice cu care se confruntă țara noastră. Semnificația socială a asigurării cu pensii este condiționată de faptul că aceasta afectează interesele vitale ale persoanelor vârstnice, ale persoanelor cu dizabilități și ale altor persoane cărora li se stabilește pensia.

O influență negativă asupra stării sistemului de pensii au, la etapa actuală, factorii exogeni, care afectează populația. Un rol important îi revine procesului de îmbătrânire a populației care a dus la schimbări serioase în structura demografică a populației Republicii Moldova.

Conform Programului privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027: „În ultimele decenii Republica Moldova se confruntă cu multiple provocări ale îmbătrânirii demografice rapide, în contextul unei scăderi în ritmuri alerte a numărului populației cu reședință obișnuită, cauzată de nivelul înalt al scăderii naturale și al migrației externe. Doar în ultimii opt ani populaţia cu reşedinţă obişnuită a ţării a scăzut cu 265,5 mii de persoane sau cu 9,3%, de la 2,9 milioane (anul 2014) până la 2,6 milioane (anul 2022). Pe fundalul acestei descreșteri a efectivului populației asistăm la o îmbătrânire a acesteia, accentuată în special după anii 2000. În perioada 2016-2022, populația de 60 de ani și peste a crescut cu peste 4 puncte procentuale și a atins valoarea de 22,8%. Totodată, se înregistrează o creștere a proporției persoanelor în vârstă de 65 de ani şi peste cu 2,9 puncte procentuale (de la 12,0% până la 14,9%)”[121].

Conform rezultatelor finale ale Recensământului populației și locuințelor (RPL) din 2024, numărul populației cu reședință obișnuită la data de referință a recensământului (8 aprilie 2024) a constituit 2409,2 mii persoane[122].

În același context este de remarcat că: „În Republica Moldova, la începutul anului 2024 locuiau 610,7 mii persoane în vârstă de 60 ani şi peste, ceea ce constituie 25,2% din totalul populației cu reședință obișnuită. Din numărul total al vârstnicilor, 367,7 mii persoane erau femei (sau 60,2%), fiecare a treia persoană avea vârsta cuprinsă între 60 și 64 ani (31,0%), iar 59,8 mii persoane (sau 9,8%) constituiau persoanele care au depășit vârsta de 80 ani.

Ponderea persoanelor în vârstă de peste 60 ani este în continuă creştere. În ultimii cinci ani se constată creșterea ponderii vârstnicilor din grupa de vârstă 70-74 de ani în total vârstnici – cu 6,0 puncte procentuale (de la 16,3% la începutul anului 2020 până la 22,3% la începutul anului 2024), ponderea celorlalte grupe diminuându-se ușor”[123].

Conform prognozelor Organizației Mondiale a Sănătății pentru perioada 2015-2050, proporția populației lumii cu vârsta peste 60 de ani aproape se va dubla, de la 12% până la 22%. În 2020, numărul populației cu vârsta de 60 de ani și peste a depășit numărul copiilor cu vârsta de până la 5 ani. În 2050, 80% dintre persoanele vârstnice vor trăi în țări cu un nivel mic sau mediu al veniturilor. Comparativ cu

[121] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, nr. 434 din 28.06.2023*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 251-253.

[122] *Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024: distribuția geografică a populației.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html

[123] *Vârstnicii în Republica Moldova în anul 2023.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. 2024. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61476.html

trecutul, îmbătrânirea populației s-a accelerat semnificativ[124]. Ceea ce ține de populația cu vârsta de 65 de ani și peste, conform datelor Băncii Mondiale, în anul 2021 a constituit 747 milioane de persoane în lume. La nivel global, ponderea populației cu vârsta de 65 de ani și peste a crescut de la 6% în 1990 până la 10% în 2021[125].

În acest context, sistemele de protecție socială joacă un rol-cheie în promovarea ocupării productive. Una dintre problemele importante în discuție în acest sens este problema privind pensiile pentru limită de vârstă și impactul acestora asupra participării forței de muncă a lucrătorilor vârstnici. Inițial, pensiile au fost introduse pentru a preveni sărăcia atunci când vine bătrânețea și oamenii nu pot continua să lucreze. Cu toate acestea, în a doua jumătate a secolului al XX-lea oamenii au început să se pensioneze mai devreme, în timp ce erau încă capabili fizic să lucreze. Pe de o parte, începutul perioadei de pensionare este perceput ca un timp pentru odihnă binemeritată după finisarea activității de muncă. Pe de altă parte, sistemele de pensii sunt folosite din ce în ce mai mult ca mijloc de încetare a angajării lucrătorilor vârstnici, care sunt adesea văzuți ca fiind mai puțin productivi și mai costisitori din punctul de vedere al costului forței de muncă. Prin urmare, în multe țări dezvoltate economic participarea bărbaților și femeilor în vârstă la forța de muncă a scăzut semnificativ. Împreună cu îmbătrânirea demografică a populației țărilor, aceasta duce, de asemenea, la o creștere semnificativă a costurilor financiare ale pensiilor și la adoptarea politicii care vizează inversarea tendințelor anterioare și creșterea duratei activității de muncă. Cu toate acestea, este clar că pentru un astfel de pas este necesar de făcut mult mai mult decât simpla schimbare a vârstei legale de pensionare sau ajustarea sistemului de pensii. Trebuie să existe oportunități de angajare, iar sănătatea fizică și psihică a oamenilor trebuie să le permită să lucreze. Acest lucru poate necesita o îmbunătățire semnificativă a condițiilor de muncă. Productivitatea lucrătorilor în vârstă trebuie abordată prin crearea de oportunități de învățare și satisfacerea nevoilor de învățare pe tot parcursul vieții și prin schimbarea atitudinii angajatorilor față de aceste probleme. În timp ce în țările dezvoltate obiectivul este de a prelungi viața profesională, în țările în curs de dezvoltare, unde pensiile pentru limită de vârstă nu asigură un trai decent, oamenii sunt nevoiți să muncească atâta timp cât le permite sănătatea, adesea la locuri de muncă ocazionale și în sectorul informal. Prin urmare, o problemă este de a formula în legislația pensiilor asemenea

[124] *WORLD HEALTH ORGANISATION. Ageing and health.* 2022, 1 october. Disponibil: health https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and

[125] *The World Bank. Population ages 65 and above. 2022.* Disponibil: data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO?page

prevederi care să permită persoanelor să-și înceteze activitatea de muncă la o vârstă rațională din punct de vedere economic și social[126].

În țara noastră, sistemul de pensii este unul care se bazează pe principiul solidarității intergenerațională și prevede redistribuirea resurselor financiare de la populația activă în favoarea persoanelor beneficiare de pensie[127]. Mecanismul de distribuire în baza căruia funcționează sistemul de pensii al Republicii Moldova s-a dovedit a fi, la etapă actuală, foarte vulnerabil la provocările timpului.

Acestea sunt determinate de costul scăzut al forței de muncă, ceea ce nu permite majorității angajaților să facă acumulări pentru pensie și rata ridicată a șomajului. O provocare serioasă o constituie ocuparea informală, precum și migrația în masă a forței de muncă în străinătate. În acest context, Ministerul Muncii și Protecției Sociale a aprobat Programul Național de reducere a muncii nedeclarate pentru anii 2024-2025[128].

Având în vedere multiplele schimbări care s-au produs pe parcursul timpului, o analiză a sistemului de pensii al Republicii Moldova impune identificarea mai multor etape de dezvoltare a acestuia: 01.01.1991 – 01.01.1999; 01.01.1999 – 01.01.2017 și 01.01.2017 – prezent[129].

Referindu-ne la prima etapă, evidențiem că la 01.01.1991 în Republica Moldova a intrat în vigoare Legea cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova, nr. 437-XII din 27.12.1990. Această lege a fost o încercare de a consolida principiile asigurării sociale. În cadrul procesului de implementare a acestui act, mijloacele fondului de asigurări cu pensii au început să fie separate de mijloacele bugetului de stat, iar sursa de finanțare pentru pensii era reprezentată de defalcări cu destinație specială semnificativ crescute; contribuții de asigurări ale angajatorilor și, pentru prima dată, ale angajaților. În baza Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 60 din 16.01.1991, prin Hotărârea Guvernului RM nr. 52, din 15.02.1991[130] a fost constituită o nouă structură organizatorico-financiară

---

[126] HEGHEA, E. *Politici manageriale de diminuare a excluziunii sociale a persoanelor vârstnice:* Teză de doctor în științe economice. Chișinău, 2024, p. 56. Disponibil: https://www.anacec.md/files/Heghea-teza.pdf

[127] *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4, art. 3.

[128] *Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale privind aprobarea Programului național de reducere a muncii nedeclarate pentru anii 2024-2025, nr. 72/1 din 11.04.2024.* Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/05/Program-de-reducere-a-muncii-nedeclarate.pdf

[129] ROJCO, A., HEGHEA, E. *Evoluția sistemului de pensii din Republica Moldova: inovații legislative și normative: studiu analitic.* Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2022, p. 13. Disponibil: https://rses.ince.md/server/api/core/bitstreams/8fe2659c-57fb-446d-a9e9-a36282f85efa/content

[130] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Fondului social al Republicii Moldova, nr. 52 din 01.02.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991,

independentă – Fondul Social. Mijloacele acestui fond erau alocate din bugetul de stat și el reprezenta unicul organ de stat care gestiona finanțarea asigurărilor sociale. Una dintre sarcinile principale ale fondului a fost colectarea și acumularea de fonduri din toate sursele pentru plata pensiilor și alocațiilor de stat. În condițiile acestei legi, bărbații aveau dreptul la pensie pentru limită de vârstă la împlinirea vârstei de 60 de ani, cu un stagiu de muncă de cel puțin 25 de ani și femeile la 55 de ani, cu un stagiu de 20 de ani. Și pentru anumite categorii de persoane care lucrau în condiții dificile și nocive, mame cu mulți copii, invalizi de război și altele vârsta de pensionare varia de la 45 până la 59 de ani. Pentru stabilirea pensiei se luau în calcul veniturile realizate în ultimii 15 ani de muncă înainte de stabilirea pensiei pentru oricare 5 ani consecutivi, la alegerea solicitantului de pensie.

Etapa a doua de dezvoltare a sistemului de pensii din Republica Moldova începe la 01.01.1999 când a intrat în vigoare Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat, care a implementat trecerea la principiul asigurării sociale. Adoptarea acestui act a fost precedată de elaborarea unei Strategiei de reformare a sistemului de asigurare cu pensii care a fost aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 141 din 23.12.1998[131].

Acest document a oferit o analiză a sistemului existent de asigurare cu pensii și a identificat principalele motive care au determinat necesitatea reformării sistemului de pensii, precum și obiectivele, direcțiile și măsurile primare de implementare a acestei reforme. Drept bază pentru funcționarea noului sistem de pensii au servit mai multe principii, printre care obligativitatea, dependența mărimii pensiei de durata stagiului de cotizare și de cuantumul venitului, garantarea de către stat a pensiei minime, alegerea categoriei de pensie, păstrarea continuității și a obligativității pentru drepturile dobândite înainte de 01.01.1999 și caracterul treptat și lin al trecerii de la vechiul sistem de pensii la cel nou.

În principal, pe parcursul acestei etape, având în vedere reglementările noi care se implementau, au fost făcute mai multe modificări: cercul persoanelor supuse asigurărilor sociale de stat obligatorii a fost extins semnificativ; vârsta de pensionare și stagiul de cotizare au fost mărite[132].

Dacă ne referim la etapa a treia, ea a început la 01.01.2017, când au fost introduse modificări și completări multiple în Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat. Aceste modificări și completări, intrate în vigoare la 01.01.2017, au avut un impact semnificativ asupra funcționării sistemului de pensii al Republicii

---

nr. 3-6. (Abrogată prin HG472 din 24.04.1998).

[131] *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.

[132] ROJCO, A., HEGHEA, E. *Op.cit.*, p. 26.

Moldova. De fapt, implementarea acestor modificări și completări, care au schimbat în mod semnificativ multe norme juridice și în special în domeniul pensiilor, poate fi apreciată în fond ca o reformă a pensiilor. Printre cele mai importante modificări și completări, care au fost introduse la 01.01.2017, se evidențează: denumirea Legii privind pensiile de asigurări sociale de stat a fost schimbată, având în prezent denumirea Legea privind sistemul public de pensii. Această denumire reflectă mai complet conținutul legii, deoarece în prezent aceasta a început să reglementeze nu doar stabilirea și plata pensiilor de asigurări sociale de stat, ci și altor categorii de pensii garantate de stat; lista perioadelor necontributive, care sunt echivalate cu perioadele contributive, incluse în stagiu de cotizare, a fost extinsă. Ca urmare, la perioadele necontributive care existau deja au fost adăugate perioade ce țin de îngrijirea unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani, activitatea necontributivă în funcție de judecător și procuror de până la 31.12.2005, perioada de rezidențiat în învățământul postuniversitar obligatoriu. Totodată, la această dată, părinții care îngrijeau la domiciliu copii cu dizabilități care au depășit vârsta de 18 ani nu beneficiau de încadrarea acestei perioade în stagiul de cortizare. La data de 24.09.2019, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a examinat sesizarea Avocatului Poporului privind neconstituționalitatea unor prevederi din Legea privind sistemul public de pensii, depusă la solicitarea Centrului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD). Examinând sesizarea în cauză, Curtea a pronunțat o soluție care a remediat inegalitățile generate de legea contestată față de îngrijitori[133]. Înalta Curte a înaintat Parlamentului Republicii Moldova o adresare prin care a solicitat să intervină cu amendamente, conforme cu raționamentele hotărârii adoptate, în Legea privind sistemul public de pensii. Această modificare a fost realizată de către organul legislativ și a intrat în vigoare la 01.01.2020[134]. Ea prevede încadrarea în calitate de perioadă necontributivă în stagiul de cotizare a termenului de îngrijire a unei persoane cu dizabilitate severă care a împlinit deja vârsta de 18 ani.

Reieșind din cele expuse, conchidem că **pensia constituie un drept bănesc oferit persoanelor care la o anumită vârstă confirmă stagiul de cotizare prevăzut de lege, în momentul survenirii riscurilor sociale asigurate stabilite de către cadrul normativ.**

La etapa actuală, Legea privind sistemul public de asigurări sociale reglementează: pensia pentru limită de vârstă; pensia de dizabilitate; pensia de

[133] *Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, nr. 19 din 24.09.2019.* Sesizarea nr. 98a/2019. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=707

[134] *Legea pentru modificarea unor acte legislative, nr. 161 din 06.12.2019.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 367-377.

urmaș; pensia specială; pensia anticipată pentru carieră lungă. Dreptul la pensie este unul ***imprescriptibil,*** **el** ***nu poate fi cedat total sau parțial***. În cazul în care asiguratul îndeplineşte condiţiile pentru obţinerea mai multor categorii de pensii, el ***poate opta pentru o singură categorie.*** Pensionarului în drept să obţină o altă categorie de pensie i se acordă această pensie de la data depunerii cererii şi documentelor necesare.

2. Noţiunea şi caracteristica pensiei pentru limită de vârstă

Pensia pentru limită de vârstă constituie un drept bănesc acordat persoanelor care, la atingerea vârstei standard de pensionare, confirmă stagiul de cotizare prevăzut de lege. După cum am remarcat mai sus, atât vârsta de pensionare, cât și stagiul au fost supuse majorării, deși nu în toate cazurile aceste modificări sunt binevenite. Având speranța de viață mai mică decât în țările Uniunii Europene, pensionarii noștri nu întotdeauna reușesc să se bucure pe deplin de acest drept inerent.

În anul 2024, în Republica Moldova speranța de viață la naştere, pe sexe, a constituit 67,6 de ani pentru bărbați și 76,4 de ani pentru femei (în creștere cu 0,1 ani pentru bărbați, pentru femei păstrându-se aceeași valoare, comparativ cu anul precedent).

Speranța de viață la naștere, pe sexe, 2014-2024, ani[135]

Anul	Ambele sexe	Masculin	Feminin
2014	69,4	65,3	73,7
2015	69,4	65,3	73,7
2016	69,9	65,7	74,2
2017	70,8	66,7	74,9
2018	70,6	66,3	75,0
2019	70,9	66,8	75,2
2020	69,9	66,0	73,9
2021	69,0	65,1	72,9
2022	71,4	67,1	75,7
2023	71,9	67,5	76,4
2024	72,0	67,6	76,4

Totodată, acest indice rămâne mai mic decât în țările Uniunii Europene, unde acesta este, la etapa actuală, de aproape 79 de ani pentru bărbați, și de 84 de

[135] *Durata medie a vieții în anul 2024.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. 2025. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/durata-medie-a-vietii-in-anul-2024-9578_61864.html

ani pentru femei[136]. În acest context, Strategia Moldova 2030 prevede că presiunile asupra sistemului de protecție socială, în special pe cel de asigurări sociale, va crește în continuare, pe fundalul îmbătrânirii populației. În anul 2030, aproximativ 29% din populația țării va avea vârsta de peste 60 de ani și această pondere va crește până la 34% în 2050. Vulnerabilitățile în rândurile persoanelor vârstnice se vor mări ca urmare a sarcinii demografice în creștere; gradului mare de dependență; speranței scăzute la o viață sănătoasă și calității insuficiente a serviciilor de sănătate. Acești factori vor avea un efect major atât asupra sistemului de asigurări sociale de stat, cât și asupra sistemului de asistență socială[137].

Luând în considerare problemele existente în organizarea pensiilor, în 2015 Parlamentul European a lansat o inițiativă pentru dezvoltarea oportunităţilor de angajare pentru lucrătorii mai în vârstă, în acelaşi timp reducând pensionările timpurii şi stimulând continuarea muncii. Una dintre modalităţile de implementare a inițiativei în cauză a constat în crearea unei „economii de argint", care acoperă o serie de activităţi diverse, însă interconectate, împreună, acestea pot îmbunătăţi calitatea vieţii şi incluziunea în societate, precum şi implicarea populaţiei îmbătrânite în activitatea economică prin dezvoltarea de politici, produse şi servicii inovatoare pentru a le satisface nevoile, generând mai multă creştere şi locuri de muncă. Acest program, precum şi măsurile luate în UE pentru majorarea vârstei de pensionare, în contextul unei creşteri a speranţei de viaţă, cu o creştere simultană a anilor de viaţă preconizaţi după ieşirea de pe piaţa muncii, dau, deja, rezultate pozitive[138].

În acest context, pensia pentru limită de vârstă nu trebuie numită „pensie pentru bătrânețe". Bătrânețea constituie un fenomen influențat de factori biologici, psihologici și sociali, vârsta de pensionare raportându-se la perioada de viață trăită până la și după atingerea ei. De menționat că, deși art. 86 din Codul muncii al Republicii Moldova prevede că deţinerea de către salariat a statutului de pensionar pentru limită de vârstă constituie temei de concediere, acesta rămâne doar un drept al angajatorului și nu o obligație. Potrivit prescripțiilor legale (art. 86 alin. (1) din Codul muncii al Republicii Moldova, „concedierea … *se admite* pentru următoarele motive…", de unde am putea deduce caracterul facultativ al acestei măsuri. Cu alte cuvinte, angajatorul are un drept de opțiune în ceea ce privește desfacerea

[136] *Informații și cifre referitoare la Uniunea Europeană.* Disponibil: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/facts-and-figures-european-union_ro

[137] *Legea pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030", nr.* 315 *din 17.11.2022.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 409-410.

[138] BILOOCAIA, S. *Perspectivele modernizării sistemului de pensii în Republica Moldova.* În: Revista „ECONOMICA", 2021, nr. 1 (115), p. 68. Disponibil: https://api.dspacecris.ase.md/server/api/core/bitstreams/081278bc-06ff-4877-aa4a-ed2e7735fa1b/content

raporturilor juridice de muncă cu salariatul[139]. Totodată, persoanele concediate în temeiul lit. y[1]) pot fi angajate pe o durată determinată conform art. 55 lit. f) din Codul muncii al Republicii Moldova.

Astfel, conchidem că, din perspectivă juridică, pensia pentru limită de vârstă, indiferent de conotațiile politice și socioeconomice care o influențează, rămâne ***o plata lunară, cu caracter pecuniar, fără termen, stabilită și plătită în condițiile legislației în vigoare.*** Acestea constituie caracteristicile de bază ale pensiei pentru limită de vârstă.

3. Condiţiile de stabilire a pensiei pentru limită de vârstă

Pensia pentru limită de vârstă se va stabili dacă sunt întrunite cumulativ condiția „vârstei" și „stagiului de cotizare". Aceste reglementări se conțin în art. 14 din Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998. Începând cu 01.07.2025, vârsta standard de pensionare este de 63 ani pentru bărbați și de 61 ani și 6 luni pentru femei.

De la 1 iulie	**Vârsta standard de pensionare**	
	Bărbați	**Femei**
2017	62 ani 4 luni	57 ani 6 luni
2018	62 ani 8 luni	58 ani
2019	63 ani	58 ani 6 luni
2020	63 ani	59 ani
2021	63 ani	59 ani 6 luni
2022	63 ani	60 ani
2023	63 ani	60 ani 6 luni
2024	63 ani	61 ani
2025	63 ani	61 ani 6 luni
2026	63 ani	62 ani
2027	63 ani	62 ani 6 luni
2028	63 ani	63 ani

Cu referire la stagiul de cotizare, începând cu 01.07.2024 acesta este de 34 ani pentru ambele categorii de persoane.

[139] BOIȘTEAN, E. ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 450.

De la 1iulie	Stagiul complet de cotizare	
	Bărbați	**Femei**
2017	33 ani 6 luni	30 ani 6 luni
2018	34 ani	31 ani
2019	34 ani	31 ani 6 luni
2020	34 ani	32 ani
2021	34 ani	32 ani 6 luni
2022	34 sni	33 ani
2023	34 ani	33 ani 6 luni
2024	34 ani	34 ani

Totodată, conform art. 15 din Legea privind sistemul public de pensii, dacă persoana, la atingerea vârstei standard de pensionare, nu confirmă stagiul general, pensia se va stabili dacă se confirmă un stagiu minim de cel puțin 15 ani. Dacă asiguratul nu confirmă nici 15 ani de stagiu de cotizare, el va beneficia de o alocație socială de stat acordată în conformitate cu Legea privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni[140]. Dacă la împlinirea vârstei standard de pensionare asiguratul nu își exercită dreptul la pensie, la stabilirea pensiei se va lua în considerare stagiul de cotizare realizat la data solicitării.

Reglementările juridice privind vârsta de pensionare și stagiul de cotizare au fost supuse de mai multe ori modificărilor, urmărindu-se scopul majorării acestora și egalarea lor atât pentru bărbați, cât și pentru femei. Aceste măsuri sunt parte dintr-un plan mai amplu prin care vârsta de pensionare pentru femei se majorează gradual cu 6 luni pe an, până va atinge 63 de ani în 2028. Majorarea vârstei de pensionare pentru femei a fost propusă ca parte a Reformei Sistemului de Pensii demarate în 2017[141]. Aceasta include și alte măsuri, cum ar fi eliminarea pensiilor privilegiate, valorizarea venitului asigurat și introducerea unei noi formule de calcul. Scopul principal al acestei reforme este stimularea cât mai îndelungată a persoanelor în câmpul muncii și asigurarea unor condiții unificate de pensionare. În 2017, vârsta de pensionare era de 62 de ani și 4 luni pentru bărbați și de 57 de ani și 6 luni pentru femei. De la 1 iulie 2024, stagiul de cotizare pentru femei este de 34 de ani, egal cu cel al bărbaților, față de situația din 2017, când era de 30 de ani pentru femei și de

[140] *Legea privind alocaţiile sociale de stat pentru unele categorii de cetăţeni, nr.* 499 *din 14.07.1999.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 106-108.

[141] *Majorarea vârstei de pensionare pentru femei – o măsură pentru echitatea și sustenabilitatea sistemului de pensii din Moldova.* Disponibil: https://progen.md/majorarea-varstei-de-pensionare-pentru-femei-o-masura-pentru-echitatea-si- sustenabilitatea-sistemului-de-pensii-din-moldova/

32 de ani pentru bărbați. Această egalizare a stagiului de cotizare va asigura pensii echivalente pentru femei și bărbați.

Totuși, aceste reglementări, care își propun egalarea vârstei de pensionare și a stagiului de cotizare pentru bărbați și femei, necesare pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, au constituit subiectul multiplelor discuții în societate, prevederile art. 41 și 42 din Legea privind sistemul public de pensii constituind și obiect al controlului constituționalității, fiind pronunțată decizia nr. 111 din 06.09.2022[142].

În sesizare se menționează că prin Legea nr. 290 din 16.12.2016[143] Parlamentul a stabilit vârsta standard de pensionare de 63 de ani, care se aplică bărbaților începând cu 01.07.2019, iar femeilor începând cu 01.07.2028. De asemenea, legislatorul a stabilit stagiul complet de cotizare de 34 de ani, care se aplică bărbaților începând cu 01.07.2018, iar femeilor începând cu 01.07.2024. Ulterior, la 16.12.2020 legislatorul a adoptat Legea nr. 231[144], care prevedea reducerea vârstei standard de pensionare la 62 de ani în cazul bărbaților şi la 57 de ani în cazul femeilor și, totodată, reducerea stagiului complet de cotizare la 33 de ani în cazul bărbaților şi la 30 de ani în cazul femeilor. Această modificare urma să intre în vigoare la 01.01.2022. Totuși, până la intrarea în vigoare a modificărilor, legislatorul a adoptat Legea nr. 208 din 06.12.2021[145], prin care a abrogat Legea nr. 231 din 16.12.2020 și a restabilit vârsta standard de pensionare de 63 de ani și stagiul complet de cotizare de 34 de ani, stabilite anterior. În acest sens, cu privire la art. 41 și 42 din Legea privind sistemul public de pensii și art. II alin. (3) din Legea nr. 208 din 06.12.2021, autoarele sesizării consideră că prin modificarea vârstei standard de pensionare și a stagiului complet de cotizare Parlamentul a diminuat garanțiile sociale stabilite anterior. Acestea susțin că majorarea vârstei de pensionare și a stagiului complet de cotizare restrânge dreptul cetățenilor de a beneficia de prestațiile sociale stabilite anterior prin legea abrogată, având în vedere că legea în discuție a generat o speranță legitimă în acest sens. De asemenea, în sesizare se notează că prin majorarea vârstei standard de pensionare și a stagiului

[142] *Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 5a/2022 pentru controlul constituționalității articolelor 15[2] alineatele (1) și (2), 41 și 42 din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii și a articolului II alin. (3) din Legea nr. 208 din 6 decembrie 2021 pentru modificarea Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii (vârsta de pensionare, stagiul de cotizare și pensia anticipată pentru carieră lungă), nr. 111 din 06.09.2022.* Sesizarea nr. 5a/2022. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=sesizari&docid=1930&l=ro

[143] *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 290 din 16.12.2016.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 478-490.

[144] *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 231 din 06.12.2020.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 353-357.

[145] *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 208 din 06.12.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 308.

complet de cotizare autoritățile au înrăutățit semnificativ calitatea vieții, fapt inadmisibil într-un stat de drept, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui reprezintă valori supreme și trebuie garantate.

În acest context, Înalta Curte notează că dispozițiile art. 41 și 42 din Legea privind sistemul public de pensii stabilesc o creștere treptată a vârstei standard de pensionare și a stagiului complet de cotizare, iar reforma vârstei de pensionare și a stagiului de cotizare fac parte dintr-o serie de măsuri orientate spre majorarea vârstei generale de pensionare și a stagiului de cotizare necesar pentru stabilirea dreptului la pensie. Această măsură nu este arbitrară sau greșită, încadrându-se în marja discreționară recunoscută legislatorului în domeniul protecției sociale. Deși cerința vârstei standard de pensionare lasă loc de discuții cu privire la cea mai bună soluție, nu ține de competența Curții să decidă în această materie. Astfel, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă această sesizare.

Conform datelor oficiale furnizate de Casa Națională de Asigurări Sociale, la 01.07.2025 beneficiau de pensie pentru limită de vârstă 530062 persoane. Dintre acestea 351736 erau femei și 178326 – bărbați. Pensia medie rămâne a fi mai mare pentru bărbați și constituie 4941, 33 lei și 4142,61 lei – pentru femei[146].

În trecut, condițiile distincte de pensionare penalizau femeile, deoarece, deși se pensionau mai devreme, primeau o pensie mai mică. Stabilirea unei vârste standard de pensionare egale și a unui stagiu egal de cotizare pentru bărbați și femei a fost propusă pentru a oferi tuturor oportunitatea de a beneficia de pensii similare. Anterior, Moldova se afla printre țările europene cu cel mai mare decalaj dintre vârsta de pensionare pentru bărbați și femei – de 5 ani. Această măsură aliniază Moldova la principiul împărtășit de majoritatea țărilor Uniunii Europene, atât pentru a se apropia de standardele europene, cât și pentru a asigura sustenabilitatea sistemului de pensii, care este în deficit din 2009. Evoluția salariului pe parcursul carierei și speranța de viață mai mare a femeilor sunt alți factori care au fost analizați în luarea acestei decizii.

În acest context, în vederea susținerii maternității, legislația în vigoare păstrează reglementări priveligiate pentru femeile care au născut și educat până la vârsta de 8 ani cinci și mai mulți copii. În cazul acestora, vârsta de pensionare se diminuează cu 3 ani, în raport cu vârsta standard de pensionare.

4. Pensia anticipată pentru carieră lungă

[146] *INFORMAŢIE privind beneficiarii de pensii, alocaţii sociale de stat şi indemnizaţii adresate familiilor cu copii, aflaţi la evidenţa Casei Naţionale de Asigurări Sociale la situaţia 01.07.2025.* Disponibil: https://www.cnas.gov.md/download.php?file=cHVibGljL3B1YmxpY2F0aW9ucy83MjA4MjQ0X21kX2luZGVtbml 6YcWiaWlfLnBkZg%3D%3D

Dreptul la pensie anticipată pentru carieră lungă se acordă persoanelor care au realizat un stagiu contributiv de cotizare cu 5 ani pentru bărbați și cu 3 ani pentru femei, mai mare decât cel general prevăzut în art. 42 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii. Aceste reglementări au fost introduse prin Legea nr. 208 din 06.12.2021, în vigoare din 01.01.2022[147]. Scopul acestor modificări a fost susținerea persoanelor care au realizat un stagiu de cotizare mai mare decât cel general.

Data	**Stagiul de cotizare pentru stabilirea pensiei anticipate pentru carieră lungă**	
	Bărbaţi	**Femei**
01.01.2022	39 ani	35 ani 6 luni
01.07.2022	39 ani	31 ani
01.07.2023	39 ani	31 ani 6 luni
01.07.2024	39 ani	37 ani

Remarcăm că la stabilirea acestei categorii de pensii nu se ține cont de perioadele necontributive prevăzute în art. 5 alin. (2) din Legea sistemului public de pensii. Astfel, nu se vor include: perioada de îndeplinire a serviciului militar în termen sau cu termen redus; perioada de îndeplinire a serviciului militar prin contract sau a altui serviciu asimilat acestuia, dacă nu este posibilă stabilirea pensiei în condiţiile Legii asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri; perioada de îngrijire a unui copil până la vârsta de 3 ani de către unul dintre părinţi sau de tutore în caz de deces al ambilor părinţi; perioada în care asiguratul a beneficiat de indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă, de indemnizație de șomaj, de alocaţie pentru integrare sau reintegrare profesională; perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de 18 ani sau a unei persoane cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, de către tutore sau curator, până la angajarea în funcția de asistent personal; perioada de rezidențiat în învățământul postuniversitar obligatoriu; perioadele de activitate necontributive în funcția de judecător și procuror de până la 31 decembrie 2005. De asemenea, nu se vor include perioadele, realizate până la 01.01.1999, de: îngrijire a unui invalid de gradul I, a unui copil invalid sub vârsta de 16 ani sau a unei persoane care a depășit

[147] *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 208 din 06.12.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 308. În vigoare din 01.01.2022.

vârsta de 75 de ani; studii în instituţiile de învăţământ superior de zi; perioada de participare a veteranilor de război la acțiunile de luptă.

Solicitarea acestei categorii de pensii este atestată de datele furnizate în informația Casei Naționale de Asigurări Sociale, conform cărora în ianuarie 2022 circa 5.000 de persoane au solicitat stabilirea pensiei anticipate[148]. În același context, la situația din 01.07.2025 de această categorie de pensie beneficiau 3878 de persoane, dintre care: 2350 femei și 1528 bărbați. Mărimea medie a acestei prestații băneși constituie pentru femei 7231, 90 lei și 8668, 44 lei – pentru bărbați.

În concluzie, menționăm că la împlinirea vârstei standard de pensionare cei care s-au pensionat anticipat pot solicita pensia pentru limită de vârstă, stabilită în condiții generale. În acest caz, în stagiul de cotizare se vor include și perioadele enumerate mai sus, neincluse anterior în stagiu.

În acest context, este de subliniat că prevederea din Legea privind sistemul public de pensii, ce se referă la calcularea stagiului de cotizare necesar acordării pensiei anticipate pentru carieră lungă, în care nu se includ perioadele necontributive, a constituit obiect al excepției de neconstituționalitate[149]. Autorul excepției a susținut că prevederile contestate (art. 15^2 alin (2) din Legea 156 din 14.10.1998), potrivit cărora la stabilirea stagiului de cotizare necesar acordării dreptului la pensie anticipată pentru carieră lungă nu se iau în calcul perioadele necontributive, ar institui un tratament discriminatoriu în raport cu beneficiarii altor categorii de pensii, cum ar fi pensia pentru limită de vârstă. Curtea a reținut că prevederile contestate au mai fost obiect al controlului constituţionalităţii, fiind pronunţată Decizia nr. 111 din 06.09.2022. În jurisprudenţa sa, Curtea a menţionat că verificarea anterioară a constituţionalităţii normelor atacate nu reprezintă un impediment pentru a solicita controlul de constituţionalitate al aceloraşi prevederi, din perspectiva altor critici de neconstituţionalitate.

Deși se invocă încălcarea art. 15, 16, 43 și 47 din Constituția Republicii Moldova, Curtea nu poate reține argumentul autorului excepției referitor la pretinsa încălcăre a principiului egalității și a dreptului la protecție socială, de vreme ce condițiile de stabilire a celor două categorii de pensii sunt diferite. În acest context, Curtea a reiterat că egalitatea între persoane presupune un tratament egal în situații

---

[148] ROJCO, A., HEGHEA, E. *Evoluția sistemului de pensii din Republica Moldova: inovații legislative și normative: studiu analitic.* Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2022, p. 73. Disponibil: https://rses.ince.md/server/api/core/bitstreams/8fe2659c-57fb-446d-a9e9-a36282f85efa/content

[149] *Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2025 privind excepția de neconstituționalitate a art.* 15^2 *alin. 2 din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii (lipsa inlcuderii perioadelor necontributive în stagiul de cotizare pentru pensia anticipată aferentă carierei îndelungate), nr. 74 din 03.07.2025.* Sesizarea nr. 86/2025. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=1754

egale. Totuși, situațiilor diferite trebuie să le corespundă un tratament diferit. Reieșind din cele declarate *supra*, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 15^2 alin. (2) din Legea privind sistemul public de pensii.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este esența sistemului public de pensii din Republica Moldova?
2. Care sunt etapele de dezvoltare a sistemului public de pensii din Republica Moldova?
3. Care este definiția pensiei?
4. Care sunt caracteristicile pensiei pentru limită de vârstă?
5. Care sunt condițiile de stabilire a pensiei pentru limită de vârstă?
6. Ce este pensia anticipată pentru carieră lungă?
7. Ce reprezintă pensia specială?

Referințe bibliografice:

1. BILOOCAIA, S. *Perspectivele modernizării sistemului de pensii în Republica Moldova.* În: Revista „ECONOMICA" 2021, nr. 1 (115), p. 61-71. Disponibil: https://api.dspacecris.ase.md/server/api/core/bitstreams/081278bc-06ff-4877-aa4a ed2e7735fa1b/content
2. BOIȘTEAN, E., ROMANDAȘ, N. *Dreptul muncii.* Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 736 p.
3. *Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 5a/2022 pentru controlul constituționalității articolelor 15^2 alineatele (1) și (2), 41 și 42 din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii și a articolului II alin. (3) din Legea nr. 208 din 6 decembrie 2021 pentru modificarea Legii nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii (vârsta de pensionare, stagiul de cotizare și pensia anticipată pentru carieră lungă), nr. 111 din 06.09.2022.* Sesizarea nr. 5a/2022. *Disponibil:* https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=1229
4. *Decizie de inadmisibilitate a sesizării nr. 86g/2025 privind excepția de neconstituționalitate a art. 15^2 alin. (2) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii (lipsa inlcuderii perioadelor necontributive în stagiul de cotizare pentru pensia anticipată aferentă carierei îndelungate), nr. 74. din 03.07.2025.* Sesizarea nr. 86/2025. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=decizii&docid=1754

5. *Durata medie a vieții în anul 2024.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/durata-medie-a-vietii-in-anul-2024-9578_61864.html
6. HEGHEA, E. *Politici manageriale de diminuare a excluziunii sociale a persoanelor vârstnice.* Teză de doctor în științe economice. Chișinău, 2024. 189 p. Disponibil: https://www.anacec.md/files/Heghea-teza.pdf
7. *Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, nr. 19 din 24.09.2019.* Sesizarea nr. 98a/2019. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=707
8. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.
9. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Fondului social al Republicii Moldova, nr. 52 din 01.02.1991*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1991, nr. 3-6. *(*Abrogată prin HG472 din 24.04.1998*)*.
10. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Listei locurilor de muncă încadrate în condiții deosebite, în temeiul căreia se acordă pensie pentru limită de vîrstă în condiții avantajoase, precum și a Instrucţiunii privind modul de aplicare a Listei şi de confirmare a stagiului special, nr. 256 din 27.03.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 108-112.
11. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului privind îmbătrânirea activă și sănătoasă pentru anii 2023-2027, nr. 434 din 28.06.2023*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 251-253.
12. *Informații și cifre referitoare la Uniunea Europeană.* Disponibil: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/facts-and-figures-european-union_ro
13. *Informaţie privind beneficiarii de pensii, alocaţii sociale de stat şi indemnizaţii adresate familiilor cu copii, aflaţi la evidenţa Casei Naţionale de Asigurări Sociale la situaţia 01.07.2025.* Disponibil: https://www.cnas.gov.md/download.php?file=cHVibGljL3B1YmxpY2F0aW9ucy83MjA4MjQ0X21kX2lu ZGVtbml6YcWiaWlfLnBkZg%3D%3D
14. *Legea asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri, nr. 1544 din 23.06.1993.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.
15. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.

16. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.
17. *Legea privind alocaţiile sociale de stat pentru unele categorii de cetăţeni, nr.* 499 *din 14.07.1999.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 106-108.
18. *Legea pentru modificarea unor acte legislative, nr. 161 din 06.12.2019.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 367-377.
19. *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 208 din 06.12.2021.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 308. În vigoare din 01.01.2022.
20. *Legea pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare „Moldova Europeană 2030", nr. 315 din 17.11.2022.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 409-410.
21. *Majorarea vârstei de pensionare pentru femei – o măsură pentru echitatea și sustenabilitatea sistemului de pensii din Moldova.* Disponibil: https://progen.md/majorarea-varstei-de-pensionare-pentru-femei-o-masura-pentru- echitatea-si-sustenabilitatea-sistemului-de-pensii-din-moldova/
22. *Ordinul Ministerului Muncii și Protecției Sociale privind aprobarea Programului național de reducere a muncii nedeclarate pentru anii 2024-2025, nr.72/1 din 11.04.2024.* Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/05/Program-de-reducere-a-muncii-nedeclarate.pdf
23. *Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024: distribuția geografică a populației.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-distributi-10121_61877.html
24. ROJCO, A., HEGHEA, E. *Evoluția sistemului de pensii din Republica Moldova: inovații legislative și normative: studiu analitic.* Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE, 2022. 88 p. Disponibil: https://rses.ince.md/server/api/core/bitstreams/8fe2659c-57fb-446d-a9e9-a36282f85efa/content
25. *Vârstnicii în Republica Moldova în anul 2023.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2024. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/varstnicii-in-republica-moldova-in-anul-2023-9578_61476.html
26. *THE WORLD BANK. Population ages 65 and above. 2022.* Disponibil: https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.65UP.TO?page=
27. *WORLD HEALTH ORGANISATION. Ageing and health.* 2022, 1 october. Disponibil: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health

Tema 8. PENSIA DE DIZABILITATE

Unități de conținut:

1. **Esența și cauzele dizabilității**
2. **Criteriile de determinare a gradului de dizabilitate**
3. **Constatarea dizabilității**
4. **Noțiunea și caracteristica pensiei de dizabilitate. Condițiile de stabilire a pensiei de dizabilitate**
5. **Reglementări juridice privind pensia de dizabilitate stabilită militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare**

Abilități:

- definește pensia de dizabilitate
- evidenţiază particularităţile pensiei de dizabilitate
- numește organele abilitate cu dreptul de a constata dizabilitatea
- enumeră tipurile pensiei de dizabilitate în funcţie de pricina survenirii dizabilității
- determină condiţiile de stabilire a pensiei de dizabilitate în funcţie de cauza dizabilității
- evidenţiază temeiurile de încetare a dreptului la pensie de dizabilitate şi condiţiile de restabilire a acestui drept

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene / internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Esența și cauzele dizabilității

Noua paradigmă a dizabilității implementată odată cu ratificarea de către Republica Moldova a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu

dizabilități[150] vine să schimbe radical acest concept, garantând o mai bună realizare a drepturilor de către aceste categorii de persoane. Dacă în baza vechii abordări dizabilitatea era privită doar în calitate de maladie, conform paradigmei noi acesta este un termen generic pentru afectări/deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factorii de mediu și cei personali)[151]. După cum observăm, legislația nu mai pune accent pe incapacitatea persoanei de a realiza anumite acțiuni, ci pe capacitatea păstrată. Considerăm acest aspect unul de o importanță deosebită în vederea promovării incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități și realizării dreptului la muncă de către acestea.

Instrucțiunea privind determinarea gradului de dizabilitate aprobată prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității[152] indică mai multe cauze ale dizabilității. Printre acestea se evidențiază: afecțiunea generală; afecțiunea congenitală; afecțiunea din copilărie; boala profesională; accidentul de muncă; afecțiunea legată de participare la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobîl sau la alte accidente atomice; afecțiunea legată de serviciu militar sau cel special.

Dizabilitatea cauzată de o afecțiune generală este stabilită ca urmare a unei afecțiuni, traume, defect organic care duc la limitări de activitate și restricții de participare. În cazurile în care se stabilește reducerea sau pierderea capacității de vedere exclusiv la persoanele cu grad accentuat sau sever, precum și în cazurile când deficiența funcțională de bază este cea oculară de grad mediu, la cauza dizabilității de afecțiune generală se adaugă „prin suferințe oculare”.

Dizabilitatea cauzată de o afecțiune congenitală sau afecțiune din copilărie este stabilită ca urmare a unei afecțiuni, traume, care au avut loc în timpul sarcinii, la naștere sau până la împlinirea vârstei de 18 ani, confirmate prin documente medicale și care duc la limitări de activitate și restricții de participare.

După împlinirea vârstei de 18 ani, legătura cauzală a dizabilității din copilărie nu se stabilește primar, dacă afecțiunile congenitale sau afecțiunile din copilărie nu au persistat până la atingerea vârstei de 18 ani și nu au dus, în acea perioadă, la determinarea dizabilității.

---

[150] *Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, nr. 166 din 09.07.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 126-128.

[151] *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 155-159.

[152] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 126-132, Anexa 3.

Dizabilitatea cauzată de o boală profesională este stabilită în urma unei boli generate de influența sistematică a factorilor nocivi, caracteristici profesiei și de condițiile de muncă caracteristice unor ramuri de producție, care duc la limitări de activitate și restricții de participare. Stabilirea dizabilității cauzate de o boală profesională se realizează în baza Listei bolilor profesionale și Instrucțiunii de aplicare a acesteia, aprobate prin Ordin al Ministerului Muncii și Protecției Sociale[153]. La setul de documente se anexează în mod obligatoriu concluzia Consiliului republican de boli profesionale al Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

Dizabilitatea cauzată de un accident de muncă este stabilită ca urmare a acțiunii factorilor care au produs accidentul în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu și care duc la limitări de activitate și restricții de participare. În cazul pregătirii setului de documente se va anexa obligatoriu actul privind accidentul de muncă, întocmit în conformitate cu legislația.

La determinarea gradului de dizabilitate cauzat de un accident de muncă sau de o boală profesională nu se iau în considerare alte boli sau traume care nu au legătură cu accidentul de muncă sau cu boala profesională. În asemenea cazuri se mai eliberează certificatul privind procentul pierderii capacității de muncă ca urmare a accidentului de muncă sau a bolii profesionale.

Dizabilitatea cauzată de participarea la lichidarea avariei de la C.A.E Cernobîl sau alte accidente atomice este stabilită persoanelor care au participat la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare sau care, ulterior, au fost supuse radiației pe teritoriile poluate cu substanțe radioactive. La setul de documente prezentate de către aceste persoane se anexează în mod obligatoriu documentele care confirmă participarea persoanei la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare sau supunerea la radiații pe teritoriile poluate cu substanțe radioactive în conformitate cu legislația.

Dizabilitatea cauzată de serviciul militar sau cel special este stabilită persoanelor care au îndeplinit serviciul militar sau special în organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, trecute în rezervă, care au suportat: rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în perioada celui de-al Doilea Război Mondial; rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu în zonele în care s-au desfășurat acțiuni de luptă; rănire, contuzie, schilodire în perioada antrenării de către organele puterii locale la strângerea munițiilor și a tehnicii militare, la determinarea teritoriului și a obiectelor în anii celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada de după acțiunile de luptă

[153] *Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova cu privire la realizarea Hotărârii Guvernului nr. 1282 din 29 noiembrie 2016, nr. 97 din 14.02.2017.*

pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova; rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul acțiunilor de luptă pe teritoriul altor state; rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova; rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E Cernobîl; rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul exercitării obligațiunilor de serviciu militar sau special; afecțiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului militar sau special; schilodire în accident nelegat de exercitarea obligațiunilor de serviciu militar sau special.

2. Criteriile de determinare a gradului de dizabilitate

Sistemul de determinare a dizabilității în Republica Moldova se bazează pe o evaluare multidimensională, respectându-se atât reglementările naționale, cât și cele internaționale. Scopul primordial al acestei evaluări este nu doar recunoașterea dizabilității, ci și facilitarea reabilitării, participării și incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități.

În acest sens, evidențiem factorii care influențează la determinarea gradului de dizabilitate, și anume: medicali, sociali, psihopedagogici, habituali, profesionali, personali.

Principalele criterii de care se ține cont pentru determinarea gradului de dizabilitate sunt reglementate de Instrucțiunea privind determinarea gradului de dizabilitate. Acestea sunt: capacitatea de a studia şi de a se instrui; capacitatea intelectuală şi de comportament; capacitatea de autoservire şi de autoîngrijire; capacitatea de comunicare (vedere, auz, vorbire) şi de adaptare situaţională; capacitatea locomotorie şi de dexteritate; capacitatea de muncă păstrată şi capacitatea vitală a organismului; capacitatea de participare la viaţa socială şi profesională, determinată de deficienţe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale de lungă durată[154].

Dizabilitatea la copiii în vârstă de până la 18 ani se determină pornind de la gravitatea deficienţelor funcţionale individuale provocate de afecţiuni, defecte, traume care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare exprimate în raport cu funcţionarea psihosocială corespunzătoare vârstei şi este de trei grade – **severă, accentuată şi medie**.

[154] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității***,** *nr. 357 din 18.04.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 126-132, Anexa 3, pct. 23.

Dizabilitatea severă se acordă copiilor care au, în raport cu vârsta, capacitatea de autoîngrijire încă neformată sau pierdută, respectiv un grad ridicat de dependenţă fizică sau psihică. Autonomia persoanei este foarte scăzută din cauza limitării severe în activitate. Copilul necesită îngrijire şi/sau supraveghere permanentă din partea unei alte personae. ***Dizabilitatea accentuată*** se acordă copiilor la care incapacitatea de a desfăşura activităţi potrivit rolului social corespunzător dezvoltării şi vârstei este consecinţa unor limitări funcţionale motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice importante, rezultate din afecţiuni severe, în stadii înaintate, cu complicaţii ale unor organe şi sisteme. ***Dizabilitatea medie*** se acordă copiilor care au capacitatea de prestaţie fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, corespunzând unei deficienţe funcţionale scăzute, care duce la limitare în activităţi în raport cu aşteptările corespunzătoare vârstei. Criteriile de determinare a gradului de dizabilitate la copiii în vârstă de până la 18 ani se elaborează de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă și se aprobă printr-un ordin comun al ministrului muncii și protecţiei sociale şi ministrului educaţiei și cercetării.

Dizabilitatea la persoanele adulte (inclusiv cele cu vârste cuprinse între 15 şi 18 ani angajate în câmpul muncii) se determină pornind de la gravitatea deficienţelor funcţionale individuale provocate de afecţiuni, traume, care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare exprimate în raport cu solicitarea socioprofesională (păstrarea capacităţii de muncă) şi este de trei grade: **severă, accentuată şi medie.** Păstrarea capacităţii de muncă se evaluează în procente, cu un interval procentual de 5 puncte.

Dizabilitatea severă se caracterizează prin deficienţe funcţionale severe provocate de afecţiuni, traume care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporţie de 0–20%. ***Dizabilitatea accentuată*** se caracterizează prin deficienţe funcţionale accentuate provocate de afecţiuni, traume, care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporţie de 25–40%. ***Dizabilitatea medie*** se caracterizează prin deficienţe funcţionale medii provocate de afecţiuni, traume, care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare, iar capacitatea de muncă este păstrată în proporţie de 45–60%.

Persoanele cu deficienţe funcţionale uşoare provocate de afecţiuni, defecte, traume şi având capacitatea de muncă păstrată în proporţie de 65–100% sunt considerate apte de muncă, respectiv, nu se încadrează în grad de dizabilitate. În cazul persoanelor încadrate în câmpul muncii, inclusiv al celor cu vârste cuprinse între 15 şi 18 ani, la determinarea gradului de dizabilitate se iau în considerare şi studiile, funcţia deţinută, condiţiile de muncă, elaborându-se recomandări pentru exercitarea în continuare a activităţii profesionale. Persoanelor care, din cauza stării

de sănătate, nu îşi pot exercita în continuare activitatea conform calificării profesionale şi persoanelor care nu deţin o calificare profesională sau nu sunt încadrate în câmpul muncii li se elaborează recomandări pentru exercitarea altor activităţi apropiate calificării pe care o deţin ori care nu necesită calificare profesională sau se formulează recomandări structurilor teritoriale pentru ocuparea forţei de muncă şi instituţiilor de reabilitare, solicitând servicii de orientare, formare profesională, reabilitare medicală, profesională, alte servicii prestate de instituţiile respective.

În cazul persoanelor care au atins vârsta standard de pensionare şi al persoanelor care, din cauza unor dereglări funcţionale grave ale organismului, nu sunt capabile să-și exercite activitatea conform calificării pe care o deţin; să exercite o altă activitate care nu necesită calificare profesională; să însuşească o nouă calificare prin orientare şi formare profesională prin reabilitare medicală şi profesională, gradul de dizabilitate se determină pe baza criteriilor medico-sociale, fără stabilirea capacităţii de muncă în valoare procentuală. Ca excepție, în cazul determinării gradului de dizabilitate în urma accidentului de muncă şi bolii profesionale ori în legătură cu participarea la lichidarea avariei de la C.A.E Cernobîl și alte accidente atomice, se stabilește procentul pierderii capacităţii de muncă ca urmare a accidentului de muncă sau bolii profesionale.

În concluzie, menționăm că pentru a determina gradul de dizabilitate este nevoie de o abordare complexă, biopsihosocială, iar criteriile de determinare a dizabilității trebuie să fie clare și unitare în vederea asigurării echității și transparenței.

3. Constatarea dizabilităţii

Determinarea gradului de dizabilitate se realizează de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Consiliul este o instituţie publică, subordonată Ministerului Muncii și Protecţiei Sociale, abilitată cu funcţii în domeniul determinării gradului de dizabilitate. Activitatea acestei structuri este reglementată de Hotărârea cu privire la determinarea dizabilității, prin care a fost aprobat inclusiv Regulamentul privind organizarea și funcționarea Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă. Acest organ are misiunea de a asigura realizarea prevederilor legale privind determinarea gradului de dizabilitate, având ca obiectiv final facilitarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilităţi. Activitățile se desfășoară prin intermediul structurilor teritoriale, în baza dosarului persoanei și în prezența persoanei, la solicitarea acesteia, respectând anumite criterii.

În procesul de determinare a gradului de dizabilitate, persoanele responsabile analizează documentația din dosarul persoanei, care conține, inclusiv, date privind starea de sănătate a persoanei și gravitatea deficiențelor funcționale individuale provocate de afecțiuni, traume, care duc la limitare de activitate și restricții de participare, exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei – în cazul copiilor în vârstă de până la 18 ani, și solicitarea socioprofesională – în cazul adulților în vârstă aptă de muncă.

Inițierea procedurii de trimitere se realizează de către instituția medico-sanitară numai după aplicarea măsurilor adecvate de diagnosticare, tratament și reabilitare. În cazul persoanelor care se adresează pentru trimitere la determinarea gradului de dizabilitate repetat, instituția medico-sanitară inițiază din timp procedura, întocmind persoanei fișa de trimitere cu cel puțin 30 de zile lucrătoare până la expirarea perioadei pentru care a fost stabilit gradul de dizabilitate, indicate în certificatul de încadrare în grad de dizabilitate.

Cererea depusă personal sau prin reprezentantul desemnat, sau online, la care sunt anexate celelalte acte, se înregistrează obligatoriu în Registrul de strictă evidență a cererilor, iar persoanei sau reprezentantului desemnat i se eliberează sau transmite electronic o recipisă unde este indicată data, numărul înregistrării și persoana responsabilă din cadrul structurii teritoriale a Consiliului care a recepționat actele.

Termenul de valabilitate a fișei de trimitere este de 45 de zile calendaristice, iar instituțiile medico-sanitare și cele din domeniul asistenței sociale, ocupării forței de muncă, educaționale, instituției angajatoare poartă răspundere juridică pentru veridicitatea, corectitudinea și complexitatea informației cuprinse în formularele eliberate, iar în cazul unor abateri admise de acestea Consiliul sesizează în scris, solicitându-le luarea de măsuri în corespundere cu legislația. Determinarea gradului de dizabilitate primar sau repetat se efectuează în termen de până la 30 de zile lucrătoare de la înregistrarea cererii și a dosarului la structura teritorială, inclusiv în Sistemul informațional automatizat.

După distribuirea aleatorie a dosarului electronic, managerul de caz examinează dosarul, cu consultarea în mod obligatoriu a experților serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate: asistentului social, reabilitologului și altor experți din domeniul medical – în cazul persoanei adulte; psihopedagogului, reabilitologului și altor experți din domeniul medical – în cazul copiilor și emite decizia, întocmește documentele respective în conformitate cu prevederile Instrucțiunii. La luarea deciziei privind gradul de dizabilitate, precum și la stabilirea termenului, managerii de caz țin cont de recomandările experților serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate și de eficiența măsurilor de reabilitare medicală și profesională, a serviciilor sociale de formare și orientare profesională,

educaționale. Încadrarea sau neîncadarea în grad de dizabilitate se decide de către managerii de caz, după consultarea în mod obligatoriu a experților Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, care examinează dosarul și prezintă recomandări.

Rezultatele analizei documentației și decizia se înregistrează de către managerul de caz în Sistemul informațional automatizat. Pornind de la gradul de dizabilitate, gravitatea deficiențelor funcționale individuale cauzate de afecțiuni, traume care duc la limitări de activitate și restricții de participare exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei la copii și solicitarea socioprofesională, păstrarea capacității de muncă la adulți, experții Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate stabilesc și prescriu obligatoriu recomandări generale privind necesitățile persoanei cu dizabilități, sub formă de activități și servicii din domeniul: medical, asistenței sociale, educațional și ocupării în câmpul muncii, de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială, care sunt introduse în Sistemul informațional automatizat, la compartimentul „Programul individual de reabilitare și incluziune socială". Decizia privind determinarea gradului de dizabilitate primar sau repetat al persoanei, precum și actele emise, sunt semnate electronic de către managerul de caz în Sistemul informațional automatizat.

Dacă persoana se adresează primar pentru determinarea gradului de dizabilitate, data stabilirii gradului de dizabilitate se consideră ziua în care a fost înregistrată cererea în Registrul de strictă evidență a cererilor și a fost depus dosarul complet la structura teritorială. Dacă persoana se adresează repetat pentru determinarea gradului de dizabilitate, data stabilirii gradului de dizabilitate se consideră data expirării perioadei pentru care a fost stabilit gradul de dizabilitate, indicată în certificatul de încadrare în grad de dizabilitate, cu condiția adresării și înregistrării cererii înainte cu cel puțin 30 de zile lucrătoare.

Gradul de dizabilitate poate fi stabilit pe următoarele termene: șase luni; un an sau doi ani în cazul în care dereglările funcționale necesită o perioadă mai îndelungată de tratament și/sau reabilitare medicală.

Grad de dizabilitate fără indicarea termenului se poate stabili persoanelor adulte și copiilor, până la împlinirea vârstei de 18 ani, în cazul deficiențelor funcționale individuale care duc la limitări de activitate şi restricţii de participare ce afectează ireversibil starea de sănătate, conform unei proceduri aprobate de Ministerul Muncii și Protecţiei Sociale. De asemenea, gradul de dizabilitate se determină fără indicarea termenului și după o perioadă de 6 ani.

În vederea eficientizării procedurii de stabilire a gradului de dizabilitate a fost creat Sistemul informațional „Determinarea dizabilității și capacității de

muncă". Acesta reprezintă un ansamblu de resurse și tehnologii informaționale, de mijloace tehnice, de programe și metodologii, aflate în interconexiune. Scopul Sistemului constă în formarea unei resurse informaționale ce va permite eficientizarea procedurilor de determinare a dizabilității și capacității de muncă, precum și în asigurarea evidenței tuturor solicitărilor și persoanelor care interacționează cu Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă[155].

4. Noțiunea și caracteristica pensiei de dizabilitate. Condiţiile de stabilire a pensiei de dizabilitate

La etapa actuală, societatea noastră se bazează pe principiile de solidaritate și echitate socială, un rol important având acțiunile de protecție socială a persoanelor cu dizabilități. În acest context, un rol aparte îl are **pensia de dizabilitate, care constituie un drept pecuniar acordat persoanelor cărora Consiliul de Determinare a Dizabilității și Capacității de Muncă le-a stabilit un grad de dizabilitate și care, la această dată, confirmă un anumit stagiu de cotizare.** Importanța pensiei de dizabilitate rezidă în influențarea procesului de integrare socială a persoanei cu dizabilități, modificarea situației economice a acesteia, dar și în minimalizarea efectelor negative ale acestei stări.

Printre **caracteristicile de bază** ale pensiei de dizabilitate evidențiem următoarele aspecte:

- stabilirea pensiei de dizabilitate este condiționată de stabilirea gradului de dizabilitate și confirmarea stagiului de cotizare;
- perioada de stabilire a pensiei de dizabilitate variază în dependență de perioada pentru care a fost stabilit gradul de dizabilitate;
- mărimea pensiei de dizabilitate depinde de mărimea contribuțiilor de asigurări sociale achitate de către persoană, până la momentul stabilirii gradului de dizabilitate;
- pensia de dizabilitate este compatibilă cu alte prestații sociale. Astfel, chiar dacă Legea privind sistemul public de pensii prevede că persoana asigurată poate beneficia de o singură categorie de pensie, iar în cazul în care întrunește condițiile pentru a beneficia de mai multe categorii, ea va

[155] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Conceptului Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă" și a Regulamentului cu privire la organizarea și funcționarea Sistemului informațional „Determinarea dizabilității și capacității de muncă", nr. 50 din 02.02.2022*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 45-52.

opta pentru una din ele; totuși, pensia de dizabilitate rămâne a fi compatibilă cu diferite compensații, ajutoare care au drept scop consolidarea capacităților și ajutorarea persoanei cu dizabilități.

Condițiile de stabilire a pensiei de dizabilitate în Republica Moldova reprezintă un element esențial în cadrul sistemului de protecție socială, având implicații directe asupra calității vieții persoanelor cu dizabilități, asupra sustenabilității financiare a sistemului public de pensii și asupra echității sociale. Conform art. 19 din Legea privind sistemul public de pensii, are dreptul la pensie de dizabilitate persoana asigurată, căreia, în urma expertizării de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau structurile sale teritoriale, i s-a stabilit dizabilitate din cauza unei afecțiuni generale, unui accident de muncă sau unei boli profesionale. Remarcăm, în același context, că pct. 32 din Instrucțiunea privind determinarea gradului de dizabilitate stabilește următoarele cauze ale dizabilității: afecțiunea generală, afecțiunea congenitală, afecțiunea din copilărie, boala profesională, accidentul de muncă, afecțiunea legată de participarea la lichidarea avariei de la C.A.E. Cernobîl sau alte accidente atomice, afecțiunea legată de serviciul militar sau cel special.

În acest context, menționăm că pentru a beneficia de pensie de dizabilitate cauzată de o afecțiune generală persoana trebuie să întrunească două condiții: vârsta și stagiul de cotizare. La vârsta stabilirii gradului de dizabilitate, urmează să se confirme un anumit stagiu de cotizare. Mărimea stagiului de cotizare este prevăzută de art. 20 din Legea privind sistemul public de pensii. Conform acestor prevederi, stagiul maxim pentru persoanele cu vârsta de peste 41 de ani este de 15 ani și stagiul minim pentru persoanele cu vârsta de până la 23 de ani este de 2 ani.

Vârsta la data constatării dizabilității	**Stagiul de cotizare (ani)**
Până la 23 de ani	2
23–29 de ani	4
29–33 de ani	7
33–37 de ani	10
37–41 de ani	13
Peste 41 de ani	15

În situația în care persoana nu confirmă stagiul de cotizare pe care îl solicită legea ea va putea beneficia de o alocație socială în baza Legii privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni[156] și nu va fi beneficiară a pensiei

[156] *Legea privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, nr. 499 din*

de dizabilitate. Acest lucru este condiționat de lipsa statutului de asigurat sau de insuficiența perioadei pe parcursul căreia persoana a contribuit la bugetul de asigurări sociale de stat.

Asiguratul încadrat într-un grad de dizabilitate severă, cauzată de o afecțiune generală, beneficiază de o pensie de dizabilitate în raport cu stagiul de cotizare efectiv realizat, dar a cărui durată este de cel puțin doi ani. Dacă dizabilitatea este cauzată de un accident de muncă sau o boală profesională, pensia se va stabili indiferent de durata stagiului de cotizare. În cazul stabilirii pensiei de dizabilitate cauzată de o afecțiune generală, beneficiarul de pensie de dizabilitate cauzată de un accident de muncă sau o boală profesională, persoana la care dizabilitatea a survenit în legătură cu îndeplinirea serviciului militar în termen, precum și persoanele cu dizabilități din copilărie, stagiul de cotizare necesar se stabilește în raport cu vârsta de la data constatării inițiale a dizabilității. În cazul în care persoanele pe care le-am enunțat mai sus nu au realizat stagiul de cotizare necesar până la data constatării inițiale a dizabilității, stagiul de cotizare necesar se stabilește în raport cu vârsta la data adresării pentru stabilirea pensii de dizabilitate cauzată de o afecțiune generală.

Beneficiarul de pensie de dizabilitate este supus reexpertizării medicale în termenele stabilite de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau de structurile sale teritoriale. După fiecare reexpertizare, gradul de dizabilitate se menține, se modifică sau se suspendă în conformitate cu decizia Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau a structurilor sale teritoriale. Modificarea și suspendarea pensiei de dizabilitate se efectuează începând cu luna următoare celeia din care s-a emis decizia respectivă a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau a structurilor sale teritoriale. Neprezentarea la reexpertizarea medicală atrage încetarea plății pensiei, începând cu luna următoare. Reluarea în plată a pensiei de dizabilitate se efectuează din ziua constatării dizabilității dacă reexpertizarea a avut loc în termen de până la trei ani după încetarea plății. Dacă au expirat trei ani, reluarea dreptului la pensie de dizabilitate se efectuează în condiții generale. Pensia de dizabilitate se plătește integral, inclusiv pensionarilor care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat, iar celor care se află la întreținerea deplină a statului se efectuează în mărime de 25% din pensia stabilită.

În concluzie, putem menționa importanța condițiilor de stabilire a pensiei de dizabilitate în Republica Moldova. Aceasta nu se limitează la aspectul tehnic de

---

14.07.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 87-91.

acordare a unei prestații sociale, ci se extinde asupra unui set de valori esențiale: echitate, protecție, responsabilitate și sustenabilitate**.** Aceste condiții sunt fundamentale pentru un sistem de protecție socială eficient, echitabil și orientat către nevoile reale ale cetățenilor.

5. Reglementări juridice privind pensia de dizabilitate stabilită militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare

Reglementările juridice privind pensia de dizabilitate stabilită militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare sunt esențiale întru garantarea unui trai decent, a protecției persoanelor care și-au sacrificat integritatea corporală în exercitarea serviciului. Acestea se regăsesc în Legea asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri.

Militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare li se stabilește pensie de dizabilitate, dacă dizabilitatea a survenit în timpul îndeplinirii serviciului sau cel mult după trei luni de la eliberare din serviciu, sau după expirarea acestui termen, dacă a fost cauzată de o rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului. Gradele de dizabilitate, cauzele și timpul survenirii dizabilității sunt stabilite de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau de structurile sale teritoriale.

În funcţie de cauzele dizabilității, persoanele cu dizabilități din rândurile militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și din rândul funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, se clasifică în două categorii:

- **persoane cu dizabilități de pe urma războiului –** în cazul în care dizabilitatea este cauzată de rănire, contuzionare sau schilodire în perioada celui de-al Doilea Război Mondial; în cazul lichidării urmărilor catastrofei de la Cernobîl; îndeplinirii altor îndatoriri de serviciu militar (de serviciu) ori de afecțiuni legate de aflare pe front, în detașamente și formațiuni de partizani, în organizații şi grupe

ilegale în cel de-al Doilea Război Mondial, precum și de participare la lichidarea urmărilor catastrofei de la Cernobîl sau la acţiuni de luptă în timp de pace;

- **persoane cu dizabilităţi –** în cazul în care dizabilitatea este cauzată de o schilodire în accident nelegat de îndeplinirea îndatoririlor de serviciu militar (de serviciu) sau de o afecţiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului.

Pensia de dizabilitate se achită în următoarele proporții:

- persoanelor cu dizabilitate severă şi accentuată de pe urma războiului – 75%, cu dizabilitate medie – 50% din sumele respective ale soldei (câştigului);
- persoanelor cu dizabilitate – în cazul în care dizabilitatea este cauzată de o schilodire în accident nelegat de îndeplinirea îndatoririlor de serviciu militar (de serviciu) sau de o afecţiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului – încadrate în grad de dizabilitate sever – 75%, dizabilitate accentuată – 55% şi dizabilitate medie – 30% din sumele respective ale soldei (câştigului).

Aceste reglementări nu se extind asupra militarilor în termen. Dacă persoanele cu dizabilităţi din rândurile militarilor care au îndeplinit serviciu prin contract, ale persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, au vechimea în muncă necesară stabilirii pensiei pentru vechime în muncă, li se poate stabili pensie de dizabilitate în mărimea pensiei pentru vechime în muncă.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este esența dizabilității?
2. Ce reprezintă cauzele dizabilității?
3. Care sunt criteriile de determinare a gradului de dizabilitate?
4. Care este procedura de constatare a dizabilității?
5. Care este noțiunea pensiei de dizabilitate?
6. Care sunt caracteristicile de bază ale pensiei de dizabilitate?
7. Care sunt condițiile de stabilire a pensiei de dizabilitate?
8. Ce reglementări juridice există în domeniul pensiei de dizabilitate stabilite militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare?

Referințe bibliografice:

1. *Legea asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne şi din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri, nr. 1544 din 23.06.1993*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.
2. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 111-113.
3. *Legea privind alocaţiile sociale de stat pentru unele categorii de cetăţeni, nr. 499 din 14.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 87-91.
4. *Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite privind drepturile persoanelor cu dizabilități, nr. 166 din 09.07.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 126-128.
5. *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 155-159.
6. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la determinarea dizabilității, nr. 357 din 18.04.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 126-132.

Tema 9. PENSIA DE URMAȘ

Unități de conținut:

1. **Noţiunea şi caracteristica pensiei de urmaş. Cercul de persoane care pot fi asigurate cu pensie de urmaş**
2. **Condițiile de stabilire a pensiei de urmaș. Mărimea pensiei de urmaș**
3. **Reglementări juridice privind pensia de urmaș în cazul în care întreținătorul era beneficiar al unei pensii speciale**

Abilități:

- caracterizează pensia de urmaş
- enumeră condiţiile obligatorii şi facultative de stabilire a pensiei de urmaş
- caracterizează procedura de stabilire a pensiei de urmaş copiilor orfani
- caracterizează procedura de stabilire a pensiei de urmaş membrilor familiilor militarilor

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Noţiunea şi caracteristica pensiei de urmaş. Cercul de persoane care pot fi asigurate cu pensie de urmaş

Pensia de urmaș constituie una dintre categoriile pensiilor din cadrul sistemului public de asigurări sociale și este reglementată, de asemenea, de Legea privind sistemul public de pensii. Deși nu avem o definiție legală a acestei categorii de prestații, conchidem că **pensia de urmaș constituie un drept bănesc acordat beneficiarilor stabiliți strict de lege, dacă persoana decedată întrunea la o anumită vârstă un anumit stagiu de cotizare.** Astfel, art. 24 din Legea privind

sistemul public de pensii prevede că pensia de urmaș se acordă dacă persoana decedată beneficia de obținerea unei pensii de dizabilitate.

Reieșind din cele menționate, conchidem că realizarea dreptului la pensie de urmaș este condiționată de statutul de asigurat (până la producerea decesului) al persoanei decedate, Astfel, în cazul în care întreținătorul care decedează nu confirmă un stagiu de cotizare stabilit de lege, urmașii acestuia nu vor putea beneficia de pensie de urmaș. Realizarea acestui drept este condiționată de un cumul de fapte juridice, printre cele mai importante fiind: decesul întreținătorului și confirmarea unui anumit stagiu de cotizare. Reieșind din aceste prevederi legale, este clar că dreptul la pensia de urmaș nu poate fi stabilit persoanelor al căror întreținător nu a contribuit la bugetul de asigurări sociale de stat. Pensia de urmaș se va acorda indiferent de durata stagiului de cotizare doar în cazul în care decesul întreținătorului a survenit în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, sau întreținătorul a decedat în urna schilodirii sau îmbolnăvirii provocate de avaria de la C.A.E. Cernobîl.

Cu referire la trăsăturile de bază ale pensiei de urmaș, menționăm că aceasta se conturează ca un **drept pecuniar**, de regulă, **stabilit pe termen**. Spre deosebire de pensia pentru limită de vârstă care se stabilește fără termen, în cazul pensiei de urmaș majoritatea beneficiarilor sunt persoane pentru care pensia se va stabili și se va achita fie până la o anumită vârstă, fie pe o anumită perioadă distinctă de îngrijire a unui urmaș al defunctului. De asemenea, pensia de urmaș **se achită din cadrul bugetului de asigurări sociale de stat** și **este o plată lunară**. Scopul acestei prestații este susținerea persoanelor, în special a copiilor care și-au pierdut întreținătorul, care anterior a contribuit la formarea bugetului de asigurări sociale de stat. Astfel, în cadrul sistemului de asigurări sociale, pensia de urmaș reprezintă o componentă fundamentală menită să ofere sprijin financiar persoanelor care și-au pierdut întreținătorul. Ea are un rol important în domeniul protecției sociale, sprijinind familiile vulnerabile, în special copiii care rămân fără întreținător, contribuind la reducerea sărăciei și la evitarea excluziunii sociale. Această prestație oferă un cadru legal de solidaritate în care statul intervine pentru cei care și-au pierdut întreținătorul și sprijinul economic.

Pensia de urmaș, în condiții generale, se stabilește:

- copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă îşi continuă studiile în instituţii de învățământ de zi (secundar, mediu de specialitate şi superior), până la terminarea acestora, fără a depăşi vârsta de 23 de ani;
- persoanelor cu dizabilități severe din copilărie;
- soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces, a împlinit vârsta generală de pensionare sau

a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puţin 15 ani de căsătorie cu întreținătorul şi nu s-a recăsătorit;

- soțului supraviețuitor sau tutorelui (curatorului) care are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai întreținătorului decedat, pe perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.

În cazul înfierii copiilor, pensia de urmaș se va păstra și după înfiere. Dacă decedează și înfietorul, copiii pot opta pentru o singură pensie.

2. Condițiile de stabilire a pensiei de urmaș. Mărimea pensiei de urmaș

În calitate de condiții pentru stabilirea pensiei de urmaș, identificăm prevederile art. 20 din Legea prvind sistemul public de pensii, care, deși se referă nemijlocit la pensia de dizabilitate, are aplicabilitate, în virtutea art. 24 alin. (3) din același act normativ, și în cazul pensiei de urmaș. Astfel, dreptul la pensie de urmaș este în legătură directă cu vârsta la care a decedat întreținătorul, dar și cu stagiul de cotizare pe care îl avea la această vârstă

Vârsta la data decesului	**Stagiul de cotizare (ani)**
Până la 23 de ani	2
23–29 de ani	4
29–33 de ani	7
33–37 de ani	10
37–41 de ani	13
Peste 41 de ani	15

Remarcăm că aceste reglementări care vizează mărimea stagiului la o anumită vârstă au fost introduse începând cu 01.07.2017. Până atunci, stagiul pe care trebuia să-l confirme persoana după 31 de ani era de 5 ani. Pensia de urmaș, în cazul în care întreținătorul era beneficiar de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate severă, se stabilește procentual din pensia pentru limită de vârstă sau din pensia de dizabilitate severă aflată în plată sau actualizată, după caz, iar în cazul în care întreținătorul nu era beneficiar de pensie sau era beneficiar de pensie de dizabilitate accentuată sau medie se stabilește procentual din pensia potențială calculată pentru dizabilitate severă.

Cuantumul pensiei de urmaș va constitui 50% pentru fiecare urmaș, cu excepția copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ de zi (secundar, mediu de specialitate și superior), până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani. În acest caz, pensia de urmaș se va calcula în mărime de 75% pentru fiecare urmaș, dar nu mai puțin decât cuantumul alocației sociale pentru pierderea întreținătorului. Dacă copiii au pierdut ambii întreținători, pensia de urmaș va reprezenta însumarea drepturilor de urmaș după fiecare părinte. De asemenea, cuantumul pensiei de urmaș în cazul persoanelor cu dizabilități severe din copilărie se stabilește în mărime de 75% pentru fiecare urmaș, dar nu mai mic decât cuantumul alocației sociale pentru pierderea întreținătorului.

Dacă copilul, beneficiar de pensie de urmaș, se află la întreținerea deplină a statului, pensia de urmaș va fi achitată integral. Această regulă nu se aplică în cazul soțului supraviețuitor și al persoanelor cu dizabilități severe din copilărie, pensia în acest caz achitându-se doar în mărime de 25%. În cazul în care soțul supraviețuitor sau tutorele are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai întreținătorului decedat, pensia de urmaș se va achita doar pentru perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.

3. Reglementări juridice privind pensia de urmaș în cazul în care întreținătorul era beneficiar al unei pensii speciale

Având în vedere importanța pensiei de urmaș, legislația în vigoare conține reglementări specifice ce vizează asigurarea cu această prestație în cazul decesului unui militar. În Legea asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri această pensie este numită „pensie în cazul pierderii întreținătorului”.

Pentru familiile militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, se stabilesc pensii în cazul pierderii întreţinătorului, dacă acesta a decedat în timp ce îndeplinea serviciul sau cel mult peste trei luni de la data eliberării din serviciu, sau după expirarea acestui termen dacă decesul a fost cauzat de rănire, contuzionare, schilodire sau de o afecţiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului, iar pentru familiile de pensionari din categoria acestor militari, ale persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, dacă întreţinătorul a decedat în perioada în care primea pensie sau cel târziu peste 5 ani de la încetarea plăţii pensiei. Familiile

militarilor dispăruţi fără urmă în perioada operaţiunilor de luptă sunt asimilate familiilor celor căzuţi pe front. Dreptul la pensie în cazul pierderii întreţinătorului îl au membrii inapţi pentru muncă din familiile militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi din familiile funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, decedaţi sau căzuţi la datorie, întreţinuţi de către aceştia. Pensia se acordă, indiferent dacă au fost sau nu întreţinuţi de către cel decedat: copiilor inapţi pentru muncă; părinţilor inapţi pentru muncă şi soţiei (soţului), dacă după moartea întreţinătorului aceştia şi-au pierdut sursa de existenţă; părinţilor inapţi pentru muncă şi soţiilor (soţilor) inapte/inapți pentru muncă ale militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, căzuţi pe front sau în timpul participării la operaţiuni de luptă pe timp de pace.

La stabilirea dreptului la pensie în cazul pierderii întreţinătorului, inapţi pentru muncă sunt consideraţi următorii membri de familie:

- copiii, fraţii, surorile şi nepoţii care nu au atins vârsta de 18 ani sau care au depăşit această vârstă, dacă au devenit persoane cu dizabilităţi înainte de a fi împlinit 18 ani, iar elevii din şcolile profesional-tehnice şi licee, colegii, studenţii din instituţiile de învăţământ superior beneficiază de dreptul la pensie până la absolvirea acestor instituţii, dar cel mult până la atingerea vârstei de 23 de ani. Totodată, fraţii, surorile şi nepoţii se bucură de dreptul la pensie doar în cazul în care nu au părinţi apţi pentru muncă;
- tatăl, mama şi soţia (soţul) care au atins vârsta pensionării prevăzută de Legea privind sistemul public de pensii sau sunt încadraţi în grad de dizabilitate, precum şi mamele şi soţiile în vârstă de 50 de ani ale militarilor şi ale persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, care au decedat în urma unei răniri, contuzii, schilodiri sau afecţiuni contractate în timpul participării la operaţiuni de luptă pe timp de pace;
- soţia (soţul) sau unul dintre părinţi, bunelul, bunica, fratele sau sora, indiferent de vârstă sau de capacitatea de muncă, dacă ea (el) îngrijeşte copiii, fraţii, surorile sau nepoţii întreţinătorului decedat, atunci când aceştia nu au atins vârsta de 8 ani, indiferent dacă au fost sau nu întreţinuţi de către cel decedat, şi nu lucrează, iar soţia (soţul) militarului, persoanei din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, funcţionarului public cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare şi a (al) pensionarului din categoria acestora, decedaţi ca

urmare a dizabilității cauzate de rănire, contuzionare sau schilodire în perioada celui de al Doilea Război Mondial, în cazul lichidării urmărilor catastrofei de la Cernobîl, îndeplinirii altor îndatoriri de serviciu militar (de serviciu) ori de afecţiuni legate de aflare pe front, în detaşamente şi formaţiuni de partizani, în organizaţii şi grupe ilegale în cel de al Doilea Război Mondial, precum şi de participare la lichidarea urmărilor catastrofei de la Cernobîl sau la acţiuni de luptă în timp de pace; care îngrijeşte copii ce nu au atins vârsta de 8 ani ai militarului, ai persoanei din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, ai funcţionarului public cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare (pensionarului) decedat, indiferent dacă lucrează sau nu;

- bunelul şi bunica în cazul în care nu există persoane obligate, conform legii, să-i întreţină.

Membrii de familie ai celui decedat sunt consideraţi că au fost întreţinuţi de el, dacă au fost întreţinuţi pe deplin sau au primit din partea lui ajutor care constituia sursa lor de existenţă permanentă şi de bază. Membrii de familie ai celui decedat, pentru care ajutorul acestuia constituia sursă de existenţă permanentă şi de bază, dar care primeau o altă pensie, au dreptul de obţiune.

Copiii care şi-au pierdut ambii părinţi primesc în perioada în care sunt întreţinuţi pe deplin de stat pensii integrale, ceilalţi copii întreţinuţi pe deplin de stat primesc 50% din pensia stabilită. Părinţii adoptivi beneficiază de aceleaşi drepturi la pensie ca şi părinţii fireşti, iar copiii adoptivi – ca şi copiii de sânge. Copiii minori care au dreptul la pensie în cazul pierderii întreţinătorului îşi menţin acest drept şi în cazul în care sunt adoptaţi.

Tatăl vitreg şi mama vitregă au acelaşi drept la pensie ca şi părinţii fireşti dacă au educat sau întreţinut cel puţin 5 ani fiul vitreg decedat sau fiica vitregă decedată. Fiul vitreg sau fiica vitregă, dacă nu au primit pensie alimentară de la părinţii fireşti, au dreptul la pensie ca şi copiii de sânge.

Pensia stabilită în legătură cu decesul soţului (soţiei) se păstrează şi în cazul în care pensionarul se recăsătoreşte.

Pensia în cazul pierderii întreţinătorului se stabileşte în următoarele mărimi:

- pentru familiile militarilor, ale funcționarilor publici cu statut special, care au decedat în urma unei răniri, contuzionări sau schilodiri în timpul unui accident legat de îndeplinirea obligațiilor serviciului militar/special – 50% din venitul mediu lunar al întreţinătorului pentru fiecare membru de familie inapt de muncă;
- pentru familiile militarilor, ale funcționarilor publici cu statut special, care au decedat în urma unei schilodiri în timpul unui accident nelegat de îndeplinirea obligațiilor serviciului militar/special sau în urma unei

afecţiuni contractate în timpul îndeplinirii serviciului militar/special – 50% din venitul mediu lunar al întreţinătorului pentru fiecare membru inapt de muncă.

Pentru familiile militarilor, ale persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi ale funcţionarilor publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, decedaţi ca urmare a schilodirilor sau afecţiunilor cauzate de catastrofa de la Cernobîl, pensia în cazul pierderii întreţinătorului se acordă, la dorinţă, în modul şi mărimea stabilită de Legea privind protecţia socială a cetăţenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl.

Văduvelor persoanelor condamnate pentru infracţiuni politice şi ulterior reabilitate care s-au aflat în locuri de recluziune şi văduvelor foştilor deţinuţi în lagăre de concentrare fasciste, în ghetouri şi în alte locuri de deţinere forţată ce beneficiază de pensie în cazul pierderii întreţinătorului şi care nu s-au recăsătorit, pensia li se majorează cu 150 lei. Pensia în cazul pierderii întreţinătorului se stabileşte pentru întreaga perioadă în care membrul familiei decedatului este considerat inapt pentru muncă, iar membrilor care au atins vârsta de pensionare li se stabileşte pensie viageră.

Dacă în familia căreia i s-a stabilit pensie în cazul pierderii întreţinătorului se produc schimbări în urma cărora unii membri sau familia pierde dreptul la pensie, pensia se recalculează sau nu se mai plăteşte de la data de întâi a lunii următoare celei în care s-au produs schimbările.

În contextul discuțiilor despre pensia de urmaș, remarcăm că Curtea Constituțională a pronunțat o hotărâre privind excepția de neconstituționalitate a articolului 24 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii[157]. Autorii sesizărilor (urmași ai persoanelor care au beneficiat de pensie specială) au susținut că articolul 24 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii îi privează pe succesorii titularilor de pensii speciale de dreptul la pensia de urmaș. În consecință, autorii au susținut că prevederile contestate sunt contrare articolelor 4, 7, 16, 20, 46, 47, 54 și 116 din Constituție. La etapa verificării admisibilității sesizărilor, Curtea a constatat incidența articolelor 16 și 47 din Constituție. Referitor la aplicabilitatea principiului egalității, Curtea a confirmat caracterul comparabil al situației titularilor de pensie pentru limită de vârstă și a titularilor pensiei speciale, existența tratamentului diferențiat și faptul că succesorii unor titulari de pensii speciale sunt dezavantajați. Curtea a precizat că într- un stat democratic modern trebuie să se asigure o protecție specială pentru persoanele care

[157] *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 24 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii* (*condițiile de acordare a pensiei de urmaș), nr. 11 din 26.05.2022. S*esizările nr. 158g/2021 și nr. 179g/2021.

nu-și pot asigura existența și că un element important al dreptului la asistență și protecție socială garantat îl reprezintă dreptul la pensie. În context, a reținut că nu orice tratament diferențiat implică în mod automat o încălcare a articolului 16 din Constituție. Pentru a stabili încălcarea acestei prevederi, Curtea a trebuit să constate că tratamentul diferențiat este discriminatoriu. În acest context, a subliniat că tratamentele diferențiate sunt discriminatorii dacă nu au o justificare obiectivă și rezonabilă, adică dacă nu urmăresc un scop legitim sau dacă nu există o relație rezonabilă de proporționalitate între mijloacele folosite și scopul urmărit. A reținut că tratamentul diferențiat contestat poate avea la bază următoarele scopuri: recompensarea titularilor de pensii pentru limită de vârstă pentru faptul că au cotizat la sistemul de asigurări sociale, ajutorarea succesorilor titularilor de pensii pentru limită de vârstă având în vedere situația lor financiar precară, precum și gestionarea corectă a fondurilor sociale, prin echilibrarea plăților și veniturilor. Curtea a precizat că titularii unor pensii speciale, judecătorii, militarii, funcționarii publici cu statut special, întrunesc, iar în unele cazuri depășesc stagiul de cotizare minim prevăzut de lege pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă, de 15 ani potrivit articolului 15 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14.10.1998. Pe de altă parte, Curtea a reținut că contribuțiile la sistemul de pensii în cazul unor pensii speciale sunt mai mari, comparativ cu contribuțiile similare în cazul pensiei pentru limită de vârstă. Așadar, tratamentul diferențiat contestat nu are ca scop recompensarea titularilor pensiei pentru limită de vârstă. Curtea a observat că pensia de urmaș presupune recunoașterea unui venit substitutiv copiilor și soțului supraviețuitor, destinat să compenseze veniturile neobținute de părintele/soțul decedat. Un tratament diferențiat în exercițiul acestui drept ar putea fi explicat prin faptul că dreptul le este acordat doar persoanelor aflate într-o situație financiară precară. Acest argument ar presupune premisa că titularii pensiei speciale se află într-o situație financiară mai bună. Deși este adevărat că pensia specială are, de obicei, din perspectiva formulei de calcul, o valoare mai mare decât pensia pentru limită de vârstă, Curtea a reținut că de aici nu rezultă concluzia că titularii săi s-ar afla într-o situație financiară mai bună. De altfel, criteriul pe baza căruia este delimitată pensia specială de pensia pentru limită de vârstă nu implică valoarea pensiei, ci activitatea salarizată efectuată. Curtea a precizat că pensia specială se recunoaște în virtutea caracterului muncii prestate, în raport cu care statul oferă anumite avantaje. Așadar, tratamentul diferențiat nu poate fi justificat din motive de ordin financiar, având în vedere pretinsa situație financiară precară a titularilor de pensii pentru limită de vârstă. Curtea a observat că condițiile diferite pentru pensia specială reflectă caracteristicile acestor activități și modul în care statul urmărește să compenseze aceste diferențe. Curtea a reținut că specificul muncii reprezintă un element de care trebuie să se țină cont, în unele cazuri, la stabilirea pensiei. Un exemplu în acest sens este art. 41 din

Legea nr. 156 din 14.10.1998, care prevede stagiul de cotizare realizat în condiții deosebite de muncă. Prin urmare, Curtea a conchis că diferențele privind stagiul de cotizare și vârsta de pensionare necesare pentru pensia specială pun în operă obiective particulare și nu pot servi drept motive pentru excluderea automată a dreptului succesorilor la pensia de urmaș.

Reieșind din cele relatate, Curtea *a recunoscut constituțional* articolul 24 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii, în măsura în care pensia de urmaș se acordă și persoanelor indicate la articolul 25 alin. (1) din această Lege, inclusiv copilului minor și/sau soțului supraviețuitor al persoanei decedate – titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă. Curtea *a precizat* că, până la modificarea cadrului normativ, vor avea dreptul la pensia de urmaș persoanele indicate la art. 25 alin. 1 din Legea nr. 156 din 14.10.1998, inclusiv copilul minor și/sau soțul supraviețuitor al persoanei decedate – titular de pensie specială, care la data decesului a întrunit condițiile pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă. În acest caz pensia de urmaș se va calcula din mărimea pensiei pentru limită de vârstă.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este definiția pensiei de urmaș? Prin ce se caracterizează pensia de urmaș?
2. Care este cercul de persoane care pot fi asigurate cu pensie de urmaș?
3. Care sunt condițiile de stabilire a pensiei de urmaș?
4. Cum se stabilește mărimea pensiei de urmaș?

Referințe bibliografice:

1. *Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri, nr. 1544 din 23.06.1993*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.
2. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
3. *Hotărârea Curții Constituționale privind excepția de neconstituționalitate a articolului 24 alin. (1) din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii* (*condițiile de acordare a pensiei de urmaș), nr. 11 din 26.05.2022. S*esizările nr. 158g/2021 și nr. 179g/2021.

TEMA 10. PENSIA SPECIALĂ

Unități de conținut:

1. **Repere conceptuale privind pensiile speciale**
2. **Carateristica pensiei acordate militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne**
3. **Caracteristica pensiei speciale acordate judecătorilor și judecătorilor Curții Constituționale**
4. **Pensia unor categorii de angajaţi din aviația civilă și din domeniul culturii**

Abilități:

- definește pensia specială
- identifică categoriile de persoane care beneficiază de pensie specială
- caracterizează pensia acordată militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din cadrul trupelor organelor afacerilor interne
- caracterizează pensia acordată judecătorilor și judecătorilor Curții Constituționale
- caracterizează pensia unor categorii de angajaţi din aviația civilă
- caracterizează pensia unor categorii de angajaţi din domeniul culturii

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Repere conceptuale privind pensiile speciale

Articolul 9 din Legea privind sistemul public de pensii evidențiază printre alte categorii de pensii – pensia specială. Aceasta constituie pensia publică stabilită și plătită conform prevederilor altor legi. Introducerea acestei categorii de pensie în legea menționată *supra* a reflectat în mod obiectiv situația actuală, când procedura de stabilire și plată a pensiilor pentru militari, judecători, procurori, lucrători vamali, deputați, membri ai Guvernului, funcționari publici, aleși ai autorităților administrației publice locale și alte categorii este supusă modificărilor. Astfel, introducerea acestei pensii în lista categoriilor de pensii prevăzute de Legea privind sistemul public de pensii a permis de a vorbi despre formarea unui sistem unitar de pensii în Republica Moldova, ceea ce se reflectă în titlul legii – Legea privind

sistemul public de pensii (anterior aceasta era numită Legea privind pensiile de asigurări sociale de stat).

Analizând cadrul normativ, constatăm că acest domeniu a fost supus modificărilor radicale, multiple categorii de pensii speciale au dispărut, iar potențialii beneficiari ai acestor prestații au devenit subiecți ai raporturilor juridice de asigurare cu pensie pentru limită de vârstă.

Remarcăm că atât Legea cu privire la Procuratură (art. 63)[158], cât și Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public (art. 42 alin. 2)[159], prevăd că aceste categorii de persoane vor fi asigurate cu pensie conform Legii nr. 156-XIV din 14.10.1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat (la moment această lege este intitulată Legea privind sistemul public de pensii).

Abrogarea Capitolului VI „Pensii pentru unele categorii de cetățeni", care reglementa condițiile de stabilire a pensiilor deputaților în Parlament, membrilor Guvernului, funcționarilor publici, aleșilor locali, judecătorilor și procurorilor, se consideră una dintre cele mai importante modificări realizate în cadrul Legii privind sistemul public de pensii. Ele au intrat in vigoare începând cu 01.01.2017[160]. Aceste categorii de cetățeni aveau condiții preferențiale pentru stabilirea pensiei – o vârstă de pensionare mai mică (de exemplu, pentru funcționarii publici, începând cu 01.07.2016 – 60 ani 6 luni pentru bărbați și 55 ani 6 luni pentru femei, cu o vârstă standard de pensionare de 62/57 ani). Și mai diferite semnificativ erau condițiile de calcul al mărimii pensiilor pentru aceste categorii de cetățeni. Pentru deputații din Parlament și membrii Guvernului pensia era calculată în cuantum de 42% din suma tuturor plăților asigurate. Pensiile aleșilor locali și funcționarilor publici se calculau la un procent și mai mare din venitul mediu lunar asigurat – 75%. Această circumstanță, contrară principiului echității sociale, a provocat nemulțumiri în rândul beneficiarilor de alte categorii de pensii și al plătitorilor de contribuții de asigurări. Anularea condițiilor preferențiale de stabilire a pensiilor unor categorii de cetățeni a avut temei juridic obiectiv, întrucât corespundea pe deplin Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova. Capitolul III al Strategiei stipulează că unul dintre obiectivele principale ale reformei sistemului de pensii este asigurarea respectării principiilor echității sociale. A fost indicat că „majoritatea cetățenilor vor beneficia de pensii în dependență de aportul lor la sistemul de pensii, acesta urmând să fie transparent și accesibil tuturor" (Capitolul III, punctul 1, subpunctul b). De menționat că anularea condițiilor preferențiale de

[158] *Legea cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 69- 77.

[159] *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr. 158 din 04.07.2008*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 230-232.

[160] *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 290 din 16.12.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 478-490.

stabilire a pensiilor nu s-a aplicat persoanelor care și-au exercitat deja dreptul la pensie înainte de 01.01.2017. Mai mult ca atât, dispozițiile legii nu s-au aplicat funcționarilor publici, care la 01.01.2017 aveau stagiul de cotizare de 33 de ani pentru bărbați și 30 de ani pentru femei și cel puțin 15 ani în serviciul public. Acestor funcționari publici li se stabilea pensia în condițiile care erau în vigoare până la 01.01.2017 (vârsta de pensionare de 60 ani 6 luni pentru bărbați și de 55 ani 6 luni pentru femei, cuantumul pensiei fiind de 75% din venitul asigurat)[161].

De asemenea, au fost menținute condițiile preferențiale de stabilire a pensiilor pentru judecători, aceștia beneficiind de o pensie pentru vechime în muncă (aceasta fiind o pensie specială), în conformitate cu prevederile Legii cu privire la statutul judecătorului (ar. 32) și pentru judecătorii Curții Constituționale, în conformitate cu Legea cu privire la Curtea Constituțioală (art. 20). Reglementări specifice există și pentru unele categorii de angajaţi din aviația civilă și din domeniul culturii.

Conform reglementărilor din cadrul Legii asigurării cu pensii a militarilor şi a persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, pensia pentru aceste categorii de persoane este numită, de asemenea, pensie pentru vechime în muncă, fiind o categorie a pensiilor speciale. În acest context, militarii care îndeplinesc serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și sistemului penitenciar, ofițerii de protecție și colaboratorii organelor securității statului și Centrului Național Anticorupție au fost încadrați, începând cu 01.01.2017, în lista persoanelor asigurate obligatoriu. Această normă este introdusă pentru prima dată de la existența asigurării sociale obligatorii în Republica Moldova și se conține în art. 4 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale.

De menționat că includerea militarilor, a persoanelor din trupele organelor afacerilor interne, a securității statului și a sistemului penitenciar în lista persoanelor supuse asigurărilor sociale obligatorii nu a fost confirmată de practica mondială. De regulă, condițiile de stabilire și mărimile pensiilor pentru aceste categorii de populație sunt reglementate prin legi separate și finanțate de la bugetul public. În plus, punctul 11, introdus în art. 4 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, este în contradicție directă cu Strategia reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova. Una dintre dispozițiile Strategiei (cap. III, pct. 2) stabilește că „Asigurarea cu pensii a militarilor și polițiștilor urmează ... să fie examinată separat. Această pensie se finanțează de la bugetul de stat, dar militarii și polițiștii nu fac defalcări în sistemul de asigurare socială”[162].

[161] ROJCO, A., HEGHEA, E. *Op.cit.*, p. 72.
[162] Ibidem, p. 72.

În contextul modificărilor realizate în cadrul sistemului public de pensii, menționăm că și Legea cu privire la Serviciul Vamal (art. 48 alin. 8)[163] prevede că funcţionarul vamal beneficiază de pensie în condiţiile Legii privind sistemul public de pensii și Legii cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public. Cu referire la colaboratorii vamali, există și niște reglementări diferite, pentru cei care s-au adresat pentru stabilirea pensiei în perioada 24.08.2000 – 12.12.2003 pensia fiind una preferențială. Astfel, art. 2 din cadrul Legii privind pensiile colaboratorilor vamali care s-au adresat pentru stabilirea pensiei în perioada 24.08.2000 – 12.12.2003[164] prevede că dacă aceștia s-au adresat pentru stabilirea pensiei în perioada 24.08.2000 – 12.12.2003 şi, la momentul adresării, au atins vârsta de 50 de ani şi au confirmat stagiul general de cotizare de cel puţin 20 de ani, dintre care cel puţin 12 ani şi 6 luni în organele vamale, beneficiază de dreptul la pensie pentru vechime în muncă în cuantum de 55 la sută din salariul mediu lunar asigurat şi de câte 3 la sută pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani, dar nu mai mult de 80 la sută în total.

2. Carateristica pensiei acordate militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne

Această categorie de pensie rămâne a fi una din cele mai importante prestații acordată în baza normelor juridice speciale. Legea asigurării cu pensii a militatrilor, persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabineri prevede că dreptul la pensie pentru vechime în serviciu îl au:

- militarii care au îndeplinit serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, care la 01.07. 2011 au avut o vechime în serviciu de cel puţin 20 de ani şi 6 luni. În fiecare an ulterior, vechimea în serviciu s-a majorat, până la atingerea vechimii în serviciu de 25 de ani, conform următorului tabel:

De la 1 iulie	Vechimea în serviciu

[163] *Legea cu privire la Serviciul Vamal, nr. 302 din 21.12.2017*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 68-76.

[164] *Legea privind pensiile colaboratorilor vamali care s-au adresat pentru stabilirea pensiei în perioada 24 august 2000-12 decembrie 2003, nr. 117 din 18.05.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 87-90.

2011	20 ani 6 luni
2012	21 ani
2013	21 ani 6 luni
2014	22 ani
2015	22 ani 6 luni
2016	23 ani
2017	23 ani 6 luni
2018	24 ani
2019	24 ani 6 luni
2020	25 ani

- militarii care au satisfăcut serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, eliberaţi din serviciu pentru limită de vârstă sau din motive de boală, care, în ziua eliberării din serviciu, au o vechime totală în muncă de cel puţin 25 de ani calendaristici, din care cel puţin 12 ani şi 6 luni în serviciul militar sau în serviciul în organele afacerilor interne;
- militarii care au satisfăcut serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, eliberaţi din serviciu din motive de sănătate limitată sau în caz de reorganizare a statelor, care, în ziua eliberării, au atins limita de vârstă în serviciul militar prin contract sau în serviciul în organele afacerilor interne şi au o vechime totală în muncă de cel puţin 25 de ani calendaristici, din care cel puţin 12 ani şi 6 luni în serviciul militar sau în serviciul în organele afacerilor interne;
- militarii care au satisfăcut serviciul prin contract, persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, eliberaţi din serviciu din alte motive, care au o vechime totală în muncă de cel puţin 25 de ani, din care cel puţin 12 ani şi 6 luni în serviciul militar sau în serviciul în organele afacerilor interne, la atingerea vârstei de pensionare stabilite de Legea privind sistemul public de pensii.

Mărimea pensiilor pentru vechime în muncă se stabileşte în următoarele proporţii:

- pentru militarii care au îndeplinit serviciul prin contract, pentru persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, care au o vechime în serviciu de 25 de ani – 50 procente din suma soldei, iar pentru cei pensionaţi pentru limită de vârstă sau din motive de boală – 55 procente din suma soldei. Pentru fiecare an complet de vechime în serviciu peste vechimea de 25 de ani – 3 procente din sumele respective ale soldei, dar în total nu mai mult de 75 procente din aceste sume;
- pentru militarii care îndeplinesc serviciu prin contract, pentru persoanele din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, precum şi funcţionarii publici cu statut special din sistemul administraţiei penitenciare, care au o vechime totală în muncă de cel puţin 25 de ani calendaristici, din care cel puţin 12 ani şi 6 luni în serviciu militar sau în serviciu în organele afacerilor interne, pentru vechime totală în muncă de 25 de ani – 50 procente şi pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 25 de ani – 1 procent din suma respectivă a soldei sau a salariului, dar în total nu mai mult de 75 procente din aceste sume.

Este de menționat că vechimea în muncă pentru acești beneficiari de pensie se calculează în baza Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la modul de calculare a vechimii în muncă, stabilire şi plată a pensiilor şi indemnizaţiilor militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie şi sistemului penitenciar[165]. Acest act prevede multiple perioade care se includ în stagiul special (pct. 7).

La calcularea vechimii în muncă pentru stabilirea pensiei militarilor care au îndeplinit serviciul prin contract, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, corpului de ofiţeri şi subofiţeri ai Poliţiei de Frontieră, colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie şi funcționarilor publici cu statut special din cadrul sistemului administrației penitenciare se acordă următoarele înlesniri:

- ***trei luni vechime în muncă pentru o lună de serviciu:*** durata aflării în contingentul militar sau grupă de observatori abilitate cu dezamorsarea conflictului armat în zona nistreană a Republicii Moldova; timpul participării la acţiunile militare pentru apărarea integrităţii şi

[165] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la modul de calculare a vechimii în muncă, stabilire şi plată a pensiilor şi indemnizaţiilor militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie şi sistemului penitenciar, nr. 78 din 21.02.1994.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 2.

independenţei Republicii Moldova de la 02.03.1992 la 13.08.1992; timpul aflării la tratament în instituţiile medicale a persoanelor rănite, contuzionate, devenite infirme sau afectate de o maladie în rezultatul acţiunilor militare pentru apărarea integrităţii şi independenţei Republicii Moldova; timpul aflării sub arest, detenţiei şi deportării militarilor şi persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, corpului de ofiţeri şi subofiţeri ai Poliţiei de Frontieră, colaboratorilor corpului de ofiţeri şi subofiţeri ai Poliţiei de Frontieră, colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie şi funcționarilor publici cu statut special din cadrul sistemului administrației penitenciare, supuse represiunilor şi reabilitate ulterior; durata aflării în misiuni sau operații internaționale; timpul exercitării atribuțiilor funcționale în punctul comun de trecere pentru trafic feroviar Novosavițkaia – Cuciurgan pe teritoriul Ucrainei, pe durata stării de asediu și de război;

- ***două luni vechime în muncă pentru o lună de serviciu*** în activităţi de zbor în aviaţia reactivă şi cu elice – în condiţii stabilite de Ministerul Apărării;
- ***o lună şi jumătate vechime în muncă pentru o lună de serviciu***: în aviaţie la desfăşurarea activităţii de zbor, în condiţii stabilite de Ministerul Apărării; în toate funcţiile şi specialităţile de scafandru – în condiţii stabilite de Ministerul Apărării; în funcţii legate de efectuarea sistematică a salturilor cu paraşuta – în condiţiile stabilite de Ministerul Apărării; în toate funcțiile deținute în subdiviziunile cu destinație specială ale Serviciului de Informații şi Securitate al Republicii Moldova, Centrului Național Anticorupție, Departamentului Trupelor de Grăniceri, Poliției de Frontieră, Ministerului Afacerilor Interne și Serviciului de Protecție și Pază de Stat – în condițiile stabilite, respectiv, de Serviciul de Informații şi Securitate al Republicii Moldova, Centrul Național Anticorupție, Departamentul Trupelor de Grăniceri, Departamentul Poliției de Frontieră, Ministerul Afacerilor Interne și de Serviciul de Protecție şi Pază de Stat; la pichetele de grăniceri, posturi, comenduiri, punctele de trecere simplificată a frontierei de stat a persoanelor şi mijloacelor de transport, secţiile de legalizare a documentelor pasagerilor şi mijloacelor de transport ce pleacă peste hotare ale trupelor de grăniceri, secţiile de control ale frontierei şi sectoarele Poliţiei de Frontieră; timpul executării serviciului în subdiviziunile de poliţie dislocate în municipiul Bender şi în raionul Dubăsari pe perioada regimului de securitate în zona conflictului armat; în funcții legate de marcare şi deminare, înlăturare sau

distrugere a resturilor explozive de război – în condițiile stabilite de Ministerul Apărării;

- ***două luni vechime în muncă pentru o lună de serviciu***: în instituții penitenciare de tip închis, subdiviziunile de escortare, deținere și pază a persoanelor reținute și arestate, izolatoarele de urmărire penală, izolatoarele de detenție provizorie, Centrul de Plasament Temporar al Străinilor, casele de arest și instituțiile destinate pentru deținerea și tratarea bolnavilor contagioși și bolnavilor psihici, precum și la lucrări subterane;
- ***o lună şi jumătate vechime în muncă pentru o lună de serviciu:*** în celelalte instituţii penitenciare, în Administrația Națională a Penitenciarelor, precum şi în subdiviziunile acesteia care îşi desfăşoară activitatea în locurile de privaţiune de libertate;
- ***patru luni vechime în muncă pentru trei luni de serviciu:*** în instituţiile de reeducare şi în instituţiile de reabilitare socială;
- ***un an de serviciu militar pentru doi ani de vechime în muncă (dar cel mult 10 ani):*** militarilor înrolaţi benevol în serviciu în organele securităţii statului. În cazuri excepţionale conducătorii organelor securităţii statului sunt în drept să decidă includerea în stagiul militar a vechimii în muncă a cetăţenilor Republicii Moldova înrolaţi în serviciu militar în organele securităţii statului, calculându-se pentru un an de muncă – un an de serviciu militar;
- ***doi ani de vechime în muncă pentru un an de serviciu (dar nu mai mult de 10 ani de serviciu):*** în autorităţile publice, în activitatea financiară, economică, de contabilitate şi juridică – colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie.

3. Carateristica pensiei speciale acordate judecătorilor și judecătorilor Curtii Constituționale

La acest subiect este important să remarcăm că judecătorii, spre deosebire de procurori, continuă să se bucure de pensie specială stabilită în conformitate cu Legea cu privire la statutul judecătorului. Conform art. 32 din acest act normativ, judecătorul care a atins vârsta prevăzută și confirmă vechimea în muncă generală și vechimea în muncă în funcția de judecător are dreptul la pensie pentru vechime în muncă în mărime de 55% din salariul său mediu lunar, care, pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de muncă generală, se mărește cu 3%, dar în total

nu mai mult de 80% din salariul său mediu lunar. Începând cu 01.07.2021, pentru judecători se stabilește vârsta de pensionare de 50 de ani și 6 luni, atât pentru bărbați, cât și pentru femei. În fiecare an ulterior, vârsta de pensionare se majorează conform eşalonării prevăzute în tabelul de mai jos, până la atingerea vârstei de 63 de ani.

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare pentru judecători
2021	50 ani 6 luni
2022	51 ani
2023	51 ani 6 luni
2024	52 ani
2025	52 ani 6 luni
2026	53 ani
2027	53 ani 6 luni
2028	54 ani
2029	54 ani 6 luni
2030	55 ani
2031	55 ani 6 luni
2032	56 ani
2033	56 ani 6 luni
2034	57 ani
2035	57 ani 6 luni
2036	58 ani
2037	58 ani 6 luni
2038	59 ani
2039	59 ani 6 luni
2040	60 ani
2041	60 ani 6 luni
2042	61 ani
2043	61 ani 6 luni
2044	62 ani
2045	62 ani 6 luni
2046	63 ani

Începând cu 01.07.2021, pentru judecători se stabilește vechimea în muncă generală de cel puţin 20 de ani şi 6 luni și vechimea în muncă în funcția de judecător de cel puțin 13 ani, necesare pentru obținerea dreptului la pensie. În fiecare an ulterior,

vechimea în muncă generală și vechimea în muncă în funcția de judecător se majorează cu 6 luni, până la atingerea vechimii în muncă generale de 34 de ani și a vechimii în muncă în funcția de judecător de 15 ani, conform eșalonării de mai jos:

De la 1 iulie	Vechimea în muncă generală	Vechimea în muncă în funcția de judecător
2021	20 ani 6 luni	13 ani
2022	21 ani	13 ani 6 luni
2023	21 ani 6 luni	14 ani
2024	22 ani	14 ani 6 luni
2025	22 ani 6 luni	15 ani
2026	23 ani	
2027	23 ani 6 luni	
2028	24 ani	
2029	24 ani 6 luni	
2030	25 ani	
2031	25 ani 6 luni	
2032	26 ani	
2033	26 ani 6 luni	
2034	27 ani	
2035	27 ani 6 luni	
2036	28 ani	
2037	28 ani 6 luni	
2038	29 ani	
2039	29 ani 6 luni	
2040	30 ani	
2041	30 ani 6 luni	
2042	31 ani	
2043	31 ani 6 luni	
2044	32 ani	
2045	32 ani 6 luni	
2046	33 ani	
2047	33 ani 6 luni	
2048	34 ani	

Prevederile acestei legi se aplică şi judecătorilor care au activat în instanţele internaţionale, luându-se în calcul salariul mediu lunar al judecătorului Curţii Supreme de Justiţie. Pensia pentru vechime în muncă se calculează şi se plăteşte doar judecătorilor demisionaţi şi judecătorilor eliberaţi din funcţie în legătură cu atingerea plafonului de vârstă. În cazul în care judecătorul demisionat este numit în funcţia de judecător, plata pensiei se suspendă. La calcularea pensiei, în vechimea în muncă generală se includ perioadele prevăzute la art. 5 și art. 50 din Legea privind sistemul public de pensii. Respectivele pensii se indexează conform regulilor generale.

Dacă ne referim la judecătorii Curții Constituționale, aceștia, potrivit Legii nr. 74/2025, au dreptul la pensie dacă au atins vârsta de 50 de ani și au o vechime în muncă de cel puțin 20 de ani calendaristici, inclusiv în funcția de judecător al Curții Constituționale pe perioada unui mandat deplin. Mărimea pensiei va constitui 55% din salariul lui mediu lunar, iar pentru fiecare an complet de muncă peste vechimea de 20 de ani pensia se va mări cu 3%, dar nu poate depăși 80% din salariul lui mediu lunar. După pensionare, judecătorul are dreptul să se angajeze și să primească atât pensia, cât și salariul integral. Cheltuielile pentru achitarea pensiilor și indemnizațiilor judecătorilor Curții Constituționale se asigură după cum urmează: 50% din mărimea stabilită – de la bugetul asigurărilor sociale de stat și 50% – de la bugetul de stat.

4. Pensia unor categorii de angajaţi din aviația civilă și din domeniul culturii

Unor categorii de angajați din aviația civilă li se acordă pensie, cu condiţia încetării activităţii în funcţia respectivă, indiferent de subordonarea departamentală a întreprinderilor în care sunt încadrați: membrilor personalului navigant, precum şi însoțitorilor de bord, la împlinirea vârstei de 45 de ani dacă au realizat în condiţii speciale un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbații şi 20 de ani femeile; lucrătorilor care efectuează dirijarea traficului aerian şi dispun de adeverință de dispecer la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații şi 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcţiile respective de cel puţin 12 ani şi 6 luni bărbații şi 10 ani femeile şi un stagiu general de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbații şi 20 de ani femeile; personalului de ingineri şi tehnicieni la împlinirea vârstei de 55 de ani bărbații şi 50 de ani femeile, dacă au realizat un stagiu de cotizare în funcţiile respective de cel puţin 20 de ani bărbații şi 15 ani femeile şi un stagiu general de cotizare de cel puţin 25 de ani bărbații şi 20 de ani femeile.

Cuantumul pensiei angajaţilor din aviația civilă constituie 35% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimii 5 ani de activitate în funcţiile specifice. Asigurații beneficiază, pentru fiecare an complet de stagiu de cotizare în plus, de un spor la pensia integrală de 2% din venitul mediu lunar asigurat, dar mărimea totală a pensiei nu poate depăşi 75% din venitul mediu lunar asigurat.

Unor categorii de angajaţi din instituţiile de cultură şi artă naţionale de stat şi municipale li se acordă pensie în condiţiile încetării activităţii în funcţia respectivă. Această prestație se acordă: artiștilor de balet, artiștilor din ansamblurile profesioniste de dansuri, dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 20 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât şi femeile; artiștilor de circ, instrumentiștilor suflători (instrumente aerofone), dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puțin 25 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât şi femeile. Cheltuielile pentru achitarea pensiilor sunt suportate după cum urmează: 50% din mărimea stabilită a pensiei – din bugetul asigurărilor sociale de stat şi 50% – din bugetul de stat. La calcularea stagiului de cotizare ce acordă dreptul la pensie unor categorii de angajați din domeniul culturii se iau în considerare numai perioadele de activitate efectivă în funcțiile din cadrul instituțiilor de cultură și artă naționale de stat și municipale.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care sunt reglementările juridice privind pensia de urmaș în cazul în care întreținătorul era beneficiar al unei pensii speciale?
2. Care sunt reperele conceptuale privind pensiile speciale?
3. Care este diferența dintre pensia pentru limită de vârstă și pensia specială?
4. Prin ce se caracterizează pensia acordată militarilor, persoanelor din corpul de comandă și din cadrul organelor afacerilor interne?
5. Care sunt elementele specifice de acordare a pensiilor judecătorilor și judecătorilor Curții Constituționale?
6. Cum se stabilește pensia unor categorii de angajați din aviația civilă și din domeniul culturii?

Referințe bibliografice:

1. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la modul de calculare a vechimii în muncă, stabilire şi plată a pensiilor şi indemnizaţiilor militarilor, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne, colaboratorilor Centrului Naţional Anticorupţie şi sistemului penitenciar, nr. 78 din 21.02.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 2.

2. *Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova pentru aprobarea Strategiei reformei sistemului de asigurare cu pensii din Republica Moldova, nr. 141 din 23.09.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 108.
3. *Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne și din cadrul Inspectoratului General de Carabinieri, nr. 1544 din 23.06.1993*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1993, nr. 7.
4. *Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 20.07.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 15-17.
5. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
6. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 1-4.
7. *Legea privind pensiile colaboratorilor vamali care s-au adresat pentru stabilirea pensiei în perioada 24 august 2000-12 decembrie 2003, nr. 117 din 18.05.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 87-90.
8. *Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public, nr. 158 din 04.07.2008*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 230-232.
9. *Legea cu privire la Procuratură, nr. 3 din 25.02.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 69-77.
10. *Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 290 din 16.12.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 478-490.
11. *Legea cu privire la Serviciul Vamal, nr. 302 din 21.12.2017*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 68-76.
12. *Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 74 din 10.04.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 187-189.
13. ROJCO, A., HEGHEA, E. *Evoluția sistemului de pensii din Republica Moldova: inovații legislative și normative: studiu analitic.* Institutul Național de Cercetări Economice. Chișinău: INCE. 2022. 88 p. Disponibil: https://rses.ince.md/server/api/core/bitstreams/8fe2659c-57fb-446d-a9e9-a36282f85efa/content

Tema 11. PROCEDURA DE STABILIRE, CALCUL ŞI PLATĂ A PENSIEI

Unităţi de conţinut:

1. **Procedura de stabilire și calcul al pensiei**
2. **Indexarea pensiei. Valorizarea venitului asigurat. Reexaminarea dreptului la pensie**
3. **Procedura de plată a pensiei**

Abilităţi:

- enumeră organele de stabilire a pensiei
- înţelege procedura de calculare și recalculare a pensiei
- determină mărimea pensiei conform procedurii de indexare
- numește instituţiile care înfăptuiesc plata pensiei
- înţelege procedura de plată a pensiei persoanelor aflate la întreţinerea statului
- înţelege mecanismul de plată a pensiei neprimite
- cunoaște procedura de transfer al pensiei
- cunoaște procedura de stabilire și plată a pensiei cetăţenilor Republicii Moldova, care confirmă stagiul de cotizare realizat în alte state

Rezultate ale învăţării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele și informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale
RÎ 17. poate certifica realizările consultanței, asistenței, reprezentării prin elaborarea de documente confirmative

1. Procedura de stabilire și calcul al pensiei

Procedura de stabilire și calcul al pensiilor este strict prevăzută de lege și vizează aspecte privind solicitarea acestui drept, termenele de acordare și modul de calcul. Reglementările legale se conțin în Regulamentul privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor.

Pensia se acordă de către organele de asigurări sociale, la cererea persoanei care a obţinut dreptul la pensie, a tutorelui (curatorului) acesteia sau a reprezentantului desemnat prin procură ori prin împuternicire de reprezentare în baza semnăturii electronice, consemnată în Registrul împuternicirilor de reprezentare în baza semnăturii electronice.

Cererea de pensionare şi actele necesare se depun la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului, unde se înregistrează în mod obligatoriu. Ea poate fi depusă în formă electronică cu aplicarea semnăturii electronice, prin intermediul portalului guvernamental unic al serviciilor publice, al portalului guvernamental al cetățeanului ori al paginii web oficiale a Casei Naționale de Asigurări Sociale, cu excepția persoanelor care și-au stabilit domiciliul într-un stat cu care Republica Moldova nu are încheiat un acord privind asigurările sociale și în cazul stabilirii pensiei de urmaș, pensiei speciale și pensiei anticipate pentru carieră lungă. Prestația se stabilește în baza datelor din contul personal al asiguratului.

Persoana care şi-a stabilit domiciliul într-un stat cu care Republica Moldova nu are încheiat un acord privind asigurările sociale sau reprezentantul său desemnat prin procură depune cererea de pensionare, actul de identitate din sistemul naţional de paşapoarte şi celelalte acte necesare la organul teritorial de asigurare socială, de la ultimul domiciliu din Republica Moldova, cererea fiind înregistrată în mod obligatoriu. Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie emisă de organul teritorial de asigurări sociale şi semnată de conducătorul acestuia, în termen de 60 de zile de la data depunerii cererii cu toate actele necesare. Pentru stabilirea pensiei persoanei deţinute într-o instituție penitenciară care anterior nu a beneficiat de pensie, administrația instituției respective va aduna actele necesare, inclusiv cererea de pensionare, prezentate de deţinut, va legaliza semnătura acestuia pe cererea respectivă şi va expedia setul de acte în termen de 5 zile organului teritorial de asigurări sociale în a cărui rază se află instituția penitenciară.

Decizia cu privire la respingerea cererii de pensionare şi motivul respingerii se expediază solicitantului în termen de 5 zile de la data emiterii. Cererea de pensionare depusă poate fi retrasă de persoana care a depus-o până la emiterea deciziei de stabilire a pensiei.

Pensia pentru limită de vârstă se stabileşte pe viaţă, cea de dizabilitate – pe perioada cât durează dizabilitatea, confirmată de Consiliul Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă sau de structurile sale teritoriale, iar pensia de urmaş – pe perioada îndeplinirii condiţiilor prevăzute de lege, pe care le-am abordat în tema: „Pensia de urmaș”.

Termenele de acordare a drepturilor la pensie se stabilesc în funcţie de categoria pensiei solicitate: la pensia pentru limită de vârstă – de la data îndeplinirii condiţiilor de pensionare, dacă cererea şi actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată; la pensia de dizabilitate – de la data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate a Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă sau a structurilor sale teritoriale de încadrare în grad de dizabilitate, dacă cererea şi actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată. În cazul în care data încadrării în gradul de dizabilitate nu coincide cu data începerii expertizei medicale, pensia de dizabilitate se stabileşte de la data începerii expertizei medicale, dacă cererea cu actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la data constatării dizabilității; la pensia de urmaş – de la data decesului întreținătorului, dacă cererea şi actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată. În cazurile în care actele necesare au fost depuse după expirarea termenelor prevăzute, pensia se va acorda de la data prezentării ultimului act necesar.

Cu referire la calcularea pensiei, menționăm că acesta este un proces distinct pentru fiecare categorie de pensie.

Calcularea pensiei pentru limită de vârstă pentru asigurații care, începând cu 01.01.1999, nu au realizat stagiul de cotizare sau al căror stagiu de cotizare realizat după această dată este mai mic de 5 ani

Pensia pentru limită de vârstă pentru asigurații care, începând cu 01.01.1999, nu au realizat stagiu de cotizare sau al căror stagiu de cotizare realizat după această dată este mai mic de 5 ani, se calculează cu aplicarea formulei:

$$\mathbf{P = P_{min}\ x\ \frac{Tt}{2Tmin}\ x\ K_{np}},$$

unde:

P – cuantumul pensiei calculate;

P_{min} – pensia minimă pentru limita de vârstă la data adresării pentru stabilirea pensiei;

T_t – stagiul total de cotizare, determinat în ani, cu o precizie de până la o unitate după virgulă;

T_{min} – stagiul minim care acordă dreptul la pensie (15 ani); K_{np} – coeficientul nivelului profesional care este egal cu:

1,0 – pentru agricultori, muncitori necalificați (categoria 1-2 de calificare) și personalul auxiliar necalificat;

1,2 – pentru muncitori cu calificare medie (categoria 3-4 de calificare);

1,5 – pentru muncitori cu calificare înaltă (categoria 5-8 de calificare) și specialiști cu studii medii de specialitate;

1,8 – pentru specialiști cu studii superioare;

2,0 – pentru personalul de conducere la nivel de subdiviziune structurală;

3,0 – pentru conducătorii de unități și locțiitorii lor.

Raportarea ocupațiilor la coeficienții nivelului profesional se efectuează potrivit Clasificatorului ocupațiilor din Republica Moldova (CORM 006-14). În cazul în care persoana a prestat activități în funcții cu nivel profesional diferit, coeficientul nivelului profesional se stabilește corespunzător ocupației raportate la nivelul profesional cel mai înalt dintre ocupațiile prestate în ultimii 15 ani de activitate, dacă activitatea în funcția indicată a durat mai mult de un an.

Calcularea pensiei pentru limită de vârstă din venitul asigurat realizat după 1 ianuarie 1999

Pentru asigurații care au realizat un stagiu de cotizare de cel puțin 5 ani după 01.01.1999 cuantumul pensiei se determină conform formulei de mai jos, reieșind din rata de acumulare de 1,35%, venitul mediu lunar asigurat valorizat și stagiul de cotizare realizat. În cazul în care cuantumul pensiei calculate pentru un stagiu de cotizare general este mai mic decât cuantumul pensiei minime, se acordă pensia minimă respectivă. Începând cu 01.04.2025, pensia minimă pentru limită de vârstă constituie 3055,65 lei[166]. În cazul în care cuantumul calculat al pensiei pentru limită de vârstă pentru persoanele care au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 40 de ani este mai mic decât cuantumul pensiei minime pe care o stabilește Guvernul pentru astfel de situații, se acordă pensia minimă respectivă. Începând cu 01.05.2025, pensia minimă pentru limită de vârstă pentru persoanele cu activitatea de muncă de cel puțin 40 de ani constituie 3300 lei[167].

Dacă pensia calculată în condițiile unui stagiu de cotizare incomplet este sub nivelul pensiei minime, asiguratului i se acordă pensia calculată, care nu poate fi mai mică decât pensia minimă diminuată proporțional stagiului de cotizare realizat, dar nici mai mică de 50% din pensia minimă, conform formulei:

P = 1,35% x Tt x Vav,

[166] *Lege privind indexarea pensiilor la 1 aprilie 2025, nr. 41 din 06.03.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 122-125.

[167] *Hotărârea Guvernului privind stabilirea pensiei minime pentru limită de vârstă pentru persoanele cu activitatea de muncă de cel puțin 40 de ani, nr. 217 din 23.04.2025.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 195- 198.

unde:

P – cuantumul pensiei calculate;

1,35% – rata de acumulare pentru anii de cotizare realizați după 01.01.1999, calculată în procente;

V_{av} – venitul mediu lunar asigurat valorizat;

T_t – stagiul total de cotizare, determinat în ani, cu o precizie de până la o unitate după virgulă.

În cazul în care cuantumul pensiei calculat pentru stagiul complet de cotizare nu atinge cuantumul minim, se stabilește pensia minimă în vigoare. Dacă pensia calculată în condițiile unui stagiu de cotizare incomplet este sub nivelul pensiei minime, asiguratului i se acordă pensia calculată, care nu poate fi mai mică decât pensia minimă diminuată proporțional stagiului de cotizare realizat, dar nu mai mică de 50% din pensia minimă, conform formulei:

$$\mathbf{P = P_{min}\ x\ \frac{Tt}{2Tmin}\ x\ K_{np},}$$

unde:

Pmin – cuantumul pensiei minime;

T_t – stagiul total de cotizare, dar nu mai puțin de 15 ani;

T_l – stagiul de cotizare complet necesar la data stabilirii pensiei;

$\frac{Tt}{Tl}$ – raportul dintre stagiul total de cotizare și cel complet necesar, care se determină cu o precizie de până la trei unități după virgulă.

Calcularea pensiei anticipate pentru carieră lungă

Cuantumul pensiei anticipate se calculează conform formulei:

$$\mathbf{P_a = 1{,}35\% \times T_{as} \times V_{av},}$$

unde:

P_a – pensia anticipată pentru carieră lungă;

T_{as} – stagiul contributiv de cotizare, care însumează toate perioadele contributive și care este cu 5 ani pentru bărbaţi şi cu 3 ani pentru femei mai mare decât cel general;

V_{av} – venitul mediu lunar asigurat valorizat.

Calcularea pensiei de dizabilitate începând cu 1 aprilie 2017

În cazul în care asiguratul încadrat într-un grad de dizabilitate confirmă condițiile de stagiu de cotizare în raport cu vârsta, cuantumul pensiei se determină din venitul mediu lunar asigurat realizat după 01.01.1999 și valorizat, luându-se în considerare stagiul total de cotizare. Pensia de dizabilitate în raport cu gradul de dizabilitate se calculează după formulele:
pentru dizabilitate:

- severă:

$$\mathbf{P = 0,42 \times V_{av} + \frac{Tt}{Tmax} \times V_{av} \times 0,1;}$$

- accentuată:

$$\mathbf{P = 0,35 \times V_{av} + \frac{Tt}{Tmax} \times V_{av} \times 0,1;}$$

- medie:

$$\mathbf{P = 0,20 \times V_{av} + \frac{Tt}{Tmax} \times V_{av} \times 0,1,}$$

unde:

P – cuantumul pensiei calculate;

„0,42”, „0,35” și „0,20” – partea pensiei calculate din venitul mediu lunar asigurat valorizat, în funcție de gradul de dizabilitate;

V_{av} – venitul mediu lunar asigurat valorizat, dar care nu poate fi mai mare decât mărimea dublă a salariului mediu pe țară pe anul precedent anului stabilirii pensiei;

T_t – stagiul total de cotizare realizat;

T_{max} – stagiul de cotizare maxim potențial de la vârsta de 18 ani până la vârstele de pensionare stabilite la art. 41 alin. (1), dar nu mai mare de 40 de ani.

În cazul în care cuantumul calculat al pensiei de dizabilitate este mai mic decât cuantumul pensiei minime, se acordă pensia minimă, care constituie:

- 75% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă – în cazul unei dizabilități severe;
- 70% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă – în cazul unei dizabilități accentuate;
- 50% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă – în cazul unei dizabilități medii.

Cuantumul pensiei de dizabilitate se calculează conform formulelor indicate mai sus doar în cazul în care asiguratul încadrat într-un grad de dizabilitate a realizat după 01.01.1999 un stagiu de cotizare de cel puțin 2 ani. Persoanelor care, începând

cu 01.01.1999, nu au realizat un stagiu de cotizare sau al căror stagiu de cotizare realizat după această dată este mai mic de 2 ani li se acordă pensia minimă.

Începând cu 01.04.2025, pensia minimă pentru dizabilitate severă constituie 2291,74 lei; pentru dizabilitate accentuată – 2138,96 lei și pentru dizabilitate medie – 1527, 83 lei[168].

Calcularea pensiei de dizabilitate stabilite până la 1 aprilie 2017 în cazul încadrării în alt grad de dizabilitate

În cazul în care, până la 1 aprilie 2017, asiguratul a fost încadrat într-un grad de dizabilitate, iar după această dată a fost încadrat în alt grad de dizabilitate, cuantumul pensiei pentru noul grad de dizabilitate se determină conform modului în vigoare la data stabilirii inițiale a pensiei de dizabilitate, luându-se în considerare venitul mediu lunar asigurat și stagiul de cotizare incluse în calculul inițial al pensiei de dizabilitate. Noua mărime a pensiei se determină prin indexarea rezultatului obținut ținându-se cont de toate indexările (recalculările) efectuate de la anul stabilirii inițiale a pensiei de dizabilitate până la anul stabilirii noului grad de dizabilitate.

Calcularea pensiei de urmaș

Pensia de urmaș, în cazul în care întreținătorul era beneficiar de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate severă, se stabilește procentual din pensia pentru limită de vârstă sau din pensia de dizabilitate severă aflată în plată sau recalculată, după caz. Dacă întreținătorul nu era beneficiar de pensie pentru limită de vârstă sau era beneficiar de pensie de dizabilitate accentuată sau medie sau altă categorie de pensie, aceasta se stabilește procentual din pensia potențială calculată pentru dizabilitate severă.

Cuantumul pensiei de urmaș se calculează în mărime de 50% pentru fiecare urmaș. În cazul copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ de zi (secundar, mediu de specialitate și superior), până la terminarea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani și în cazul persoanelor cu dizabilități severe din copilărie, această prestație se calculează în mărime de 75% pentru fiecare urmaș, dar nu mai puțin decât cuantumul alocației sociale pentru pierderea întreținătorului. Pensiile de urmaș stabilite până la 1 ianuarie 2020 copiilor până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituţii de învăţământ de

[168] https://cnas.gov.md/libview.php?l=ro&idc=360&id=7127&t=/Mass-media/Noutati/La-1-aprilie-2025-pensiile-si- unele-prestatii-sociale-se-indexeaza-cu-10

zi (secundar, mediu de specialitate şi superior), până la terminarea acestora, fără a depăşi vârsta de 23 de ani, se reexaminează conform pct. 20[1] din Regulamentul privind modalitatea de calculare a pensiilor . Pensia potențială de dizabilitate severă se calculează conform formulei prevăzute la punctul 15, ținându-se cont de condițiile specificate în punctul 17 din acest Regulament:

$$\mathbf{P = 0{,}42 \times V_{av} + \frac{Tt}{Tmax} \times V_{av} \times 0{,}1.}$$

În cazul în care, la data decesului, întreținătorul era beneficiar de pensie de dizabilitate accentuată sau medie stabilită până la 1 aprilie 2017, pensia potențială calculată pentru dizabilitate severă se determină din venitul mediu lunar asigurat luat în considerare la stabilirea inițială a pensiei. Cuantumul pensiei de urmaș, în cazul copiilor rămași fără ocrotirea părintească în urma decesului ambilor părinți, reprezintă însumarea drepturilor de urmaș calculate pentru fiecare părinte. În cazul modificării numărului de urmași a căror pensie a fost stabilită conform normelor în vigoare până la 1 ianuarie 2017, pensia pentru urmaș se stabilește în mărime de 50% din baza de calcul (pensia pentru limită de vârstă sau pensia potențială de dizabilitate severă inițial calculată cu indexările ulterioare) pentru fiecare urmaș.

Calcularea pensiei unor categorii de angajați din aviația civilă

Cuantumul pensiei angajaţilor din aviaţia civilă constituie 35% din venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimii cinci ani de activitate în funcţiile specific stabilite în art. 56 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii. Asiguraţii beneficiază de un spor la pensia integrală de 2% din venitul mediu lunar asigurat pentru fiecare an complet de stagiu de cotizare în plus, însă mărimea totală a pensiei nu poate depăşi 75% din venitul mediu lunar asigurat. Venitul asigurat realizat până la 1 ianuarie 1999 se actualizează prin înmulţirea coeficientului individual al pensionarului determinat pentru perioada respectivă la salariul mediu lunar pe ţară pentru anul precedent anului de stabilire a pensiei. Coeficientul individual reprezintă raportul dintre suma salariului pentru ultimele 60 de luni consecutive (indiferent de durata întreruperilor în muncă) de activitate, care acordă dreptul la această categorie de pensie, şi suma salariului mediu pe ţară pentru aceeaşi perioadă, dar care nu poate depăşi 5,0. Venitul asigurat realizat după 1 ianuarie 1999 se ia în considerare în valoarea sa reală.

Calcularea pensiei unor categorii de angajați din domeniul culturii

După cum am indicat și în abordările precedente, pentru unele categorii de angajaţi din instituţiile de cultură şi artă naţionale de stat şi municipale: artişti de balet, artişti din ansamblurile profesioniste de dansuri, atât bărbaţi, cât şi femei, dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 20 de ani în funcțiile respective; artişti de circ, instrumentişti suflători (instrumente aerofone), atât bărbaţi, cât şi femei, dacă au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 25 de ani în funcțiile respective, se acordă pensie, în condițiile încetării activității în funcția respectivă. La calcularea stagiului de cotizare ce acordă dreptul la pensie unor categorii de angajați din domeniul culturii, se iau în considerare numai perioadele de activitate efectivă în funcțiile din cadrul instituțiilor de cultură și artă naționale de stat și municipale.

Calcularea mărimii pensiei persoanelor strămutate pe teritoriul Republicii Moldova

Pentru persoanele strămutate de pe teritoriul unui stat cu care Republica Moldova are încheiat un acord în domeniul asigurării cu pensii pe teritoriul Republicii Moldova, care, după strămutare, au realizat pe teritoriul acesteia stagiul minim de cotizare necesar pentru calcularea venitului în scopul stabilirii pensiei, baza de calcul al pensiei o constituie venitul mediu lunar asigurat obţinut pe teritoriul Republicii Moldova după strămutare. Pentru persoanele strămutate de pe teritoriul unui stat cu care Republica Moldova are încheiat un acord în domeniul asigurării cu pensii pe teritoriul Republicii Moldova, care, după strămutare, nu au activat şi nu au realizat pe teritoriul acesteia stagiul minim de cotizare necesar pentru calcularea venitului în scopul stabilirii pensiei, baza de calcul al pensiei o constituie salariul mediu lunar calculat unui lucrător de aceeaşi profesie (funcţie) şi calificare, antrenat într-o activitate similară în Republica Moldova, în baza condiţiilor de salarizare reglementate de stat în vigoare la momentul stabilirii pensiei. Confirmarea salariului mediu lunar se efectuează de către organul autorității publice centrale responsabil de politica în domeniul salarizării. Pentru persoanele strămutate de pe teritoriul unui stat care a făcut parte din fosta URSS cu care Republica Moldova nu are încheiat un acord în domeniul asigurării cu pensii pe teritoriul Republicii Moldova, care, după strămutare, nu au activat şi nu au realizat pe teritoriul acesteia stagiul minim de cotizare necesar pentru calcularea venitului în scopul stabilirii pensiei, însă confirmă stagiul de cotizare realizat până la 31 decembrie 1991 pe teritoriul fostei URSS, pensia se stabilește în modul prevăzut pentru asigurații care, începând cu 1 ianuarie 1999, nu au realizat stagiul de cotizare sau al căror stagiu realizat după această dată este mai mic de 5 ani.

2. Indexarea pensiei. Valorizarea venitului asigurat. Reexaminarea dreptului la pensie

Cu referire la modalitatea de indexare a pensiilor, menționăm că aceasta a fost modificată de mai multe ori. La etapa actuală, pensiile se indexează anual la 1 aprilie. Coeficientul de indexare constituie rata inflației la sfârșitul anului precedent, exprimată prin creșterea prețurilor de consum în luna decembrie a anului respectiv față de aceeași lună a anului premergător. De la 1 aprilie 2026 se prognozează o indexare a pensiilor cu aproximativ 6,8%[169]. Suplimentul de solidaritate reprezintă o componentă a pensiei care nu se indexează. Cuantumul acestuia variază anual în funcție de indexarea și majorarea pensiei calculate și de evoluția pensiei minime.

Anterior, coeficientul de indexare constituia mărimea medie dintre creșterea medie anuală a indicelui prețurilor de consum (IPC) și creșterea anuală a salariului mediu pe țară pentru anul precedent. În anul 2020, pensiile au început să fie indexate de două ori pe an. La 1 aprilie, coeficientul de indexare era calculat pe baza creșterii medii anuale a inflației pentru ultimii 3 ani (coeficientul de indexare a fost de 4,83%), iar la 1 octombrie – pe baza nivelului inflației înregistrat în prima jumătate a anului 2020 (1,03%). În anul 2021, pensiile au fost indexate o singură dată – la 1 octombrie, cu 3,86%. Acest lucru a fost determinat de faptul că la 1 aprilie nu existau motive de indexare, întrucât în a doua jumătate a anului 2020 nivelul inflației, pe baza căruia se calculează coeficientul de indexare, a fost negativ. În anul 2022, ca rezultat al modificărilor în legislația privind pensiile, indexarea pensiilor s-a efectuat doar la 1 aprilie. Coeficientul de indexare s-a calculat pe baza creșterii medii anuale a IPC pentru anul precedent (conform datelor BNS, în anul 2021 acesta fiind de 5,11%). În plus, la cuantumul pensiei indexate s-a adăugat o sumă fixă. Aceasta se calcula prin înmulțirea a 50% din creșterea PIB-ului pentru anul precedent cu mărimea pensiei medii pentru anul 2021.

O altă prevedere importantă vizează reexaminarea dreptului la pensie. Aceasta se efectuează în cazul: apariţiei unor circumstanţe noi referitoare la stagiul de cotizare, venitul asigurat, ce au avut loc până la acordarea drepturilor la pensie; transferării la altă categorie de pensie; persoanelor care continuă să activeze după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă; persoanelor care continuă să activeze după realizarea dreptului la pensie de dizabilitate; modificării/completării art. 5 şi 50 din Legea privind sistemul public de pensii, cu prevederi referitoare la circumstanțe ce țin de perioade necontributive și de

[169] https://gov.md/ro/comunicate-de-presa/bugetul-asigurarilor-sociale-2026-mai-mult-sprijin-pentru-familii-si-copii

activități, care au fost realizate până la stabilirea/reexaminarea pensiei. Reexaminarea drepturilor la pensie în cazul apariţiei unor circumstanţe noi referitoare la stagiul de cotizare, venitul asigurat, ce au avut loc până la acordarea drepturilor la pensie, se efectuează şi pentru pensionarii care şi-au realizat dreptul la pensie până la 1 ianuarie 1999, dar numai la prezentarea documentelor ce confirmă stagiul de cotizare. Pensionarul care solicită transferul la una dintre categoriile de pensii prevăzute de această lege de care a beneficiat anterior poate opta pentru pensia stabilită anterior luându-se în considerare toate indexările și recalculările efectuate până la data transferului. Pensionarii care activează sau au activat în câmpul muncii după realizarea/reexaminarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă/pensie de dizabilitate în condițiile acestei legi pot solicita reexaminarea pensiei nu mai des decât o dată la doi ani, cu condiția că pensia calculată este mai mare decât pensia aflată în plată. Reexaminarea pensiilor pentru limită de vârstă, stabilite până la 1 ianuarie 2019, se efectuează în raport cu stagiul de cotizare cumulat după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă, conform eșalonării de mai jos:

	Perioada de stabilire a pensiilor					
	Pensiile stabilite/ reexaminate până la 1 ianuarie 1999		**Pensiile stabilite după 1 ianuarie 1999 și până la 1 ianuarie 2019**			
Anul în care va fi efectuată reexaminarea pensiei	2019	2020 (1 ianuarie)	2020 (1 iulie)	2021 (1 ianuarie)	2022 (1 ianuarie)	2023 (1 ianuarie)
Stagiu de cotizare după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă	de la 15 ani	până la 15 ani	de la 10 ani	de la 7 ani până la 10 ani	de la 5 ani până la 7 ani	de la 2 ani până la 5 ani

Reexaminarea pensiilor de dizabilitate, stabilite până la 1 ianuarie 2022, se efectuează în raport cu stagiul de cotizare cumulat după realizarea dreptului la pensie de dizabilitate, conform eșalonării prevăzute mai jos:

	Perioada de stabilire a pensiilor		
	Pensiile stabilite/ reexaminate până la 1 ianuarie 1999	**Pensiile stabilite după 1 ianuarie 1999 și până la 1 ianuarie 2022**	
Anul în care va fi efectuată reexaminarea pensiei	2022 (1 ianuarie)	2023 (1 ianuarie)	2024 (1 ianuarie)
Stagiu de cotizare după realizarea dreptului la pensie de dizabilitate	de la 2 ani	de la 7 ani	de la 2 ani până la 7 ani

Noile drepturi la pensie se acordă începând cu luna următoare celei în care a fost depusă cererea şi actele necesare la organul de asigurări sociale. În cazul transferării la altă categorie de pensie prevăzută de această lege, termenul de transfer se stabileşte de la data depunerii cererii și tuturor actelor necesare. Cererea de reexaminare a pensiei pentru limită de vârstă se depune la organul teritorial de asigurări sociale de la domiciliul asiguratului sau, în formă electronică, prin intermediul portalului guvernamental unic al serviciilor publice, al portalului guvernamental al cetățeanului ori al paginii web oficiale a Casei Naţionale de Asigurări Sociale.

O inovație legislativă importantă a fost introducerea procedurii de valorizare la calculul mărimii venitului mediu lunar asigurat. Venitul mediu lunar asigurat realizat începând cu 1 ianuarie 1999 și inclus în calculul pensiilor pentru limită de vârstă și al pensiei de dizabilitate, stabilite până la 1 aprilie 2017, se valorizează reieșind din creșterea salariului mediu pe economie în anul precedent anului stabilirii pensiei față de anul realizării venitului asigurat, cu determinarea diferenței în mărimea pensiei. Diferența în mărimea pensiei obținute se indexează cu coeficientul cumulativ de indexare a pensiilor de la anul stabilirii pensiei până la anul valorizării venitului asigurat, stabilit de Guvern, și se adaugă la cuantumul pensiei în plată la data valorizării. Valorizarea pensiei pentru limită de vârstă și a pensiei de dizabilitate stabilite până la 1 aprilie 2017 se va efectua pe etape. În anul 2017, începând cu 1 aprilie, s-au valorizat pensiile beneficiarilor de pensii stabilite în anii 2001–2008.

3. Procedura de plată a pensiei

Procedura de plată a pensiilor în Republica Moldova este reglementată de Capitolul VI din cadrul Legii privind sistemul public de pensii și de Regulamentul privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de pensii, alocaţiilor sociale de stat, alocaţiilor lunare de stat, indemnizaţiilor, plăţilor periodice capitalizate şi suportului financiar de stat[170].

Plata pensiei se realizează lunar, pentru luna în curs, de către prestatorul de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova, desemnat de către beneficiar şi disponibil în cadrul serviciului guvernamental de plăţi electronice (MPay). Pensia se va achita personal titularului, tutorelui, curatorului, mandatarului acestora. Termenul de valabilitate al procurii în acest caz nu poate depăși 12 luni consecutive.

Această prevedere din art. 34 alin (3) al Legii privind sistemul public de pensii, cu referire la termenul de valabilitate al procurii, a intrat in vigoare la 01.01.2019[171], până atunci termenul find de 6 luni consecutive. Remarcăm în context că aceste prevederi au fost supuse controlului de constituționalitate în anul 2016, autorul excepţiei de neconstituţionalitate pretinzând că limitarea termenului procurii în vederea ridicării pensiei de către un reprezentant la 6 luni este contrară dispoziţiilor art. 46, 47 şi 54 din Constituţie. În acest context, autoritățile au evidențiat că legiuitorul a stabilit acest termen în urma analizei efectuate asupra speranţei de viaţă medie din Republica Moldova, precum şi în scopul evitării abuzurilor de însuşire a pensiilor de către terţe persoane. În același context, Înalta Curte Constituțională a reținut că instituirea unui termen special de valabilitate al procurii constituie o chestiune de oportunitate ce ţine de competenţa legiuitorului şi nu poate să aducă atingere dreptului la proprietate privată... Acesta se încadrează în limitele generale prevăzute de art. 254 alin. (1) din Codul civil (la etapa actuală – art. 376 alin. (1) din Codul civil al RM), care stabileşte că procura se eliberează pe un termen de cel mult 3 ani. De asemenea, Curtea a menționat că beneficiarii de pensii au la dispoziţie mai multe modalităţi de încasare a pensiei, inclusiv prin carduri sau conturi curente deschise la cerere în instituţiile bancare.

[170] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat, alocaţiilor sociale de stat, alocaţiilor lunare de stat, indemnizaţiilor, plăţilor periodice capitalizate şi suportului financiar de stat, nr. 256 din 27.03.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 134-137.

[171] *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 258 din 22.11.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 480-485.

Analizând cele expuse, considerăm că termenul de 12 luni, stabilit la etapa actuală pentru procură în vederea ridicării pensiei, este unul binevenit și are ca scop înlăturarea tentativelor de abuz din partea reprezentanților.

O altă prevedere importantă a Legii privind sistemul public de pensii vizează achitarea retroactivă a pensiei stabilite și neîncasate la timp, din data suspendării (art. 35). Remarcăm că acest articol a fost modificat la 01.01.2017. Respectivele prevederi, în redacția de până la această dată (*„plata stabilită şi neîncasată la timp se plăteşte retroactiv pe o perioadă de cel mult 3 ani până la data solicitării„*), de asemenea au constituit obiect de examinare în cadrul Curții Constituționale a Republicii Moldova. Curtea a reiterat că, potrivit articolului 32 din Legea privind sistemul public de pensii, pensia pentru limită de vârstă se stabileşte pe viaţă. De asemenea, Înalta Curte a reamintit că Hotărârea nr. 27 din 18.05.1999 pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi din Legea nr. 156-XIV din 14.10.1998 a statuat că: „[...] Pensiile pentru limită de vârstă se acordă pentru munca şi serviciile prestate, prin îndeplinirea unor obligaţiuni social importante. Prin natura lor social-juridică primară pensiile sunt sursa principală şi permanentă de subzistenţă a pensionarilor**.** Având în vedere dispoziţiile Constituţiei (art. 47 alin. 2), cetăţenii au dreptul de a primi integral pe parcursul întregii vieţi pensia stabilită în condiţiile Legii nr. 156-XIV." De asemenea, Curtea a subliniat că, potrivit art. 10 alin. (3) din același act legislativ, dreptul la pensie este imprescriptibil.

În acest context, Curtea a reținut că legiuitorul, instituind limita de 3 ani pentru încasarea retroactivă a pensiei calculate, nu a ţinut cont că neîncasarea acesteia poate să nu depindă de voinţa beneficiarului. De altfel, în condiţiile art. 35 alin. (2) din lege, în cazul neachitării la timp a pensiei *din vina organului de asigurări sociale* care stabileşte sau plăteşte pensia, aceasta se achită fără niciun fel de limite în termen. În acelaşi timp, pot exista situații în care pensia nu se încasează la timp din motive ce nu sunt imputabile organului de asigurări sociale, dar nu depind nici de voința beneficiarului pensiei, însă legea și în asemenea situații îl sancționează pe titularul pensiei. Într-o altă ordine de idei, având în vedere jurisprudența Curții Europene în materia aplicării art. 1 din Protocolul nr. 1, conform căreia dreptul la prestaţii sociale se asimilează unui drept de proprietate, Curtea reţine că prin normele contestate, care stabilesc limita de 3 ani pentru încasarea retroactivă a pensiei calculate, a fost instituită o ingerință în exercitarea dreptului de proprietate**.** Având în vedere cele enunţate, Curtea a conchis că dispoziţiile conţinute la art. 35 alin. (1) din Legea nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat şi la pct. 20 din Regulamentul privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat şi alocaţiilor sociale de stat, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15 august 2006, sunt contrare articolelor 46 alin. (1) şi 47 combinate cu art. 54 din Constituţie.

Deși la etapa actuală aceste prevederi legale au fost modificate și începând cu 01.01.2017 nu mai conțin această limitate a dreptului la pensie, considerăm oportun de a cunoaște traseul de evoluție al acestor reglementări legale.

Un alt aspect important vizează plata pensiei către persoanele care și-au stabilit domiciliul în străinătate. În cazul în care persoana îndreptăţită beneficiază de pensie în Republica Moldova şi are domiciliul stabilit în străinătate, aceasta are obligaţia de a transmite, pe adresa Casei Naţionale de Asigurări Sociale, la fiecare 12 luni, un certificat de viaţă. Dacă beneficiarul de pensie prezintă sau transmite certificatul de viaţă după expirarea celor 12 luni, plata pensiei va fi reluată de la data la care a fost suspendată. Beneficiarul de pensie va completa certificatul de viaţă şi îl va semna la autoritatea administrației publice locale, la un notar sau la misiunea diplomatică/oficiul consular al Republicii Moldova de pe teritoriul statului de domiciliu sau la subdiviziunile teritoriale ale Casei Naţionale de Asigurări Sociale, care va autentifica faptul că acest document a fost semnat personal de către titularul drepturilor sociale. În cazul în care beneficiarul de pensie nu prezintă sau nu transmite certificatul de viaţă în termenul indicat, Casa Naţională de Asigurări Sociale suspendă plata pensiei acestuia începând cu luna următoare lunii în care expiră cele 12 luni.

Dacă beneficiarul de pensie schimbă domiciliul în interiorul Republicii Moldova, în alt raion (municipiu), plata pensiei se efectuează la locul nou de trai, începând cu luna din care a fost suspendată la locul precedent de trai.

Cu referire la pensia de urmaş, menționăm că în cazul copiilor ea încetează din luna următoare celei de absolvire a unei instituţii de învăţământ de zi. În cazul continuării studiilor într-o altă instituţie de învăţământ de zi: secundar general, secundar profesional, postsecundar profesional (colegii), superior, inclusiv în instituţiile teologice din ţară sau cele din străinătate, plata pensiei de urmaş se reia retroactiv din luna încetării plăţii, până la data de 1 iulie a anului de studii. Neprezentarea documentelor ce confirmă perioada de studii după împlinirea vârstei de 18 ani servește drept temei pentru încetarea plăţii pensiei începând cu luna următoare. Reluarea plății pensiei de urmaş se efectuează din data încetării plăţii, la prezentarea documentelor ce confirmă perioada de studii. Pensia de urmaş nu se plăteşte copiilor care au atins vârsta de 18 ani în perioada aflării în concediu academic. Ea se suspendă începând cu luna următoare celei în care a fost acordat concediul academic. După revenirea la studii, plata pensiei de urmaș se reia din data înmatriculării, conform ordinului emis de instituția de învățământ. Continuarea studiilor este confirmată anual prin certificatul de înmatriculare eliberat de instituția de învățământ pentru anul de studii respectiv. Pensia de urmaş, stabilită soţului supravieţuitor, se plăteşte dacă la momentul decesului susţinătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces a împlinit vârsta de pensionare standard sau a fost

încadrat în gradul sever sau accentuat de dizabilitate, a fost cel puţin 15 ani căsătorit cu persoana decedată şi nu s-a recăsătorit, inclusiv persoanelor care realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat. În cazul în care persoana este plasată în serviciul social, plata pensiei de urmaş se efectuează prin intermediul prestatorilor de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova desemnaţi de beneficiari. Pensia de urmaş, stabilită soţului supravieţuitor sau tutorelui (curatorului), care are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai susţinătorului decedat, pe perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, se plăteşte numai în cazul în care aceştia nu realizează venituri pasibile de asigurări sociale de stat. Pensia de urmaş stabilită copiilor se plăteşte şi după înfierea lor. Plata pensiei pentru limită de vârstă, de dizabilitate și de urmaş stabilită persoanelor care se află la întreţinerea deplină a statului se efectuează în proporţie de 25% din cuantumul pensiei stabilite. Pensia de urmaş stabilită copiilor până la vârsta de 18 ani se plăteşte integral prin intermediul prestatorilor de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova desemnaţi, părintelui, tutorelui, curatorului sau mandatarului acestora. Copiilor care au împlinit vârsta de 18 ani, dar îşi continuă studiile în instituţii de învăţământ de zi, până la împlinirea vârstei de 23 de ani, pensia de urmaş, la solicitarea acestora, li se plăteşte integral prin intermediul prestatorilor de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova desemnaţi. Plata pensiei de urmaş stabilite copiilor până la vârsta de 18 ani, aflați în plasament planificat, se efectuează prin intermediul băncilor, la contul bancar deschis pe numele copilului, în baza cererii directorului/managerului instituţiei în care este plasat copilul sau în baza cererii autorităţii tutelare teritoriale depuse la sucursala băncii desemnate.

Încadrarea în alt grad de dizabilitate, conform deciziei Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă sau structurilor acestuia, condiţionează modificarea cuantumului pensiei, începând cu luna următoare celei în care s-a emis decizia Consiliului, dacă reexaminarea a avut loc în termenele stabilite. În cazul modificării gradului de dizabilitate, plata pensiei de dizabilitate se efectuează începând cu luna următoare celei în care s-a emis decizia respectivă a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau a structurilor sale teritoriale. În cazul suspendării gradului de dizabilitate, plata pensiei de dizabilitate se suspendă începând cu luna următoare celei în care s-a emis decizia respectivă a Consiliului Naţional pentru Determinarea Dizabilităţii şi Capacităţii de Muncă sau a structurilor sale teritoriale. Neprezentarea la reexpertizare atrage încetarea plăţii pensiei de dizabilitate, începând cu luna următoare celei în care a fost stabilit termenul dizabilităţii. Reluarea plăţii pensiei de dizabilitate se efectuează din ziua constatării dizabilităţii, dacă reexpertizarea a avut loc în termen de până la 3 ani după încetarea plăţii.

Pentru perioada aflării beneficiarului, tutorelui, curatorului la tratament în condiţii de staţionar (inclusiv la tratament forţat) în spital, clinică, spital militar, centru de reabilitare şi în alte instituţii curative, pensia se plăteşte integral personal pensionarului sau mandatarului acestuia la prezentarea procurii, al cărei termen de valabilitate nu poate fi mai mare de 12 luni consecutive. Persoanelor cărora li s-a stabilit o măsură de ocrotire judiciară pensia se achită persoanei împuternicite.

Pentru stabilirea pensiilor persoanelor condamnate şi deţinute în instituţiile penitenciare, care anterior nu au beneficiat de pensie, administraţia penitenciarului va acumula actele necesare prezentate de condamnat, cererea de solicitare a pensiei, va autentifica semnătura acestuia pe cererea respectivă şi va expedia setul de acte organului teritorial de asigurări sociale, în a cărui rază se află instituţia penitenciară. Plata pensiei persoanelor condamnate şi deţinute în instituţii penitenciare se suspendă la locul de trai şi se transferă pe contul curent pentru mijloacele intrate temporar în posesia instituţiei penitenciare în care se deţine pensionarul. În cazul în care condamnatul este transferat în altă instituţie penitenciară, sumele acumulate pe contul de peculiu al condamnatului în prima instituţie penitenciară se transferă pe contul de peculiu din instituţia penitenciară în care acesta este transferat, informând Casa Naţională de Asigurări Sociale despre transferurile efectuate. La eliberarea pensionarului din instituţia penitenciară administraţia instituţiei achită beneficiarului de pensie suma integrală de pe cont şi timp de 10 zile transmite organului de asigurări sociale informaţia privind suma achitată. Plata pensiei în instituţia penitenciară încetează după eliberare şi se reia de către organul de asigurări sociale la locul de trai din ziua încetării, în baza cererii, certificatului de eliberare, eliberat de instituţia penitenciară, şi certificatului despre achitarea pensiei de către instituţie. În cazul decesului condamnatului beneficiar de pensie, administraţia instituţiei penitenciare anunţă organul de asigurări sociale despre decesul acestuia, în termen de 10 zile de la data decesului. Sumele neîncasate ale pensiei de pe contul de peculiu al beneficiarului de pensie condamnat, în cazul decesului acestuia, se transferă pe contul Casei Naţionale de Asigurări Sociale.

Sumele stabilite și neprimite de beneficiar în decurs de 3 luni consecutive se suspendă. Plata se reia în baza cererii beneficiarului sau reprezentantului desemnat prin procură și a actului de identitate al solicitantului, depuse la organul de asigurări sociale, acestea fiind achitate retroactiv din data suspendării. Prestațiile neplătite la timp din vina organului de asigurări sociale responsabil de stabilirea şi plata pensiilor se plăteşte retroactiv, fără nicio limitare în termen. Pensia neîncasată în legătură cu decesul beneficiarului se plăteşte inclusiv pentru luna decesului soţului supravieţuitor, părinţilor, copiilor acestuia, iar în cazul lipsei acestora – persoanei care dovedeşte că a suportat cheltuielile ocazionate de deces. Pensia se plătește retroactiv persoanei care s-a adresat la organul competent de asigurări sociale cu

cererea respectivă, indiferent de faptul dacă aceasta a convieţuit cu pensionarul decedat, din data suspendării.

Reținerile la pensie se efectuează în baza: documentelor executorii, conform Codului de executare; deciziilor emise de organul de asigurări sociale în vederea recuperării sumelor cu titlu de pensie plătite necuvenit beneficiarului. Pentru restituirea sumelor primite necuvenit Casa Națională de Asigurări Sociale emite decizia respectivă. În cazul în care sumele sunt disponibile în conturile beneficiarilor, acestea se restituie pe contul Casei Naționale de Asigurări Sociale de către prestatorul de servicii de plată prin intermediul serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay). În cazul în care sumele nu pot fi restituite de către prestatorul de servicii de plată, acestea se restituie în baza deciziei pe contul Casei Naționale de Asigurări Sociale de către persoanele care le-au primit. Sumele cu titlu de pensii plătite necuvenit se rețin lunar în baza deciziei Casei Naționale de Asigurări Sociale în mărime de 20% din cuantumul stabilit, iar în baza cererii beneficiarului procentul reținerii poate fi majorat până la 100%. Reţinerile pensiilor alimentare din pensii se efectuează în mărimea specificată în documentele executorii.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este procedura de stabilire și calcul al pensiei?
2. Care este procedura de indexare a pensiei?
3. Cum are loc valorizarea venitului asigurat?
4. Care este importanța procedurii de reexaminare a dreptului la pensie?
5. Care este procedura de plată a pensiei?

Referințe bibliografice:

1. *Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
2. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor, nr. 165 din 21.03.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 85-91.
3. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat, alocaţiilor sociale de stat, alocaţiilor lunare de stat, indemnizaţiilor, plăţilor periodice capitalizate şi suportului financiar de stat, nr. 256 din 27.03.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 134-137.

4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind stabilirea pensiei minime pentru limită de vârstă pentru persoanele cu activitatea de muncă de cel puțin 40 de ani, nr. 217 din 23.04.2025.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 195-198.
5. https://gov.md/ro/comunicate-de-presa/bugetul-asigurarilor-sociale-2026-mai-mult-sprijin-pentru-familii-si-copii
6. https://cnas.gov.md/libview.php?l=ro&idc=360&id=7127&t=/Mass-media/Noutati/La-1-aprilie-2025-pensiile-si-unele-prestatii-sociale-se-indexeaza-cu-10
7. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44.
8. *Legea pentru modificarea Legii nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii, nr. 258 din 22.11.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 480-485.
9. *Lege privind indexarea pensiilor la 1 aprilie 2025, nr. 41 din 06.03.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 122-125.

Tema 12. INDEMNIZAŢIILE PENTRU INCAPACITATE TEMPORARĂ DE MUNCĂ

Unități de conținut:

1. **Conceptul şi categoriile indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă**
2. **Condiţiile de acordare a indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă**

Abilități:

- definește tipurile de indemnizaţii prevăzute de legislaţia în vigoare
- identifică procedura de confirmare a dreptului şi condiţiile de acordare a indemnizaţiei pentru ITM
- determină perioada pentru care se acordă indemnizaţia pentru ITM
- determină ordinea de stabilire şi plată a indemnizaţiei pentru ITM
- determină baza de calcul și sursele de calcul al ITM

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaționale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei

1. Conceptul și categoriile indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă

Instituția indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă este instituția care asigură cea mai mare interferență între ramura dreptului protecției sociale și ramura dreptului muncii. Raporturile respective de protecție socială, la modul practic, se intercalează în raporturile juridice de muncă și asigură caracterul neîntrerupt al acestora din urmă.

În esență, cu o excepție ce ține de șomerii care beneficiază de indemnizația de șomaj, indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă își au aplicare în cadrul raporturilor juridice de muncă, duc la suspendarea de drept a contractului individual de muncă, iar calitatea de salariat (de rând cu cea de șomer ce beneficiază de indemnizația de șomaj) este una obligatorie, pe lângă calitatea de asigurat în sistemul de asigurări sociale publice, pentru a beneficia de îndemnizația respectivă.

Cu referire la intercalarea în cadrul raporturilor de muncă a raporturilor de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă din ramura dreptului protecției sociale, menționăm prevederile art. 194 din Codului muncii al RM, care instituie garanții pentru salariați în legătură cu concediul medical și stipulează, în acest sens, că în caz de acordare salariatului a unui concediu medical, angajatorul este obligat să-i plătească acestuia o indemnizație potrivit legislației în vigoare. În același timp, prevederile art. 123 din Codul muncii al RM stabilesc că concediul medical plătit se acordă tuturor salariaților și ucenicilor în baza certificatului medical eliberat potrivit legislației, iar o normă de trimitere a aceluiași articol indică că modul de stabilire, calculare și achitare a indemnizațiilor din bugetul asigurărilor sociale de stat în legătură cu concediul medical este prevăzut de legislația în vigoare; specificăm că cadrul legal al domeniului îl formează Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale.[172] Mai menționăm că ignorarea de către angajator a obligației sale față de salariat de achitare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă, în partea în care această obligație îi revine, este pasibilă de răspundere. Indicăm aici atât răspunderea contravențională a angajatorului prevăzută de art. 57 din Codului contravențional[173] – *Încălcarea termenelor de plată a salariilor, pensiilor, burselor, indemnizațiilor și de efectuare a altor plăţi cu caracter permanent, stabilite prin legislație* – care, la moment, pentru persoana cu funcție de răspundere poate constitui o amendă de până la 120 unități contravenționale, iar pentru persoana juridică această sancțiune pecuniară sub formă de amendă poate fi aplicată în mărime de până la 180 de unități contravenționale (unitatea convențională la moment constituind 50 lei), cât și răspunderea materială a angajatorului, nemijlocit față de salariat – 0,3 la sută din suma neachitată la timp, suplimentar la suma indemnizației ce urmează a fi achitată, pentru fiecare zi de reținere, conform prevederilor art. 330 alin. (2) din Codului muncii al RM. În fine, indicăm în acest context și faptul că concediul de maternitate, boala sau traumatismul, precum și instituirea carantinei, în baza certificatului de concediu medical, eliberat salariatului conform legislației, sunt motive, care, conform prevederilor art. 76 din Codul muncii al RM, vor duce, de drept, și la suspendarea contractului individual de muncă.

În aceeași ordine de idei, indicăm o interconexiune directă a instituției indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cu instituția protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, și anume – a unor indemnizații

[172] *Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289 din 22.07.2004.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170.

[173] *Codul administrativ al Republicii Moldova*, nr. 116 din 19.07.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.

pentru incapacitate temporară de muncă cu indemnizația de șomaj. Conform art. 47 din Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, șomerii beneficiari de indemnizație de șomaj sunt asigurați în sistemul public de asigurări sociale. În același timp, art. 2 din Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale stabilește că șomerii cu drept la indemnizație de șomaj au dreptul la prestații de asigurări sociale; art. 5 alin. (2) din aceeași lege concretizează categoriile de prestații de asigurări sociale la care acesta are dreptul, indicând direct dreptul șomerului la indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă, iar art. 4 alin. (2^1) stipulează că indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă achitată șomerului se plătește din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat din prima zi. Mai menționăm că perioada concediului medical, conform prevederilor art. 48 din Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, va duce la suspendarea plății indemnizației de șomaj, iar în cazul în care concediul medical va fi neplătit, perioada acestuia va prelungi, corespunzător, perioada de plată a indemnizației de șomaj.

Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale reglementează în detalii aspectele ce țin de modul de stabilire și achitare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă, fără însă a da o definiție legală a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă. O astfel de definiție se regăsește în Legea privind sistemul public de asigurări sociale, care definește indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă drept formă de protecţie socială a asiguratului, concretizată în o sumă de bani ce se acordă prin sistemul public de asigurări sociale pentru o anumită perioadă de incapacitate temporară de muncă, și include în această categorie și indemnizaţia pentru îngrijirea copilului bolnav.

Cu referire nemijlocit la relațiile de muncă, un dicționar specializat editat în 1997 la București, sub redacția profesorilor Șerban Beligrădeanu și Ion Traian Ștefănescu – Dicţionar de drept al muncii – definește însăși indemnizația ca fiind un drept bănesc, nedefinit legal, dar utilizat în legislație drept termen pentru o serie de drepturi total diferite unele de altele.[174]

Constatăm că și legislația Republicii Moldova utilizează în diverse situații de drept termenul „indemnizație”, cu preponderență în legislația muncii și în cea de protecție socială, folosindu-l anume pentru a stabili anumite drepturi bănești, prestații pecuniare. Astfel, acesta este utilizat și pentru a defini prestația bănească la care are dreptul persoana asigurată – salariatul și șomerul – în cazul pierderii temporare a capacității de muncă.

[174] BELIGRĂDEANU, Ș., ȘTEFĂNESCU, I. T. *Dicţionar de drept al muncii*. Bucureşti: Lumina Lex, 1997, p. 90.

În doctrină se menționează că indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă ocupă un rol însemnat în cadrul prestațiilor de asigurări sociale, acestea fiind parte a sistemului public de asigurări sociale, care, la general, oferă participanților dreptul de a beneficia de protecție, atât pe termen lung, cât și pe termen scurt.[175]

Nemijlocit prestațiile pentru incapacitate temporară de muncă, datorită caracterului limitat în timp a însuși factorului social care îl determină, sunt de o natură determinată, de cele mai dese ori fiind acordate pe un termen scurt.

În altă ordine de idei, Legea privind sistemul public de asigurări sociale definește și conceptul de incapacitate de muncă, indicându-l drept situația în care se află asiguratul ca urmare a pierderii aptitudinilor fizice, intelectuale sau a deprinderilor.

Prin incapacitate temporară de muncă cel mai des subînțelegem cazul când salariatul suferă de o anumită boală care nu-i permite, într-o anumită perioadă de timp, să-și exercite dreptul la muncă.

De menționat că și Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități definește conceptul de capacitate de muncă, descriindu-l drept raportul dintre posibilitățile biologice individuale și solicitarea profesională și care este determinată de abilitățile fizice și intelectuale, precum și de nivelul de integrare socioprofesională, care ține de pregătire și de experiență. Astfel, sub acest aspect, putem defini incapacitatea temporară de muncă drept afecțiunea posibilităților biologice a persoanei, care pentru o anumită perioadă de timp îi va afecta capacitatea de muncă.

Articolul 56 din Legea ocrotirii sănătăţii[176] stabilește că determinarea incapacității temporare de muncă se efectuează de către instituţiile medico-sanitare la solicitarea angajatorului, angajatului sau a unei persoane care acționează în interesul angajatului, iar instituţia medico-sanitară, la solicitarea acestora, prezintă documentele medicale ce confirmă lipsa persoanei de la serviciu pe motiv de boală, asigurând protecţia datelor cu caracter personal ale angajaţilor.

Dreptul la indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă, conform prevederilor art. 41 din Legea privind sistemul public de asigurări sociale, este parte componentă a sistemului public de prestaţii de asigurări sociale și se exercită în cadrul acestui sistem.

Raporturile juridice de acordare a indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și a prestațiilor pentru recuperarea capacității de muncă sunt specifice și vizează prezența riscului social al incapacității temporare de muncă,

[175] ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA NEGURĂ, I. *Op.cit.*, p. 174.

[176] *Legea ocrotirii sănătăţii, nr. 411 din 28.03.1995*. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 34.

protezării ortopedice, tratamentului balneosanatorial. Aceste relații sunt reglementate de Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale. Respectiv, din categoria prestaţiilor de asigurări sociale, după natura lor, la subcategoria indemnizaţii pentru incapacitate temporară de muncă atribuim pe cele acordate: în cazul bolilor obişnuite sau accidentelor nelegate de muncă; pentru recuperarea capacităţii de muncă; pentru îngrijirea copilului bolnav; și prestațiile pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină).

2. Condiţiile de acordare a indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă

Pentru a beneficia de prestațiile pentru incapacitate temporară de muncă, persoana urmează să întrunească anumite condiții expuse în lege; altfel spus, beneficiarul prestației pentru incapacitate temporară de muncă dispune de statutul său juridic ce include capacitatea sa juridică, un anumit cerc de drepturi și obligații și răspundere juridică.

Prima condiție pentru obținerea prestațiilor respective o constituie statutul persoanei de asigurat în cadrul sistemului public de asigurări sociale. În acest context, menționăm importanța pentru noi a delimitării asiguraților în două categorii – persoane asigurate obligatoriu și persoane asigurate pe bază de contract de asigurare; or, beneficiari ai îndemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă pot fi doar asigurații din prima categorie.

O a doua condiție pentru obținerea acestor prestații o constituie acumularea de către asigurat a unui anumit stagiu de cotizare. Respectiv, dreptul la prestaţii de asigurări sociale apare la acumularea de către asigurat a unui stagiu total de cotizare de cel puţin 3 ani, iar în cazul în care stagiul total de cotizare este mai puțin de 3 ani, asiguratul urmează să confirme acumularea unui stagiu de cotizare de cel puţin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei producerii riscului asigurat. Obligația de acumulare a unui stagiu minim de asigurare nu se răsfrânge asupra cazurilor de incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, de SIDA sau de o maladie oncologică. La fel, nu se răsfrânge obligația de acumulare a unui stagiu minim de cotizare pentru beneficierea de indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă, care este plătită din mijloacele angajatorului sau a liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției.

În același context, dar în altă ordine de idei, menționăm și anumite cerințe pentru a beneficia de indemnizația pentru incapacitate temporare de muncă,

înaintate de lege pentru persoanele asigurate care întrunesc stagiul de cotizare necesar. Astfel, şomerii care primesc indemnizații de șomaj vor putea beneficia de indemnizațiile pentru incapacitate temporare de muncă cu condiţia suspendării pentru această perioadă a plăţii indemnizației de şomaj, iar persoanele care au beneficiat sau beneficiază de prestaţii de asigurări sociale pe teritoriul altui stat nu pot beneficia de indemnizaţie pentru acelaşi risc asigurat şi pentru aceeaşi perioadă și pe teritoriul Republicii Moldova.

O a treia condiție pentru a beneficia de indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă o constituie însăși confirmarea incapacității temporare de muncă. Astfel, dreptul la indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă urmează să fie confirmat prin certificat de concediu medical. La moment, baza normativă de acordare a certificatului de concediu medical este asigurată prin Hotărîrea Guvernului pentru aprobarea Instrucţiunii privind modul de eliberare a certificatului de concediu medical[177], care, de la 01.03.2026, urmează a fi înlocuită cu Hotărârea Guvernului cu privire la constatarea incapacității temporare de muncă și eliberarea certificatului de concediu medical.[178] La general, menționăm că certificatul medical constituie un document de ordin statistic, financiar, social şi juridic, care confirmă dreptul la îndemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă şi maternitate, fiind eliberat de instituţiile medico-sanitare care efectuează expertiza incapacităţii temporare de muncă. Certificatul se eliberează salariaţilor şi ucenicilor asiguraţi în sistemul asigurărilor sociale de stat, pentru prezentarea la locul de muncă de bază. Certificatul de concediu medical se eliberează numai în cazurile în care, în urma unor boli, traume sau altor cauze, are loc pierderea temporară a capacităţii de a exercita funcţiile şi obligaţiunile de serviciu, inclusiv în cazurile în care incapacitatea temporară de muncă a survenit în timpul concediului de odihnă anual, în perioada de probă sau în ziua concedierii, fiind eliberat pe zile calendaristice. În același timp, certificatul nu va fi eliberat în așa cazuri ca: cauzarea premeditată de daune sănătăţii; pierderea capacității de muncă în urma comiterii unei crime; urmarea tratamentului forţat, conform hotărârii judecătoreşti, cu excepţia persoanelor cu dizabilităţi mintale; aflarea în detenţie sau în proces de expertizare medico-legală; neglijarea serviciilor medicale sau de reabilitare care îi stau la dispoziţie; prezentarea de acte false; deplasarea peste hotarele ţării în perioada aflării în concediul medical, cu excepţia deplasării cu scop de tratament, confirmat prin acte medicale. Dacă incapacitatea temporară de muncă a survenit în

[177] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Instrucţiunii privind modul de eliberare a certificatului de concediu medical, nr.469 din 24.05.2005*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.77-79.

[178] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la constatarea incapacității temporare de muncă și eliberarea certificatului de concediu medical, nr. 667 din 08.10.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 553-556.

urma abuzului de alcool sau a acţiunilor comise în stare de ebrietate, faptul trebuie să fie menţionat în certificat.

Raportul juridic de acordare a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă apare în momentul în care persoană asigurată confirmă incapacitatea temporară de muncă și se acordă pentru întreaga perioadă de incapacitate temporară, dar nu mai mult de 180 de zile în cursul unui an calendaristic, iar în cazul bolilor de tuberculoză, SIDA şi maladie oncologică este de cel mult un an pe parcursul ultimilor 2 ani. În același timp, indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă a femeii gravide se acordă pe durata concediului medical fără restricţii. În altă ordine de idei, șomerii pot beneficia de indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă pentru o perioadă de până la 30 de zile în cursul unui an calendaristic. În fine, în cazul în care perioada de incapacitate temporară de muncă trece dintr-un an calendaristic în altul, fără întrerupere, perioada nu va fi separată pentru fiecare an în parte, iar calculul indemnizației se efectuează cumulativ pentru toate zilele.

În altă ordine de idei, perioada maximă stabilită de lege de 180 de zile pentru acordarea indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă poate fi prelungită în condițiile în care medicul curant constată dinamica pozitivă a stării de sănătate a persoanei cu posibilitatea recuperării acestuea. Respectiv, în situația dată, în baza argumentării motivate, medicul curant va decide prelungirea concediului medical cu cel mult 30 de zile, în funcție de evoluția cazului și de rezultatele acțiunilor de recuperare, iar prelungirea concediului medical va da dreptul și la prelungirea indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cu această perioadă. În situația contrarie, când medicul curant, la finele perioadei pentru care a fost acordat concediul medical, inclusiv urmare a prelungirii acestuia, nu constată posibilitatea recuperării persoanei, iar boala sau trauma are o evoluţie îndelungată şi/sau au apărut semne de dizabilitate cu pierderea capacităţii de muncă, acesta va propune trimiterea bolnavului la expertizare, cu scopul încadrării în grad de dizabilitate, iar dacă va fi emisă decizia de încadrare în grad de dizabilitate, indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă urmează a fi achitată până la data la care persoanei i s-a stabilit grad de dizabilitate, fără a se depăşi perioada maximă pentru care se acordă indemnizaţie.

Pentru asigurații cu statut de salariat, indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă reprezintă o compensare a venitului – salariului – pierdut, din motivul imposibilității temporare de a-și exercita obligațiile asumate prin contractul individual de muncă din cauza bolii survenite. Astfel, ținând cont de faptul că indemnizația este chemată să acopere riscul asigurat, în speță – pierderea capacității de a munci și, drept rezultat – pierderea venitului salarial, dreptul de a beneficia de indemnizație va apărea în condițiile în care persoana va pierde venitul salarial la

toate unitățile în care desfășoară activități, dacă aceasta activează în cadrul mai multor unități. În același timp, dacă persoana este încadrată în muncă în mai multe unități, acesteia și i se va compensa venitul total asigurat, altfel spus – salariul pe care nu îl va primi din toate locurile de muncă.

Reieșind din faptul că dreptul la concediu de odihnă anual este unul dintre drepturile de bază ale salariatului și un drept inerent al acestuia, de rând cu dreptul la salariu, riscul asigurat contra incapacității temporare de muncă este chemat să acopere și perioada concediului de odihnă anual. Respectiv, dacă incapacitatea temporară de muncă a survenit în timpul concediului de odihnă anual, concediul de odihnă se va prelungi cu durata incapacităţii temporare de muncă ce a decurs în interiorul său. În altă ordine de idei, indemnizaţiile pentru incapacitate de muncă nu se vor acorda pentru perioada în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit la toate unitățile, pentru perioada suspendării contractului individual de muncă şi altor contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii; or, în aceste situații, incapacitatea temporară de muncă nu intervine direct în exercitarea obligațiilor salariatului ce rezultă din contractul individual de muncă.

Același raționament influențează achitarea indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obişnuite sau de accidente nelegate de muncă, a indemnizaţiei pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină) și a prestaţiei pentru recuperarea capacităţii de muncă în legătură cu protezarea ortopedică salariaților care se află în concediul pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani – de aceste indemnizații vor beneficia doar salariații care și-au reluat efectiv activitatea de muncă, indiferent de faptul dacă reîncadrarea în funcție a avut loc pe norma deplină sau pe durată parțială. În același timp, salariații care își reiau activitatea de muncă în perioada concediului de îngrijire a copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și, respectiv, beneficiază atât de salariu pentru munca depusă, cât și de indemnizația pentru creșterea/îngrijirea copilului, indemnizația pentru îngrijirea aceluiași copil bolnav nu se acordă.

Asigurații cu statut de salariat, la întrunirea cerințelor legale, obțin dreptul la prestațiile sociale din momentul intrării în vigoare a contractului individual de muncă și pentru întreaga perioadă de acțiune a contractului, inclusiv în cazurile în care riscul asigurat s-a produs în perioada de probă sau în ziua concedierii. Specificăm și faptul că în cazul persoanelor angajate în baza contractului individual de muncă pe durată determinată, precum şi în cazul lichidării unităţii, dreptul la prestaţiile analizate încetează la data încetării contractului.

Dacă plata indemnizaţiei pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină), a prestaţiei pentru recuperarea capacităţii de muncă, a indemnizaţiei pentru îngrijirea copilului bolnav, a indemnizaţiei pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de

tuberculoză, de SIDA, de o maladie oncologică sau de apariţia riscului de întrerupere a sarcinii, precum şi plata indemnizaţiei pentru incapacitate temporară de muncă șomerilor și femeilor gravide care se află la evidenţă în instituţiile medico-sanitare, se va efectua integral de la bugetul asigurărilor sociale de stat, atunci plata indemnizaţiei pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obişnuite, cu excepția celor menționate *supra*, sau de accidente nelegate de muncă, se va efectua parțial din sursele angajatorului sau, după caz, ale liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției și parțial din sursele bugetului asigurărilor sociale de stat. Astfel, primele cinci zile calendaristice de incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obişnuite sau de accidente nelegate de muncă se vor plăti din mijloacele angajatorului, ale liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției, însă nu mai mult de 15 zile cumulative pe parcursul unui an calendaristic în cazul mai multor perioade de incapacitate temporară de muncă, iar începând cu a şasea zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă, iar în cazul mai multor perioade de incapacitate temporară de muncă – începând cu prima zi după expirarea celor 15 zile cumulative plătite din mijloacele angajatorului, ale liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției, indemnizația se va achita din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.

Menționăm aici că anterior, o anumită perioadă de timp, legiuitorul a încercat repartizarea cheltuielilor pentru indemnizația de incapacitate temporară de muncă și pe seama salariatului. Astfel, într-o anumită perioadă de timp, în anii 2011-2012, plata indemnizaţiei pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obişnuite sau de accidente nelegate de muncă pentru prima zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă urma a fi suportată din contul persoanei asigurate, cea de a doua, a treia şi a patra zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă – din mijloacele financiare ale angajatorului și, începând cu a cincea zi calendaristică de incapacitate temporară de muncă – din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat. Menționăm aici că depunerea pe seama salariatului a plății indemnizației pentru incapacitatea temporară de muncă pentru prima zi de incapacitate a fost declarată neconstituțională prin Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității prevederilor articolelor 4 alin. (2) lit. a) și b), 9 alin. (1) și 13 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, cu modificările și completările ulterioare[179], legiuitorul fiind nevoit să

[179] *Hotărârea Curţii Constituţionale pentru controlul constituţionalităţii prevederilor articolelor 4 alin. (2) lit.a) şi b), 9 alin. (1) şi 13 alin. (1) lit.c) din Legea nr. 289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestaţii de asigurări sociale, cu modificările şi completările ulterioare, nr. 5 din 10.04.2012.* În: Monitorul

modifice norma legală, cu excluderea obligației salariatului și punerea acesteia în sarcina angajatorului.

În același context, însă în altă ordine de idei, menționăm că, în mod indirect, ocolind hotărârea Curții Constituționale, legiuitorul a revenit la punerea în sarcina salariatului a unei părți din plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă pentru primele 5 zile de incapacitate, și chiar a majorat povara acestuia. Astfel, începând cu 01.07.2019, legiuitorul a redus la 75% din salariul mediu al angajatului, baza de calcul pentru calculul cuantumului lunar al indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă plătită din mijloacele angajatorului, ceea ce efectiv a stabilit că salariatul suportă costul a 1,25 zi de incapacitate temporară de muncă – mai mult decât însăși norma declarată neconstituțională.[180]

După cum am menționat anterior, una dintre condițiile pentru obținerea prestațiilor de asigurare socială o constituie acumularea de către asigurat a unui anumit stagiu de cotizare; specificăm aici că mărimea concretă a stagiului de cotizare acumulat va influența și cuantumul lunar al indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă. Respectiv, cuantumul lunar al indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă se stabilește diferențiat, în funcție de durata stagiului de cotizare, după cum urmează: 60% din baza de calcul, în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani; 70% din baza de calcul, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani; 90% din baza de calcul, în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani. În același timp, cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, SIDA sau de o maladie oncologică este de 100% din baza de calcul.

Reiterăm că pentru indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă achitată de angajator, cuantumul lunar al indemnizației este stabilit în proporție de 75% din salariul mediu al angajatului, iar pentru cea plătită din mijloacele liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției – în proporție de 75% din salariul mediu lunar prognozat pe economie, stabilit de Guvern, pentru anul în care s-a produs riscul asigurat.

Cu referire la indemnizația ce urmează a fi achitată din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat, menționăm că baza de calcul al indemnizațiilor o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate și plătite contribuții, dar care nu poate depăși suma a 5 salarii medii lunare prognozate pe economie pentru anul respectiv înmulțită la 12

Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 76-80.

[180] *Legea pentru modificarea Legii nr. 289/2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 311 din 30.11.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 1-5.

sau la numărul de luni în care persoana a realizat venit asigurat, iar în cazul în care în calcul se include anul calendaristic incomplet, venitul asigurat se plafonează reieșind din numărul de luni în care a fost realizat venitul asigurat pentru anul respectiv. Însuși venitul mediu lunar asigurat pentru calculul indemnizațiilor se determină prin împărțirea la 12 a venitului asigurat realizat la toate unitățile în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat. În cazul lipsei integrale a venitului asigurat la toate unitățile în unele și aceleași luni calendaristice sau în toate lunile din perioada celor 12 luni calendaristice incluse în calcul, aceste luni se substituie cu același număr de luni calendaristice consecutive imediat premergătoare perioadei incluse în calcul în care s-a realizat venit asigurat, iar perioada de substituire este de cel mult 36 de luni calendaristice consecutive. În cazul persoanelor asigurate pentru care lipsește baza de calcul la stabilirea indemnizațiilor, baza de calcul o constituie 35% din salariul mediu lunar prognozat, stabilit de Guvern, pentru anul în care s-a produs riscul asigurat, iar baza de calcul al indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă pentru șomeri o constituie cuantumul lunar al indemnizației de şomaj la data producerii riscului asigurat. Însuși venitul asigurat se include în calcul în lunile pentru care a fost calculat.

Venitul lunar asigurat pentru liber-profesioniști ce practică activitate în sectorul justiției se determină prin împărțirea a 1/12 a taxei fixe a contribuției de asigurări sociale de stat stabilite pentru anul corespunzător la cota tarifului contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii pentru angajatorii sectorului privat pentru această perioadă, iar venitul lunar asigurat determinat se include în calcul în lunile pentru care au fost plătite taxele fixe ale contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii stabilite începând cu 1 ianuarie 2021.

Indemnizațiile se calculează și se plătesc pentru zile calendaristice, iar venitul asigurat pentru o zi calendaristică se determină prin împărțirea venitului mediu lunar asigurat la numărul de zile calendaristice din luna pentru care se plătește indemnizația. Indemnizațiile nu urmează a fi recalculate, cu excepția cazurilor de modificare a legislației privind modul de salarizare sau în baza hotărârii judecătorești.

Cu referire la indemnizația ce urmează a fi achitată din sursele angajatorului, menționăm că baza de calcul o formează salariul mediu al salariatului. Astfel, conceptul de salariu mediu este important nu doar pentru diverse aspecte ale raporturilor de muncă, dar și pentru calculul indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă și este aplicabil tuturor unităților, atât celor din sectorul public, cât și celor din sectorul privat. Reglementarea salariului mediu se conține în prevederile art. 165 din Codul muncii al RM, care, în particular, prevede că salariul mediu include toate drepturile salariale din care, conform legislaţiei în vigoare, se calculează contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii, cu excepţia plăţilor cu

caracter unic. Actul normativ care implementează reglementările legale în domeniu este Hotărârea Guvernului nr. 426 din 26.04.2004 prin care a fost aprobat Modul de calculare a salariului mediu[181], unde, în particular, la pct. 2, este indicat domeniul de aplicare a conceptului de salariu mediu calculat în baza acestei hotărâri. Modul de calcul al salariului mediu aprobat prin hotărârea respectivă mai prevede care forme de retribuire a muncii şi de compensaţii se includ în calcul și care plăți nu urmează a fi incluse, care perioade de decontare se stabilesc, perioada nemijlocită de calcul etc.

Respectiv, la calcularea salariului mediu, conform prevederilor pct. 3 al Modului de calculare, spre exemplu, urmează a fi luate în calcul așa sume ca: salariul pentru lucrul îndeplinit sau timpul lucrat în conformitate cu formele şi sistemele de salarizare utilizate, salariile de funcţie lunare, salariile calculate în procente din încasări sau în cote din beneficiu, salariul stabilit salariatului în cadrul sistemelor netarifare de salarizare, salariile de merit etc.; sporurile şi suplimentele la salariile pe oră (zi) şi la salariile lunare, precum şi alte plaţi cu caracter compensatoriu ce ţin nemijlocit de lucru, prevăzute de legislaţie şi contractele colective; suplimentele de plată pentru cumularea profesiilor (funcţiilor); premiile anuale, recompensele pentru rezultatele muncii în ansamblu pe an; sporurile procentuale lunare şi indemnizaţiile anuale pentru vechime în muncă; sporurile la salariu pentru performanţă colectivă, înaltă competenţă profesională, înaltă eficienţă în muncă şi executarea unor lucrări de importanţă deosebită sau în regim de urgenţă, intensitatea muncii etc.; alte plaţi cu caracter permanent ce ţin nemijlocit de lucru.

În altă ordine de idei, nu se vor lua în calcul următoarele sume: indemnizaţia de eliberare din serviciu, ajutorul de şomaj şi alte indemnizaţii, indiferent de sursele de plată; compensaţia pentru concediul nefolosit; compensaţia pentru mutilarea lucrătorului sau pentru altă daună pricinuită sănătăţii lui în legătură cu munca; compensaţiile de strămutare, transportare a averii, arendare a încăperilor în cazul transferului angajatului la lucru în altă localitate; diurnele şi alte plăţi raportate la cheltuielile de deplasare, precum şi sporurile şi suplimentele la salariu, care se plătesc în loc de diurnă, solda de campanie; suma ajutorului material în formă bănească sau naturală; salariul pentru zilele lucrate fără retribuirea muncii, decontat în bugetul respectiv sau în fondurile de binefacere; salariul mediu plătit salariaţilor remuneraţi în acord sau pe unitate de timp pentru zilele de sărbătoare nelucrătoare care nu coincid cu zilele de repaus săptămânal, conform art. 111 din Codul muncii; premiile cu caracter unic acordate cu ocazia zilelor de sărbătoare, inclusiv cu ocazia sărbătorilor profesionale etc. La calcularea salariului mediu se stabilesc diferite perioade de decontare, în dependență de condițiile de muncă și durata contractului

[181] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Modului de calculare a salariului mediu, nr.426 din 26.04.2004*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 73-76.

individual de muncă – 3, 6, 12 luni calendaristice sau perioada efectivă de lucru, cea mai răspândită perioadă fiind perioada de 3 luni de zile. În fine, menționăm că pentru plata de către angajator a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă se va utiliza ca unitate de măsură ziua calendaristică.

Indemnizația prevăzută în scopul prevenirii îmbolnăvirilor este numită indemnizație pentru carantină și se acordă asiguratului căruia i se interzice să-şi continue activitatea din cauza acestei carantine, pe o durată stabilită prin certificat de concediu medical. Nemijlocit carantina este instituită de către Guvern, autoritățile administrației publice locale sau de către autoritatea competentă pentru supravegherea sănătății publice responsabilă de gestionarea urgenței, după caz, și prevede restricția activităților de circulație, izolarea și/sau separarea de alte persoane a persoanelor suspecte de a fi infectate, dar care nu sunt bolnave, sau a bagajelor, containerelor, mijloacelor de transport ori a bunurilor suspecte de a fi contaminate într-o manieră care să prevină posibila răspândire a infecției sau contaminării.[182] Astfel, chiar dacă persoana nu este afectată de o careva boală și nu își pierde, în mod direct, capacitatea de a munci, ea își pierde posibilitatea de a munci, din rațiuni de sănătate publică, în urma acțiunilor autorităților publice, și, respectiv, are dreptul de a pretinde la compensarea salariului pierdut, situația de carantină constituind, în așa mod, un risc asigurat.

Cerințele față de stagiul de cotizare, cuantumul indemnizației pentru prevenirea îmbolnăvirilor și condițiile de plată a acesteia sunt stabilite în mod analogic celor pentru indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de bolile obișnuite.

Un alt tip de prestație din categoria respectivă îl constituie prestațiile acordate în scopul recuperării capacității de muncă. În cadrul acestei categorii, delimităm indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă în legătură cu protezare ortopedică și prestația realizată prin intermediul tratamentului balneosanatorial.[183]

Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă în legătură cu protezare ortopedică se acordă în cazul în care asiguratul este internat în staționar pentru protezare și/sau pentru intervenție ortopedică, pe toată perioada de aflare în staționar, dar nu se va acorda pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit, în concediu pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și pentru perioada suspendării contractului individual de muncă, cu excepția

[182] *Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr. 10 din 03.02.2009*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 67.

[183] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă, nr.108 din 03.02.2005*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 24-25.

persoanelor care îngrijesc de copil până la împlinirea vârstei de 3 ani, dar care își reiau activitatea de muncă.

În altă ordine de idei, cu referire la indemnizația pentru biletele de tratament balneosanatorial, indicăm că aceasta se stabilește dacă durata concediului anual, inclusiv a celui suplimentar, nu este suficientă pentru efectuarea tratamentului și deplasarea tur-retur la instituția balneosanatorială, iar în cazul în care concediul anual a fost folosit înainte de plecarea la tratament balneosanatorial, durata concediului de odihnă se exclude din perioada pentru care se acordă indemnizația respectivă, iar salariatului i se poate acorda un concediu neplătit pe o durată echivalentă cu concediul anual. În același timp, asiguratului trimis pentru tratament recuperatoriu în instituțiile balneosanatoriale, nemijlocit din secțiile spitalicești ale prestatorilor de servicii medicale, indemnizația se stabilește pentru toată perioada aflării în sanatoriu. Înseși prestațiile pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă prin tratament balneosanatorial se organizează pe tot parcursul anului în instituțiile specializate de profil, desemnate de Casa Națională de Asigurări Sociale, cu participarea Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, conform prevederilor legale, cu respectarea cerințelor înaintate față de achizițiile publice.[184] Casa Națională de Asigurări Sociale calculează separat numărul de bilete ce le revine entităților în care există organizație sindicală primară și numărul de bilete ce le revine entităților în care nu există organizație sindicală primară, iar nemijlocit entităților le sunt repartizate biletele reieșind din prețul mediu al unui bilet, indexat cu media creșterii anuale a indicelui prețului de consum pentru anul precedent anului de gestiune. Nemijlocit biletele de tratament reprezintă documente bănești care se contabilizează și se păstrează în modul stabilit de legislația din domeniul contabilității. Biletele de tratament se repartizează asiguraților în baza cererii depuse la comitetul sindical sau către împuternicitul administrației unității în cazul lipsei organizației sindicale, cu anexarea adeverinței pentru primirea biletului de tratament – Formularul nr. 070/e eliberat de medicul de familie – și se repartizează în stațiunea balneosanatorială sau în instituția specializată de reabilitare, profilul căreia corespunde cu profilul recomandat de medicul de familie. Din contul bugetului asigurărilor sociale de stat asiguratului i se va elibera cel mult un bilet, o dată la trei ani consecutivi, iar persoana asigurată, căreia i se eliberează biletul, semnează o declarație pe propria răspundere privind faptul că nu a mai beneficiat de bilet de tratament din contul bugetului asigurărilor sociale de stat, pe parcursul acestei perioade precedente. În același timp, biletele achiziționate din

[184] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestațiile în sistemul public de asigurări sociale pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă a asiguraților prin tratament balneosanatorial, nr. 290 din 19.04.2010*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 62-63.

contul mijloacelor bugetului asigurărilor sociale de stat pentru tratament cu cazare în staţiunea balneară sau în instituţia de reabilitare se eliberează asiguraţilor cu perceperea a 20% din preţul lor, care se achită nemijlocit de beneficiari în casieria staţiunii balneosanatoriale sau a instituţiei de reabilitare. La rândul lor, pentru tratarea bolnavilor nemijlocit după externare din instituţiile medicale după infarct miocardic acut, al celor operaţi în caz de boală ulceroasă a stomacului sau duodenului, de extirpare a vezicii biliare, biletele de tratament în secţiile specializate se vor elibera gratuit de către Casa Naţională de Asigurări Sociale în baza recomandării medicului curant şi a şefului de secţie al acestuia din instituţia medico-sanitară publică respectivă. Biletele de tratament se repartizează asiguraţilor de către comisia de la unitate, formată din reprezentanţii administraţiei şi organizaţiei sindicale sau, în cazul lipsei organizaţiei sindicale, numai din reprezentanţii administraţiei. După tratament, asiguratul confirmă faptul utilizării biletului prin restituirea cuponului detaşabil persoanei împuternicite de organizaţia sindicală sau administraţia unităţii, în termen de 20 de zile, iar în cazul nerestituirii cuponului detaşabil în termen de 20 de zile persoana împuternicită de organizaţia sindicală sau administraţia unităţii va solicita instituţiei prestatoare de servicii confirmarea în scris a faptului utilizării biletului respectiv.

În altă ordine de idei, menţionăm că pentru pensionarii şi beneficiarii de alocaţii sociale de stat distribuirea biletelor de reabilitare/recuperare este reglementată separat.[185]

În ceea ce ţine de indemnizaţia pentru îngrijirea copilului bolnav, menţionăm că aceasta se acordă în bază de certificat de concediu medical, pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la 10 ani, iar în cazul copilului care suferă de maladie oncologică şi al copilului cu dizabilitate pentru afecţiuni intercurente – până la împlinirea vârstei de 18 ani.

Însuşi dreptul la indemnizaţie se acordă, opţional: mamei, tatălui sau tutorelui, iar în cazul în care aceştia, din motive întemeiate, cum ar fi activitatea de muncă, studiile etc., confirmate documentar, nu pot îngriji copilul bolnav, indemnizaţia se acordă altor persoane asigurate, opţional: altui membru de familie, bunicului, bunicii.

Indemnizaţia respectivă se acordă pentru o perioadă de cel mult 14 zile calendaristice în cazul acordării asistenţei medicale de ambulatoriu şi de cel mult 30 de zile calendaristice în cazul acordării asistenţei medicale în staţionar pentru perioada în care copilul necesită îngrijire, dar nu mai mult de 60 de zile cumulative

[185] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidenţă şi distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare acordate pensionarilor şi beneficiarilor de alocaţii sociale de stat, nr. 372 din 06.05.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 72-74.

într-un an calendaristic pentru fiecare copil, cu excepția cazurilor în care copilul suferă de boli contagioase, este imobilizat într-un aparat ghipsat ori este supus unor intervenţii chirurgicale, suferă de maladie oncologică, tuberculoză, SIDA – în astfel de situații, durata concediului medical se stabileşte de către consiliul medical consultativ, iar indemnizația se acordă pentru perioada integrală a concediului medical.

În același timp, analogic indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă, indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediul neplătit, în concediul pentru îngrijirea acestui copil până la împlinirea vârstei de 3 ani şi pentru perioada suspendării contractului individual de muncă la toate unitățile, iar cerințele față de stagiul de cotizare, cuantumul indemnizației sunt stabilite în mod analogic celor pentru indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă din cauza bolilor obișnuite, cu mențiunea că indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă asiguratului și în perioada concediului anual.

De regulă, cu excepția celei pentru incapacitate temporară de muncă care se achită din sursele angajatorului, indemnizația se va calcula și achita în mod automat de către Casa de Asigurări Sociale, la recepționarea certificatului de concediu medical, fără a fi necesară depunerea unei cereri din partea persoanei asigurate. Concomitent, asiguratul poate solicita indemnizația, la prezentarea actelor justificative, în termen de 12 luni calculat de la data îndeplinirii condițiilor de stabilire a acestei indemnizații. Indemnizația stabilită, dar neîncasată la timp, se plătește retroactiv pe o perioadă de cel mult 3 ani anteriori datei solicitării, pe când indemnizația neplătită la timp din vina organului care o stabilește sau o plătește se achită fără nicio limită în termen. Plata indemnizației datorată de angajator se efectuează odată cu achitarea salariului pe luna în care a fost depus certificatul, iar plata indemnizației efectuată din sursele bugetului asigurărilor sociale de stat se va efectua lunar, conform deciziilor privind stabilirea indemnizațiilor aprobate de Casa Națională de Asigurări Sociale. În același timp, în cazul verificării corectitudinii eliberării certificatului medical, plata indemnizațiilor se va efectua după finisarea verificării. Nemijlocit plata indemnizațiilor se efectuează prin modalitatea de plată selectată de beneficiar și disponibilă în cadrul serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay), Casa Națională de Asigurări Sociale asigurând evidența plăților. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă, ca și celelalte indemnizații de asigurări sociale, se plătește beneficiarului sau reprezentantului legal, iar în condițiile în care asiguratul decedează indemnizația stabilită, dar neplătită, va fi achitată soțului supraviețuitor, copiilor, părinților sau, în lipsa acestora, persoanei care dovedește că l-a îngrijit până la data decesului. Pentru ca soțul supraviețuitor, copiii, părinții sau persoana care dovedește că a îngrijit persoana asigurată până la

data decesului să primească indemnizația pentru incapacitate temporară neprimită de beneficiarul decedat, aceștia urmează să depună o cerere la casa teritorială de asigurări sociale la locul permanent de trai al decedatului, iar la cerere se va anexa actul de înregistrare a decesului, eliberat de organul abilitat al Republicii Moldova, certificatul de căsătorie și/sau certificatul de naștere, după caz, iar persoana care dovedește că a suportat cheltuieli ocazionate de deces – actele ce confirmă cheltuielile ocazionate de deces. Mai menționăm că indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă pe care o datorează angajatorul, în cazul falimentului acestuia, dacă cazul asigurat a început să curgă anterior survenirii situației de faliment, se plătește din contul bugetului asigurărilor sociale de stat, analogic salariului, în temeiul art. 43 din Legea insolvabilității[186], care atribuie plata salariului la rangul doi al creanțelor chirografare și determină consecutivitatea și modalitatea de plată a acestor creanțe.

În fine, menționăm că asiguratul nu este în drept să primească indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă în cazul în care: își cauzează premeditat daune sănătății; și-a pierdut capacitatea de muncă în urma comiterii unei infracțiuni; a urmat tratament forțat, conform hotărârii judecătorești, cu excepția persoanelor cu dizabilități mintale; se află în detenție sau în proces de expertizare medico-legală; neglijează serviciile medicale sau de reabilitare care îi stau la dispoziție; prezintă acte false; certificatul de concediu medical a fost anulat în modul stabilit de Ministerul Sănătății; precum și dacă se deplasează peste hotarele țării în perioada aflării în concediul medical, cu excepția deplasării cu scop de tratament. În același timp, plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă încetează în condițiile în care beneficiarul: a decedat; nu mai îndeplinește condițiile legale pentru acordarea indemnizației; sau și-a stabilit domiciliul pe teritoriul unui alt stat cu care Republica Moldova nu a încheiat convenții de asigurări sociale. Plata indemnizației de asigurări sociale va înceta începând cu ziua următoare celei în care a survenit faptul juridic menționat *supra*. În altă ordine de idei, plata indemnizației de asigurări sociale va înceta și în cazul obținerii frauduloase a indemnizației – în baza unor documente false.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care sunt tipurile indemnizațiilor pentru incapacitate temporară de muncă?
2. Care condiții urmează a fi întrunite pentru a beneficia de indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă?

[186] *Legea insolvabilității, nr. 149 din 29.06.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 193-197.

3. Cum influențează stagiul de cotizare asupra indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă?
4. Cine este obligat să achite indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă?
5. Care este baza de calcul a indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă achitată de angajator?

Referințe bibliografice:

1. BELIGRĂDEANU, Ş., ŞTEFĂNESCU, I. T. *Dicţionar de drept al muncii*. Bucureşti: Lumina Lex, 1997. 223 p.
2. *Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018*. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.
3. *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
4. *Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității prevederilor articolelor 4 alin. (2) lit. a) şi b), 9 alin. (1) şi 13 alin. (1) lit. c) din Legea nr. 289-XV din 22 iulie 2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, cu modificările şi completările ulterioare, nr. 5 din 10.04.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 76-80.
5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Modului de calculare a salariului mediu, nr. 426 din 26.04.2004*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 73-76.
6. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Regulamentului cu privire la condiţiile de stabilire, modul de calcul şi de plată a indemnizațiilor pentru incapacitatea temporară de muncă, nr. 108 din 03.02.2005*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 24-25.
7. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Instrucţiunii privind modul de eliberare a certificatului de concediu medical, nr. 469 din 24.05.2005*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 77-79.
8. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestațiile în sistemul public de asigurări sociale pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă a asiguraților prin tratament balneosanatorial, nr. 290 din 19.04.2010*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 62-63.
9. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare acordate pensionarilor și beneficiarilor de alocații*

sociale de stat, nr. 372 din 06.05.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 72-74.
10. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la constatarea incapacității temporare de muncă și eliberarea certificatului de concediu medical, nr. 667 din 08.10.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 553-556.
11. *Legea ocrotirii sănătății, nr. 411 din 28.03.1995*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 34.
12. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
13. *Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 289 din 22 iulie 2004*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170.
14. *Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice, nr. 10 din 03.02.2009*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 67.
15. *Legea insolvabilității,* nr. 149 din 29.06.2012. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 193-197.
16. *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 155-159.
17. *Legea pentru modificarea Legii nr. 289/2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr. 311 din 30.11.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 1-5.
18. *Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr.105 din 10.08.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 295-308.
19. ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA NEGURĂ, I. *Dreptul protecției sociale*. Chișinău: Foxtrot, 2011. 384 p. ISBN 978-9975-4180-0-3

Tema 13. PRESTAȚIILE ACORDATE PERSOANELOR CARE AU SUFERIT ÎN URMA ACCIDENTULUI DE MUNCĂ SAU BOLII PROFESIONALE

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și clasificarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale**
2. **Modul de cercetare a accidentelor de muncă și de confirmare a bolilor profesionale**

3. Categorii de prestații acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau bolii profesionale

---

Abilități:

- definește și clasifică accidentele de muncă și bolile profesionale
- distinge accidentele de muncă de bolile profesionale
- analizează modul de cercetare a accidentelor de muncă și de confirmare a bolilor profesionale
- determină categoriile de prestații acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau bolii profesionale

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot a fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale
RÎ 17. poate certifica realizările consultanței, asistenței, reprezentării prin elaborarea de documente confirmative

1. Noțiunea și clasificarea accidentelor de muncă și a bolilor profesionale

Definirea termenului „accident de muncă” a fost una diferită în dependență de perioadele și reglementările legislative, însă în ultimele decenii se pune accent pe uniformizarea acesteia atât la nivel internațional, cât și la cel european.

Conferința Internațională pentru statistica muncii de la Geneva din 1982 a definit accidentul de muncă ca fiind „accidentul apărut în cursul proceselor de muncă ce poate avea ca efect rănirea persoanei, boală sau deces”.

Legislațiile țărilor europene au definit în mod diferit accidentul de muncă, în corelație cu: „un eveniment brusc, anormal și exterior care produce o leziune corporală” (Belgia), „vătămarea sănătății provocată de o cauză exterioară,

independentă de voința persoanei respective" (Cehia) și „accidentul neașteptat provocat de o cauză exterioară în legătură cu munca" (Polonia)[187].

În accepțiune comună, accidentul este un eveniment fortuit, imprevizibil, care întrerupe mersul normal al lucrurilor, provocând avarii, răniri, mutilări sau chiar moartea[188].

Legislația românească, și anume – Legea securităţii şi sănătăţii în muncă[189], definește accidentul de muncă ca fiind acea vătămare violentă a organismului, precum şi intoxicaţie acută profesională, care au loc în timpul procesului de muncă sau în îndeplinirea îndatoririlor de serviciu şi care provoacă incapacitate temporară de muncă de cel puţin 3 zile calendaristice, invaliditate ori deces. Totodată, boală profesională este definită ca fiind acea afecţiune care se produce ca urmare a exercitării unei meserii sau profesii, cauzată de agenţi nocivi fizici, chimici ori biologici caracteristici locului de muncă, precum şi de suprasolicitarea diferitelor organe sau sisteme ale organismului, în procesul de muncă.

Noțiunea legală a accidentului de muncă poate fi regăsită în pct. 3 din Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă[190], conform căruia prin accident de muncă se înţelege un eveniment care a produs vătămarea violentă a organismului salariatului (leziune, stres psihologic, electrocutare, arsură, degerare, asfixiere, intoxicaţie acută, leziuni corporale provocate de insecte şi animale, de calamităţi naturale etc.), ca urmare a acţiunii unui factor de risc (însuşire, stare, proces, fenomen, comportament) propriu unui element al sistemului de muncă (executant, sarcini de muncă, mijloace de producţie, mediu de muncă) şi care a condus la pierderea temporară sau permanentă a capacităţii de muncă ori la decesul salariatului, survenit:

a) în timpul îndeplinirii sarcinii de muncă sau obligaţiilor de serviciu;

b) înainte de începerea sau după încetarea lucrului, când salariatul se deplasează de la intrarea în incinta întreprinderii, instituţiei, organizaţiei (în continuare – unitate) până la locul de muncă şi invers, îşi schimbă îmbrăcămintea personală, echipamentul individual de protecţie şi de lucru şi invers, preia sau predă locul de muncă şi mijloacele de producţie;

---

[187] Definiții preluate din lucrarea: *Statistici privind accidentele de muncă*. Institutul Național de Informare și documentare. București, 1993, p.293.

[188] ȚINCA, O. *Normele juridice de protecție a muncii*. București: Lumina Lex, 2001, p. 153.

[189] *Lege a securității și sănătății în muncă, nr. 319 din 14 iulie 2006.* În: Monitorul Oficial al României, 2006, nr. 646.

[190] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, nr. 1361 din 22.12.2005.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.9-12.

c) în timpul pauzelor stabilite, când salariatul se află pe teritoriul unităţii sau la locul său de muncă, precum şi în timpul frecventării încăperilor sanitaro-igienice sau auxiliare;

d) în timpul deplasării de la domiciliu la lucru şi invers, cu transportul oferit de unitate, în modul stabilit, precum şi în timpul îmbarcării sau debarcării din acest mijloc de transport;

e) în timpul deplasării de la unitatea în care este încadrat salariatul, până la locul de muncă, organizat în afara teritoriului unităţii, sau până la o altă unitate, şi invers, pentru îndeplinirea unei sarcini de muncă sau a obligaţiilor de serviciu, în timpul util pentru aceasta şi pe traseul stabilit al deplasării, indiferent de modul de deplasare sau mijlocul de transport utilizat;

f) în cadrul participării la acţiuni culturale, sportive sau la alte activităţi organizate de unitate în baza ordinului sau dispoziţiei emise de angajator;

g) în cadrul acţiunii întreprinse din proprie iniţiativă pentru prevenirea sau înlăturarea unui pericol ori pentru salvarea altui salariat de la un pericol în circumstanţele specificate la literele a),b),c),d) şi f) ale prezentului punct;

h) în timpul instruirii de producţie sau practicii profesionale în bază de contract încheiat între angajator şi instituţia de învăţământ, între angajator, elevi şi studenţi.

Din definiţia noţiunii „accident de muncă” se deduc următoarele elemente necesare pentru existenţa accidentului de muncă:

a) vătămarea violentă a organismului;

b) cauza (cauzele) determinantă care produce vătămarea violentă a organismului salariatului (sau, după cum au formulat unii autori români[191], cauza profesională a accidentului);

c) calitatea persoanei accidentate;

d) timpul în care accidentul s-a produs şi locul producerii acestuia.

Toate aceste elemente trebuie întrunite în mod cumulativ, întrucât lipsa unuia dintre ele implică imposibilitatea calificării evenimentului ca fiind accident de muncă, acesta putând fi recunoscut ca accident în afara muncii sau accident obişnuit.

Calitatea persoanei accidentate reprezintă unul dintre cele mai importante elemente constitutive ale accidentului de muncă, presupunând un subiect pasiv calificat, delimitat de prevederile legale, pe baza raporturilor de muncă[192].

---

[191] ȚARĂLUNGĂ, Gh. *Comentariu la Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă*. În: Кадры и заработная плата, 2014, № 5 (89), p.115.

[192] PĂSCĂLUȚĂ, F. *Modul de cercetare a accidentelor de muncă*. În: Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional: Culegere a comunicărilor, 1-2 octombrie 2019, Vol.1. Chişinău: CEP USM, 2019, p. 419.

Prin accident în afara muncii se înţelege un eveniment care a provocat vătămarea violentă a organismului salariatului, chiar dacă s-a produs în timpul de muncă al acestuia, la locul de muncă sau pe teritoriul unităţii, în condiţii neprevăzute la punctul 3 din Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, cauza directă a căruia este determinată de fapte ce nu au legătură cu îndeplinirea sarcinii de muncă sau a obligaţiilor de serviciu (joacă, încăierare, automutilare intenţionată, sinucidere, cazuri de boală latentă şi moarte naturală, folosire a mijloacelor de producţie în scopuri personale fără permisiunea angajatorului sau conducătorului, comitere a unui furt din avutul unităţii, angajatorului persoană fizică şi altele de acest gen).

Accidentele de muncă şi accidentele în afara muncii (în continuare – accidente) se divizează în trei tipuri:

- ✓ accident care produce incapacitate temporară de muncă – eveniment ce a provocat pierderea parţială sau totală de către salariat a capacităţii de muncă pentru un interval de timp de cel puţin o zi, cu caracter reversibil după terminarea tratamentului medical, confirmată de instituţia medicală în modul stabilit;
- ✓ accident grav – eveniment care a provocat vătămarea gravă a organismului salariatului, confirmată de instituţia medicală în modul stabilit;
- ✓ accident mortal – eveniment care a cauzat, imediat sau după un anumit interval de timp de la producerea lui, decesul salariatului, confirmat de instituţia de expertiză medico- legală în modul stabilit.

Accidentele se clasifică în:

- ✓ accident individual, în urma căruia este afectat un singur salariat;
- ✓ accident colectiv, în urma căruia sunt afectaţi, în acelaşi timp, în acelaşi loc şi din aceeaşi cauză, minimum doi salariaţi.

Boala profesională este o afecţiune care se produce ca urmare a exercitării unei meserii sau a unei profesiuni şi este cauzată de factori nocivi, fizici, chimici sau biologici, caracteristici locului de muncă, precum şi de suprasolicitarea diferitelor organe sau sisteme ale organismului în procesul de muncă.

În conformitate cu prevederile Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională[193], bolile porfesionale se clasifică după cum urmează:

[193] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională, nr. 1282 din 29.11.2016.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.423-429.

- ✓ boală profesională acută;
- ✓ boală profesională cronică.

Prin *boală (intoxicaţie) profesională acută* subînțelegem acea boală apărută în urma acţiunii de scurtă durată (pe parcursul unui schimb de lucru) a factorilor nocivi asupra sănătății persoanei care a provocat pierderea temporară sau permanentă a capacităţii de muncă în profesie. Prin *boală (intoxicaţie) profesională cronică* subînțelegem acea boală apărută în urma acţiunii de lungă durată a factorilor nocivi din mediul ocupațional asupra sănătății persoanei care a provocat pierderea temporară sau permanentă a capacităţii de muncă în profesie.

2. Modul de cercetare a accidentelor de muncă şi de confirmare a bolilor profesionale

Scopul cercetării accidentelor de muncă constă în clasificarea lor, determinarea circumstanţelor, cauzelor şi încălcărilor actelor normative şi altor reglementări ce au condus la accidentarea salariaţilor, stabilirea persoanelor care au încălcat prevederile actelor normative şi a măsurilor corespunzătoare întru prevenirea unor asemenea evenimente. Accidentele grave şi mortale produse la locul de muncă se cercetează de inspectorii de muncă din cadrul autorității competente în domeniul siguranței ocupaționale, iar cele cu incapacitate temporară de muncă – de comisia angajatorului. În cazul în care angajatorul nu are posibilitatea de a constitui o comisie de cercetare a accidentului, acesta va fi cercetat de Inspectoratul de Stat al Muncii.

Accidentele de muncă suferite de angajații Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, Serviciului de Informaţii şi Securitate, Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat, Administrației Naționale a Penitenciarelor şi ai Centrului Naţional Anticorupţie vor fi cercetate de serviciile lor de specialitate, care au competenţă numai pentru structurile din subordine.

Persoanele desemnate să cerceteze accidentele au dreptul să pună întrebări şi să ia declaraţii de la orice persoană cu funcţii de răspundere, salariat, persoană ce deţine informaţii referitoare la accident, să examineze orice documente ale angajatorului necesare pentru identificarea circumstanţelor şi cauzelor producerii accidentelor şi să dispună, după caz, efectuarea expertizei tehnice a mijloacelor de producţie. Fiecare participant la cercetarea unui accident, pe parcursul desfăşurării acesteia, în prezenţa inspectorului de muncă, are dreptul să pună întrebări persoanelor cu funcţii de răspundere, salariaţilor, persoanelor ce deţin informaţii referitoare la accident, să înainteze propuneri şi, după caz, să-şi expună în scris opinia privind circumstanţele, cauzele producerii accidentului şi despre persoanele

care au încălcat actele normative şi alte reglementări ce au condus la producerea accidentului. Opinia va fi înaintată persoanelor care cercetează evenimentul spre a fi inclusă în dosarul de cercetare.

Pentru cercetarea unui accident cu incapacitate temporară de muncă, în termen de cel mult 24 de ore din momentul primirii comunicării despre acest eveniment, angajatorul va desemna prin dispoziţie scrisă comisia de cercetare.

Comisia va fi formată din cel puţin trei persoane, în componenţa căreia vor intra conducătorul serviciului – specialist în securitatea și sănătatea în muncă (lucrător desemnat) şi câte un reprezentant al angajatorului şi al sindicatului (salariaţilor).

Persoanele desemnate în comisia de cercetare trebuie să dispună de pregătire tehnică respectivă, cunoștințe în materie de securitate și sănătate în muncă și să nu facă parte dintre persoanele care aveau obligaţia de a organiza, controla sau conduce procesul de muncă la locul unde s-a produs accidentul. Accidentul suportat de salariatul unei unităţi în timpul îndeplinirii sarcinii de muncă sau obligaţiilor de serviciu la o altă unitate va fi cercetat de către comisia unităţii la care s-a produs accidentul, cu participarea reprezentantului unităţii al cărei salariat este accidentatul. Un exemplar al dosarului de cercetare va fi expediat unităţii al cărei salariat este accidentatul.

Accidentul suportat de salariatul unităţii care efectuează lucrări pe un sector repartizat acesteia de o altă unitate va fi cercetat de unitatea ce efectuează lucrările respective. Accidentele suportate de elevi şi studenţi în timpul când prestează munca sau îşi desfăşoară practica profesională în unităţi vor fi cercetate de comisia unităţii, cu participarea reprezentantului instituţiei de învăţământ.

De la data emiterii dispoziţiei respective, comisia unităţii va cerceta circumstanţele şi cauzele producerii accidentului, va întocmi şi va semna, în termen de cel mult 5 zile lucrătoare, procesul-verbal de cercetare conform Anexei nr. 1 la Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, care ulterior va fi aprobat şi semnat de către angajator în termen de 24 de ore. Angajatorul, în termen de 3 zile lucrătoare de la data semnării procesului-verbal privind cercetarea accidentului de muncă, va prezenta Inspectoratului de Stat al Muncii o copie autentificată prin semnătura conducătorului unității, cu mențiunea „conform originalului”. Accidentele cercetate de Inspectoratul de Stat al Muncii se vor finaliza cu întocmirea unui proces-verbal de cercetare conform Anexei nr. 2 la Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă pe blancheta cu antet a autorităţii competente în domeniul siguranţei ocupaţionale respectiv. Procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă întocmit de comisia unității se anulează la cercetarea repetată a evenimentului de Inspectoratul de Stat al Muncii. Accidentele grave şi mortale vor fi cercetate de către Inspectoratul de Stat al

Muncii, care va desemna inspectorii de muncă ce vor efectua cercetarea accidentelor fără a se preta influenţelor de orice fel.

La cererea autorităţii competente în domeniul siguranţei ocupaţionale sau unităţii, instituţia medicală care acordă asistenţă accidentatului va elibera, în termen de 24 de ore, certificatul medical cu privire la caracterul vătămării violente a organismului acestuia, iar instituţia de expertiză medico-legală, în termen de 5 zile după finalizarea expertizei, va elibera autorităţii competente în domeniul siguranţei ocupaţionale, în mod gratuit, concluzia din raportul de expertiză medico-legală asupra cauzelor decesului accidentatului.

De la data emiterii dispoziţiei de cercetare a accidentului, inspectorul de muncă va întocmi şi va semna, în termen de cel mult 30 de zile (cu excepţia cazurilor care necesită expertize tehnice, situaţiilor în care Inspectoratul de Stat al Muncii poate prelungi termenul până la obţinerea documentelor necesare şi rezultatelor expertizelor), procesul-verbal de cercetare (conform Anexei nr. 2 la Regulament) pe blancheta cu antet a autorităţii competente în domeniul siguranţei ocupaţionale respectiv.

Cercetarea accidentelor se va finaliza cu întocmirea dosarului de cercetare care va cuprinde:

a) procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă (în cazul accidentelor colective, procesul-verbal se va întocmi pentru fiecare accidentat);

b) procesul-verbal de cercetare a accidentului în afara muncii;

c) opiniile participanţilor la cercetarea accidentului (după caz);

d) declaraţiile accidentaţilor (dacă va fi posibil);

e) declaraţiile persoanelor care au obligaţia să asigure măsurile de protecţie a muncii la locul de muncă unde s-a produs accidentul;

f) declaraţiile martorilor oculari;

g) fotografii şi scheme ale locului unde s-a produs accidentul;

h) alte acte şi documente necesare pentru clarificarea circumstanţelor şi cauzelor ce au condus la producerea accidentului;

i) încheierea expertizei tehnice (dacă este necesară);

j) certificatul medical cu privire la caracterul vătămării violente a organismului accidentatului;

k) concluzia din raportul de expertiză medico-legală asupra cauzelor decesului accidentatului (în cazul accidentelor mortale).

Inspectorul de muncă, în termen de cel mult 3 zile de la data semnării procesului-verbal privind cercetarea accidentului de muncă, expediază unității originalul dosarului de cercetare a accidentului, iar, după caz, autorității administrației publice locale care înregistrează și ține evidența accidentelor produse

la angajatori-persoane fizice, cu păstrarea unei copii certificate a dosarului privind cercetarea accidentului la Inspectoratul de Stat al Muncii.

În termenul prevăzut anterior, Inspectoratul de Stat al Muncii transmite organului de urmărire penală competent o copie a dosarului de cercetare a accidentului, autentificată prin semnătura conducătorului autorității, cu mențiunea „conform originalului”.

Dacă Inspectoratul de Stat al Muncii va constata că la cercetarea accidentului au fost comise erori sau au apărut noi circumstanţe ale producerii accidentului, conducătorul inspectoratului dispune o cercetare nouă sau suplimentară a accidentului în cauză.

La cererea accidentatului sau a persoanei care reprezintă interesele familiei acestuia şi a organelor interesate, angajatorul sau Inspectoratul de Stat al Muncii îi va expedia, în termen de cel mult 3 zile din data adresării, copia autentificată a procesului-verbal de cercetare a accidentului de muncă sau copia procesului-verbal de cercetare a accidentului în afara muncii.

În cazul în care unitatea refuză cercetarea evenimentului produs la locul de muncă, evenimentul este cercetat de Inspectoratul de Stat al Muncii. Procesul-verbal de cercetare a accidentului de muncă se contestă în conformitate cu legislația în vigoare.

Responsabilitatea pentru comunicarea, cercetarea, raportarea, evidenţa corectă şi oportună a accidentelor produse în muncă, pentru întocmirea proceselor-verbale şi pentru realizarea măsurilor de lichidare a cauzelor accidentelor de muncă o poartă conducătorul unităţii. Cheltuielile aferente cercetării accidentelor, efectuării expertizelor, perfectării şi expedierii dosarelor cercetării le suportă angajatorul al cărui salariat este sau a fost accidentatul. Persoanele culpabile de împiedicarea sau tergiversarea cercetării accidentelor poartă răspundere în conformitate cu legislaţia în vigoare.

Cercetarea cazurilor de suspiciune a bolilor (intoxicaţiilor) profesionale

Fișa de semnalare a cazului de suspiciune a bolii (intoxicației) profesionale sau de modificare a diagnosticului prezumtiv (în continuare – Fișă de semnalare) se completează, cu consimțământul persoanei afectate, conform Anexei nr. 2 la Regulamentul sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională, de către președintele comisiei medicale din instituția medico-sanitară publică /privată care a stabilit suspiciunea de boală (intoxicaţie) profesională sau la trimiterea medicului de familie. Fişa de semnalare se expediază, pe suport de hârtie și în formă electronică, Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică şi angajatorului

(conform ultimului loc de muncă al persoanei afectate) în termen de 24 de ore din momentul stabilirii suspiciunii de boală (intoxicație) profesională.

Scopurile cercetării cazurilor de suspiciune a bolilor (intoxicaţiilor) profesionale sunt:

1) determinarea cauzelor și circumstanţelor care au contribuit la apariţia bolii (intoxicaţiei) profesionale;

2) stabilirea existenței/lipsei legăturii între factorii de risc la locul de muncă şi boala (intoxicaţia) profesională la persoana afectată;

3) elaborarea măsurilor privind excluderea apariţiei cazurilor noi de boli (intoxicaţii) profesionale.

Medicul-şef al Centrului de Sănătate Publică teritorial, în baza Fişei de semnalare, asigură inițierea cercetării cazului de suspiciune a bolii (intoxicației) profesionale în termen de 24 de ore pentru bolile (intoxicaţiile) profesionale acute și de 72 de ore pentru bolile (intoxicaţiile) profesionale cronice.

Cercetarea cazului de suspiciune a bolii (intoxicaţiei) profesionale acute la persoana trimisă pentru îndeplinirea lucrărilor la o altă întreprindere se efectuează de către Centrul de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică, unde se află întreprinderea dată, cu participarea reprezentantului angajatorului.

În procesul de cercetare a cazului de suspiciune a bolii (intoxicaţiei) profesionale, membrii comisiei au dreptul:

1) să adreseze întrebări persoanelor care deţin informaţii privind cazul dat;

2) să examineze documentele cu referință la identificarea circumstanţelor apariției cazului de boală (intoxicaţie) profesională.

La cercetarea cazului de suspiciune a bolii (intoxicaţiei) profesionale are dreptul să participe persoana afectată sau reprezentantul legal al acesteia.

Cercetarea cazului de suspiciune a bolii (intoxicaţiei) profesionale se finalizează cu întocmirea procesului-verbal de cercetate a cazului de suspiciune a bolii (intoxicației) profesionale, conform Anexei nr. 3 la Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională, pentru angajator, persoana afectată și Centrul de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică.

Procesul-verbal se întocmeşte de către specialistul Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătăţii Publice, în strictă corespundere cu diagnosticul prezumtiv al bolii (intoxicaţiei) profesionale, în termen de 3 zile calendaristice pentru bolile (intoxicaţiile) profesionale acute și de 15 zile calendaristice pentru bolile (intoxicaţiile) profesionale cronice, după recepţionarea Fişei de semnalare, și se semnează de către membrii comisiei care, concomitent, completează o declarație de confidențialitate.

În caz de refuz al angajatorului sau al persoanei afectate (reprezentanților lor) de a semna procesul-verbal, acesta prezintă argumentele de rigoare în formă de declarație scrisă. Medicul-șef al Centrului de Sănătate Publică teritorial organizează, în cazul indicat, cercetarea suplimentară a cauzelor și circumstanțelor apariției bolii (intoxicației) profesionale ori anexează declarația la procesul-verbal, în lipsa argumentelor justificative.

În absenţa factorilor nocivi, care ar fi putut provoca boala (intoxicația) profesională la ultimul loc de muncă al persoanei afectate, se cercetează locurile de muncă precedente, inclusiv prin cumul, unde se poate presupune o posibilă legătură între condițiile de muncă și diagnosticul indicat în Fișa de semnalare.

Medicul-şef al Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică expediază copia Fișei de semnalare:

1) pe adresa angajatorului din teritoriul administrativ, conform traseului profesional al persoanei afectate ca să asigure cercetarea cazului dat;

2) pe adresa Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică teritorial, unde se afla locul de muncă precedent al persoanei afectate.

Medicul-şef al Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică teritorial, după recepționarea copiei Fişei de semnalare, este obligat:

1) să informeze angajatorul prin remiterea copiei Fişei de semnalare;

2) să inițieze cercetarea cazului de suspiciune a bolii (intoxicaţiei) profesionale, conform termenelor prestabilite, cu completarea procesului-verbal;

3) să expedieze copia procesului-verbal pe adresa Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică de la care a primit copia Fișei de semnalare.

Medicul-şef al Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică unde se află ultimul loc de muncă al persoanei afectate, în baza copiei procesului-verbal recepționat de la alt Centru de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică teritorial, întocmește concluzia privind existenţa/lipsa legăturii între condiţiile de muncă şi suspiciunea de boală (intoxicaţie) profesională, care se expediază în termen de 30 de zile calendaristice:

1) instituției medico-sanitare publice/private care a întocmit Fişa de semnalare, cu copiile anexate ale proceselor-verbale;

2) angajatului, la cererea scrisă.

În urma cercetării, se admite completarea doar a unei Note informative de către medicul-șef al Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică teritorial care a primit Fișa de semnalare, privind

existenţa/lipsa legăturii condiţiilor de muncă cu boala (intoxicaţia) profesională în cazul:

1) imposibilității colectării informaţiei privind condiţiile de muncă ale persoanei afectate (lichidarea unității economice, secţiei, sectorului);

2) apariţiei bolii (intoxicaţiei) profesionale, după un timp îndelungat de la încetarea contactului cu factorii nocivi din mediul ocupaţional (exemple: silicoză tardivă, tuberculoză, azbestoză, tumori maligne etc.).

Nota informativă trebuie să reflecte starea condiţiilor de muncă şi factorii nocivi, estimați în baza extrasului din carnetul de muncă, datelor din literatură privind caracteristica cantitativă a factorilor mediului ocupaţional în procesele tehnologice identice.

Președintele comisiei medicale din instituţia medico-sanitară publică/privată, care a stabilit suspiciunea de boală (intoxicaţie) profesională, este obligat în termen de:

1) 14 zile calendaristice în cazul bolilor (intoxicaţiilor) profesionale acute;

2) 45 de zile calendaristice în cazul bolilor (intoxicaţiilor) profesionale cronice, să trimită persoana afectată la Centrul republican de boli profesionale pentru stabilirea diagnosticului de boală (intoxicaţie) profesională, care trebuie să prezinte următoarele documente:

a) fişa medicală a bolnavului cu tratament ambulatoriu (f.025/e) sau fişa medicală a bolnavului din staţionarul de profil (f.003/e);

b) dosarul medical;

c) procesul-verbal/nota informativă privind existenţa/lipsa legăturii condiţiilor de muncă cu boala (intoxicaţia) profesională;

d) documentul care confirmă traseul profesional al angajatului;

e) trimitere - extras (f.027/e).

Stabilirea diagnosticului de boală (intoxicaţie) profesională se efectuează doar în baza concluziei privind existenţa/lipsa legăturii condiţiilor de muncă cu boala (intoxicaţia) profesională din procesul-verbal/nota informativă.

După stabilirea diagnosticului de boală (intoxicaţie) profesională, Centrul republican de boli profesionale întocmeşte Fişa de declarare a cazului de boală (intoxicaţie) profesională (în continuare – Fișă de declarare) conform Anexei nr. 4 la Regulamentul sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională.

Fişa de declarare se expediază, în termen de 3 zile calendaristice, Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică şi angajatorului, unde s-a stabilit legătura dintre condiţiile de muncă ale persoanei afectate și boala (intoxicația) profesională, inspecției teritoriale de muncă (în cazul intoxicaţiilor profesionale acute), asigurătorului (în caz de boală asigurată) şi

Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică.

Diagnosticul de boală (intoxicaţie) profesională poate fi anulat sau modificat de către Consiliul republican de boli profesionale în baza expertizei şi investigaţiilor paraclinice suplimentare. În cazul anulării sau modificării diagnosticului de boală (intoxicație) profesională, președintele Consiliului republican de boli profesionale expediază o nouă Fişă de declarare la adresa Centrului de Sănătate Publică responsabil al Agenţiei Naţionale pentru Sănătate Publică după ultimul loc de muncă al persoanei afectate.

Lista bolilor profesionale și a factorilor profesionali și de risc, influența cărora pot cauza aceste boli, este aprobată prin Ordinul Ministerului Sănătății nr. 97 din 14.02.2017[194].

3. Categorii de prestații acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau bolii profesionale

În conformitate cu art. 9 din Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale[195], asiguraţii au dreptul la următoarele prestaţii şi indemnizaţii de asigurare:

a) prestaţii pentru reabilitare medicală;
b) prestaţii pentru recuperarea capacităţii de muncă;
c) prestaţii pentru reabilitarea profesională;
d) indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă;
e) indemnizaţie pentru transferarea temporară la altă muncă;
f) indemnizaţie de dizabilitate;
g) indemnizaţie de deces.

Prestaţiile pentru reabilitare medicală şi recuperarea capacităţii de muncă au prioritate faţă de indemnizaţii.

Prestaţii pentru reabilitare medicală. Asiguraţii au dreptul la tratament medical corespunzător deficienţelor de sănătate cauzate prin accidente de muncă sau boli profesionale, după cum urmează: tratament ambulatoriu; analize medicale şi medicamente; asistenţă medicală de urgenţă; servicii medicale în spitale şi clinici specializate; servicii de chirurgie plastică şi reparatorie; servicii de fizioterapie.

[194] *Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova cu privire la realizarea Hotărârii Guvernului nr. 1282 din 29.11.2016, nr. 97 din 14.02.2017*.

[195] *Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale, nr. 756 din 24.12.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 31-33.

Pentru a diminua sau compensa urmările deficienţelor de sănătate cauzate prin accidente de muncă sau boli profesionale, asiguraţii, în cazurile stabilite de medicul expert al asigurătorului, au dreptul la: îngrijire specială; tratament sanatorial; acoperirea cheltuielilor de transport pentru vizitarea instituţiilor medicale, sanatoriilor şi a cheltuielilor însoţitorului; materiale şi articole medico-sanitare pentru corectarea auzului şi văzului; mijloace ajutătoare tehnice (orice produs, instrument, echipament sau sistem tehnic utilizat de către o persoană cu dizabilităţi, de uz special sau general, care previne, compensează, monitorizează, diminuează sau neutralizează deficienţa persoanelor cu dizabilităţi). Acest drept se referă şi la acoperirea cheltuielilor pentru repararea lor.

Prestaţii pentru recuperarea capacităţii de muncă. Recuperarea capacităţii de muncă a asiguraţilor se efectuează după programe individuale de recuperare. Programele individuale de recuperare se stabilesc în funcţie de natura leziunilor şi pronosticul bolii, în baza programelor-cadru de recuperare. Programele individuale de recuperare se stabilesc de către medicul expert al asigurătorului de comun acord cu asiguratul. Asiguratul are obligaţia să urmeze şi să respecte programul individual de recuperare. Tratamentul medical, în conformitate cu programul individual de recuperare, precum şi cazarea şi masa în unităţile medicale se suportă de către asigurător. Asigurătorul are, de asemenea, obligaţia să achite prestațiile acordate pentru prevenirea diminuării ori pierderii capacităţii de muncă şi a necesității de îngrijire permanentă. În cadrul programului individual de recuperare, medicul expert al asigurătorului stabileşte, după caz, tipul protezei necesare şi programul de acomodare cu proteza respectivă. Măsurile de protezare trebuie să asigure, în primul rând, posibilitatea reintegrării profesionale, iar dacă acest lucru nu este posibil – creşterea gradului de autoservire.

Prestaţiile pentru reabilitarea profesională se acordă de către asigurător la solicitarea asiguraţilor care nu şi-au pierdut complet capacitatea de muncă, dar care, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, nu mai pot desfăşura activitatea conform calificării. Asigurătorul preia în sarcina sa cheltuielile pentru reabilitarea profesională: costul cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare; plata indemnizaţiei pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare. Indemnizaţia, pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare, se acordă lunar şi constituie 70% din salariul lunar asigurat al asiguratului pe luna premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată boala profesională. Indemnizaţia se acordă numai în cazul în care asiguratul nu beneficiază, pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare, de indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă sau de pensie de dizabilitate, acordate potrivit legislaţiei. Indemnizaţia se acordă doar cu condiţia că asiguratul respectă dispoziţiile asigurătorului cu privire la: instituţia unde

urmează a se desfăşura cursurile de restabilire a calificării sau de recalificare; programul de instruire.

Indemnizaţia pentru incapacitate temporară de muncă. Pe durata incapacităţii temporare de muncă cauzate de un accident de muncă sau de o boală profesională, asiguraţii beneficiază de indemnizaţie. Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă plătite din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat constituie 100% din baza de calcul al indemnizaţiilor de asigurări sociale, stabilită conform art. 7 din Legea nr. 289/2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale. Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă plătite din mijloacele angajatorului constituie 100% din salariul mediu al angajatului, determinat în modul stabilit de Guvern. Cuantumul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă plătite din mijloacele liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției se stabilește în proporție de 100% din salariul mediu lunar prognozat pe economie, stabilit de Guvern, pentru anul în care s-a produs riscul asigurat. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de accidente de muncă sau boli profesionale se acordă persoanelor asigurate indiferent de durata stagiului de cotizare. Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă se plătește pentru 20 de zile calendaristice, calculate de la data pierderii temporare a capacității de muncă, de către angajatorul la care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională, din mijloacele proprii, iar în cazul muncii prin agent de muncă temporară – de către agentul de muncă temporară, iar începând cu a 21-a zi calendaristică – de Casa Națională de Asigurări Sociale, din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat. Durata de acordare a indemnizaţiei pentru incapacitate temporară de muncă este de până la 180 de zile calendaristice, în intervalul de un an calendaristic, şi se calculează din prima zi de concediu medical. În situaţii temeinic motivate de posibilitatea recuperării medicale şi profesionale a asiguratului, medicul curant din instituţia medicală poate propune, conform legislaţiei, prelungirea concediului medical peste 180 de zile calendaristice, dar nu mai mult decât cu 30 de zile calendaristice. Medicul curant decide, după caz, prelungirea concediului medical pentru continuarea programului de recuperare, cu menţinerea dreptului la indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă, reluarea activităţii la acelaşi loc de muncă sau la un alt loc de muncă ori propune, în modul stabilit de legislaţie, încadrarea într-un grad de dizabilitate. În situaţia în care asiguratul a fost încadrat într-un grad de dizabilitate până la expirarea termenului de 180 de zile calendaristice, indemnizaţia se va acorda până la data la care i s-a stabilit gradul de dizabilitate.

Dreptul la ***indemnizaţie pentru transferarea temporară la altă muncă*** îl au asiguraţii care, fiind transferaţi temporar la altă muncă din cauza unui accident de

muncă sau a unei boli profesionale, au un salariu asigurat inferior salariului mediu lunar asigurat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională. Cuantumul indemnizaţiei pentru transferarea temporară la altă muncă constituie diferența dintre salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională şi salariul lunar asigurat al asiguratului la noul loc de muncă. Indemnizaţia pentru transferarea temporară la altă muncă se acordă asiguratului, pe baza actelor care confirmă această transferare, pe un termen de cel mult 90 de zile.

Asiguraţii care, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, şi-au pierdut, total sau cu cel puţin 35%, capacitatea de muncă au dreptul la o ***indemnizație de dizabilitate*** care se acordă lunar pe toată perioada în care beneficiază de pensie de dizabilitate din sistemul public de asigurări sociale. Cuantumul indemnizaţiei de dizabilitate diferă în funcţie de gradul de dizabilitate al asiguratului, stabilit potrivit legislaţiei. Cuantumul indemnizaţiei de dizabilitate pentru asiguratul cu dizabilităţi severe sau accentuate se determină ca diferența dintre 2/3 din salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională şi cuantumul pensiei de dizabilitate a acestuia stabilit prin sistemul public de asigurări sociale. Cuantumul indemnizației de dizabilitate pentru asiguratul cu dizabilităţi medii se determină procentual, corespunzător gradului de reducere a capacităţii de muncă. Încadrarea în alt grad de dizabilitate condiționează modificarea cuantumului indemnizaţiei de dizabilitate în corespundere cu gradul actual de dizabilitate, iar reluarea gradului de dizabilitate condiționează revenirea la cuantumul indemnizaţiei de dizabilitate stabilit anterior pentru gradul respectiv. Indemnizaţia de dizabilitate se acordă la cererea persoanei îndreptățite. Cererea împreună cu decizia de încadrare în gradul de dizabilitate şi decizia de pensionare, emise conform legislaţiei, se prezintă asigurătorului. În termen de până la 30 de zile de la data depunerii cererii, asigurătorul întocmeşte dosarul de acordare a indemnizaţiei de dizabilitate, care trebuie să cuprindă: documentele de cercetare a accidentului de muncă sau de constatare a îmbolnăvirii profesionale, întocmite de autorităţile competente; decizia de încadrare în gradul de dizabilitate; decizia de pensionare; declaraţia angajatorului cu privire la salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională; propunerea medicului expert al asigurătorului cu privire la gradul de reducere a capacităţii de muncă, pentru asiguraţii cu dizabilităţi medii; cuantumul indemnizaţiei de dizabilitate la care are dreptul asiguratul. Neprezentarea la examinarea medicală atrage respingerea cererii de acordare a indemnizaţiei de dizabilitate. Acordarea indemnizaţiei de dizabilitate

sau respingerea cererii de acordare a indemnizaţiei de dizabilitate se face prin decizia conducerii asigurătorului în termen de până la 45 de zile de la data depunerii cererii. Decizia de acordare a indemnizaţiei de dizabilitate sau de respingere a cererii de acordare a indemnizaţiei de dizabilitate se comunică în scris solicitantului în termen de până la 5 zile de la data emiterii ei şi va cuprinde temeiurile de fapt şi de drept în baza cărora se satisface sau se respinge cererea.

În cazul decesului asiguratului, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, de ***indemnizaţie de deces*** beneficiază:

a) copiii asiguratului care, la momentul decesului acestuia:

- au vârsta de până la 18 ani sau au împlinit această vârstă, dar fără a depăşi vârsta de 23 de ani, dacă îşi continuă studiile la instituţii de învățământ secundar, mediu de specialitate şi superior, cursuri de zi;
- sunt încadraţi într-un grad de dizabilitate, indiferent de vârstă;

b) soțul asiguratului, care la momentul decesului acestuia:

- este încadrat într-un grad de dizabilitate;
- a atins vârsta de pensionare;

c) soțul sau unul din părinţii asiguratului decedat, sau o altă persoană care, la momentul decesului asiguratului, nu lucrează şi are în îngrijire copii ai asiguratului sub vârsta de 3 ani.

Indemnizaţia de deces se acordă o singură dată, în sumă fixă, corespunzător numărului şi categoriei persoanelor aflate în întreținerea asiguratului, după cum urmează:

a) pentru copiii în vârstă de până la 18 ani sau peste această vârstă, fără a depăşi vârsta de 23 de ani, dacă îşi continuă studiile la instituţii de învățământ secundar, mediu de specialitate şi superior, cursuri de zi, sau pentru copiii cu dizabilităţi, indiferent de vârstă:

- ✓ echivalentul a 5 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puţin de 5 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat, pentru un copil;
- ✓ echivalentul a 8 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puţin de 8 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat, pentru doi copii;
- ✓ echivalentul a 12 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea

profesională, dar nu mai puţin de 12 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs· cazul asigurat, pentru trei sau mai mulţi copii.

b) pentru soțul asiguratului care, la momentul decesului acestuia, este încadrat într-un grad de dizabilitate sau a atins vârsta de pensionare – echivalentul a 3 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puţin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat;

c) pentru soțul sau unul din părinţii asiguratului decedat, sau o altă persoană care, la momentul decesului asiguratului, nu lucrează şi are în îngrijire copii ai asiguratului sub vârsta de 3 ani – echivalentul a 3 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puţin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat.

Suma totală a indemnizaţiilor acordate nu poate depăşi echivalentul a 24 salarii medii lunare pe economie.

Cererea pentru acordarea indemnizaţiei de deces se prezintă asigurătorului. La cerere se anexează:

a) documentele de cercetare a accidentului de muncă sau de constatare a bolii profesionale, întocmite de autorităţile competente;

b) adeverința de deces a asiguratului, eliberată de autoritatea competentă;

c) alte acte din care rezultă dreptul solicitantului, conform legislaţiei.

Acordarea indemnizaţiei de deces sau respingerea cererii de acordare a indemnizaţiei de deces se face prin decizia conducerii asigurătorului în termen de până la 45 de zile de la data depunerii cererii. Decizia de acordare a indemnizaţiei de deces sau de respingere a cererii de acordare a indemnizaţiei de deces se comunică în scris solicitantului în termen de până la 5 zile de la data emiterii ei.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este definiția accidentelor de muncă?
2. Care este definiția bolilor profesionale?
3. Prin ce diferențiem accidentele de muncă de bolile profesionale?
4. Care este procedura de cercetare a accidentelor de muncă?
5. Care este procedura de confirmare a bolilor profesionale?
6. Ce categorii de prestații acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau bolii profesionale există?

7. Din ce surse sunt finanțate prestațiile acordate persoanelor care au suferit în urma accidentului de muncă sau a bolii profesionale?
8. Care este corelația dintre prevederele Legii asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale și prevederile Codului civil al Republicii Moldova?

Referințe bibliografice:

1. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, nr. 1361 din 22.12.2005.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006. nr.9-12.
2. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională, nr. 1282 din 29.11.2016.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.423-429.
3. *Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale, nr. 756 din 24.12.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 31-33.
4. *Lege a securității și sănătății în muncă, nr. 319 din 14 iulie 2006*. În: Monitorul Oficial al României, 2006, nr. 646.
5. *Ordinul Ministerului Sănătății al Republicii Moldova nr. 97 din 14.02.2017 cu privire la realizarea Hotărârii Guvernului nr. 1282 din 29.11.2016.*
6. PĂSCĂLUȚĂ, F. *Modul de cercetare a accidentelor de muncă*. În: Realităţi şi perspective ale învăţământului juridic naţional: Culegere a comunicărilor, 1-2 octombrie 2019. Vol.1. Chişinău: CEP USM, 2019, p. 419.
7. *Statistici privind accidentele de muncă*, Institutul Național de Informare și Documentare. București, 1993, p. 293.
8. ȚARĂLUNGĂ, Gh. *Comentariu la Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă.* În: Кадры и заработная плата, 2014, № 5 (89), p.115.
9. ȚINCA, O., *Normele juridice de protecție a muncii*. București: Lumina Lex, 2001, p. 153.

Tema 14. PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR AFLATE ÎN CĂUTAREA UNUI LOC DE MUNCĂ

Unități de conținut:

1. **Evoluția instituției protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă**
2. **Structura și subiecții pieței muncii**

3. **Statutul juridic al șomerului**
4. **Asigurarea de șomaj**
5. **Măsurile de promovare a ocupării forței de muncă**
6. **Programe de facilitare a ocupării forței de muncă**

Abilități:

- identifică statutul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă
- determină cercul beneficiarilor şi condiţiile de protecţie socială
- definește ajutorul de șomaj
- definește alocaţia de integrare sau reintegrare profesională
- determină cuantumul, condiţiile şi termenul de acordare a ajutorului de şomaj şi a alocaţiei pentru integrare sau reintegrare profesională.

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot a fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaționale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Evoluția instituției protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă

În structura sistemului social forța de muncă reprezintă o piesă de o importanță deosebită, contribuind la dezvoltarea societății și la formarea unui climat benefic și stabil în societate. Surplusul sau insuficiența forței de muncă în societate influențează în mod direct dezvoltarea economiei și are un impact major asupra cheltuielilor publice, cu o povară esențială asupra bugetului.

În acest context, capătă un rol major măsurile, atât de ordin economic, cât și de ordin juridic, întreprinse de stat pentru a influența nivelul de ocupare a forței de muncă, acestea fiind orientate spre susținerea celora ce caută un loc de muncă. Însăși multitudinea și diversitatea mecanismelor chemate să protejeze persoanele aflate în căutarea locului de muncă și, în primul rând, să contribuie la ocuparea acestora confirmă importanța fenomenului pentru societate.

Totalitatea acestor mecanisme, în pofida caracterului lor diferit, dar datorită scopului comun, formează un sistem complex integru în cadrul sistemului general de protecție socială, unde raporturile respective de protecție a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se încadrează organic și își găsesc locul printre alte raporturi de protecție socială.

Instituția protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă este una relativ nouă în sistemul intern al dreptului protecției sociale, în perioada statului român reîntregit norme ce ar reglementa raporturile din cadrul acestei instituții fiind aproape lipsă, iar în perioada ocupației sovietice însuși fenomenul era practic lipsă (chiar dacă lipsa fenomenului șomajului era obținută într-o anumită parte artificial, prin crearea de locuri de muncă neproductive și ineficiente economic), norme ce ar susține categoria dată de persoane nu că lipseau, ci, dimpotrivă, sancționau persoanele care refuzau angajarea în câmpul muncii. Respectiv, fenomenul sub-ocupației și reglementarea acestuia a apărut practic abia în ultimele zile de existență a statului sovietic, reflectându-se în adoptarea Bazelor legislației URSS și a Republicilor Unionale privind ocuparea forței de muncă, luând amploare deja în cadrul Republicii Moldova, în contextul trecerii la economia de piață.

În perioada interbelică, în România printre primele norme din cadrul sistemului de protecție socială (norme cu caracter general, or pentru așa domenii ca mineritul, industria petrolieră, norme deja existau) sunt cele ce se cuprind în Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (numită și Legea NENIȚESCU)[196], prevederile căreia acopereau aspectele de incapacitate temporară de muncă și ajutorul de deces. Totuși, în art. 82 al acestei legi, printre îndatoririle Consiliului de administrație al corporației, care administra corporația ce întrunea mai multe bresle cu un număr total de cel puțin o mie de membri, regăsim și îndatorirea de a înființa birouri pentru găsirea de lucru și de lucrători, fapt ce confirmă recunoașterea fenomenului (atât în aspect de căutare a locului de muncă, cât și în aspectul căutării forței de muncă de către angajatori), dar și stabilirea competenței de a reglementa aspectul dat, pe cale autonomă, de către înseși breslele de meșteri, confirmând astfel caracterul sporadic al unor astfel de norme. Ulterior, legea din 1912 practic a fost înlocuită cu Legea privind unificarea asigurărilor sociale din 1933, chemată să stabilească prevederi unice în materie de asigurări sociale, urmare a necesității de a institui reglementări comune pentru toate teritoriile statului întregit[197]. În cuprinsul acesteia din urmă nu mai regăsim

[196] *Legea pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești, din 27 ianuarie 1912.* În: Monitorul Oficial nr. 236. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/160213

[197] *Legea din 1933 privind unificarea asigurărilor sociale.* Adoptată de Adunarea deputaților la 04.04.1933, de Senat la 06.04.1933. În: Monitorul Oficial, 1933. nr. 83.

prevederi ce ar reglementa aspectul de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

După cum am menționat *supra*, fenomenul șomajului în perioada sovietică practic a fost eradicat, ceea ce a făcut inutilă și adoptarea unor norme chemate să acorde o protecție socială persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, înseși astfel de raporturi juridice, din lipsa relațiilor sociale respective, nici nu erau și nu le regăsim în doctrină, cum ar fi manualele de Drept al protecției sociale din perioada respectivă, unde raporturile de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nu sunt incluse în cercul de raporturi de protecție socială[198]. Printre actele care în ultima perioadă a URSS abordează problema populației aflate în căutarea unui loc de muncă, fără însă a menționa necesitatea susținerii financiare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, ci doar necesitatea încadrării acestora în câmpul muncii, indicăm Hotărârea nr. 1457 din 22 decembrie 1987 a Sovietului de Miniștri al URSS, Comitetului Central al PCUS și Consiliului Central al Sindicatelor din Toată Uniunea, privind asigurarea eficienței utilizării forței de muncă a populației, îmbunătățirea sistemului de ocupare a forței de muncă și consolidarea garanțiilor sociale pentru lucrători[199]. Aceasta, inter alia, subliniază faptul că forța de muncă este încă utilizată ineficient, economia națională suferă pierderi semnificative, inclusiv din cauza neajunsurilor serioase în organizarea muncii și a diverselor sustrageri ale angajaților de la îndeplinirea atribuțiilor, fapt ce duce la întreținerea unui surplus de salariați în întreprinderi, împiedică creșterea productivității și creează un deficit artificial de personal. Hotărârea menționează că organele partidului, de guvern, economice și sindicale nu abordează suficient problemele privind utilizarea eficientă a resurselor de muncă, iar comitetele pentru muncă și problemele sociale joacă un rol slab în acest sens. Se mai constată și faptul că în multe orașe și raioane încă nu sunt create servicii de ocupare a forței de muncă, iar lucrătorii întâmpină adesea dificultăți în găsirea unui loc de muncă. În contextul constatărilor, în Hotărâre se dispune crearea, începând cu 1988, a unui sistem național de ocupare a forței de muncă, recalificare și orientare profesională pentru populație, care să acopere toate raioanele, orașele, regiunile, teritoriile și republicile, concentrarea activităților tuturor elementelor sistemului național de ocupare a forței de muncă, recalificare și orientare profesională pe abordarea unor așa obiective, ca: organizarea evidenței ocupării forței de muncă, crearea de baze de

[198] АНДРЕЕВ, В. С. *Право социального обеспечения в СССР*: Учебник. Москва: Юридическая Литература, 1980, с. 110.

[199] *Hotărârea Sovietului de Miniștri al URSS, Comitetului Central al PCUS și Consiliului Central al Sindicatelor din Toată Uniunea privind asigurarea eficienței utilizării forței de muncă a populației, îmbunătățirea sistemului de ocupare a forței de muncă și consolidarea garanțiilor sociale pentru lucrători,* nr. 1457 din 22 decembrie 1987. Disponibil: https://normativ.kontur.ru/document?moduleId=1&documentId=26582

date privind nevoile și sursele forței de muncă; organizarea angajării în muncă a persoanelor neocupate; organizarea de consilieri și consultanțe în carieră pentru toate grupurile de populație, oferind recomandări privind alegerea sau schimbarea profesiilor sau specialităților pe baza abilităților și intereselor individuale; organizarea, dacă este necesar, a formării profesionale avansate și a recalificării profesionale pentru angajați ș.a. În continuare, Sovietul Suprem al URSS adoptă Bazele legislației URSS și a Republicilor Unionale privind ocuparea forței de muncă, nr. 1905-1 din 15 ianuarie 1991[200]. În pofida faptului că acestea au fost însoțite și de o hotărâre a aceluiași Soviet Suprem, sub nr. 1906-1, privind punerea în aplicare a Bazelor, acestea practic așa și nu au mai fost puse în aplicare, urmare a destrămării URSS, însă prezintă un anumit interes prin faptul instituirii formale a primelor reglementări privind șomajul în sistemul intern de protecție socială. Astfel, în categoria populației ocupată actul include: cetățenii năimiți, inclusiv cei care prestează muncă contra cost cu normă întreagă sau parțială, precum și cei cu un loc de muncă remunerată, confirmat printr-un contract (acord) relevant, dar temporar absent din cauza bolii, concediului de odihnă, grevei sau suspendării temporare a producției; cetățenii care desfășoară activități independente, inclusiv antreprenorii, persoanele care desfășoară activități independente, membrii cooperativelor de producție, fermierii și membrii familiilor acestora implicați în producție; cetățenii aleși, numiți sau aprobați într-o funcție plătită; personalul militar care servește în Forțele Armate, trupele de frontieră, interne și feroviare, agențiile de securitate a statului și afacerile interne; cetățenii angajați ai altor țări care locuiesc temporar în țară și îndeplinesc funcții care nu au legătură cu susținerea activităților ambasadelor și misiunilor. La rândul lor, șomerii sunt definiți drept cetățeni apți de muncă, aflați în vârstă de muncă, care, din motive independente de voința lor, nu au un loc de muncă și venituri (venituri din muncă), înregistrați la serviciul de stat pentru ocuparea forței de muncă ca persoane aflate în căutarea unui loc de muncă, apți și dispuși să muncească și cărora serviciul nu le-a făcut oferte de muncă corespunzătoare.

În același timp, în calitate de muncă adecvată, pentru cetățenii care și-au pierdut locul de muncă și veniturile din muncă, este considerată a fi munca care corespunde pregătirii lor profesionale, ținându-se cont de vârsta, experiența profesională și specializarea anterioară, precum și de accesibilitatea transportului pentru deplasarea la noul loc de muncă. În altă ordine de idei, pentru prima dată după perioada în care șomajul voluntar era sancționat, legea nu doar că anulează sancțiunea, dar și stabilește interdicția de sancționare pentru șomajul voluntar, precum și instituie dreptul șomerilor la ajutor de șomaj – condițiile, procedura de

[200] *Bazele legislației URSS și a Republicilor Unionale privind ocuparea forței de muncă, nr. 1905-1 din 15 ianuarie 1991*. Disponibil: https://www.zaki.ru/pagesnew.php?id=1662&page=1

stabilire și plata indemnizației de șomaj. Respectiv, spre exemplu, pentru persoanele care și-au pierdut locul de muncă, indemnizația de șomaj se stabilea sub formă de procent din salariul de bază de la locul de muncă anterior, calculat pe o bază medie anuală, în mărime de cel puțin 50% din salariul de bază de la locul de muncă anterior, dar nu mai puțin decât salariul minim stabilit de legislație, iar pentru persoanele care își caută un loc de muncă pentru prima dată – ca procent din salariul minim (o plată de cel puțin 75% din salariul minim stabilit de legislația URSS, dacă serviciul de ocupare a forței de muncă nu oferă oportunități de formare profesională sau de angajare). O altă normă importantă pentru perioada respectivă o constituie și prevederea conform căreia stagiul de muncă nu va fi considerat întrerupt pe perioada primirii indemnizației de șomaj. Bazele conțineau și prevederi cu privire la suspendarea și încetarea plății indemnizației de șomaj, cum ar fi suspendarea pentru o perioadă de până la trei luni, încetarea sau reducerea mărimii indemnizației pentru persoana care refuză două oferte de muncă adecvate sau două astfel de oferte de muncă după absolvirea formării profesionale (recalificării) trimise de serviciul de stat pentru ocuparea forței de muncă, ori pentru primire sau tentativă de obținere frauduloasă a indemnizației. Se mai prevedea și posibilitatea obținerii unui ajutor material pentru membrii de familie aflați în întreținere ai unei persoane șomere, precum și cetățenii care au pierdut dreptul la indemnizație de șomaj din cauza expirării perioadei de plată stabilite.

În perioada de după proclamarea independenții prima lege care stabilea cadrul regulator pentru protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă a fost Legea privind utilizarea forței de muncă din 1992[201]. Aceasta conținea definițiile generale ale domeniului și instituia reglementări pentru aceste relații sociale. Respectiv, legea se distanța de prevederile care au guvernat domeniul practic toată perioada sovietică și stabilea că cetățenilor le aparține dreptul exclusiv la alegere liberă, potrivit capacităților lor, a activității de muncă, atât pe teritoriul republicii, cât și în afara ei, iar constrângerea administrativă la muncă sub orice formă nu se admite și neîncadrarea benevolă în muncă nu poate servi drept bază pentru tragerea lor la răspundere administrativă sau penală.

În același context, legea enumera categoriile de persoane care se încadrau în grupa populației ocupate: persoanele încadrate în întreprinderi, instituții, organizații, asociații etc., indiferent de tipul de proprietate și forma de gospodărire, cu contract individual de muncă; persoanele care se angajează (se asigură cu muncă) de sine stătător, inclusiv cele care exercită o activitate economică pe bază de liberă antrepriză; fermierii și membrii familiilor lor, care participă în producție, deținătorii de terenuri în conformitate cu legislația în vigoare; persoanele care își satisfac

[201] *Legea privind utilizarea forței de muncă, nr. 878-XII din 21.01.1992*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 158-160 (abrogată: 01.07.2003)

serviciul militar sau de alternativă, persoanele aflate în locuri de detenţiune şi în instituţii de reabilitare socială; persoanele care desfăşoară activitatea profesională în firme şi companii străine cu sediul în Moldova, precum şi cetăţenii angajaţi temporar peste hotarele republicii; persoanele alese, numite sau confirmate într-o funcţie salarizată; persoanele care îşi fac studiile la secţia de zi a liceelor, şcolilor medii de cultură generală, instituţiilor de învăţământ secundar profesional şi instituţiilor de învăţământ superior; persoanele care îngrijesc de bolnavi, invalizi, oameni de vârstă înaintată (75 de ani şi mai în vârstă), copii; persoanele care fac menaj sau îndeplinesc o activitate obştească remunerată; persoanele care temporar lipsesc de la locul de muncă din cauza bolii sau traumei, aflării în concediu, inclusiv în concediul de maternitate şi naştere, de îngrijire a copilului, în concediu din iniţiativa administraţiei, cu sau fără menţinerea salariului, în concediu de studii, la cursuri de instruire profesională, participării la greve şi din alte asemenea cauze.

Statutul de şomer, conform prevederilor art. 4 al legii, era stabilit de către oficiile forţei de muncă şi îl puteau obţine cetăţenii apţi pentru muncă, care nu au un loc de muncă corespunzător, un venit legal şi sunt înregistraţi la oficiile forţei de muncă, în a căror rază teritorială îşi au domiciliul, ca persoane în căutarea unui loc de muncă. În acelaşi timp, nu puteau obţine statutul de şomer persoanele din categoria populaţiei ocupate, cele care nu au atins vârsta de 16 ani şi cei care, în corespundere cu legislaţia, beneficiază de pensie, cu excepţia invalizilor de grupa III.

Pentru prima oară, legea recunoaşte şi importanţa pentru domeniu a parteneriatului social tripartit şi statuează că, în scopul elaborării unor hotărâri coordonate privind determinarea şi promovarea politicii de utilizare a forţei de muncă, la nivel republican şi local pot fi create, pe baze obşteşti, comisii tripartite în a căror componenţă intră reprezentanţi ai sindicatelor, organelor administraţiei de stat şi ai organizaţiei de patroni.

În calitate de măsuri concrete pentru protecţia socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se instituiau: calificarea şi recalificarea şomerilor, cu instruirea acestora prin intermediul Serviciul de stat pentru utilizarea forţei de muncă; antrenarea şomerilor la lucrări publice temporare remunerate; precum şi acordarea ajutorului de şomaj. Cu referire la ultima măsură, menţionăm că acesta era dobândit în a 8-a zi de la data înregistrării lor la oficiul forţei de muncă, dacă acest drept era certificat documentar, iar unele categorii de şomeri nu mai devreme de expirarea: a trei luni calendaristice de la data concedierii – persoanele disponibilizate din unităţile economice; a 60 de zile după absolvire – absolvenţii instituţiilor de învăţământ; a 30 de zile de la data trecerii în rezervă – persoanele trecute în rezervă din serviciul militar sau de alternativă.

Însuși ajutorul de șomaj se stabilea pentru o perioadă de cel mult 9 luni calendaristice, iar pentru persoanele care pentru prima dată se aflau în căutarea unui loc de muncă – de cel mult 6 luni calendaristice, și se achita lunar de către oficiile forței de muncă proporțional cu numărul de zile calendaristice în decursul cărora șomerul avea dreptul să primească acest ajutor, în baza buletinului de identitate (pașaportului) și a carnetului de muncă. Ajutorul de șomaj putea fi suspendat, cu includerea acestei perioade în perioada totală de plată a ajutorului, pe un termen de până la trei luni inclusiv: în cazul refuzului nejustificat de a se încadra într-un loc de muncă corespunzător, cu contract individual de muncă, sau de a urma un curs de instruire profesională; în cazul încălcării de către șomer a condițiilor și termenelor de prezentare la oficiul forței de muncă. Iar pentru cazurile de neprezentare fără motiv întemeiat, pe parcursul a trei zile din ziua trimiterii de către oficiul forței de muncă, la convorbiri cu patronul despre încadrarea în muncă; pentru refuzul nejustificat de a se prezenta la oficiul forței de muncă pentru primirea dispoziției de repartizare la lucru (instruire); și pentru frecventarea neregulată și însușirea nesatisfăcătoare a disciplinelor cursului de instruire profesională mărimea ajutorului de șomaj putea fi diminuată cu 25 procente pe o perioadă de până la o lună. În fine, plata ajutorului de șomaj înceta odată cu luarea de la evidență a șomerului sau înceta pentru așa abateri ale acestuia, ca: întreruperea în mod samavolnic de către șomer a instruirii sale profesionale la trimiterea de către oficiul forței de muncă; exmatricularea de la instituția de învățământ pentru acțiuni culpabile; sau nesusținerea examenelor de absolvire fără motiv întemeiat.

În 2003 Legea privind utilizarea forței de muncă a fost înlocuită cu o nouă lege – Lege privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Aceasta conținea deja cu mult mai multe reglementări, extinzând cercul de instituții implicate în realizarea politicilor destinate pieței muncii, inclusiv prin includerea agențiilor private de ocupare a forței de muncă, și instituia mai multe măsuri de susținere a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, precum și norma, conform căreia pentru realizarea măsurilor și atingerea obiectivelor prevăzute de lege se aprobă strategii și programe naționale în domeniul ocupării forței de muncă și protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă. Legea numește locul de muncă drept cadrul, determinat în spațiu și timp, în care se desfășoară o activitate producătoare de venit și în care se materializează raporturile juridice de muncă, iar pentru ca acest loc de muncă să fie unul corespunzător, el trebuie să fie potrivit pregătirii profesionale, vechimii și experienței în profesia respectivă, stării de sănătate a persoanei, situat la o distanță acceptabilă de domiciliul ei, care garantează un salariu lunar egal cu cel puțin un salariu minim stabilit oficial. Legea reda și definiția persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă, numind-o persoană înregistrată la Agenția Națională pentru

Ocuparea Forței de Muncă sau la o agenție privată de ocupare a forței de muncă, autorizată, în condițiile legii, pentru a fi sprijinită în ocuparea unui loc de muncă. În același timp, legea deja clasifică măsurile de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, divizându-le în măsuri active și măsuri pasive, la prima categorie atribuind măsurile de stimulare a ocupării forței de muncă, orientarea profesională a populației adulte și formarea profesională a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, iar la cea de a doua categorie – plata unor indemnizații bănești pe perioade limitate, diferențiate, în condițiile legii.

La moment, din 2018, cadrul general de reglementare este asigurat de Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, care este chemată să asigure reglementarea pentru buna funcționare a pieței muncii, stabilind atribuțiile actorilor implicați, delimitându-le competențele și instituind diferite măsuri de protecție socială pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă. Legea nr. 105/2018 își stabilește drept scop prevenirea și reducerea șomajului și a efectelor sociale ale acestuia, reducerea riscului de șomaj și asigurarea unui nivel ridicat al ocupării și adaptării forței de muncă la cerințele pieței muncii. În această lege, persoana aflată în căutarea unui loc de muncă este numită persoana care întreprinde acțiuni concrete pentru a-și găsi un loc de muncă prin mijloace proprii sau prin înregistrare la Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă ori la un alt prestator de servicii de ocupare a forței de muncă – definiție care pune accentul anume pe acțiunile persoanei îndreptate spre căutarea unui loc de muncă, nu doar pe simpla înregistrare a acesteia la autorități, pentru a fi sprijinită în căutarea locului de muncă.

Însăși instituția protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă este parte a unei instituții mai mari – instituția ocupării forței de muncă, care, la rândul ei, este o instituție interramurală de drept, prin diferite aspecte, atribuindu-se, pe lângă dreptul protecției sociale, și ramurilor dreptului muncii și dreptului administrativ.

Dreptului administrativ instituția i se atribuie prin faptul că această ramură reglementează activitatea autorității care nemijlocit, sau prin intermediul altor persoane, realizează măsurile stabilite prin lege de protecție a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă. Astfel, activitatea Agenției respective, prin care aceasta realizează măsurile de protecție a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, prin prisma prevederilor art. 5-8 din Codul administrativ al Republicii Moldova, reprezintă activitatea unei autorități publice, în regim de putere publică, cu efect în exterior, îndreptată spre examinarea condițiilor, pregătirea și emiterea unui act administrativ individual, spre examinarea condițiilor, pregătirea și încheierea unui contract

administrativ sau examinarea condițiilor, pregătirea și întreprinderea unei măsuri strict de autoritate publică.

Dreptului muncii aceasta aparține prin însuși scopul de bază pe care îl urmăresc reglementările instituției – generarea de raporturi de muncă (chiar dacă generarea activităților de antreprenoriat la fel se regăsește printre scopurile măsurilor de stimulare a ocupării forței de muncă, el se realizează într-un număr mult mai neînsemnat decât cel de angajare în câmpul muncii).

În cadrul ramurii dreptului protecției sociale instituția protecției sociale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă se încadrează în Partea specială și reprezintă totalitatea de norme juridice care reglementează relațiile sociale ce apar în legătură cu necesitatea asigurării protecției persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și susținerea financiară a persoanelor ce nu dispun de o sursă de venit legal.

În cadrul instituției, raporturile de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, care și formează obiectul acesteia, sunt diverse și pot fi clasificate în dependență de măsurile concrete de susținere, fiind și raporturi complexe, cu diferiți subiecți și diferite drepturi și obligații. Astfel, inter alia, putem delimita așa raporturi ca: de informare privind piața muncii; ghidare în carieră; intermediere a muncii; servicii de preconcediere; reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități; angajare asistată; identificare a tinerilor NEET; formare profesională; subvenționare a locurilor de muncă; suport pentru crearea sau adaptarea locului de muncă; stimulare a mobilității forței de muncă; stabilire și plată a indemnizației de șomaj.

În cadrul unora dintre raporturi, persoanele care se află în căutarea unui loc de muncă sunt beneficiarii direcți ai măsurilor prevăzute de lege, cum ar fi indemnizația de șomaj, iar în cadrul altora dintre raporturi ca beneficiari vor apărea angajatorii, cum ar fi subvenționarea locurilor de muncă, persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă venind ulterior în calitate de beneficiari indirecți.

Mai divizăm raporturile din cadrul instituției în: raporturi cu caracter patrimonial – indemnizația de șomaj, alocațiunea de integrare profesională ș.a. și raporturi cu caracter nepatrimonial – informarea privind piața muncii, medierea la angajarea în câmpul muncii etc.

Raporturile de protecție socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă pot fi atât de asigurare socială, cât și de asistență socială. Respectiv, indemnizația de șomaj este condiționată de acumularea unui stagiu de cotizare, pe când alocația de integrare socială, sau medierea la angajarea în câmpul muncii nu depinde de existența unui stagiu de cotizare.

Majoritatea raporturilor din cadrul instituției au un caracter material (realizarea măsurilor de pe piața muncii), însă, în mod evident, identificăm și raporturi cu caracter procedural – recunoașterea statutului de asigurat și a stagiului de cotizare în vederea obținerii ajutorului de șomaj etc.

2. Structura și subiecții pieței muncii

Fenomenul ocupării forței de muncă este indisolubil legat de piața muncii, or anume în cadrul acestei piețe el și se manifestă. Însăși piața forței de muncă reprezintă o parte inseparabilă a sistemului economiei de piață în ansamblu, o varietate a pieței economice și reflectă integral tendințele dezvoltării acesteia.

După cum am menționat *supra*, în perioada de după trecerea de la economia planificată la economia de piață, pe lângă beneficiile ce le aduce sistemul respectiv, au apărut și fenomene negative, cum ar fi subocuparea și descurajarea economică a populației apte de muncă, șomajul înalt, munca „la negru" ș.a., care urmează a fi combătute, nu în ultimul rând, și prin măsurile de susținere a populației aflate în căutarea unui loc de muncă.

Pentru o activitate optimă a pieței muncii, inclusiv în perspectiva tendinței de încadrare a acesteia în piața unică europeană, sunt elaborate și implementate un șir de măsuri cu caracter economic și juridic, condiționate și de necesitatea armonizării politicii naționale cu Strategia Europeană de Ocupare, cu recomandările Consiliului Europei și ale Organizației Internaționale a Muncii.

Piața forței de muncă se prezintă ca și categorie economică, dar și juridică, fiind centrată pe forța de muncă. Piața muncii este percepută ca locul unde se negociază direct între persoana care oferă forța de muncă și cel care o poate angaja.

Legea nr. 105/2018 definește piața muncii drept spațiu economic în care se întâlnesc, se confruntă și se negociază liber cererea de muncă, exprimată de către deținătorii de capital, în calitate de cumpărători, și oferta de muncă, reprezentată de posesorii forței de muncă, în calitate de ofertanți. În același timp, definește cererea de muncă drept nevoia reală de muncă salariată care se formează la un moment dat într-o economie de piață și se exprimă prin numărul locurilor de muncă vacante oferite de către angajatori într-o anumită perioadă, la un anumit nivel al salariului, iar ofertă de muncă – drept munca pe care o pot depune membrii societății în condiții salariale și se exprimă prin numărul persoanelor apte de muncă sau populația aptă disponibilă într-o perioadă, din care se scade numărul celor care nu doresc să se angajeze în nicio activitate, întrucât au alte resurse pentru existență sau au alte preocupări.

Practic, aceleași elemente se regăsesc și în alte definiții ale pieței muncii. Astfel, autorii lucrării *Piața forței de muncă* susțin că ar fi mai corect termenul de

piață a forței de muncă, nu cel de piața muncii; or, sistemul de protecție socială vizează direct nu munca, ci forța de muncă, urmărind să asigure condiții normale pentru refacerea și perpetuarea ei la un nivel superior. Ei definesc piața forței de muncă drept ansamblul relațiilor economice cu privire la angajarea și utilizarea forței de muncă, precum și cu privire la asigurarea protecției sociale a deținătorilor acestei mărfi speciale[202].

Piața forței de muncă apare ca și concept în mari accepțiuni – socială, economică, juridică.

Sub aspect social, piața forței de muncă reprezintă persoanele care muncesc și cele care oferă locuri de muncă, achită contribuții de asigurări sociale.

Sub aspect economic, piața forței de muncă se prezintă ca un spațiu economic, ansamblu de relații sociale, unde are loc contractarea forței de muncă prin confruntarea persoanelor care dispun de forța de muncă și celor care o pot angaja. Piața forței de muncă este o parte componentă a pieței economice, însă este cea mai complexă și complicată, datorită obiectului său – omului.

Forța de muncă este o marfă specifică, iar la determinarea prețurilor influențează cererea și oferta de pe piață, precum și nivelurile și garanțiile sociale care există în stat.

Piața forței de muncă este mult mai sensibilă, schimbătoare și foarte fluctuabilă, la care se mai adaugă și aspectul sociouman – psihologia omului angajat care, în orice moment, poate decide să întrerupă relațiile de muncă.

Scopul reglementării relațiilor de muncă constă în atingerea nivelului optim de angajare în câmpul muncii și acoperirea locurilor de muncă – indici industriali, macro- și microeconomici, contribuind la dezvoltarea pieței economice, ridicarea nivelului de trai în societate, majorarea productivității.

Coraportul cererii și ofertei de muncă într-un spațiu și într-o perioadă concretă pot forma 3 varietăți ale pieței forței de muncă:

- Piața forței de muncă unde cererea și oferta locurilor de muncă, practic, coincid – numită piața forței de muncă ideală. Pentru ca aceasta să existe, este nevoie de un anumit nivel de dezvoltare al pieței forței de muncă, precum și de întrunirea unui șir de circumstanțe. Drept exemplu putem indica piața forței de muncă din URSS, care, după cum am menționat *supra*, uneori era atinsă prin formalități și prin locuri de muncă ce nu erau utile societății.
- Piața forței de muncă unde cererea de muncă depășește oferta de muncă. Această varietate dă naștere fenomenului șomajului și pune presiune pe

[202] NICULESCU, N.G, MAREȘ, I, PONTA, M, *Piața forței de muncă. Teorie și practică economică contemporană.* Chișinău: Editura Tehnică, 1995, p. 23.

bugetul public prin necesitatea intensificării măsurilor de protecție socială.

- Piața forței de muncă unde oferta de muncă este mai mare decât cererea de muncă. În aceste condiții, viitorul salariat are, la alegere, mai multe oferte de muncă, însă neajunsul forței de muncă împiedică dezvoltarea și creșterea economică, fiind necesară suplinirea acestuia prin imigrare de forță de muncă.

Piața forței de muncă se constituie în cadrul a 3 niveluri: național (Republica Moldova în ansamblu); teritorial (unitățile administrativ-teritoriale de nivelul I și II); precum și la nivel de unitate în parte (întreprindere, instituție, organizație, angajatorul concret).

Totodată, practic, la fiecare nivel distingem următoarele varietăți ale pieței forței de muncă: generală, de ramură, precum și, inclusiv, în cadrul celei de ramură – piața forței de muncă divizată pe profesii.

Nivelul pieței de muncă divizată pe profesii nu este identic celui de ramură; or, există profesii care se utilizează restrâns pe ramuri (educație, construcții, bancar) și, concomitent, sunt profesii răspândite, practic, în toate ramurile – cele de deservire (de ex., contabilii, juriștii).

Convențional, mai distingem piața muncii națională și internațională, iar procesele de globalizare intensifică interdependența dintre piața muncii internă și cea internațională.

Cu referire la subiecții pieței forței de muncă, prin prisma dreptului protecției sociale, menționăm persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă, inclusiv șomerii și angajatorii, precum și subiecții chemați să asigure buna funcționare a pieței – organele învestite cu diverse atribuții în domeniu.

În acest context, indicăm că anume angajatorii (ce oferă locurile de muncă) și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă (ce pun la dispoziție forța de muncă) reprezintă actorii principali ai pieței forței de muncă.

Din categoria subiecților care necesită o abordare specială pe piața muncii distingem *tinerii NEET* – care, conform legii, sunt tinerii în vârstă de 15–29 de ani care nu fac parte din populația ocupată, nu studiază/învață în cadrul sistemului formal de educație și nu participă la niciun fel de cursuri sau alte instruiri în afara sistemului formal de educație. În acest sens, menționăm că la elaborarea politicilor de ocupare a forței de muncă autoritățile urmează să țină cont de particularitățile acestei categorii, iar pentru identificarea acestora Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă contractează serviciile de identificare a tinerilor NEET de la prestatorii de astfel de servicii.

În altă ordine de idei, o prioritate a statului o constituie asigurarea cu locuri de muncă a populației active, și, cu acest scop, sunt înzestrate cu atribuții și abilități diverse autorități publice, precum și din domeniul privat.

Politica statului în domeniu este dictată de organul legislativ și realizată de organele executive, dintre care de bază este Ministerul Muncii și Protecției Sociale și organele subordonate acestuia – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, Casa Națională de Asigurări Sociale, Inspectoratul de Stat al Muncii etc., precum și de partenerii sociali – sindicatele, patronatele și organele formate – Comisia Națională pentru Consultări și Negocieri Colective și comisiile ramurale și teritoriale pentru consultări și negocieri colective.

În acest context, constatăm că anume Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare – ANOFM) este subiectul ce realizează nemijlocit politica statului în domeniu, inclusiv prin subdiviziunile sale teritoriale – agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, precum și supraveghează activitatea agențiilor private pentru ocuparea forței de muncă.

Astfel, Agenția realizează diverse acțiuni pentru executarea atribuțiilor din domeniu, cum ar fi: stabilirea procedurilor și coordonarea prestării serviciilor de ocupare a forței de muncă, a măsurilor de ocupare a forței de muncă și protecție socială în caz de șomaj, migrație a forței de muncă; cercetarea, monitorizarea și prognoza pieței muncii la nivel național; stabilirea obiectivelor anuale privind implementarea serviciilor și a măsurilor de ocupare a forței de muncă pentru subdiviziunile teritoriale și evaluarea realizării acestora; evaluarea impactului măsurilor active de ocupare a forței de muncă în scopul stabilirii eficienței acestora; oferirea suportului metodologic subdiviziunilor teritoriale privind implementarea serviciilor și măsurilor de ocupare a forței de muncă; asigurarea implicării partenerilor sociali în implementarea politicii de ocupare prin instituirea Consiliului tripartit în cadrul Agenției Naționale; repartizarea limitelor de alocații bugetare pentru serviciile, programele active și pasive, activitățile specifice domeniului său de activitate conform clasificației bugetare; informarea populației despre piața muncii la nivel național; stabilirea, suspendarea, încetarea dreptului la ajutor de șomaj; colaborarea cu agențiile private de ocupare a forței de muncă.

Agențiile Teritoriale pentru Ocuparea Forței de Muncă sunt subdiviziunile teritoriale ale ANOFM care sunt chemate să realizeze sarcinile venite de la ANOFM pentru implementarea măsurilor active de pe piața forței de muncă, în special, medierea, înregistrarea locurilor vacante, evidența persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

Agențiile private pentru ocuparea forței de muncă sunt subiecte distincte de drept privat, care desfășoară activitate de antreprenoriat și dispun de licență.

Pentru a desfășura activitatea legată de recrutarea și plasarea în câmpul muncii, în țară și/sau peste hotarele țării, prin prestarea serviciilor de intermediere a muncii, urmează a fi obținută o licență de la organul de licențiere, în baza cererii (declarației) pentru obținerea licenței și a documentelor care se anexează la cerere, în condițiile Legii nr. 105/2018 și ale Legii privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător. Pentru intermedierea la angajarea în câmpul muncii în țară, licența se eliberează dacă se întrunesc următoarele condiții: administratorul, asociații și angajații agenției private sunt cetățeni ai Republicii Moldova cu domiciliul permanent sau cu reședința temporară pe teritoriul Republicii Moldova; administratorul și angajații agenției private, cu excepția personalului de serviciu, dispun de diplomă de studii superioare de licență; administratorul, fondatorul, asociații, angajații agenției private și persoana juridică nu au antecedente penale; agenția privată dispune de spațiu (încăperi cu destinație nelocativă) ușor accesibil pentru toate categoriile de cetățeni și dotat cu telefon/fax, cu mijloace de comunicații electronice (computer, internet, pagină web oficială) pentru a fi contactată on-line prin e-mail și prin alt software de comunicare; administratorul a întocmit în limba română și a coordonat cu Agenția Națională proiectul contractului de intermediere a muncii. Pentru intermedierea la angajarea peste hotare, agenția privată de ocupare a forței de muncă urmează să solicite licență pentru fiecare beneficiar (angajator de peste hotare care solicită forță de muncă) în parte, la întrunirea condițiilor asemănătoare cu cele necesare pentru obținerea licenței de intermediere în țară, și anume: administratorul și angajații agenției private sunt cetățeni ai Republicii Moldova cu domiciliu permanent sau cu reședință temporară pe teritoriul Republicii Moldova și dispun de diplomă de studii superioare de licență; administratorul, fondatorul, asociații și angajații agenției private și persoana juridică nu au antecedente penale și nu au fost anterior condamnați pentru trafic de ființe umane, muncă forțată, organizarea migrației ilegale, proxenetism, spălare de bani și/sau crime conexe cu aceste infracțiuni; dispune de spațiu (încăperi cu destinație nelocativă) ușor accesibil pentru toate categoriile de cetățeni și dotat cu telefon/fax, cu mijloace de comunicații electronice (computer, internet, pagină web oficială) pentru a fi contactată on-line prin e-mail și prin alt software de comunicare; administratorul a realizat procedura de verificare prealabilă a beneficiarului străin și a prezentat autorității de licențiere actele obținute în cadrul acestei proceduri; administratorul a coordonat și a încheiat cu beneficiarii străini acorduri de colaborare în care sunt stipulate oferte veridice de locuri de muncă și a coordonat cu aceștia proiectul contractului individual de muncă, prestări servicii sau proiectul contractelor asimilate, întocmite în conformitate cu legislația țării de destinație și cu legislația Republicii Moldova; administratorul a întocmit în limba română și a coordonat cu Agenția Națională proiectul contractului de intermediere a muncii, proiectul contractului individual de muncă, prestări servicii sau cel al

contractelor asimilate, agreate prin aplicarea semnăturii, reglementate de legislația țării de destinație, utilizate în raport cu lucrătorii emigranți. Concomitent, în activitate lor, agențiile private sunt obligate să dețină o bază de date a angajatorilor și a locurilor vacante și un registru al persoanelor înregistrate aflate în căutarea unui loc de muncă, precum și să aibă o înțelegere cu agenția publică pentru ocuparea forței de muncă, privind livrarea informației despre locurile de muncă vacante. Activitatea acestor agenții se rezumă în mare parte la medierea în angajarea în câmpul muncii, care, pentru cei ce cauă un loc de muncă, trebuie să fie gratuită, conform legislației naționale și internaționale, cu unele posibile excepții pentru intermedierea la angajarea cetățenilor peste hotarele țării, în interesul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, având autorizarea Guvernului (la propunerea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, după consultarea partenerilor sociali), care poate permite încasarea unor plăți de la unele categorii de persoane aflate în căutarea unui loc de muncă sau pentru unele tipuri de servicii prestate de agențiile respective.

Agențiile private pentru ocuparea forței de muncă sunt incluse, prin prisma Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 184 cu privire la agențiile private de ocupare a forței de muncă[203], în sistemul organelor care acordă mediere la angajarea în câmpul muncii.

3. Statutul juridic al șomerului

Un subiect distinct al pieței forței de muncă, din cadrul categoriei generale a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, îl reprezintă șomerii, care, ținând cont de poziția lor specifică de pe piața forței de muncă, necesită o reglementare distinctă.

Dicționarul de drept al muncii[204] numește șomerul drept persoană aptă de muncă, dar care nu poate fi încadrată în această categorie din lipsa unor locuri de muncă disponibile, corespunzătoare pregătirii sale, beneficiind, în condițiile legii, de ajutor de șomaj și de alte forme de protecție socială, precum și de sprijin în vederea reintegrării profesionale prin calificare, recalificare și perfecționare. [286]

În esență, statutul de șomer este obținut de persoana ce întrunește următoarele condiții: capacitate juridică de muncă, adică să aibă vârsta de cel puțin 16 ani, dar și, în același timp, spre deosebire de capacitatea juridică de muncă, nu este trecută de vârsta stabilită pentru obținerea dreptului la pensie pentru limită de vârstă, fiind aptă pentru prestarea unei munci; nu are un loc de muncă; nu studiază

[203] Convenția OIM nr. 181 privind agenţiile private de ocupare a forţei de muncă, adoptată la Geneva la 19.06.1997 și ratificată de Parlamentul RM la 28.09.2001.

[204] BELIGRĂDEANU, Ș., ȘTEFĂNESCU, I. T. *Dicţionar de drept al muncii* Bucureşti: Lumina Lex, 1997, p. 171.

la o formă de învățământ cu frecvență; caută activ un loc de muncă atât în mod individual, cât și prin intermediul subdiviziunii teritoriale și este disponibilă să înceapă activitatea de muncă (altfel spus, să fie prezent caracterul volitiv), să dorească să muncească și să fie gata oricând să se angajeze la muncă; este înregistrată cu statut de șomer la subdiviziunea teritorială.

Astfel, pentru obținerea statutului de șomer, pentru ca persoana să fie considerată a nu avea un loc de muncă, aceasta nu va fi angajată în baza contractului individual de muncă sau a contractului de prestări servicii; nu va deține o patentă de întreprinzător individual; nu va fi fondator, asociat sau administrator al unei persoane juridice cu scop lucrativ ori nu va fi întreprinzător individual, cu excepția celor aflate în proces de insolvabilitate, lichidare, inactive, fapt confirmat prin mențiunile respective în Registrul de stat al unităților de drept, Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor sau în sistemele informaționale ale Serviciului Fiscal de Stat.

Înregistrarea statutului de șomer se face în baza cererii persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă de către subdiviziunea teritorială la care persoana s-a adresat, prin completarea în Sistemul informațional al pieței muncii a fișei șomerului la data depunerii cererii. Cerea poate fi depusă și prin intermediul echipelor mobile ale agențiilor de ocupare a forței de muncă, precum și on-line, semnată electronic.

Persoana aflată în căutarea unui loc de muncă poate să se adreseze pentru înregistrare cu statut de șomer la una dintre subdiviziunile teritoriale, conform cererii, însoțite de următoarele documente, prezentate în original și în copii: buletinul de identitate sau permisul de ședere, după caz, cu termenul valabil, cu excepția cererilor depuse în regim on-line; actele de studii și de calificare deținute, cu excepția cazurilor în care acestea sunt înregistrate în Sistemul informațional de personalizare a actelor de studii (SIPAS); copia ordinului (dispoziției, deciziei) de eliberare de la ultimul loc de muncă pentru persoanele care au activat în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării, cu excepția cazurilor în care informația privind ultimul loc de muncă al persoanei poate fi accesată în baza conexiunilor intersistemice cu sistemele informaționale ale altor instituții. Documentele sau copiile actelor prezentate trebuie să fie lizibile în totalitate și să nu aibă ștersături.

În cazul în care persoana nu prezintă niciun act de studii sau de calificare și, respectiv, aceste informații nu pot fi obținute în regim on-line sau lipsesc în sistemul informațional, aceasta este înregistrată ca șomer cu studii primare sau secundare generale. În cazul în care șomerul invocă starea sănătății drept motiv de refuz al locului de muncă corespunzător și nu deține certificat de încadrare în grad de

dizabilitate, subdiviziunea teritorială solicită prezentarea de către șomer a certificatului medical.

Statutul juridic de șomer nu este similar celui al persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă (care este înregistrată la una dintre agențiile pentru ocuparea forței de muncă (publică sau privată) în vederea găsirii unui loc de muncă), dat fiind că aceasta din urmă dispune de un loc de muncă. Aceste persoane nu au prioritate la propunerea unui loc de muncă, spre diferență de șomeri. De aici și consecințele diferite: șomerul nu poate pur și simplu refuza un loc de muncă vacant, ci trebuie să se prezinte periodic la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă, pe când persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă nu au asemenea obligații.

Cetăţenii Republicii Moldova care corespund condiţiilor stabilite de lege şi au domiciliul în localităţile din partea stângă a Nistrului şi în municipiul Bender pot fi înregistraţi cu statut de şomer în cazul adresării la una dintre subdiviziunile teritoriale aflate pe teritoriul efectiv controlat de Republica Moldova.

În cadrul persoanelor cu statut de șomer, mai distingem separat șomerii care necesită suport suplimentar pe piața muncii și șomerii cu statut special.

Din prima categorie menționăm: tineri cu vârsta cuprinsă între 16 și 18 ani rămași fără ocrotire părintească; persoanele care nu dețin o profesie/meserie; persoanele cu dizabilități; șomerii de lungă durată (persoana care nu şi-a găsit un loc de muncă în primele 12 luni de la înregistrarea statutului de șomer); persoanele cu vârstă de 50 de ani și peste; persoanele eliberate din locurile de detenție; victimele traficului de ființe umane, după reabilitarea psihologică și socială; persoanele care se luptă cu consumul de substanțe stupefiante ori psihotrope, după reabilitarea socială și psihologică; victimele violenței în familie; alte categorii supuse riscului de excluziune socială. Acestea, urmare a stării sporite de vulnerabilitate la care sunt supuse, beneficiază de suport sporit pentru identificarea și ocuparea unui loc de muncă.

În cea de a doua categorie sunt incluși deţinătorii de terenuri agricole situate după traseul Râbniţa-Tiraspol, în cazul limitării accesului la aceste terenuri, până la înlăturarea consecinţelor limitării accesului la terenurile menţionate[205].

Pentru obținerea acestui statut, persoana urmează să întrunească condițiile generale necesare obținerii statutului de șomer, dar și să aibă acces limitat la cel puţin 50% din terenul agricol deţinut, în regiunea menționată, ultimul fapt fiind probat prin certificat ce consemnează statutul lui, eliberat gratuit de către autorităţile administraţiei publice locale. În același timp, și angajaţii agenţilor economici – deţinători de terenuri agricole, situate după traseul Râbniţa-Tiraspol, vor putea

[205] *Legea privind instituirea unor măsuri suplimentare de susţinere a activităţii de întreprinzător desfăşurate în localităţile din stînga Nistrului ale raionului Dubăsari, nr. 39-XVI din 02.03.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 51-54.

obține statutul respectiv, cu condiţia că aceştia deţin teren agricol în regiunea dată și au acces limitat la cel puţin 50% din acest teren, iar confirmare a acestui fapt va servi certificatul eliberat gratuit de către agentul economic[206].

Conținutul statutului juridic al șomerului este format din totalitatea drepturilor și obligațiilor acestuia, care sunt prevăzute de lege – statutare – și nu poartă un caracter negociabil.

Cu referire la drepturile șomerilor, menționăm că aceștia au dreptul să beneficieze de toate măsurile de ocupare a forței de muncă – intermedierea la angajare în câmpul muncii, informarea privind piața muncii, ghidarea în carieră, formarea profesională, instruirea la locul de muncă în cadrul unității, indemnizația de șomaj ș.a.. Ținem să menționăm că o parte dintre aceste drepturi, cum ar fi informarea privind piața muncii, ghidarea în carieră ș.a., sunt caracteristice tuturor persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă; o altă parte, cum ar fi formarea profesională, instruirea la locul de muncă în cadrul unității, indemnizația de șomaj – doar șomerilor, pe când o a treia parte, cum ar fi angajarea asistată, reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități – doar acelor șomeri care, conform legii, necesită suport suplimentar pe piața muncii.

În același timp, persoana înregistrată cu statut de şomer, sub riscul pierderii acestui statut, este obligată, potrivit Legii nr. 105/2019, să respecte condițiile următoare: să se prezinte o dată la 30 de zile calendaristice, conform programării, la subdiviziunea teritorială la care este înregistrată, precum și la solicitarea acesteia, pentru a primi sprijin în vederea încadrării în muncă; să participe la interviuri cu angajatorii în legătură cu perspectivele de angajare, organizate de subdiviziunea teritorială sau din propria iniţiativă; să participe la serviciile și măsurile active de ocupare a forţei de muncă; să prezinte, o dată la 30 de zile calendaristice, raportul privind activitățile realizate în căutarea unui loc de muncă, pe suport de hârtie sau în format electronic, la adresa de e-mail a subdiviziunii teritoriale, anterior vizitei la aceasta sau în ziua vizitei, conform modelului aprobat de Agenția Națională; să accepte locul de muncă corespunzător; să informeze subdiviziunea teritorială la care este înregistrată despre orice schimbare a condițiilor ce au determinat acordarea statutului de şomer, în termen de 3 zile lucrătoare de la apariţia schimbării; să informeze subdiviziunea teritorială cu privire la rezultatul interviului cu angajatorul, în termen de 10 zile calendaristice de la data eliberării Fișei de repartizare pentru ocuparea unui loc corespunzător de muncă, prin telefon sau la adresa de e-mail, și să prezinte, la următoarea vizită, fișa completată de angajator.

Suplimentar obligațiunilor generale, șomerii cu statut special – deţinători de terenuri agricole situate după traseul Râbniţa-Tiraspol – mai au și obligaţia de a

[206] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea unor regulamente, nr. 639 din 05.06.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 95-97.

participa la lucrări agricole şi în folosul comunităţii sau, în caz de necesitate, şi la alte lucrări de utilitate comună şi la nivel de alte comunităţi din raion cel puţin 15 zile lunar, începând cu data de întâi a lunii următoare celei în care a început plata indemnizației de șomaj sau alocaţiei, fapt confirmat de către preşedintele raionului în temeiul informaţiei parvenite de la organele competente responsabile de organizarea lucrărilor menţionate, iar în caz de neîndeplinire nemotivată a acestei obligaţii sau în cazul în care autorităţile publice locale nu dispun la acel moment de lucrări publice, plata se suspendă, iar restabilirea are loc în temeiul demersului scris al preşedintelui raionului.

Pierderea statutului de șomer are loc prin scoaterea din evidență a șomerului, în condițiile prevăzute de prevederile art. 21 al Legii nr.105/2018. Pierderea statutului poate avea loc atât din temeiuri obiective, cât și din motive de încălcare de către șomer a obligațiilor pe care i le impune legea. Astfel, șomerii sunt scoși din evidenţă, pierzându-și statutul de şomer, la data constatării următoarelor situații: neîntrunirii condițiilor legale pentru obținerea statutului; atingerii vârstei stabilite pentru obținerea dreptului la pensie pentru limită de vârstă; constatării pierderii totale a capacității de muncă; aplicării arestării preventive sau arestării la domiciliu; executării hotărârii judecătoreşti de condamnare la pedeapsa cu închisoare sau de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical; dobândirii sau încercării de a obţine statutul de şomer sau indemnizației de șomaj prin înşelăciune; neprezentării neîntemeiate la subdiviziunea teritorială, la care este înregistrat, mai mult de 30 de zile calendaristice de la data ultimei vizite (se va considera întemeiată și nu va duce la pierderea statutului neprezentarea, dacă aceasta a avut loc din motivul concediului medical, conform certificatului confirmativ; decesul rudelor de gradul I şi II și în situaţii de forţă majoră – doar că persoana, în aceste situații, va trebui să depună o cerere pentru înregistrare repetată); neprezentării, o dată la 30 de zile calendaristice, a raportului cu privire la activitățile realizate în căutarea unui loc de muncă; decesului; începerii concediului de maternitate (după expirarea duratei concediului de maternitate va putea fi depusă o nouă cerere de obținere a statutului de șomer); începerii îndeplinirii obligației militare; confirmării de către şomer a plecării peste hotare în scop de muncă; refuzului a două locuri de muncă corespunzătoare, oferite de subdiviziunea teritorială la care este înregistrat; refuzului de a participa la măsurile active de ocupare a forței de muncă; expirării permisului de ședere pe teritoriul Republicii Moldova; înmatriculării la o formă de învățământ cu frecvenţă; nerespectării obligației de a informa subdiviziunea teritorială la care este înregistrat despre orice schimbare a condițiilor ce au determinat acordarea statutului de şomer, în termen de 3 zile lucrătoare de la apariţia schimbării; neinformării subdiviziunii teritoriale cu privire la rezultatul interviului cu angajatorul.

Pentru stimularea angajării, chiar și temporare, în câmpul muncii, dar și pentru acoperirea necesarului de cadre în economie pentru lucrări mai puțin atractive din motivul duratei scurte a acestora, pentru perioada unei astfel de angajări, cu durată de până la 3 luni, precum și pe perioada exercitării în calitate de zilier a activităților necalificate cu caracter ocazional, șomerii nu vor fi scoși din evidență.

Ștergerea din evidență nu împiedică depunerea repetată a cererii pentru obținerea statutului, în condițiile întrunirii cerințelor pentru dobândirea acestuia, doar că, în cazul pierderii statutului pentru neonorarea obligațiunilor de șomer, depunerea repetată a cererii poate avea loc doar după expirarea a 6 luni de la data scoaterii din evidenţă.

4. Asigurarea de șomaj

Asigurarea de șomaj, conform legii, reprezintă o măsură pasivă de ocupare a forței de muncă care are rolul de a asigura, în caz de șomaj, o persoană asigurată în sistemul public de asigurări sociale, aptă de muncă, dar care, din motive prevăzute de lege, nu a identificat un loc de muncă corespunzător pregătirii sale, și se realizează prin punerea la dispoziţia acesteia, pentru o perioadă determinată, a indemnizației de șomaj.

În esență, indemnizațiile de șomaj sunt sursa financiară de care beneficiază persoana înregistrată în calitate de șomer, pentru a-și menține existența.

Fenomenul șomajului este unul recunoscut unanim drept negativ pentru economie și pentru societate, la general, iar protecția și ajutorul șomerilor sunt asigurate prin norme de cel mai înalt nivel – atât internaționale, cât și interne.

Articolul 25 al Declarației Universale a Drepturilor Omului stipulează că asigurarea de șomaj face parte din dreptul la un nivel de viață corespunzător – „Orice persoană are dreptul la un nivel de viaţă corespunzător asigurării sănătăţii sale, bunăstării proprii şi a familiei, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare, *are dreptul la asigurare în caz de şomaj*, de boală, de invaliditate, văduvie, bătrâneţe sau în alte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă ca urmare a unor împrejurări independente de voinţa sa”.

Constituția Republicii Moldova, în cuprinsul art. 47, la fel prevede astfel de garanții – „Statul este obligat să ia măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai decent, care să-i asigure sănătatea şi bunăstarea, lui şi familiei lui, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuinţa, îngrijirea medicală, precum şi serviciile sociale necesare; Cetăţenii au dreptul *la asigurare în caz de: şomaj*, boală, invaliditate, văduvie,

bătrânețe sau în celelalte cazuri de pierdere a mijloacelor de subzistenţă, în urma unor împrejurări independente de voinţa lor”.

Programul de țară pentru muncă decentă 2025–2027 Republica Moldova[207] – instrumentul de planificare important prin intermediul căruia Organizația Internațională a Muncii (OIM) oferă suport țărilor membre – menționează șomajul printre provocările–cheie pe piața muncii, îndeosebi în rândul tinerilor, împreună cu alte fenomene, cum ar fi: schimbările demografice, nivelul ridicat al sărăciei și inegalitățile de venituri, ocuparea informală (concentrată în zonele rurale) și participarea scăzută la forța de muncă, în special în rândul femeilor și al tinerilor.

Conform Raportului de activitate al Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă pentru anul precedent – 2024[208], în perioada respectivă, în baza de date a ANOFM au fost înregistraţi cu statut de șomer 18,8 mii șomeri, ceea ce a constituit 31,7% din totalul persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate. Din numărul total al șomerilor înregistraţi, 61,8% nu aveau o calificare profesională, fiind în scădere ponderea șomerilor înregistraţi cu studii primare, gimnaziale și liceale (de la 64,0% în anul 2023 la 61,8% în anul 2024), dar și ponderea șomerilor care sunt fără experienţă de muncă (în anul 2023 ponderea acestora era de 26,5% din totalul șomerilor înregistraţi, pe când în anul 2024 procentul a constituit 22,2%). În același timp, în rezultatul prestării serviciilor și măsurilor active de ocupare, 16699 persoane au fost susținute la angajarea în câmpul muncii, dintre care 7172 șomeri (44,3% din totalul șomerilor înregistrați) și 500 șomeri zilieri sau angajați în baza unui contract de muncă pe o perioadă determinată până la 3 luni.

Doctrina la fel constată că șomajul se poate caracteriza ca o stare negativă a economiei ce afectează o parte din populația activă disponibilă prin neasigurarea locurilor de muncă[209].

În cazul în care o persoană nu poate fi încadrată în muncă din lipsa locurilor corespunzătoare, dar îndeplineşte condiţiile pentru a primi ajutor de şomaj, aceasta depune o cerere pentru acordarea ajutorului de şomaj.

Menționăm aici că, conform prevederilor legale, un loc de muncă corespunzător se va considera acel loc de muncă, inclusiv pe o perioadă determinată, cu durata normală a timpului de muncă, cu durata redusă a timpului de muncă sau cu timp de muncă parțial (munca pe fracțiune de normă), conform

[207] *Programul de țară pentru muncă decentă 2025–2027 Republica Moldova.* Disponibil: https://www.ilo.org/sites/default/files/202507/Programul%20de%20%C8%9Aar%C4%83%20pentru%20Munc%C4%83%20Decent%C4%83%202025-2027_0.pdf

[208] *Raportul de activitate al Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă pentru anul 2024.* Disponibil: https://www.anofm.md/view_document?nid=20974

[209] ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA-NEGURĂ, I. *Op.cit.,* p. 219.

prevederilor Codului muncii, care întrunește cumulativ următoarele condiții: corespunde studiilor/pregătirii sau experienței profesionale a persoanei; face parte din profesiile conexe aceluiași domeniu de formare profesională; este situat în localitatea în care persoana își are domiciliul ori reședința sau la o distanță de cel mult 30 km în afara ei, cu condiția disponibilității transportului public până în și din localitatea în care se află locul de muncă sau cu condiția oferirii transportului de către angajator.

Însuși conceptul „locul de muncă corespunzător" este unul flexibil și, în dependență de faptul dacă a fost identificat sau nu, cerințele față de acesta pot fi micșorate. Astfel, dacă nu a fost identificat un loc de muncă corespunzător în decurs de 3 luni de la data înregistrării persoanei cu statut de șomer, se consideră loc de muncă corespunzător locul de muncă vacant, ce presupune un nivel de calificare inferior comparativ cu cel al unei persoane din același domeniu de formare profesională sau dintr-un alt domeniu de formare profesională, după caz.

Menționăm că șomerii nu vor beneficia de ajutor de şomaj în cazul în care până la stabilirea dreptului de a-l primi refuză neîntemeiat un loc de muncă corespunzător în conformitate cu legislaţia sau participarea la serviciile de stimulare a ocupării forţei de muncă, oferite de agenţii.

Ajutorul de şomaj se acordă persoanelor asigurate în sistemul public de asigurări sociale şi aflate în şomaj, iar cererile de loc de muncă şi de ajutor de şomaj se completează de persoana aflată în căutarea unui loc de muncă sau de funcţionarul public al agenţiei şi poartă semnătura olografă a persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă.

Nemijlocit cererea de înregistrare a statutului de șomer se depune la subdiviziunea teritorială a agenției naționale pentru ocuparea forței de muncă, care și deține competența de a verifica corespunderea întrunirii de către șomer a cerințelor legale și, drept rezultat, de a stabili indemnizația de șomaj sau de a refuza stabilirea acesteia.

Pentru ca șomerul să obțină dreptul la indemnizația de șomaj, acesta urmează să întrunească cumulativ următoarele condiții: nu realizează venituri din activități de muncă la data stabilirii dreptului la indemnizația de șomaj, cu excepția indemnizației de eliberare din serviciu, a recalculărilor salariale aferente eliberării din serviciu și a pensiilor, altele decât pensia pentru limită de vârstă; a activat şi a realizat un stagiu de cotizare în sistemul public de asigurări sociale de stat de cel puţin 12 luni în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării; nu refuză un loc de muncă corespunzător sau să participe la măsurile active de ocupare a forței de muncă oferite de subdiviziunea teritorială conform planului individual de angajare a șomerului.

Decizia privind stabilirea sau refuzul în stabilirea dreptului la indemnizația de șomaj se emite de către subdiviziunea teritorială, în termen de 10 zile lucrătoare de la data înregistrării statutului de șomer, iar în cazul în care a fost recunoscut dreptul la indemnizație, se consideră că acesta este dobândit de la data înregistrării statutului de șomer. Pentru șomerii care beneficiază de indemnizație de îngrijire a copilului, stabilită până la obținerea statutului de șomer, indemnizația de șomaj va fi acordată după expirarea perioadei de plată a indemnizației de îngrijire a copilului, iar șomerii beneficiari de alte tipuri de pensii decât pensia pentru limită de vârstă pot beneficia de indemnizația de șomaj dacă întrunesc condițiile necesare pentru obținerea dreptului la indemnizația de șomaj.

Perioada pentru care va fi stabilită plata indemnizației de șomaj și cuantumul acesteia va depinde de stagiul de cotizare realizat de persoană anterior dobândirii statutului de șomer și de venitul acesteia. Astfel, indemnizația de șomaj poate fi stabilită pentru 5, 7 sau 9 luni de zile, și anume: pentru 5 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între cel puțin 12 luni și până la 10 ani; pentru 7 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 10 și 15 ani și pentru 9 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare de peste 15 ani. Cuantumul indemnizației de șomaj va depinde de venitul mediu lunar asigurat al persoanei, realizat în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrări, și va constitui 40% din acesta, însă nu va depăși cuantumul salariului mediu lunar pe economie pentru anul precedent (conform prevederilor Hotărârii de Guvern privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2025, care va influența plafonarea îndemnizației în 2026, constituie 16 100 lei).

Pentru persoanele care s-au aflat în concediu de maternitate și/sau în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, baza de calcul al indemnizației de șomaj se stabilește în baza venitului asigurat al persoanei, realizat înaintea începerii concediului de maternitate/concediului pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, sau în baza venitului asigurat realizat în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării persoanei cu statut de șomer, iar prioritate se va acorda perioadei care va stabili un cuantum mai mare al indemnizației de șomaj.

Plata indemnizației de şomaj se va suspenda pe perioada concediului medical al șomerului și pe perioada angajării temporare a acestuia, cu o durată de până la 3 luni, în același timp fiind prelungită perioada de plată a indemnizației de șomaj – pentru perioada concediului medical neplătit sau cu perioada angajării temporare, respectiv. Restabilirea plății indemnizației de șomaj după suspendare are loc din următoarea zi de la data încetării situației care a condus la suspendare, în cuantumul și perioada stabilite inițial, în baza cererii depuse de către șomer la

subdiviziunea teritorială în termen de până la 30 de zile calendaristice de la data încetării situației care a condus la suspendare.

În cazul admiterii de către șomer a unor abateri de la executarea obligațiunilor sale statutare sau în cazul survenirii unor circumstanțe prevăzute de lege, subdiviziunea teritorială a agenției pentru ocuparea forței de muncă poate dispune încetarea plăţii indemnizației de şomaj înainte de expirarea termenului acesteia. Astfel, plata indemnizației de șomaj va înceta: în cazul pierderii statutului de şomer; în cazul începerii concediului de maternitate; în cazul restabilirii în funcţia deţinută, în temeiul hotărârii definitive a instanţei de judecată; în cazul constatării uneia dintre circumstanțele care nu ar fi permis acordarea indemnizației de şomaj; în cazul nerespectării de către șomer a obligației de a participa la serviciile și măsurile active de ocupare a forţei de muncă și în cazul refuzului de a accepta locul de muncă corespunzător; în cazul încetării sau retragerii dreptului de şedere în Republica Moldova, încetării sau anulării statutului de apatrid sau a formei de protecţie, conform legislației care reglementează regimul străinilor în Republica Moldova; în cazul încadrării în câmpul muncii, conform repartizării subdiviziunii teritoriale sau în mod individual, cu excepția angajării pe o durată determinată de până la 3 luni; în cazul constatării, în urma controlului de stat al activității de întreprinzător, că persoana realizează muncă nedeclarată; în cazul decesului beneficiarului.

Decizia privind suspendarea sau încetarea plății indemnizației de șomaj urmează a fi adusă la cunoștința șomerului în termen de 5 zile lucrătoare de la data emiterii, iar în cazul expirării perioadei stabilite de lege pentru acordarea indemnizației de șomaj șomerul va putea beneficia din nou de indemnizație, cu condiția că a realizat un stagiu de cotizare de cel puțin 12 luni după încetarea plății.

Șomerii care beneficiază de indemnizație de șomaj sunt considerați persoane asigurate în sistemul public de asigurări sociale, însăși perioada în care este achitată indemnizația de șomaj se include în stagiul de cotizare, iar perioada de plată a indemnizației de șomaj va atribui șomerului înregistrat la subdiviziunea teritorială și beneficiar de indemnizație de șomaj statutul de asigurat în sistemul asigurărilor obligatorii de asistență medicală.

Indemnizația pentru ajutorul de șomaj, în virtutea faptului că este în strânsă dependență și condiționată de stagiul de cotizare și, respectiv, de plata contribuțiilor de asigurări sociale de stat, este parte a raporturilor de asigurare socială, însă, cu titlu de excepție, legea prevede și o altă măsură pasivă de susținere a șomerilor – alocația pentru integrare sau reintegrare profesională, fără a o condiționa de necesitatea acumulării unui stagiu de cotizare, ceea ce ar atribui astfel de cazuri la categoria raporturilor de asistență socială.

Astfel, acestea sunt raporturile în care în calitate de beneficiari apar deţinătorii de terenuri agricole situate după traseul Râbniţa - Tiraspol, în cazul limitării accesului la aceste terenuri, până la înlăturarea consecinţelor limitării referitor la terenurile menţionate; or, conform prevederilor, aceştia sunt scutiți de diverse contribuții, inclusiv de plata contribuţiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, fiindu-le stabilită o indemnizație de şomaj sau alocaţie pentru integrare sau reintegrare profesională, cu suportarea cheltuielilor ocazionate de plata indemnizației de şomaj în limita alocaţiilor prevăzute anual în bugetul asigurărilor sociale de stat la articolul de cheltuieli respectiv al Fondului de şomaj, iar a cheltuielilor ocazionate de plata alocaţiei de integrare sau reintegrare profesională – în limita transferurilor de la bugetul de stat la bugetul asigurărilor sociale de stat.

Cu referire la indemnizația de șomaj a acestor subiecți speciali, menționăm că aceasta are trăsăturile unui raport de asigurare socială; or, este înaintată cerința de a acumula un stagiu de muncă şi realizarea unui stagiu de cotizare de cel puţin 12 luni calendaristice în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării ca şomer cu statut special, iar alocația de integrare sau reintegrare profesională rămâne a fi parte a raporturilor de asistență socială, nefiind impusă condiția realizării unui careva stagiu de cotizare sau vechime în muncă.

În ceea ce ține de cuantumul plăților, menționăm că șomerii cu statut special care au lucrat şi au realizat un stagiu de cotizare de cel puţin 12 luni calendaristice în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării ca şomer cu statut special beneficiază de o indemnizație de șomaj în cuantum de 700 lei, iar cei care nu au lucrat sau au realizat un stagiu de cotizare mai puţin de 12 luni calendaristice în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării beneficiază de alocaţie de integrare sau reintegrare profesională în cuantum de 400 lei.

Spre deosebire de ceilalți șomeri, ale căror plăți sunt stabilite și achitate de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă, stabilirea cuantumului şi evidența plății indemnizației de șomaj și a alocaţiei de integrare sau reintegrare profesională a șomerilor cu statut speciali, analizați *supra*, se efectuează de către Casa Naţională de Asigurări Sociale, în baza datelor din decizia privind stabilirea dreptului la indemnizația de șomaj şi alocaţie de integrare sau reintegrare profesională, aprobată de subdiviziunea teritorială a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă. În aceeași ordine de idei, indicăm că suspendarea, încetarea sau restabilirea indemnizației de șomaj pentru aceste categorii de șomeri, precum și acordarea repetată a indemnizației, la fel este în competența Casei Naţionale de Asigurări Sociale.

În fine, specificăm că perioada de primire a indemnizației de șomaj şi a alocaţiei de integrare sau reintegrare profesională se include în stagiul de cotizare.

5. Măsurile de promovare a ocupării forței de muncă

Rolul pe care activitatea normală a pieței muncii îl joacă pentru societate impune statul să întreprindă diverse măsuri pentru organizarea bunei funcționări a acesteia, inclusiv asigurarea economiei cu forță de muncă și, în același timp, asigurarea populației cu locuri de muncă și combaterea fenomenului șomajului. Astfel, pentru a influența piața forței de muncă sunt preconizate diferite măsuri de susținere a acesteia, de încurajare a creării de locuri de muncă și acoperirea acestora cu forță de muncă. Măsurile respective încep cu măsuri de profilaxie, care vin din dreptul muncii și sunt chemate să asigure o stabilitate a locului de muncă, combinate cu acordarea unor posibilități mai extinse de căutare din timp a unui loc de muncă pentru salariatul ce urmează a fi eliberat din serviciu, și continuă cu cele din dreptul protecției sociale – active, pentru ocuparea forței de muncă, și pasive – de susținere financiară a persoanelor care și-au pierdut sursa de venit legal, ultimele fiind analizate *supra*.

Legea numește măsurile de ocupare a forței de muncă drept măsuri adoptate pentru reducerea dezechilibrului dintre cererea și oferta de muncă, care includ măsuri de promovare a ocupării forței de muncă și măsuri pasive de ocupare a forței de muncă (asigurarea de șomaj), iar nemijlocit ca măsuri de promovare a ocupării forței de muncă sunt indicate măsurile orientate spre creşterea şanselor de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, precum și spre stimularea angajatorilor pentru a încadra în muncă şomerii şi pentru a crea noi locuri de muncă, acestea incluzând servicii și măsuri active de ocupare a forței de muncă.

În contextul celor expuse, menționăm că legiuitorul indică scopul implementării măsurilor de ocupare a forței de muncă, acestea fiind: scopul prevenirii şomajului, creşterii şanselor de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, stimulării angajatorilor pentru încadrarea în muncă a şomerilor şi crearea de noi locuri de muncă, precum și în scopul realizării strategiilor şi politicilor elaborate în vederea protecţiei persoanelor în risc de şomaj, asigurării unui nivel ridicat al ocupării, adaptării forţei de muncă la cerinţele pieţei muncii.

În calitate de măsuri de promovare a ocupării forței de muncă legiuitorul instituie servicii de ocupare a forței de muncă și măsuri active de ocupare a forței de muncă.

Cu referire la prima categorie – serviciile de ocupare a forţei de muncă, menționăm că acestea sunt destinate nu doar șomerilor, ci, la general, persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, fiind chemate să asigure conexiunea dintre cererea şi oferta de muncă, accesul la acestea fiind gratuit și necondiționat.

Drept astfel de servicii indicăm: informarea privind piaţa muncii; ghidarea în carieră; intermedierea muncii; servicii de preconcediere; reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități; angajarea asistată; identificarea tinerilor NEET.

În contextul serviciului de informare privind piaţa muncii, menționăm că la dispoziția persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, dar și a angajatorilor, sunt puse așa informații, ca: cererea și oferta de muncă, înregistrate la ANOFM; serviciile și măsurile în vederea plasării în câmpul muncii; condițiile de acces la serviciile și măsurile de ocupare a forței de muncă; calificările și abilitățile persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate la subdiviziunile teritoriale; locurile de muncă vacante înregistrate la ANOFM și condițiile de ocupare a acestora; cerințele și sarcinile locului de muncă ce urmează a fi declarat vacant; metodele de căutare a unui loc de muncă; situația și tendințele ocupaţionale pe piața muncii la nivel național și local.

În scopul susținerii persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă prin identificarea oportunităților educaționale și profesionale, pentru ca acestea să-și poată facilita asigurarea în viitor a unui loc de muncă, conform cu orientarea profesională, agențiile de ocupare a forței de muncă prestează serviciul de ghidare în carieră, care include informarea cu privire la profesii și specificul pieței muncii; autocunoașterea; consultanța în elaborarea instrumentelor de marketing personal; consultanță pentru decizia de carieră.

Dacă informarea cu privire la profesii și specificul pieței muncii urmăreşte sprijinirea persoanei în vederea corelării intereselor profesionale cu solicitările pieței muncii, atunci autocunoașterea este îndreptată spre sprijinirea persoanei în evaluarea și autoevaluarea personalității în vederea corelării abilităților, aptitudinilor, studiilor şi a experienţei sale cu interesele profesionale. La rândul ei, consultanța în elaborarea instrumentelor de marketing personal include suport și informare în elaborarea curriculumului vitae, scrisorii de intenție și pentru susținerea unui interviu pentru integrare în câmpul muncii, iar consultanța pentru decizia de carieră presupune sprijinirea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă în vederea luării deciziei privind propria carieră.

Serviciul privit ca cel mai eficient în facilitarea obținerii unui loc de muncă rămâne a fi intermedierea muncii, care constă în mijlocirea, de către subdiviziunile teritoriale, între eventualii angajați și angajatori în vederea satisfacerii cererilor ambelor părți și stabilirii unor raporturi de muncă și se realizează prin: oferirea de informații privind locurile de muncă vacante şi condiţiile de ocupare a acestora prin publicarea, afişarea, organizarea de târguri ale locurilor de muncă și preselecţia candidaţilor corespunzător cerinţelor locurilor de muncă oferite şi în concordanţă cu pregătirea, aptitudinile, experienţa şi cu interesele acestora. O altă variantă a intermedierii este intermedierea electronică, care are drept scop punerea automată în

corespondenţă a cererilor şi ofertelor de locuri de muncă prin intermediul tehnologiilor informaţionale.

Serviciile de preconcediere sunt prevăzute persoanelor preavizate în legătură cu lichidarea unităţii, reducerea numărului sau a statelor de personal, în perioada de preaviz a acestora, și constau în: punerea la dispoziție a informațiilor cu privire la prevederile legale referitoare la asigurarea de şomaj, serviciile și măsurile active de ocupare a forței de muncă, precum și acordarea acestora și locurile de muncă vacante înregistrate; instruirea în modalitățile de căutare a unui loc de muncă; oferirea posibilităților de formare profesională.

O parte din serviciile de ocupare a forței de muncă sunt destinate persoanelor care necesită suport suplimentar pe piața forței de muncă și, îndeosebi, persoanelor cu dizabilități. Astfel, pentru aceștea indicăm inițial serviciile de reabilitare profesională, care sunt oferite în vederea restabilirii, recuperării sau compensării capacității lor de muncă.

Menționăm că reabilitarea profesională se prestează în cadrul instituțiilor și centrelor de reabilitare profesională specializate, la îndreptarea subdiviziunilor teritoriale, în conformitate cu recomandările conținute în Programul individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități, elaborat de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, iar ANOFM contractează serviciile de reabilitare profesională de la prestatorii de servicii specializate. La fel, pentru categoria respectivă de șomeri este prevăzut și serviciul de angajare asistată.

În ceea ce ține de cea de-a doua categorie de măsuri de promovare a ocupării forței de muncă – măsurile active de ocupare a forței de muncă, menționăm că acestea sunt acordate în scopul creșterii şanselor de ocupare a forței de muncă, prin crearea de noi locuri de muncă sau prin înlesnirea accesului la locurile de muncă vacante, și, fie că se adresează direct șomerilor, fie că se adresează angajatorilor, șomerii, în ultimul caz, la fel vor veni în calitate de beneficiari ai măsurilor, doar că în mod indirect; or, crearea sau adaptarea locurilor de muncă va crea și oportunități noi de angajare pentru aceștia.

Drept măsuri active de ocupare a forței de muncă legea instituie: formarea profesională; subvenționarea locurilor de muncă; suportul pentru crearea sau adaptarea locului de muncă; stimularea mobilității forței de muncă. În acest context, menționăm că, conform prevederilor art. 3 lit. (e) al Legii bugetului de stat pentru anul 2025, în bugetul de stat se aprobă alocații în sumă de 20000,0 mii lei pentru subvenționarea locurilor de muncă[210].

[210] *Legea bugetului de stat pentru anul 2025, nr. 310 din 26.12.2024*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 556-559.

Cu referire la formarea profesională, constatăm că aceasta presupune calificarea, recalificarea, perfecționarea, specializarea sau, după caz, certificarea șomerilor în scopul reintegrării lor ulterioare în câmpul muncii, fiind realizată de către prestatorii de servicii de formare profesională, publici sau privaţi, autorizaţi în condițiile legii sau de către angajatori, prin: organizarea de cursuri de formare profesională pe bază de voucher; instruirea la locul de muncă în cadrul unității; organizarea de stagii profesionale; certificarea cunoștințelor și a competențelor dobândite în contexte de educație nonformală și informală.

Formarea profesională prin intermediul cursurilor pe bază de voucher sunt organizate urmare a serviciilor de ghidare în carieră, pentru șomerii care nu au o profesie sau meserie ori au o profesie sau meserie care nu este solicitată pe piața muncii locală, în baza unui contract de instruire încheiat între ANOFM și șomer. În scopul realizării acestei măsuri, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare aprobă lista prestatorilor autorizați și acreditați pentru organizarea a astfel de cursuri, iar șomerului i se oferă de către ANOFM voucherul pentru formarea profesională a șomerilor, pe care îl prezintă unui prestator ales de șomer din lista respectivă. Șomerii pot beneficia gratuit de un singur curs de formare profesională, într-un interval de 24 de luni consecutive. Pe lângă faptul că beneficiază de cursuri, șomerii înmatriculați la acestea beneficiază și de o bursă lunară neimpozabilă, în cuantum de 35% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, care se acordă proporțional frecvenței la cursurile de formare profesională.

Formarea profesională prin instruirea la locul de muncă în cadrul unității se organizează pentru șomerii care nu au o profesie sau meserie ori au o profesie sau meserie care nu este solicitată pe piața muncii locală, numiți în cadrul acestei măsuri șomeri-cursanți, fiind direcționați, în acest sens, de către subdiviziunea teritorială, în baza raporturilor contractuale dintre ANOFM și prestatorul de servicii de formare profesională, precum și în baza raporturilor contractuale dintre subdiviziunea teritorială, șomer și angajatorul la care urmează să se desfășoare instruirea.

Contractul încheiat între subdiviziunea teritorială, șomer și angajator poate să conțină și clauza care va obliga șomerul să activeze în cadrul unității după finalizarea instruirii.

Ca și în cazul cursurilor de formare profesională pe bază de voucher, și în cazul instruirii la muncă în cadrul unității șomerul antrenat în instruirea la locul de muncă, pe lângă înseși cursurile organizate, beneficiază și de o bursă lunară neimpozabilă, la fel în cuantum de 35% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, care se acordă proporțional frecvenței la cursurile de instruire. La rândul său, în cadrul acestei măsuri, și angajatorul va beneficia de o subvenție, și anume – la solicitarea depusă de către acesta la ANOFM, pe toată durata instruirii i

se va achita o subvenție lunară egală cu 30% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, iar însăși instruirea la locul de muncă în cadrul unității se acordă o singură dată, într-un interval de 24 de luni de la data finalizării cursului precedent de instruire la locul de muncă.

În ce privește stagiul profesional, specificăm că acesta se organizează cu o durată de până la 4 luni, pentru șomerii fără vechime în muncă în profesia deținută și pentru șomerii care nu au activat în profesia deținută în ultimii doi ani premergători datei înregistrării cu statut de șomer, în scopul dobândirii abilităților practice, în baza contractului încheiat între angajator, șomer și Agenția Națională, care, în mod analogic măsurilor anterioare, poate să conțină obligația șomerului de a activa în cadrul unității după finalizarea stagiului. La fel ca și în cazul celorlalte două măsuri de formare profesională menționate *supra*, șomerul antrenat în stagiu profesional (numit și șomer-stagiar) beneficiază de o bursă lunară neimpozabilă, în cuantum de 35% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, care se acordă proporțional frecvenței la programul de stagiu profesional, iar angajatorul care asigură stagiul profesional al șomerului-stagiar, la solicitarea depusă în formă scrisă la Agenția Națională, beneficiază pe toată durata stagiului de o subvenție lunară egală cu 30% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent. Șomerii pot beneficia gratuit de stagiu profesional în profesia deținută doar o singură dată. În stagii profesionale pot fi antrenați și șomerii absolvenți ai cursurilor de formare profesională pe bază de voucher, în scopul dezvoltării abilităților lor practice.

Șomerii care au dobândite cunoștințe și competențe în cadrul educației nonformale și informale își pot certifica aceste competențe prin intermediul structurilor din domeniul educațional, abilitate de către ANOFM, iar în cazul în care pentru confirmarea și obținerea certificării șomerul urmează să se deplaseze în altă localitate decât cea în care locuiește, acestuia i se acoperă cheltuielile de transport.

După cum am menționat, unele măsuri de pe piața forței de muncă sunt prevăzute pentru toate persoanele care se află în căutarea unui loc de muncă, altele doar pentru șomeri, pe când o a treia grupă de măsuri – doar pentru unele categorii în parte de șomeri. Printre ultimele, indicăm o așa măsură ca subvenționarea locurilor de muncă, aceasta fiind preconizată doar pentru șomerii care necesită suport suplimentar pe piața muncii (enumerați *supra*), având scopul de a le facilita angajarea și integrarea în muncă, în condițiile în care, din cauza circumstanțelor în care se află, întâmpină dificultăți mai mari comparativ cu celelalte categorii ale populației. Respectiv, angajatorii care vor angaja în câmpul muncii șomeri din categoriile celor care necesită suport suplimentar pe piața muncii, cu excepția persoanelor care nu dețin o profesie/meserie, în baza trimiterii de la subdiviziunea teritorială a Agenției de Ocupare a Forței de Muncă, vor beneficia, pe parcursul a 6

luni, de o subvenție lunară egală cu 80% din cuantumul salariului de bază al salariatului, conform contractului individual de muncă încheiat, dar nu mai mult de 50% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent. Subvenția locului de muncă va fi acordată în scopul compensării parțiale a salariului șomerului angajat, iar contractul individual de muncă al acestuia trebuie să fie încheiat pentru o perioadă de cel puțin 12 luni, angajatorul fiind obligat, sub riscul restituirii sumei subvențiilor primite, să mențină raporturile de muncă cu persoana respectivă cel puțin 6 luni de la data încheierii perioadei în care a primit subvenția.

Din categoria șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii evidențiem persoanele cu dizabilități, care nu doar că întâmpină mai multe dificultăți de ordin general la angajarea în câmpul muncii, ci și necesită, în multe cazuri, condiții de muncă speciale; or, acestea pot fi create prin adaptarea locurilor existente de muncă. În contextul în care angajatorii urmează să rezerve și o cotă procentuală din numărul total de locuri de muncă pentru persoanele cu dizabilități, ei vor mai primi și o subvenție pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru aceste persoane, în cazul angajării lor pentru o perioadă de cel puțin 12 de luni. Astfel, ANOFM va compensa 50% din suma cheltuielilor pentru crearea locului de muncă cu condiții speciale sau din costul adaptării locului de muncă – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități medii și 75% – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități accentuate și severe. Subvenționarea va viza atât costurile lucrărilor, cât și costurile de angajare pe o perioadă determinată a unui personal de suport, în ajutorul persoanelor cu dizabilități; însăși mărimea subvenției nu va depăși cuantumul a 10 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent pentru fiecare loc de muncă creat sau adaptat. Analogic subvenționării analizate supra, și în aceste cazuri, angajatorul, sub riscul restituirii sumelor primite, va trebui să mențină locul de muncă, doar că, aici, pentru o perioadă de cel puțin 12 de luni, fiind însă valabilă condiția posibilității angajării în funcția respectivă a unui alt șomer cu dizabilități, cel puțin pentru perioada restantă de la concedierea sau demisia persoanei cu dizabilități pentru care a fost solicitată inițial subvenția. Subvențiile pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități nu exclude posibilitatea angajatorului de a solicita și subvenția locului de muncă care compensează plata parțială a salariului șomerului.

Șomerul care se angajează, în bază de contract individual de muncă, la un loc de muncă într-o altă localitate decât localitatea unde locuiește efectiv, în baza delegării de către subdiviziunea teritorială a agenției pentru ocuparea forței de muncă, va beneficia de o indemnizație unică de încadrare egală cu un salariu mediu lunar pe economie pentru anul precedent. În același timp, șomerul cu dizabilități accentuate sau severe, în cadrul acestei măsuri, în scopul mobilității forței de muncă, în locul indemnizației unice va beneficia pe toată durata angajării de o

subvenție lunară neimpozabilă, pentru acoperirea cheltuielilor de transport, indiferent de tipul transportului, în baza distanței în km, care nu depășește 30 km într-o direcție, conform unui coeficient stabilit în lei pentru 1 km distanță, clasa confort II în cadrul transportului interraional, conform ordinului organului central de specialitate din domeniul transportului, iar tinerii cu vârsta de până la 35 de ani inclusiv, angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova, vor beneficia de o indemnizație lunară în mărime de 3 000 de lei, pentru o perioadă de 12 luni. Pentru solicitarea indemnizației unice de încadrare, șomerii, sub riscul decăderii din termen, vor depune la subdiviziunea teritorială unde sunt înregistrați cererea privind acordarea indemnizaţiei unice de încadrare, în termen de 5 zile lucrătoare de la data angajării în câmpul muncii.

În scopul stimulării dezvoltării economiei la nivel local și creării în acest sens a locurilor noi de muncă și reducerii șomajului în localitățile de nivelul 1 de pe întreg teritoriul Republicii Moldova, statul acordă subvenții pentru susținerea proiectelor de inițiative locale, prin care se creează locuri noi de muncă și angajarea la aceste locuri a șomerilor înregistrați la subdiviziunile teritoriale. Această măsură activă de ocupare a forței de muncă se realizează sub formă de subvenție pentru angajatorii care creează locuri noi de muncă în sate și comune și angajează șomeri înregistrați la subdiviziunile teritoriale, având destinația exclusivă de compensare a unor costuri de procurare a echipamentelor tehnologice, maşinilor, utilajelor, aparatelor şi instalaţiilor de măsurare, control şi reglare, tehnicii de calcul, mobilierului pentru dotarea spaţiilor amenajate destinate activităţii economice pentru care s-a solicitat finanţare conform planului de afaceri și nu pot fi altele decât cele necesare pentru crearea locului de muncă.

Măsurile de pe piața forței de muncă, în majoritatea lor, sunt îndreptate spre facilitarea angajării șomerului în câmpul muncii, însă, pentru a ajuta trecerea șomerului în categoria populației ocupate, este prevăzut și eventualul suport în inițierea unei afaceri. Respectiv, șomerii care inițiază o activitate de antreprenoriat, prin care își creează loc de muncă de sine stătător, pot solicita de la Agenția de Ocupare a Forței de Muncă suport sub formă de consultanță, asistență și sprijinirea inițierii unei afaceri, inclusiv prin acordare de informații și consultanță privind condițiile de inițiere a unei activități de antreprenoriat; consultanță juridică, contabilă, financiară, de marketing, de management, în probleme privind vânzările; asistență în dialogul cu autoritățile publice locale și, după caz, centrale; cursuri de formare profesională privind bazele antreprenoriatului; asistenţă tehnică la elaborarea actului constitutiv, înregistrarea persoanei juridice sau persoanei fizice, legalizarea de acte, elaborarea planului de afaceri; și, nemijlocit, subvenționarea cheltuielilor necesare inițierii unei afaceri, precum și pentru dotarea locului de muncă creat. Agenția Națională pentru Ocuparea forței de

Muncă va acoperi 80% din cheltuielile suportate de șomer, dar nu mai mult de 20 salarii lunare medii pe economie pentru anul precedent.

6. Programe de facilitare a ocupării forței de muncă

În scopul soluționării problemelor majore ce țin de ocuparea forței de muncă și abordărilor strategice față de necesitatea organizării optime a pieței forței de muncă, Guvernul poate aproba diverse programe de facilitare a ocupării forței de muncă, care urmează a fi implementate de către ANOFM.

Programele respective pot viza așa aspecte, ca: prevenirea șomajului; susținerea ocupării forței de muncă la nivel teritorial; facilitarea integrării în câmpul muncii a migranților și minorităților naționale; facilitarea ocupării șomerilor care necesită suport suplimentar pe piața muncii ș.a.

Printre acestea, drept unul dintre programele recent adoptate și indicate *supra* și în contextul analizei măsurilor active de ocupare a forței de muncă, menționăm Programul național privind acordarea indemnizațiilor lunare tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 509 din 06.08.2025, care își propune drept scop încurajarea integrării profesionale a tinerilor în sectoarele economice strategice pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, prin stimularea participării acestora pe piața muncii.

Programul respectiv este indicat în calitate de instrument de susținere financiară a tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova, identificând drept beneficiari tinerii cu vârsta de până la 35 de ani inclusiv, cetățeni ai Republicii Moldova, care se angajează pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică și care nu au fost angajați, în ultimele 12 luni, la un agent economic care desfășoară activități economice în astfel de industrii. Printre industriile strategice sunt indicate activități din domeniul industriei alimentare; fabricarea produselor textile; fabricarea articolelor de îmbrăcăminte; fabricarea articolelor de voiaj şi marochinărie, harnaşamentelor şi încălţămintei; prepararea şi vopsirea blănurilor; prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn şi plută, cu excepţia mobilei; fabricarea produselor de cocserie şi a produselor obţinute din prelucrarea ţiţeiului; fabricarea substanţelor şi a produselor chimice; fabricarea produselor farmaceutice de bază şi a preparatelor farmaceutice; fabricarea autovehiculelor, a remorcilor şi semiremorcilor; activităţi de servicii informatice; activităţi de arhitectură şi inginerie; activităţi de testări şi analiză tehnică ș.a.

Printre obiectivele urmărite prin realizarea programului sunt enumerate: motivarea angajării tinerilor în sectorul real al economiei; reducerea deficitului

forței de muncă din industriile de importanță strategică; facilitarea tranziției tinerilor de la formarea profesională la piața muncii; diminuarea diferenței dintre salariile de debut și costul vieții; stimularea muncii legale și formale în Republica Moldova; consolidarea coeziunii sociale prin reducerea migrației tinerilor.

Menționăm că însăși solicitarea indemnizației are loc prin intermediul aplicației guvernamentale integrate EVO, fiind în drept să depună solicitare persoana fizică care îndeplinește cumulativ următoarele condiții: este cetățean al Republicii Moldova, cu vârsta de până la 35 de ani inclusiv; nu a fost angajată, în ultimele 12 luni, la un agent economic care desfășoară activități economice în industriile enunțate mai sus, dar este la moment angajată la un agent economic care desfășoară astfel de activități economice, în baza unui contract individual de muncă și are stabilit un salariu de bază nu mai mic decât salariul minim pe țară, valabil în anul depunerii solicitării; deține un act de studii, ca urmare a absolvirii unei instituții de învățământ din țară sau din străinătate; deține identitate electronică validă, fiind pasibil pentru identificarea electronică în conformitate; nu a beneficiat anterior de indemnizație în cadrul Programului, cu excepția cazului când persoana este deja beneficiar și își schimbă (o singură dată, fără a pierde dreptul la indemnizație) locul de muncă pe parcursul a 12 luni consecutive de la data confirmării eligibilității, cu condiția reangajării la un alt agent economic cu activitate de bază din domeniile strategice.

Însăși indemnizația se va acorda lunar, începând cu data confirmării eligibilității, pentru lunile în care persoana întrunește condițiile de eligibilitate, pe o durată de cel mult 12 luni.

Lista beneficiarilor de indemnizații se va genera în mod automat de serviciul electronic necesar pentru implementarea Programului și se va extrage lunar din acesta de către ANOFM, care în baza listei, în perioada 20-22 a fiecărei luni, prin intermediul serviciului guvernamental de plăți electronice (MPay), va emite ordin de plată și va asigura mijloacele financiare necesare pentru efectuarea plății indemnizațiilor în conturile bancare declarate de beneficiari.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este statutul juridic al șomerului?
2. Ce măsuri de promovare a ocupării forței de muncă există?
3. Ce programe facilitare de ocupare a forței de muncă există?
4. Care sunt prestațiile acordate persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă?
5. Care sunt sursele financiare utilizate în scopul acordării prestațiilor sociale persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă?

Referințe bibliografice:

1. *Bazele legislației URSS și a Republicilor Unionale privind ocuparea forței de muncă, nr. 1905-1 din 15 ianuarie 1991*. Disponibil: https://www.zaki.ru/pagesnew.php?id=1662&page=1
2. BELIGRĂDEANU, Ş., ŞTEFĂNESCU, I. T. *Dicţionar de drept al muncii*. Bucureşti: Lumina Lex, 1997. 223 p.
3. *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
4. *Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.
5. *Convenția OIM nr. 88 privind organizarea activității de folosire a forței de muncă*. Adoptată la Geneva la 09.07.1948 și ratificată de Parlamentul RM la 26.09.1995.
6. *Convenția OIM nr. 97 cu privire la migrația în scop de angajare*. Adoptată la Geneva la 01.07.1949 și ratificată de Parlamentul RM la 29.07.2005.
7. *Convenția OIM nr. 117 privind obiectivele şi normele de bază ale politicii sociale*. Adoptată la Geneva la 09.07.1964 și ratificată de Parlamentul RM la 26.09.1995.
8. *Convenția OIM nr. 122 privind politica de ocupare a forţei de muncă*. Adoptată la Geneva la 09.07.1964 și ratificată de Parlamentul RM la 26.09.1995.
9. *Convenția OIM nr. 181 privind agenţiile private de ocupare a forţei de muncă*. Adoptată la Geneva la 19.06.1997 și ratificată de Parlamentul RM la 28.09.2001.
10. *Declarația Universală a Drepturilor Omului, nr.12 din 10.12.1948*. Adoptată și proclamată de Adunarea Generală a ONU prin Rezoluția 217 A (III) din 10 decembrie 1948. În: Tratate Internaționale, 1998, nr. 1.
11. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Procedurii de stimulare a angajatorilor pentru încadrarea în muncă a absolvenţilor instituţiilor de învăţământ superior finanţaţi de la bugetul de stat, nr. 594 din 20.06.2005*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 89-91.
12. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea unor regulamente, nr. 639 din 05.06.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 95-97.
13. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la organizarea şi funcționarea Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă, nr. 990 din 10.10.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 398-399.

14. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă, nr. 1276 din 26.12.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 38-47.
15. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Conceptului Sistemului informațional automatizat „Înregistrare cu statut de șomer" și a Regulamentului privind organizarea și funcționarea Sistemului informațional automatizat „Înregistrare cu statut de șomer", nr. 286 din 03.11.2021*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2021, nr. 280-284.
16. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului național pentru ocuparea forței de muncă pe anii 2022-2026 și a Planului de acțiuni privind implementarea acestuia, nr. 785 din 16.11.2022*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 411-412.
17. *Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova cu privire la instituirea Programului național privind acordarea indemnizațiilor lunare tinerilor angajați pentru prima dată în câmpul muncii în industrii de importanță strategică pentru Republica Moldova, nr. 509 din 06.08.2025*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2025, nr. 430-433.
18. *Hotărârea Sovietului de Miniștri al URSS, Comitetului Central al PCUS și Consiliului Central al Sindicatelor din Toată Uniunea privind asigurarea eficienței utilizării forței de muncă a populației, îmbunătățirea sistemului de ocupare a forței de muncă și consolidarea garanțiilor sociale pentru lucrători*, nr. 1457 din 22.12.1987. Disponibil: https://normativ.kontur.ru/document?moduleId=1&documentId=26582
19. *Legea din 27 ianuarie 1912 pentru organizarea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești*. În: Monitorul Oficial, 1912, nr. 236. Disponibil: https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/160213
20. *Legea din 1933 privind unificarea asigurărilor sociale.* Adoptată de Adunarea deputaților la 04.04.1933, de Senat la 06.04.1933. În: Monitorul Oficial, 1933, nr. 83.
21. *Legea privind utilizarea forței de muncă, nr. 878 din 21.01.1992.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 158-160 (Abrogată: 01.07.2003).
22. *Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, nr. 102 din 13.03.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 70-72 (Abrogată prin Legea nr. 105 din 14.06.18, MO295- 308/10.08.18).
23. *Legea privind instituirea unor măsuri suplimentare de susţinere a activităţii de întreprinzător desfăşurate în localităţile din stânga Nistrului ale raionului Dubăsari, nr. 39 din 02.03.2006*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 51-54.

24. *Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, nr. 60 din 30.03.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 155-159.
25. *Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj, nr. 105 din 14.06.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 295-308.
26. *Legea bugetului de stat pentru anul 2025, nr. 310 din 26.12.2024*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 556-559.
27. NICULESCU, N. G., MAREȘ, I., PONTA, M. et al. *Piața forței de muncă. Teorie și practică economică contemporană*. Chișinău: Editura Tehnică, 1995. 279 p. ISBN 5-85268- 317-5
28. *Programul de țară pentru muncă decentă 2025–2027 Republica Moldova*. Disponibil: https://www.ilo.org/sites/default/files/202507/Programul%20de%20%C8%9Aar%C4%83%20pentru%20Munc%C4%83%20Dec ent%C4%83%202025-2027_0.pdf
29. *Raportul de activitate al Agenţiei Naţionale pentru Ocuparea Forţei de Muncă pentru anul 2024*. Disponibil: https://www.anofm.md/view_document?nid=20974
30. ROMANDAȘ, N., PROCA, L., ODINOKAIA NEGURĂ, I. *Dreptul protecției sociale*. Chișinău: Foxtrot, 2011. 384 p.
31. АНДРЕЕВ, В. С. *Право социального обеспечения в СССР: Учебник.* Москва: Юридическая Литература, 1980.

Tema 15. INDEMNIZAȚIILE ACORDATE COPILULUI SAU FAMILIEI CU COPII

Unități de conținut:

1. **Noțiunea și categoriile indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii**
2. **Modul de stabilire și plată a indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii**
3. **Contestarea deciziilor organelor ce stabilesc și plătesc indemnizațiile**

Abilități:

- numește organele competente de stabilire a indemnizaţiilor
- înţelege ordinea de stabilire şi plată a indemnizaţiilor, condiţiile de stabilire a indemnizațiilor familiilor cu copii
- specifică normele de asigurare materială a copiilor orfani şi a celor rămaşi fără ocrotire părintească din casele de copii de tip familial

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele și informaţiile referitoare la probleme concrete de drept

RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept

RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit

RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate

RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei

RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

RÎ 17. poate certifica realizările consultanței, asistenței, reprezentării prin elaborarea de documente confirmative

1. Noțiunea și categoriile indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii

Dicționarul explicativ al limbii române definește noțiunea de indemnizație ca fiind acea sumă de bani care se acordă cuiva în afara salariatului, destinată să acopere cheltuielile făcute de un angajat în scopul îndeplinirii unei sarcini de serviciu, sau despăgubire pentru un prejudiciu, pentru o pagubă suferită[211].

Este de menționat în acest sens că niciun act normativ în vigoare nu conține o definiție legală a termenului de indemnizație.

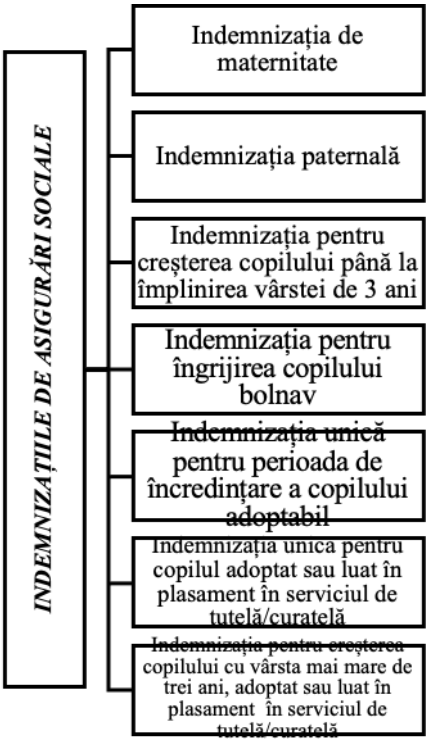
Pentru o bună gestionare a sistemului de protecție socială, este necesar să distingem prestațiile bănești achitate din cadrul surselor de asigurări sociale de prestațiile banești și cele de altă natură, oferite din fondurile de asistență socială. În acest scop, reamintim că prestațiile de asigurări sociale se achită persoanelor aflate într-o situație de risc social (acesta fiind unul asigurat), din cadrul bugetului de asigurări sociale de stat.

La rândul lor, ***prestațiile bănești de asistență socială*** și cele ***de altă natură*** se stabilesc persoanelor sau familiilor aflate într-o situație de risc social, nefiind condiționate de calitatea de asigurat. Sursele de finanțare a acestora sunt: bugetul de stat; bugetele unităților administrativ- teritoriale; fondul de susținere a populației, alte surse ale prestatorilor publici sau privați.

Prestațiile bănești de asistență socială se materializează sub formă de indemnizații, alocații, compensații, ajutoare. Analizând prevederile legislației Republicii Moldova, identificăm mai multe categorii ale acestora, neexistând o delimitare clară între ele. Uneori pentru prestații de aceeași natură sunt utilizate

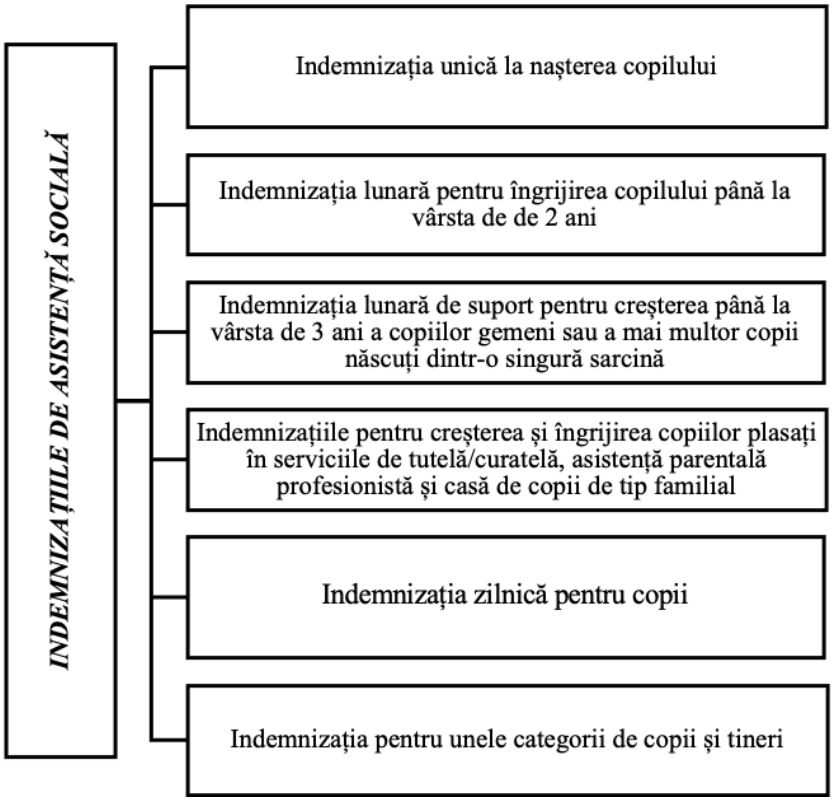
[211] *Dicționarul explicativ al limbii române*. Disponibil: https://www.dex.ro/indemnizatie

noțiuni diferite. Remarcăm că enumerarea de mai jos nu este una exhaustivă, legislația din domeniu modificându-se des, în vederea acordării unui suport viabil, în special persoanelor aflate într-o situație de risc social.

În calitate de indemnizații de asistență socială, destinate copilului sau familiei cu copii, evidențiem:

- ✓ indemnizația unică la nașterea copilului;
- ✓ indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de de 2 ani;
- ✓ indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină;
- ✓ indemnizațiile pentru creșterea și îngrijirea copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial;
- ✓ indemnizația zilnică pentru copii;
- ✓ indemnizația pentru unele categorii de copii și tineri.

2. Modul de stabilire și plată a indemnizațiilor adresate familiilor cu mulți copii

În confomitate cu prevederile art. 124 alin. (1) din Codul muncii al Republicii Moldova, femeilor salariate şi ucenicelor, precum şi soţiilor aflate la întreţinerea salariaţilor, li se acordă un concediu de maternitate ce include concediul prenatal cu o durată de 70 de zile calendaristice (în cazul sarcinilor cu 3 şi mai mulţi feţi – 112 zile calendaristice) şi concediul postnatal cu o durată de 56 de zile calendaristice (în cazul naşterilor complicate sau naşterii a doi sau mai mulţi copii – 70 de zile calendaristice), plătindu-li-se pentru această perioadă indemnizaţii.

Indemnizaţia de maternitate se acordă integral la a 30-a săptămână de sarcină, pe o perioadă de 126 de zile calendaristice, iar în cazul naşterilor complicate ori al naşterii a doi copii – de 140 de zile calendaristice. În cazul sarcinilor cu 3 şi mai mulţi feţi, indemnizaţia de maternitate se acordă la termenul de 24 de săptămâni de sarcină pe o perioadă de 182 de zile calendaristice.

Dacă copilul se naște mort sau moare în perioada în care mama se află în concediu postnatal, indemnizația se acordă integral pentru termenele stabilite mai sus.

Cuantumul lunar al indemnizaţiei de maternitate este de 100% din baza de calcul. Baza de calcul al indemnizației de maternitate o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate şi plătite contribuţii.

Soţia care se află la întreţinerea soţului asigurat beneficiază de indemnizaţie de maternitate dacă, la data acordării concediului de maternitate, nu este angajată în câmpul muncii. Indemnizația de maternitate se calculează din venitul asigurat al unuia dintre soți, care va determina un cuantum mai mare al indemnizației de maternitate.

Potrivit prevederilor art. 124^1 din Codul muncii al Republicii Moldova, tatăl copilului nou-născut beneficiază de dreptul la concediu paternal până la 15 zile calendaristice. În cazul copiilor gemeni sau al mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, tatăl copiilor nou-născuți beneficiază de dreptul la concediu paternal până la 15 zile calendaristice pentru fiecare copil. Tatăl copilului adoptat beneficiază de dreptul la concediu paternal până la 15 zile calendaristice pentru fiecare copil adoptat.

Pe perioada concediului paternal, salariatul beneficiază de o indemnizație paternală care nu poate fi mai mică decât venitul mediu lunar asigurat pentru perioada respectivă și care este achitată din bugetul asigurărilor sociale de stat.

Dreptul la ***indemnizaţie paternală*** pentru îngrijirea copilului nou-născut sau adoptat se acordă tatălui asigurat în sistemul public de asigurări sociale, angajat în baza contractului individual de muncă sau aflat în raport de serviciu în baza actului administrativ, precum și liber-profesionistului ce practică activitate în sectorul justiției, cu domiciliul sau reşedinţa în Republica Moldova.

În cazul copiilor gemeni sau al mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, tatăl copiilor nou-născuți beneficiază de dreptul la indemnizație paternală pentru fiecare copil. Tatăl copiilor adoptați beneficiază de dreptul la indemnizație paternală pentru fiecare copil adoptat.

Condiţiile de stabilire a indemnizaţiei paternale:

- ✓ tatălui copilului nou-născut i s-a acordat, la cerere, concediu paternal la toate unitățile în care desfășoară activități în primele 12 luni de la data nașterii copilului;
- ✓ tatăl copilului nou-născut a solicitat stabilirea indemnizaţiei paternale în termen de 12 luni de la data nașterii copilului;
- ✓ tatăl copilului nou-născut a realizat un venit asigurat în ultimele 3 luni premergătoare lunii naşterii copilului.

Cuantumul indemnizației paternale constituie 100% din baza de calcul. Baza de calcul al indemnizației de paternitate o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat la toate unitățile în ultimele 3 luni premergătoare lunii nașterii copilului, iar în cazul adopției – în ultimele 3 luni calendaristice premergătoare lunii încuviințării adopției copilului, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate și plătite contribuții de asigurări sociale.

Indemnizația paternală se acordă pentru o perioadă de 15 zile calendaristice pentru fiecare copil nou-născut sau adoptat. Indemnizația paternală poate fi acordată integral sau divizată până la 3 fracțiuni, fiecare câte cel puțin 5 zile calendaristice. Cuantumul indemnizației paternale se stabilește proporțional cu numărul efectiv de zile de concediu paternal de care a beneficiat tatăl copilului. Plata indemnizației paternale se efectuează pentru fiecare fracțiune de concediu paternal de care beneficiază tatăl copilului.

După expirarea concediului de maternitate, femeilor salariate şi ucenicelor, precum şi soţiilor aflate la întreţinerea salariaţilor, li se acordă, în baza unei cereri scrise, concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani, cu achitarea indemnizației din bugetul asigurărilor sociale de stat. Concediul parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani se acordă, opțional, unuia dintre părinți, unuia dintre bunici, unei alte rude care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și tutorelui. Concediul parţial plătit pentru îngrijirea copilului poate fi folosit de ambii părinţi alternativ, în fracţiuni, conform disponibilităţii fiecăruia, cu condiţia să nu se suprapună fracţiunile. Acest concediu se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială, şi în stagiul de cotizare.

Concediul parţial plătit pentru îngrijirea copiilor născuţi dintr-o sarcină gemelară, de tripleţi sau multipleţi se acordă, la cerere scrisă, ambilor părinţi sau altor persoane asigurate prevăzute de lege.

Unul dintre părinții asigurați care îndeplinește condițiile de realizare a stagiului de cotizare are dreptul la ***indemnizație lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani*** conform următoarelor opțiuni:

- ✓ din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate și până la data împlinirii vârstei de 3 ani a copilului;
- ✓ din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate pentru o perioadă de 24 de luni. Pentru perioada după expirarea celor 24 de luni și până la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului, indemnizația lunară pentru creșterea copilului nu se acordă;
- ✓ din ziua următoare datei expirării concediului de maternitate pentru o perioadă de 12 luni. Pentru perioada după expirarea celor 12 luni și până

la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului, indemnizația lunară pentru creșterea copilului nu se acordă.

În cazul copiilor gemeni, tripleți sau multipleți, de dreptul la indemnizaţie pentru creşterea copilului beneficiază, la cerere, opţional: concomitent ambii părinţi sau concomitent două persoane asigurate. Fiecare asigurat beneficiază de dreptul la indemnizaţie/ indemnizaţii pentru copilul/copiii de care îngrijeşte nemijlocit. Pentru unul şi acelaşi copil se stabileşte o singură indemnizaţie.

Baza de calcul al indemnizației de asigurări sociale pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii nașterii copilului/lunii încuviințării adopției sau emiterii dispoziției de plasament al copilului în serviciul de tutelă/curatelă, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate și plătite contribuții de asigurări sociale. Lunile calendaristice ale concediului prenatal se substituie cu același număr de luni calendaristice imediat premergătoare perioadei incluse în calcul.

Cuantumul lunar al indemnizației pentru creșterea copilului constituie:

a. 30% din baza de calcul pentru fiecare copil, dar nu mai puțin decât cuantumul indemnizației minime lunare pentru creșterea copilului a persoanei asigurate, determinate în modul stabilit de Guvern;
b. 60% din baza de calcul pentru fiecare copil, dar nu mai puțin decât cuantumul dublu al indemnizației minime lunare pentru creșterea copilului a persoanei asigurate, determinate în modul stabilit de Guvern, pentru primele 12 luni de la data acordării inițiale a indemnizației și 30% din baza de calcul pentru fiecare copil pentru următoarele 12 luni, dar nu mai puțin decât cuantumul indemnizației minime lunare pentru creșterea copilului a persoanei asigurate, determinate în modul stabilit de Guvern;
c. 90% din baza de calcul pentru fiecare copil, dar nu mai puțin decât cuantumul triplu al indemnizației minime lunare pentru creșterea copilului a persoanei asigurate, determinate în modul stabilit de Guvern, pentru primele 12 luni de la data acordării inițiale a indemnizației.

Indemnizaţia pentru îngrijirea copilului bolnav în vârstă de până la 10 ani, iar în cazul copilului care suferă de maladie oncologică şi al copilului cu dizabilitate pentru afecţiuni intercurente – până la împlinirea vârstei de 18 ani se acordă în bază de certificat de concediu medical. Dreptul la indemnizaţie se acordă mamei, tatălui sau tutorelui. În cazul în care mama, tata sau tutorele, din motive întemeiate, confirmate documentar, nu pot îngriji copilul bolnav în vârstă de până la 10 ani, copilul care suferă de maladie oncologică în vârstă de până la 18 ani sau copilul cu dizabilitate în vârstă de până la 18 ani, indemnizaţia se acordă altor persoane asigurate, altui membru de familie, bunicului, bunicii.

Indemnizaţia pentru îngrijirea copilului bolnav nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit, în concediu pentru îngrijirea acestui copil până la împlinirea vârstei de 3 ani şi pentru perioada suspendării contractului individual de muncă la toate unitățile.

Cuantumul indemnizaţiei pentru îngrijirea copilului bolnav se stabileşte diferenţiat, în funcţie de durata stagiului de cotizare, după cum urmează:

- ✓ 60% din baza de calcul – în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani;
- ✓ 70% din baza de calcul – în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani;
- ✓ 90% din baza de calcul – în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani.

Baza de calcul al indemnizaţiei pentru îngrijirea copilului bolnav o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate şi plătite contribuţii.

Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav se acordă asiguratului și în perioada concediului anual.

Perioada pentru care se acordă indemnizaţie pentru îngrijirea copilului bolnav este de cel mult 14 zile calendaristice în cazul acordării asistenţei medicale de ambulatoriu şi de cel mult 30 de zile calendaristice în cazul acordării asistenţei medicale în staţionar pentru perioada în care copilul necesită îngrijire, dar nu mai mult de 60 de zile cumulative într-un an calendaristic pentru fiecare copil. În cazul în care copilul suferă de boli contagioase, este imobilizat într-un aparat ghipsat ori este supus unor intervenţii chirurgicale, suferă de maladie oncologică, tuberculoză, SIDA, durata concediului medical se stabileşte de către consiliul medical consultativ, iar indemnizaţia se acordă pentru perioada integrală a concediului medical.

Asiguratul care îndeplinește condițiile de realizare a stagiului de cotizare are dreptul la o ***indemnizație unică pentru perioada de încredințare a copilului adoptabil***, indicată în dispoziția autorității tutelare teritoriale de încredințare, dar nu mai puțin de 60 de zile și nu mai mult de 90 de zile. Asiguratul care a adoptat un copil sau l-a luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă și se află în concediu plătit cu durata de până la 90 de zile la toate unitățile în care desfășoară activități are dreptul la ***indemnizație unică pentru copilul adoptat sau luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă*** pe perioada acordării concediului dacă îndeplinește condițiile de realizare a stagiului de cotizare.

Cuantumul indemnizației unice pentru perioada de încredințare a copilului adoptabil constituie 60% din baza de calcul. Cuantumul indemnizației unice pentru copilul adoptat sau luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă

constituie 100% din baza de calcul. Baza de calcul al indemnizației de asigurări sociale în acest caz o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii încuviințării adopției sau emiterii dispoziției de plasament al copilului în serviciul de tutelă/curatelă, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate și plătite contribuții de asigurări sociale.

Indemnizația unică pentru perioada de încredințare a copilului adoptabil în vederea adaptării copilului cu adoptatorul și a constatării compatibilității acestora se achită pentru perioada indicată în dispoziția autorității tutelare teritoriale de încredințare, indiferent de perioada efectivă în care asiguratul s-a aflat în concediu, dar nu mai puțin de 60 de zile și nu mai mult de 90 de zile.

Asiguratul care a adoptat un copil cu vârsta mai mare de 3 ani sau l-a luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă și se află în concediu de îngrijire a copilului de până la 6 luni la toate unitățile în care desfășoară activități are dreptul la indemnizație lunară pentru creșterea copilului cu vârsta mai mare de 3 ani pe perioada acordării concediului. În cazul în care data acordării concediului pentru îngrijirea copilului adoptat sau luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă diferă de la unitate la alta, indemnizația se stabilește din data ultimei acordări a acestuia. Pentru unul și același copil se stabilește o singură indemnizație.

În cazul în care beneficiarul de ***indemnizație lunară pentru creșterea copilului cu vârsta mai mare de 3 ani adoptat sau luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă*** se angajează, își reia activitatea de muncă, se eliberează înainte de expirarea concediului pentru îngrijirea copilului adoptat sau plasat în serviciul de tutelă/curatelă ori desfășoară activități în scopul obținerii de venit, indemnizația stabilită nu se suspendă. În cazul în care asiguratul adoptă doi sau mai mulți copii frați sau îi ia în plasament în serviciul de tutelă/curatelă, de dreptul la indemnizație lunară beneficiază, la cerere, concomitent ambii părinți asigurați. Fiecare asigurat beneficiază de dreptul la indemnizație pentru copilul de care îngrijește nemijlocit. Pentru unul și același copil se stabilește o singură indemnizație.

Cuantumul indemnizației lunare pentru creșterea copilului cu vârsta mai mare de 3 ani adoptat sau luat în plasament în serviciul de tutelă/curatelă constituie 60% din baza de calcul. Baza de calcul al indemnizației de asigurări sociale în acest caz o constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii încuviințării adopției sau emiterii dispoziției de plasament al copilului în serviciul de tutelă/curatelă, venit din care, la data stabilirii indemnizației, au fost calculate și plătite contribuții de asigurări sociale.

Indemnizația unică la nașterea copilului se stabilește:

- ✓ pentru fiecare copil născut viu, inclusiv în cazul gemenilor sau al mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, în același cuantum;

- ✓ mamei, iar în cazul decesului ei – reprezentantului legal al copilului;
- ✓ cu condiția că copilul, inclusiv copilul străin, a fost înregistrat la subdiviziunea competentă a Agenției Servicii Publice;
- ✓ cu condiția că datele pentru stabilirea indemnizației sunt disponibile în resursele informaționale de stat și înregistrate în sistemul informațional al Casei Naționale de Asigurări Sociale în termen de 12 luni de la data nașterii copilului.

Din 1 ianuarie 2024 indemnizația unică la naşterea copilului se stabileşte mamei, din oficiu, în baza datelor privind nașterea copilului, disponibile în Registrul de Stat al Populației, fără necesitatea depunerii unei cereri de către aceasta. Pentru copiii născuți, începând cu 1 ianuarie 2025, mamele beneficiază de indemnizaţie unică la naşterea copilului în cuantum de 21 350 lei pentru fiecare copil care a fost născut viu.

Indemnizaţia lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani se acordă pentru fiecare copil din data naşterii copilului, indiferent dacă părinții au sau nu statutul de persoana asigurată. Din 1 ianuarie 2024 indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 2 ani se stabileşte mamei, iar în cazul în care nu întruneşte condiţiile de stabilire a indemnizaţiei – tatălui, din oficiu, în baza datelor privind naşterea copilului, disponibile în Registrul de Stat al Populației, fără necesitatea depunerii cererii de către aceştia.

Indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani se stabilește pentru fiecare copil născut viu, inclusiv în cazul gemenilor sau al mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină, în același cuantum, de la data nașterii copilului.

Indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină se stabilește:

- ✓ în cazul în care dintr-o singură sarcină în familie s-au născut cel puțin doi copii vii;
- ✓ mamei, iar în cazul decesului ei sau în cazul în care mama nu întrunește condițiile de stabilire a indemnizației – reprezentantului legal al copiilor – de la data nașterii copiilor;
- ✓ în cazul adopției sau plasării copiilor în serviciul de tutelă/curatelă – de la data devenirii irevocabile a hotărârii instanței de judecată privind încuviințarea adopției, respectiv, de la data emiterii dispoziției privind plasamentul copiilor în serviciul de tutelă/curatelă;
- ✓ pentru fiecare copil născut viu, în același cuantum;
- ✓ indiferent dacă persoana desfășoară activitatea de muncă.

Cuantumul indemnizaţiei lunare de suport pentru creşterea până la împlinirea vârstei de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuţi dintr-o singură sarcină constituie 50% din mărimea indemnizaţiei lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, la data naşterii copilului. Indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuţi dintr-o singură sarcină, se stabileşte mamei, iar în cazul în care mama nu întruneşte condiţiile de stabilire a indemnizaţiei – tatălui, din oficiu, în baza datelor privind naşterea copilului, disponibile în Registrul de Stat al Populației, fără necesitatea depunerii cererii de către aceştia.

Pentru asigurarea creșterii și îngrijirii copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și în casă de copii de tip familial se stabilesc și se plătesc următoarele tipuri de prestații:

- indemnizație unică la plasament;
- indemnizație lunară;
- indemnizație zilnică;
- indemnizație unică la împlinirea vârstei de 18 ani.

Indemnizația unică la plasament și indemnizația lunară se stabilesc și se plătesc copiilor plasați în serviciul de tutelă/curatelă în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condiţiile de stabilire şi plată a indemnizaţiilor pentru copiii adoptaţi şi cei aflaţi sub tutelă/curatelă[212].

Pentru copiii adoptaţi şi cei aflaţi sub tutelă/curatelă, părinţilor adoptivi, tutorilor/curatorilor li se plătesc indemnizaţii pentru alimentaţie, procurarea îmbrăcămintei/ încălţămintei, obiectelor de igienă personală etc. Pentru fiecare copil adoptat se stabilește și se achită indemnizația lunară în cuantum de 800 de lei. Copiii aflați sub tutelă/curatelă, care sunt încadraţi într-o instituţie de învăţământ, începând cu clasa a cincea până la împlinirea vârstei de 18 ani, beneficiază de indemnizaţie zilnică, în conformitate cu prevederile stabilite de Guvern.

La stabilirea şi plata indemnizaţiilor nu se ia în considerare cuantumul altor pensii şi indemnizaţii de care beneficiază copilul (pensie alimentară, pensie de urmaş, alte prestaţii).

Indemnizația zilnică se acordă în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la stabilirea și plata indemnizației zilnice pentru copii[213].

---

[212] *Hotărârii Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condiţiile de stabilire şi plată a indemnizaţiilor pentru copiii adoptaţi şi cei aflaţi sub tutelă/curatelă, nr. 581 din 25.05.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 83-86.

[213] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu*

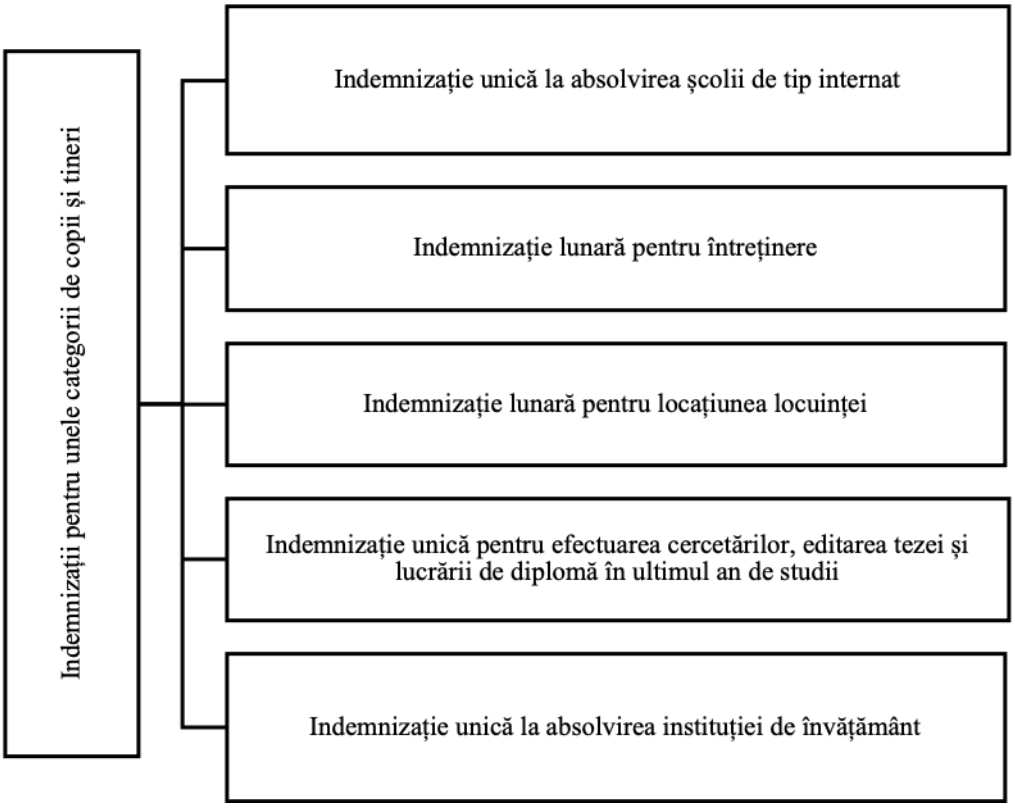
Indemnizaţia zilnică pentru copil reprezintă sumă fixă de bani acordată zilnic unui copil pentru gestionare individual. Indemnizaţia zilnică se acordă copiilor în fiecare zi, pe parcursul perioadei de plasament al acestora în serviciile:

- ✓ serviciul social „Asistența parentală profesionistă”;
- ✓ serviciul social „Casa de copii de tip familial”;
- ✓ serviciul de tutelă/curatelă;
- ✓ serviciul social „Casa comunitară pentru copii în situaţie de risc”;
- ✓ serviciul social „Centrul de plasament pentru copiii separați de părinți”.

Dreptul de a beneficia de ***indemnizații pentru unele categorii de copii și tineri*** îl au copiii cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească, precum și tinerii care, până la împlinirea vârstei de 18 ani, deținеau statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească, domiciliați pe teritoriul Republicii Moldova, care își fac studiile la nivelurile de învățământ 3-7, începând cu învățământul profesional tehnic secundar, inclusiv în domeniile militării, securității și ordinii publice, precum și studii superioare integrate și de rezidențiat în învățământul superior medical și farmaceutic, precum și copiii cu statut de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească, precum și tinerii care până la împlinirea vârstei de 18 ani deținеau statutul de copil rămas temporar fără ocrotire părintească sau de copil rămas fără ocrotire părintească, care își continuă studiile în instituțiile de învățământ de peste hotare[214].

privire la stabilirea și plata indemnizației zilnice pentru copii, nr. 378 din 25.04.2018. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 133-141.

[214] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru unele categorii de copii și tineri nr. 132 din 04.03.2020.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 84.

3. Contestarea deciziilor organelor ce stabilesc și plătesc indemnizațiile

Potrivit dispozițiilor art. 10 din Codul administrativ al Republicii Moldova, actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin naşterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public.

Actele administrative individuale pot fi clasificate în acte administrative defavorabile și acte juridice favorabile. Se consideră acte defavorabile actele care impun destinatarilor lor obligații, sancțiuni, sarcini sau afectează drepturile/interesele legitime ale persoanelor ori care resping, în tot sau în parte, acordarea avantajului solicitat. Sunt considerate acte favorabile acele acte care creează destinatarilor săi un beneficiu sau un avantaj de orice fel.

Dacă printr-o activitate administrativă se încalcă un drept legitim sau o libertate stabilită prin lege, acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele de judecată competente

pentru examinarea procedurii de contencios administrativ. În cadrul procedurii administrative participanți pot fi: autoritatea publică, orice persoană fizică și juridică care a solicitat inițierea procedurii sau în privința căreia procedura a fost inițiată, precum și orice altă persoană atrasă de autoritatea publică în procedura administrativă.

Termenul general în care o procedură administrativă trebuie finalizată este de 30 de zile, dacă legea nu prevede altfel. Termenul general curge de la: data prevăzută în lege pentru exercitarea unei atribuții stabilite; data înregistrării cererii de către autoritatea publică ierarhic superioară sau de cea de control; data înregistrării cererii complete, după caz cu toate actele necesare, sau de la data la care petiția a fost transferată autorității publice competente.

Dacă cererea nu este completă, autoritatea publică propune petiționarului să prezinte actele lipsă și stabilește un termen în acest sens. Din motive justificate legate de complexitatea obiectului procedurii administrative, termenul general poate fi prelungit cu cel mult 15 zile. Această prelungire are efect doar dacă este comunicată în scris participanților la procedura administrativă în termen de 30 de zile, împreună cu motivele prelungirii.

Dacă autoritatea publică nu soluționează petiția în termenele prestabilite, persoana afectată este în drept să depună cerere prealabilă.

Cererea prealabilă se depune în scris, pe suport de hârtie sau în formă de document electronic, la autoritatea publică emitentă. Cererea prealabilă se depune în termen de 30 de zile de la comunicarea sau notificarea actului administrativ individual ori a respingerii petiției. Este de menționat că această cerere la fel trebuie să fie întocmită corect, în ea să fie clar formulate pretențiile față de autoritatea publică și anexate toate probele confirmative de încălcare a drepturilor solicitantului[215].

Cererea prealabilă poate fi îndreptată spre:

- ✓ anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual ilegal sau nul;
- ✓ emiterea unui act administrativ individual.

Prin verificarea adresării în prealabil la autoritatea publică, instanța de judecată de fapt verifică dacă raporturile procedurale administrative au avut loc. Anume de aceea acțiunile în obligare, în realizare și constatare actualmente nu au nicio șansă să fie depuse în instanța de judecată fără procedură prealabilă.

[215] SAITARLÎ, N. *Admisibilitatea acțiunii în contencios administrativ.* În: Buletinul Științific al Universității de Stat „B.P.Hasdeu" din Cahul: Științe Sociale. Vol. XVIII, 2024, nr. 2, p. 108.

Conținutul acestor acțiuni reprezintă, de fapt, raporturi juridice administrative, în cadrul cărora instanța nu poate substitui autoritatea publică ca subiect obligatoriu[216].

Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau este indicată incorect, cererea prealabilă poate fi depusă în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ ori a respingerii petiției. Nulitatea unui act administrativ individual poate fi invocată și fără obligația de a respecta un termen.

Dacă consideră cererea prealabilă ca fiind admisibilă și întemeiată, autoritatea publică emitentă anulează în tot sau în parte actul administativ individual contestat sau emite actul administrativ individual solicitat. Dacă respinge în tot sau în parte cerearea prealabilă ca fiind inadmisibilă sau neîntemeiată, autoritatea publică emitentă transmite dosarul administrativ cu toate actele autorității publice ierahic superioare. Autoritatea publică emitentă soluționează cererea prealabilă în termen de 15 zile calendaristice. Dacă autoritatea publică emitentă a respins în tot cererea prealabilă, decizia definitivă cu privire la cererea prealabilă este luată de autoritatea publică ierarhic superioară. Dacă autoritatea publică emitentă a respins în parte cererea prealabilă, autoritatea publică ierarhic superioară soluționează doar partea respinsă a cererii prealabile.

Acțiunea în contencios administrativ se depune la instanța de judecată în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea publică care a desfășurat activitatea administrativă contestată, daca legea nu prevede altfel. Instanța verifică din oficiu dacă sunt întrunite condițiile pentru admisibilitatea unei acțiuni în contenciosul administrativ. Dacă este inadmisibilă, acțiunea în contencios administrativ se declară ca atare prin încheiere judecătorească susceptibilă de recurs. Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acțiunii în contencios administrativ se admite în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă.

În cererea de chemare în judecată se indică: instanța la care a fost depusă; numele și prenumele sau denumirea reclamantului, domiciliul sau sediul acestuia; dacă reclamantul este o persoană juridică, se indică datele bancare și codul fiscal; numele și prenumele reprezentantului legal sau împuternicit și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de un reprezentant; denumirea pârâtului în calitate de autoritate publică și sediul acesteia; pretențiile reclamantului; circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretenția; enumerarea tuturor probelor

[216] BELEI, E. *Paradigma procedurii prealabile în justiția civilă națională.* În: Materialele Conferinței științifice naționale *„Integrare prin cercetare și inovare”*: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2024. Chișinău: CEP USM, 2024, p. 464.

pe care reclamantul le deține și le poate prezenta; datele despre respectarea procedurii prealabile, dacă o astfel de procedură este prevăzută de lege.

Potrivit Codului administrativ, examinând acțiunea în contencios administrativ în fond, instanța de judecată adoptă una dintre următoarele hotărîri:

- ✓ în baza unei acțiuni în contestare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual, precum și o eventuală decizie de soluționare a cererii prealabile, dacă acestea sunt ilegale și prin ele reclamantul este vătămat în drepturile sale;
- ✓ în baza unei acțiuni în obligare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual de respingere a solicitării sau o eventuală decizie adoptată în procedura prealabilă și obligă autoritatea publică să emită un act administrativ individual, dacă revendicarea pretenției reclamantului de emitere a actului este întemeiată;
- ✓ în baza unei acțiuni în realizare, obligă la acțiune, tolerare sau inacțiune, dacă o astfel de pretenție a reclamantului este întemeiată;
- ✓ în baza unei acțiuni în constatare, constată existența sau inexistența unui raport juridic ori nulitatea unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ, dacă raportul juridic există sau, respectiv, nu există ori actul administrativ individual sau contractul administrativ este nul;
- ✓ în baza unei acțiuni de control normativ, anulează în tot sau în parte actul administrativ normativ, dacă acesta este ilegal, sau constată nulitatea acestuia, dacă acesta este nul;
- ✓ respinge acțiunea ca fiind neîntemeiată, dacă nu sunt îndeplinite condițiile de adoptare a unei hotărâri prevăzute anterior.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este conceptul indemnizațiilor acordate copilului sau familiei cu copii?
2. Care sunt criteriile de clasificare a indemnizațiilor acordate copilului sau familiei cu copii?
3. Care este modul de stabilire a indemnizațiilor acordate copilului sau familiei cu copii?
4. Care este procedura de plată a indemnizațiilor acordate copilului sau familiei cu copii?
5. Care este procedura de contestare?

Referințe bibliografice:

1. BELEI, E. *Paradigma procedurii prealabile în justiția civilă națională.* În: Materialele Conferinței științifice naționale *„Integrare prin cercetare și inovare”*: Ştiinţe juridice și economice, 7-8 noiembrie 2024. Chișinău: CEP USM, 2024, p. 459-465.
2. *Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din19.07.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.
3. *Codul muncii al Republicii Moldova, nr. 154 din 28.03.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162.
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la indemnizaţiile adresate familiilor cu copii, nr. 1478 din 10.10.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 154-157.
5. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condiţiile de stabilire şi plată a indemnizaţiilor pentru copiii adoptaţi şi cei aflaţi sub tutelă/curatelă, nr. 581 din 25.05.2006.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 83-86.
6. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la stabilirea și plata indemnizației zilnice pentru copii, nr. 378 din 25.04.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 133-141.
7. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru unele categorii de copii și tineri, nr. 132 din 04.03.2020.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 84.
8. *Legea privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, nr.289 din 22.07.2004.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170.
9. SAITARLÎ, N. *Admisibilitatea acțiunii în contencios administrativ*. În: Buletinul Științific al Universității de Stat „B.P.Hasdeu” din Cahul: *Științe Sociale*, vol. XVIII, 2024, nr. 2, p. 108.

Tema 16. REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND PRESTAȚIILE BĂNEȘTI ȘI PRESTAȚIILE DE ALTĂ NATURĂ DIN DOMENIUL ASISTENȚEI SOCIALE

Unități de conținut:

1. **Conceptul şi clasificarea prestațiilor bănești și a prestațiilor de altă natură din domeniul asistenței sociale**
2. **Alocațiile sociale de stat, lunare şi nominale**
3. **Ajutorul social și ajutoarele materiale**

Abilități:

- definește alocaţia socială
- enumeră condiţiile de stabilire a alocaţiilor sociale
- identifică mărimea şi termenele de plată a alocaţiilor
- determină condiţiile de stabilire şi de plată a alocaţiilor lunare şi nominale
- definește şi clasifică compensaţiile
- determină mărimea şi termenele de plată a compensaţiilor
- determină condiţiile de acordare a compensaţiilor sociale
- evidenţiază organele de stabilire a ajutoarelor băneşti
- înţelege condiţiile de acordare a ajutoarelor băneşti
- analizează termenul de adresare şi ordinea de plată a ajutoarelor băneşti.

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaționale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale
RÎ 17. poate certifica realizările consultanței, asistenței, reprezentării prin elaborarea de documente confirmative

1. Conceptul şi clasificarea prestațiilor bănești și a prestațiilor de altă natură din domeniul asistenței sociale

Pentru o bună gestionare a sistemului de protecție socială, este necesar să distingem prestațiile bănești achitate din cadrul surselor de asigurări sociale de prestațiile banești și cele de altă natură oferite din fondurile de asistență socială. În acest scop, reamintim că ***prestațiile de asigurări sociale*** se achită persoanelor aflate într-o situație de risc social (acesta fiind unul asigurat), din cadrul bugetului de asigurări sociale de stat. La rândul lor, ***prestațiile bănești de asistență socială*** și cele ***de altă natură*** se stabilesc persoanelor sau familiilor aflate într-o situație de risc social, nefiind condiționate de calitatea de asigurat. Sursele de finanțare a acestora sunt: bugetul de stat; bugetele unităților administrativ–teritoriale; fondul de susținere a populației, alte surse ale prestatorilor publici sau privați.

Prestațiile bănești de asistență socială se materializează sub formă de indemnizații, alocații, compensații, ajutoare. Analizând prevederile legislației Republicii Moldova, identificăm mai multe categorii ale acestora, neexistând o delimitare clară între ele. Uneori pentru prestații de aceeași natură sunt utilizate noțiuni diferite. Remarcăm că enumerarea de mai jos nu este una exhaustivă, legislația din domeniu modificându-se des, în vederea acordării unui suport viabil, în special persoanelor aflate într-o situație de risc social.

În calitate de indemnizații de asistență socială, destinate copilului sau familiei cu copii, evidențiem: ***indemnizația unică*** la naşterea copilului; ***indemnizația lunară*** pentru îngrijirea copilului până la vârsta de de 2 ani; ***indemnizația lunară de suport*** pentru creşterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină; ***indemnizațiile pentru creșterea și îngrijirea*** copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial[217]; ***indemnizația zilnică*** pentru copii[218]; ***indemnizația pentru unele categorii*** de copii și tineri[219]. Aceste plăți au

[217] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la tipurile, cuantumurile și condițiile specifice de acordare a indemnizațiilor pentru creșterea și îngrijirea copiilor plasați în serviciile de tutelă/curatelă, asistență parentală profesionistă și casă de copii de tip familial, modificarea și abrogarea unor hotărâri ale Guvernului, nr. 1278 din 26.12.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 513-525.

[218] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulametului cu privire la stabilirea și plata indemnizației zilnice pentru copii, nr. 378 din 25.04.2018***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 133-141.

[219] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a indemnizațiilor pentru unele categorii de copii și tineri***,** *nr. 132 din 04.03.2020***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2020, nr. 84.

constituit obiect de cercetare în cadrul temei: „Indemnizațiile acordate copilului sau familiei cu copii”.

De asemenea, legislația noastră mai numește „***indemnizație de merit”*** o categorie de plăți acordate oamenilor de creație. Legea cu privire la oamenii de creație și la uniunile de creație[220] a instituit indemnizaţia de merit pentru realizări deosebite şi pentru recompensarea unei activităţi de notorietate în mai multe domenii ale culturii: creaţie muzicală, creaţie interpretativă, creaţie cinematografică, creaţie literară, artă plastică, artă teatrală, arhitectură, patrimoniu cultural naţional mobil şi imobil. Această prestație se acordă personalităţilor notorii, rezidente în Republica Moldova, care nu dispun de indemnizaţii similare ale altor state. Propunerile pentru acordarea indemnizaţiei de merit se întocmesc anual de Ministerul Culturii pe baza propunerilor uniunilor de creaţie şi se înaintează spre nominalizare Comisiei naţionale pentru acordarea indemnizaţiei de merit. Cuantumul lunar al indemnizaţiei de merit este egal cu un salariu mediu pe economie, realizat conform datelor statistice în anul precedent, şi este neimpozabil.

Statut de ***indemnizație*** au și plățile unice acordate ***unor categorii de cetățeni***, pentru construcția unei case individuale sau pentru procurarea spațiului locativ, sau pentru restaurarea caselor vechi. Printe beneficiarii acestei indemnizații se evidențiază: persoanele care s-au îmbolnăvit şi au suferit de boala actinică cauzată de avaria de la C.A.E. Cernobîl, precum şi persoanele cu dizabilităţi a căror dizabilitate este în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl; membrii familiilor persoanelor care şi-au pierdut viaţa în urma avariei de la C.A.E. Cernobîl, ale persoanelor care au decedat în urma bolii actinice şi ale persoanelor cu dizabilităţi decedate; participanţii la acţiunile de luptă din Afganistan; participanţii la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova; cetăţenii care nu au participat la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova, dar ale căror case au fost distruse în timpul operaţiilor militare; cetăţenii Republicii Moldova care nu au participat la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova, dar care nu au posibilitate să revină, din motive politice, la domiciliul lor permanent; membrii familiilor celor căzuţi în acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova; participanţii la cel de-al Doilea Război Mondial; victimele reabilitate ale represiunilor politice; participanții la acțiunile de luptă, conform listei statelor, orașelor, teritoriilor și perioadelor acțiunilor de luptă la care au participat cetățenii Republicii Moldova (anexă la Legea cu privire la

[220] *Legea cu privire la oamenii de creație și la uniunile de creație, nr. 21 din 01.03.2013*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 64-68

veterani)[221]. Mărimea acestei prestații, dar și procedura de stabilire și plată a ei se stabilesc prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea indemnizațiilor unice pentru construcția sau procurarea spațiului locativ, sau restaurarea caselor vechi unor categorii de cetățeni[222].

Cu referire la alocații, evidențiem că, analizând prevederile legislației în vigoare, identificăm: ***alocații sociale de stat***[223]***, alocații lunare de stat***[224] și ***alocații nominale***[225]**.** Analiza lor detaliată va fi realizată în cadrul următoarelor subiecte.

O altă categorie a prestațiilor pecuniare de asistență socială o constituie ***compensațiile***. De regulă, acestea sunt plăți compensatorii pentru anumite prejudicii aduse sănătății; pentru pierderea întreținătorului sau pentru compensarea anumitor cheltuieli. Cele mai importante sunt: ***compensația unică*** pentru prejudiciul adus sănătăţii persoanelor cu dizabilităţi din rândul participanţilor la lichidarea consecinţelor catastrofei de la Cernobîl şi la experienţele nucleare, avariilor cu radiaţie ionizată şi a consecinţelor lor la obiectivele atomice civile sau militare[226]; ***compensaţia unică*** pentru familiile ce şi-au pierdut întreţinătorul în urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl[227]; ***compensația lunară*** pentru pierderea întreținătorului, participant la lichidarea urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl pentru membrii familiei, incapabili de muncă, care au fost întreținuți de acesta[228]; ***compensația*** pentru serviciile de transport[229].

---

[221] *Legea cu privire la veterani, nr. 190 din 08.05.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 84- 86.

[222] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea indemnizaţiilor unice pentru construcţia sau procurarea spaţiului locativ, sau restaurarea caselor vechi unor categorii de cetăţeni, nr. 836 din 13.09.2010*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 169-171.

[223] *Legea privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, nr. 499-XIV din 14.07.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 106-108.

[224] *Legea cu privire la protecția socială suplimentară a unor categorii de populație, nr. 121 din 08.05.2001*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 51. *Legea privind protecția socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale, nr. 1591 din 26.12.2002*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 1-2.

[225] *Hotărârea Guvernului Republicii pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a compensației pentru serviciile de transport, nr. 1413 din 27.12.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 478-490.

[226] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova despre aprobarea Regulamentului privind modul de plată a compensaţiei unice pentru prejudiciul adus sănătăţii persoanelor cu dizabilităţi din rândul participanţilor la lichidarea consecinţelor catastrofei de la Cernobîl şi la experienţele nucleare, avariilor cu radiaţie ionizată şi a consecinţelor lor la obiectivele atomice civile sau militare, nr. 374 din 29.04.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1999, nr. 48-49.

[227] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova de stabilire şi de plată a compensaţiei unice familiilor ce şi-au pierdut întreţinătorul în urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl, nr. 443 din 12.06.2014*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 160-166.

[228] *Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, nr. 909 din 30.01.1992*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,

Ajutorul social[230] și ***ajutoarele materiale*** sunt, de asemenea, reglementate de legislația din domeniul asistenței sociale și au drept scop întremarea sănătății anumitor categorii de persoane sau susținerea anumitor categorii de persoane vulnerabile financiar. Printre acestea se evidențiază*:* ***ajutorul material unic anual*** pentru întremarea persoanelor cu dizabilități severe, accentuate și medii din rândul colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit[231]; ***ajutor material unic*** pentru însănătoşire persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl, persoanelor cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl[232]; ***ajutor material unic pentru copiii care și-au pierdut întreținătorul – participant la lichidarea următilor avariei de la C.A.E. Cernobîl***[233].

Prestațiile de altă natură fac și ele parte din cadrul prestațiilor de asistență socială, dar sunt acordate în alte forme decât cea pecuniară – scutiri, reduceri, facilități etc. De exemplu, persoanele care s-au îmbolnăvit şi au suferit de boală actinică cauzată de avaria de la C.A.E. Cernobîl, precum şi persoanele cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl au dreptul: de a procura gratis medicamente (la prezentarea reţetelor date de medici); de a li se confecţiona şi repara gratuit proteze pentru dinţi (cu excepţia protezelor din metale preţioase); de a fi deservite prioritar în instituţiile curativo-profilactice şi farmacii; de a fi asigurate anual, peste rând, cu bilete gratuite (în cazul indicaţiilor medicale) la instituţiile balneosanatoriale, iar în cazul în care nu există posibilitatea acordării de bilete sau există contraindicații medicale privind tratamentul balneosanatorial, de a primi o compensaţie bănească în mărimea costului mediu al biletului, în condiţiile

---

1992, nr. 80-82.

[229] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire şi plată a compensației pentru serviciile de transport, nr. 1413 din 27.12.2016*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr. 478-490.

[230] *Legea cu privire la ajutorul social, nr. 133 din 13.06.2008*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 179.

[231] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea de înlesniri colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boala actinică sau au devenit persoane cu dizabilități, nr. 575 din 02.09.1992***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr. 9.

[232] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de stabilire şi plată a ajutorului material unic pentru însănătoşire persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl, persoanelor cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, precum şi a ajutorului material unic pentru întremarea colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care au devenit persoane cu dizabilităţi, nr. 1474 din 30.12.2016***.** În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 128-132.

[233] *Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, nr. 909 din 30.01.1992*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr. 80-82.

stabilite de Guvern; de a fi supuse unui examen medical anual şi de a fi dispensarizate cu concursul specialiştilor necesari; de a beneficia de serviciile policlinicilor la care au fost repartizate şi în cazul ieşirii la pensie sau schimbării locului de lucru; de a primi indemnizaţie pentru incapacitate temporară de muncă în mărime de 100 procente din salariu, indiferent de vechimea neîntreruptă de muncă; de a fi asigurate, conform normelor, cu produse alimentare şi cu suplimente alimentare ce contribuie la eliminarea din organism a radionuclizilor, fiind repartizate la magazinele respective, sau de a beneficia de o compensaţie bănească lunară; de a beneficia de concediu anual în perioada ce le convine, precum şi de a primi un concediu adăugător de 14 zile calendaristice cu păstrarea salariului; de a beneficia de înlesniri fiscale în conformitate cu legislaţia în vigoare; de a beneficia peste rând de instalarea telefonului.

De asemenea, aceste persoane au prioritate la: înscriere în cooperativele de construcţie a locuinţelor, de construcţie a garajelor; în întovărăşirile pomicole; primire a locurilor de parcare a autoturismelor; procurare a mărfurilor industriale de primă necesitate, precum şi a automobilelor, motocicletelor, bărcilor cu motor; deservire în întreprinderile de deservire socială, de alimentaţie publică, de întreţinere tehnică şi reparare a mijloacelor de transport, în instituţiile gospodăriei comunale, în organizaţiile de telecomunicaţii şi transport interurban; a fi asigurate peste rând cu locuri pentru copii în instituţii preşcolare, iar având indicaţii medicale – cu locuri în instituţii specializate pentru copii, de tip curativ şi sanatorial, şi în alte instituţii de întremare, indiferent de apartenenţa lor departamentală; a primi în mod prioritar terenuri pentru construcţie individuală, dacă s-a recunoscut această necesitate; a fi asigurate prioritar cu locuri în Centrul republican de reabilitare medico-socială şi în case-internat pentru bătrâni şi persoanele cu dizabilităţi; a beneficia, din contul bugetului de stat, de stingerea dobânzii aferente creditului bancar acordat pentru organizarea gospodăriei ţărăneşti (de fermier).

2. Alocațiile sociale de stat, lunare și nominale

Alocaţia socială de stat constituie o sumă de bani achitată lunar sau o singură dată din bugetul de stat persoanelor care nu îndeplinesc condiţiile pentru obţinerea dreptului la pensie conform Legii privind sistemul public de pensii.

Alocaţiile sociale de stat se clasifică având în vedere categoria de beneficiari cărora acestea se acordă:

- Alocație acordată persoanelor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii;
- Alocație acordată persoanelor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii din copilărie;

- Alocație acordată copiilor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii în vârstă de până la 18 ani;
- Alocație acordată copiilor (persoanelor cu dizabilități severe din copilărie) care au pierdut întreţinătorul;
- Alocație acordată persoanelor care au atins vârsta de pensionare;
- Alocație acordată persoanelor care îngrijesc, însoţesc şi supraveghează un copil cu dizabilităţi severe în vârstă de până la 18 ani;
- Alocație acordată persoanelor cu dizabilităţi severe din copilărie – pentru îngrijire, însoţire şi supraveghere;
- Alocație acordată persoanelor cu dizabilităţi severe nevăzătoare – pentru îngrijire, însoţire şi supraveghere.

Alocațiile pentru persoanele cu dizabilități sunt condiționate de prezența gradului de dizabilitate și lipsa stagiului de cotizare. Prin esența lor, ele sunt plăți care se acordă persoanelor care nu au dreptul la pensie de dizabilitate. Gradul de dizabilitate se stabilește atât în cazul maturilor, cât și în cazul copiilor de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, iar alocația se va acorda de la data stabilirii gradului, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate.

Cuantumul alocaţiei pentru persoanele cu dizabilităţi se stabileşte procentual din cuantumul pensiei minime pentru persoanele cu dizabilităţi severe, accentuate sau medii, stabilit anual de Guvernul Republicii Moldova, inclusiv: persoanelor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii – 80%; persoanelor cu dizabilități severe, stabilite până la vârsta de 23 de ani – 100%; persoanelor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii din copilărie – 100%; copiilor cu dizabilităţi severe, accentuate şi medii cu vârsta de până la 18 ani – 100%. Începând cu 01.04.2025, cuantumul pensiei minime constituie: pentru dizabilitate severă – 2291,74 lei; pentru dizabilitate accentuată – 2138,96 lei, pentru dizabilitate medie – 1527,83 lei[234].

Alocația în cazul pierderii întreținătorului. Această prestație se acordă dacă părintele decedat nu îndeplinea condiţiile pentru obţinerea dreptului la pensie de asigurări sociale de stat. Beneficiari sunt: copiii în vârstă de până la 18 ani (elevii și studenții instituțiilor de învățământ secundar, mediu de specialitate și superior, cu excepția învățământului cu frecvență redusă, – până la absolvirea instituției de învățământ respective, însă nu mai mult decât până la împlinirea vârstei de 23 de ani) și persoanele cu dizabilități severe din copilărie – pentru perioada în care sunt încadrate în grad de dizabilitate, în cazul în care acestea nu se află la întreținerea

[234] https://cnas.gov.md/libview.php?l=ro&idc=360&id=7127&t=/Mass-media/Noutati/La-1-aprilie-2025-pensiile-si- unele-prestatii-sociale-se-indexeaza-cu-10

deplină a statului. Cuantumul alocaţiei în cazul pierderii întreţinătorului constituie 40% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de Guvernul Republicii Moldova, pentru fiecare copil sau persoană cu dizabilitate severă din copilărie. Începând cu 01.04.2025, mărimea pensiei minime pentru limită de vârstă constituie 3055,65 lei[235]. Dacă potențialul beneficiar își pierde ambii părinţi, cuantumul alocaţiei se dublează.

Alocație acordată persoanelor care au atins vârsta de pensionare. Alocaţia pentru persoane vârstnice se stabileşte cetăţenilor care au atins vârsta de pensionare conform legislaţiei în vigoare, dar nu îndeplinesc condiţiile pentru obţinerea dreptului la pensie de asigurări sociale de stat şi nu se află la întreţinerea deplină a statului. Cuantumul acestei alocații constituie 50% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă.

Alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere. Alocaţia pentru îngrijire, însoţire şi supraveghere se stabileşte: persoanelor care îngrijesc, însoţesc şi supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilităţi severe în vârstă de până la 18 ani; persoanelor cu dizabilităţi severe din copilărie; persoanelor cu dizabilităţi severe nevăzătoare. În cazul în care persoana cu dizabilități este copil cu vârsta până la 18 ani, persoana care îl îngrijește nu va beneficia de alocație, dacă copilul este beneficiar al serviciului „Asistență socială”. Pentru persoanele cu dizabilităţi severe din copilărie și persoanele cu dizabilităţi severe nevăzătoare această alocație nu se va acorda, de asemenea, dacă acestea sunt beneficiare ale serviciului „Asistență personală” sau se află la întreținerea deplină a statului.

Toate categoriile de beneficiari ai acestei alocații pot alege între această prestație bănească și serviciul „Asistență personală”. Cuantumul alocaţiei pentru îngrijire, însoţire şi supraveghere constituie 80% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de Guvern. Persoana care îngrijeşte, însoţeşte şi supraveghează la domiciliu doi sau mai mulţi copii cu dizabilităţi severe beneficiază de alocaţie pentru fiecare copil.

Termenele de la care se stabilecc și se achită alocațiile sunt diferite, în dependență de categoria acesteia:

- În cazul alocației pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii și pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie – de la data stabilirii gradului de dizabilitate de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate;

[235] https://cnas.gov.md/libview.php?l=ro&idc=360&id=7127&t=/Mass-media/Noutati/La-1-aprilie-2025-pensiile-si- unele-prestatii-sociale-se-indexeaza-cu-10

- În cazul alocației pentru pierderea întreținătorului – din ziua decesului întreținătorului, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile din ziua decesului;
- În cazul alocației pentru persoane vârstnice – de la data împlinirii vârstei de pensionare, dacă cererea și actele necesare au fost depuse în termen de 90 de zile de la această dată;
- În cazul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, achitată persoanelor care îngrijesc, însoțesc și supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilități severe cu vârsta de până la 18 ani – de la data stabilirii alocației pentru persoana cu dizabilități;
- În cazul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, achitată persoanelor cu dizabilități severe din copilărie sau persoanelor cu dizabilități severe nevăzătoare – de la data stabilirii alocației pentru persoana cu dizabilități sau a pensiei de dizabilitate.

Alocațiile lunare și nominale de stat. Aceste prestații constituie sume de bani oferite în scopul protecției sociale suplimentare a mai multor categorii de populație. Ele se acordă în baza Legii cu privire la protecția socială suplimentară a unor categorii de populație[236] și a Legii privind protecția socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale[237].

Analizând aceste reglementări legale, evidențiem printe beneficiari multiple categorii de militari, participanți la cel de-al Doilea Război Mondial cu dizabilități, soții, copiii acestora, dar și mai multe categorii de locuitori din stânga Nistrului.

Cuantumul alocaţiei lunare de stat se stabileşte în funcţie de categoria beneficiarilor, după cum urmează:

- persoanelor cu dizabilităţi de pe urma războiului, ofiţerilor de informaţii şi securitate, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne şi din sistemul administraţiei penitenciare, a căror dizabilitate este cauzată de rănire, contuzionare sau schilodire în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, precum şi în timpul îndeplinirii altor îndatoriri de serviciu militar sau special, ori este cauzată de afecţiuni legate de aflarea pe front, în detaşamente şi formaţiuni de partizani, în organizaţii şi grupe ilegale în perioada celui de-al Doilea Război Mondial: cu dizabilităţi severe – 1550 de lei; cu dizabilităţi accentuate – 1400 de lei; cu dizabilităţi medii – 1325 de lei;

[236] *Legea cu privire la protecţia socială suplimentară a unor categorii de populaţie, nr. 121 din 03.05.2001.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 51.

[237] *Legea privind protecţia socială suplimentară a unor beneficiari de pensii, stabilite în sistemul public de asigurări sociale, nr. 1591 din 26.12.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 1-2.

- persoanelor cu dizabilităţi din rândul militarilor, ofiţerilor de informaţii şi securitate, persoanelor din corpul de comandă şi din trupele organelor afacerilor interne şi din sistemul administraţiei penitenciare, a căror dizabilitate este cauzată de rănire, contuzionare sau schilodire la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în perioada participării la acţiunile de luptă pe teritoriul altor state, în timpul acţiunilor de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova ori este cauzată de afecţiuni legate de participarea la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, inclusiv persoanelor care au fost încadrate în grad de dizabilitate în urma participării la lichidarea consecinţelor avariei, fiind trimise în deplasări de serviciu de către ministere, departamente, întreprinderi şi organizaţii, sau la acţiunile de luptă în timp de pace, precum şi persoanelor care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au fost încadrate în grad de dizabilitate în urma experienţelor nucleare, avariilor cu radiaţie ionizată şi a consecinţelor lor la obiectivele atomice civile sau militare în timpul îndeplinirii serviciului militar sau special, persoanelor, inapte de muncă, care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare şi au dobândit cetăţenia Republicii Moldova: cu dizabilităţi severe – 1350 de lei; cu dizabilităţi accentuate – 1200 de lei; cu dizabilităţi medii – 1125 de lei;
- participanţilor la cel de-al Doilea Război Mondial în rândul militarilor care şi-au satisfăcut serviciul militar în componenţa armatei de operaţii, detaşamentelor şi formaţiunilor de partizani, din rândul membrilor organizaţiilor şi grupelor ilegale, foştilor deţinuţi în lagărele de concentrare fasciste şi în ghetouri, în alte locuri de detenţie forţată, create de Germania fascistă şi de aliaţii acesteia în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, văduvelor Eroilor Uniunii Sovietice, persoanelor care au lucrat ca angajaţi civili în armata de operaţii în anii celui de-al Doilea Război Mondial, persoanelor care s-au aflat în oraşul Leningrad (Sankt Petersburg) în perioada blocadei (8 septembrie 1941 - 27 ianuarie 1944), persoanelor antrenate de organele puterii locale la strângerea muniţiilor şi a tehnicii militare, la deminarea teritoriului şi a obiectelor în anii celui de-al Doilea Război Mondial – 950 de lei;
- soţilor supravieţuitori ai participanţilor la cel de-al Doilea Război Mondial sau la acţiuni de luptă în timp de pace, căzuţi la datorie, sau ai participanţilor la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl decedaţi, sau ai persoanelor cu dizabilităţi de pe urma războiului decedate – 750 de lei. Dreptul la alocaţia lunară de stat îl are soțul/soția care s- a

aflat în relaţie de căsătorie cu persoana căzută la datorie sau, după caz, decedată, la data decesului acesteia;

- copiilor participanţilor la ce-al Doilea Război Mondial sau la acţiuni de luptă în timp de pace, căzuţi la datorie, sau ai persoanelor cu dizabilităţi de pe urma războiului decedate, copiilor participanţilor la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, decedaţi, până la atingerea vârstei de 18 ani sau după această vârstă, dacă îşi continuă studiile în instituţiile de învăţământ la cursurile de zi până la terminarea studiilor, însă cel mult până la atingerea vârstei de 23 de ani – 750 de lei pentru fiecare;
- unuia dintre părinţii participanţilor la acţiunile de luptă în timp de pace sau la acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova căzuţi la datorie, ai militarilor căzuţi la datorie sau decedaţi în timpul îndeplinirii obligaţiilor serviciului militar în termen în rândurile Armatei Sovietice sau ale Armatei Naţionale sau ai participanţilor la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, decedaţi – 750 de lei. În cazul părinţilor aflaţi în divorţ cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părţi egale;
- persoanelor decorate cu ordine şi medalii pentru muncă asiduă şi serviciu militar impecabil în spatele frontului în anii celui de-al Doilea Război Mondial – 600 de lei;
- persoanelor participante la acţiunile de luptă din Afghanistan, precum şi la acţiunile de luptă de pe teritoriile altor state, din rândul militarilor şi angajaţilor civili ai Armatei Sovietice, Flotei Maritime Militare, ai organelor securităţii de stat, colaboratorilor organelor afacerilor interne ale fostei URSS; lucrătorilor din aceste categorii care au fost trimişi de organele puterii de stat ale fostei URSS în alte state şi care au participat la acţiuni de luptă pe teritoriul acestora – 750 de lei;
- militarilor aflaţi în serviciul activ, rezerviştilor chemaţi la concentrare, voluntarilor şi colaboratorilor organelor afacerilor interne, ai organelor securităţii de stat şi ai sistemului administraţiei penitenciare, incluşi în efectivul unităţilor militare şi al structurilor speciale aflate pe poziţiile de luptă, precum şi militarilor, colaboratorilor organelor afacerilor interne, ai organelor securităţii de stat şi ai sistemului administraţiei penitenciare şi persoanelor civile delegate în aceste unităţi pentru îndeplinirea unor misiuni speciale în scop de asigurare a eficienţei acţiunilor de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi a independenţei Republicii Moldova – 750 de lei;

- victimelor reabilitate ale represiunilor politice din perioada anilor 1917–1990 – 750 de lei;
- persoanelor care au participat la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, persoanelor care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare și au primit cetățenia Republicii Moldova, specificate în Legea nr. 909/1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl – 750 de lei.

Altă categorie de beneficiari, cărora legislația le stabilește **alocație lunară de stat** sunt persoanele beneficiare de pensii din stânga Nistrului. În special, se evidențiază beneficiarii de pensii, stabilite în sistemul public de pensii, din comunele Cocieri, Coşniţa, Doroţcaia, Molovata Nouă şi Pârâta, Copanca, Fârlădeni, Corjova, Varniţa, Hagimus.

Beneficiarii de indemnizație de merit, decorați cu „Ordinul Republicii", cetățeni ai Republicii Moldova, domiciliați pe teritoriul Republicii Moldova, care și-au stabilit dreptul la pensie sau alocație socială de stat într-un alt stat, au dreptul la alocație lunară nominală de stat pentru persoanele cu merite deosebite față de stat în mărime de 500 de lei. Aceasta se achită din bugetul de stat de către Casa Națională de Asigurări Sociale.

3. Ajutorul social și ajutoarele materiale

Formă distinctă a asistenței sociale o constituie ajutoarele materiale și ajutorul social. Prin Legea nr. 256/2023 (reforma sistemului de asistenţă socială „Restart") au fost operate modificări în Legea nr. 121/2001 cu privire la protecţia socială suplimentară a unor categorii de populaţie, potrivit cărora, începând cu 01.01.2024, şapte tipuri de ajutoare materiale anuale preluate de la direcţiile de asistenţă socială se acordă din oficiu (proactiv) de către Casa Națională de Asigurări Sociale[238].

Cele mai importante ajutoare materiale reglementate de legislația Republicii Moldova sunt:

- ***ajutorul material unic anual pentru întremarea persoanelor cu dizabilități din rândul colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit***.

Acesta se stabilește în mărime de două salarii medii pe țară pentru persoanele cu dizabilitate severă și accentuată, iar pentru persoanele cu dizabilitate medie – de 1,5 salarii medii lunare pe țară pe anul precedent[239].

[238] Raport de activitate CNAS pentru anul 2024, p. 23 Disponibil: https://cnas.gov.md/lib.php?l=ro&idc=417

[239] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea de înlesniri colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boala actinică sau au*

- ***ajutor material unic pentru însănătoşire persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl, persoanelor cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl***[240].

În categoriile de cetăţeni care au suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl se includ:

- persoanele care s-au îmbolnăvit şi au suferit de boală actinică cauzată de avaria de la C.A.E. Cernobîl, precum şi persoanele cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, dintre care fac parte: persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegaţie) care au participat la lichidarea urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; militarii, lucrătorii organelor afacerilor interne, supuşii militari recrutaţi în cantonamente speciale, cei care şi-au satisfăcut în perioada dată serviciul în Forţele Armate, în trupele şi organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne şi cele de căi ferate, în alte formaţiuni şi au fost atraşi la lucrări de lichidare a urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; persoanele care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare şi au primit cetăţenia Republicii Moldova;

- persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegaţie) care au participat în anii 1986- 1987 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, precum şi militarii, lucrătorii organelor afacerilor interne, supuşii militari recrutaţi în cantonamente speciale, cei care şi-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forţele Armate, în trupele şi organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne şi cele de căi ferate, în alte formaţiuni militare şi care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare;

- persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegaţie) care au participat în anii 1988- 1990 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E.Cernobîl, în zona de înstrăinare, precum şi militarii în cantonamente speciale, cei care şi-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forţele Armate, în trupele şi organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne şi în cele de căi

---

devenit persoane cu dizabilităţi, nr. 575 din 02.09.1992. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr. 9.

[240] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului privind modul de stabilire şi plată a ajutorului material unic pentru însănătoşire persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl, persoanelor cu dizabilităţi a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, precum şi a ajutorului material unic pentru întremarea colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care au devenit persoane cu dizabilităţi, nr. 1474 din 30.12.2016.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 128-132.

ferate, în alte formaţiuni militare şi care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare.

Mărimea acestui ajutor material unic este de: două salarii medii pe țară – pentru persoanele cu dizabilități, a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl; un salariu mediu lunar pe țară – pentru persoanele care au participat la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl în anii 1986-1987; 50% din salariul mediu lunar pe țară – pentru persoanele care au participat la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl în anii 1988- 1990. Remarcăm că la stabilirea acestui ajutor se utilizează salariul mediu lunar pe țară pentru anul precedent. În anul 2024 acesta a constituit 13990 lei[241].

- ***ajutor material unic pentru copiii care și-au pierdut întreținătorul – participant la lichidarea următilor avariei de la C.A.E. Cernobîl***.

Conform prevederilor art. 11 alin. (3) din Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl[242], copiilor care și-au pierdut întreţinătorul participant la lichidarea urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl li se plătește anual un ajutor material unic în mărime de 360 lei.

- ***ajutor material anual***

Ajutorul material anual este o formă de asistenţă socială nerambursabilă pentru acordarea unui suport financiar unic anumitor categorii de persoane, cetățeni ai Republicii Moldova[243]. Printre acestea se evidențiază:

- ✓ persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă din Afganistan și familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) participanților căzuți la datorie în acțiunile de luptă din Afganistan. Mărimea ajutorului material anual este de 1000 lei;
- ✓ persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova şi familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) participanţilor căzuți la datorie în acţiunile de luptă pentru apărarea integrităţii teritoriale şi independenţei Republicii Moldova. Mărimea ajutorului material anual este de 1000 lei;

[241] *Câștigul salarial și costul forței de muncă.* Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/2

[242] *Legea privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, nr. 909 din 30.01.1992*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr. 80-82.

[243] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material anual, nr. 159 din 14.02.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 48-57.

- ✓ persoanele cu dizabilități a căror dizabilitate este cauzată de participarea la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl, persoanele care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit cu dizabilități în urma experienţelor nucleare, avariilor cu radiaţie ionizantă şi a consecinţelor acestora la obiectivele atomice civile sau militare în timpul îndeplinirii serviciului militar ori special şi familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) participanţilor la lichidarea consecinţelor avariei de la C.A.E. Cernobîl decedaţi. Mărimea ajutorului material anual este de 1000 lei;
- ✓ victimele reabilitate ale represiunilor politice din anii 1917–1990. Mărimea ajutorului material anual este de 1000 lei;
- ✓ soţii supraviețuitori ai participanţilor la cel de-al Doilea Război Mondial căzuţi la datorie sau ai persoanelor cu dizabilități de pe urma celui de-al Doilea Război Mondial decedate. Mărimea ajutorului material anual este de 1000 lei;
- ✓ participanţii la cel de-al Doilea Război Mondial din rândul categoriilor specificate la art. 7 alin. (2) pct. 1 lit. a)-e) din Legea cu privire la veterani, persoanele cu dizabilități de pe urma celui de-al Doilea Război Mondial din rândul categoriilor specificate la art. 8 alin. (2) lit. a) din legea menţionată, precum și persoanele care au fost încadrate în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii, fiind antrenate de organele puterii locale la strângerea muniţiilor şi a tehnicii militare, la deminarea teritoriului şi a obiectelor în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Mărimea ajutorului material anual este de 10000 lei;
- ✓ persoanele asimilate participanţilor la război din rândul categoriilor specificate la art. 7 alin. (2) pct. 2 lit. a)-c) și e) din Legea cu privire la veterani, precum și persoanele antrenate de organele puterii locale la strângerea muniţiilor şi a tehnicii militare, la deminarea teritoriului și a obiectelor în anii celui de-al Doilea Război Mondial. Mărimea ajutorului material anual este de 5000 lei.

Ajutorul social constituie și el o formă a prestațiilor bănești de asistență socială și este reglementat de Legea cu privire la ajutorul social. Conform prevederilor legale, ajutorul social este o plată lunară în bani acordată familiilor defavorizate. Scopul acestei prestații este acoperirea cheltuielilor pentru familiile defavorizate, în virtutea mijloacelor financiare limitate de care acestea dispun.

De dreptul la ajutor social beneficiază familiile defavorizate în cazul în care toți membrii adulți se încadrează în cel puțin una dintre următoarele situații: au atins vârstă necesară pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă; sunt

persoane încadrate într-un grad de dizabilitate; sunt șomeri înregistrați la Agenția Teritorială pentru Ocuparea Forței de Muncă și nu refuză participarea la activitățile de interes comunitar; se află în perioada dintre săptămâna a 30-a de sarcină și săptămâna a 12-a după naștere în cazul în care copilul se naște mort sau moare în perioada concediului postnatal, ori îngrijește un copil până la vârsta de 3 ani; îngrijește un membru sau mai mulți membri ai familiei care din motive de sănătate necesită îngrijire din partea unei terțe persoane; realizează venituri provenite din salarizare, cu timp integral sau parțial, din activitate de antreprenoriat sau din activități legate de folosirea terenurilor agricole din extravilanul localităților; au activat în calitate de zilieri, conform condițiilor legale stabilite.

La determinarea dreptului la ajutor social se exclud membrii familiei care nu locuiesc la adresa la care își au domiciliul, fapt confirmat prin anchetă socială; execută o pedeapsă privativă de libertate; satisfac serviciul militar în termen sau se află la întreținerea statului. Cuantumul lunar al ajutorului social se stabilește ca diferență între venitul lunar minim garantat al familiei și venitul global al acesteia, iar în cazul în care cuantumul lunar al ajutorului social calculat pentru o familie este mai mic de 25 de lei, ajutorul social se va stabili în cuantum de 25 de lei pe lună. Cuantumul lunar al ajutorului social poate fi diminuat pentru familiile cu șomeri sau zilieri în cazul în care acestea nu respectă prevederile privind participarea pe piața muncii.

În cazul în care un membru sau mai mulți membri adulți ai familiei beneficiare de ajutor social s-au încadrat în câmpul muncii, dreptul la ajutor social poate fi stabilit în continuare pentru o perioadă determinată, dar în alte condiții și în alt cuantum. Partea din cuantumul ajutorului social datorată prezenței copiilor într-o familie poate fi calculată și plătită separat.

Venitul lunar minim garantat al familiei reprezintă suma cuantumurilor veniturilor lunare minime garantate stabilite pentru fiecare membru adult și copil din familie, calculată conform scării de echivalență, în baza structurii familiei.

Cuantumul venitului lunar minim garantat pentru un adult și pentru un copil se stabilește anual de către Guvern. Pentru anul 2025 cuantumul este 1749 lei pentru un adult și 1819 pentru un copil. La stabilirea venitului lunar minim garantat pentru un adult se utilizează următoarea scară de echivalență: 100% din venitul lunar minim garantat pentru solicitant, 70% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare alt membru adult al familiei, plus 20%, 30% sau 50% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare adult încadrat respectiv în gradul de dizabilitate mediu, accentuat sau sever, plus 10% din venitul lunar minim garantat dacă persoana încadrată într-un grad de dizabilitate este unicul adult din familie. La stabilirea venitului lunar minim garantat pentru un copil se utilizează 100% din

venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil, plus 50% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil încadrat respectiv în gradul de dizabilitate mediu sau accentuat și plus 60% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil încadrat în gradul de dizabilitate severă.

La stabilirea venitului global al familiei se iau în considerare veniturile obținute în formă bănească din munca retribuită, veniturile din toate tipurile de activitate antreprenorială, veniturile realizate din folosirea terenurilor agricole și alte loturi de pământ, precum și alte tipuri de venituri, inclusiv cele din proprietate. În cazul prestațiilor de asigurări și de asistență socială se iau în calcul cuantumurile stabilite. La evaluarea bunăstării familiei în vederea stabilirii ajutorului social se iau în considerare componența familiei și bunurile mobile și imobile pe care le are în proprietate sau în folosință familia, utilizând un set de caracteristici care identifică bunăstarea. Dacă punctajul este mai mare decât cel stabilit, familia nu este eligibilă pentru acordarea dreptului la ajutor social.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este conceptul prestațiilor bănești de asistență socială?
2. Prin ce se diferențează prestațiile bănești de asistență socială de prestațiile de altă natură din domeniul asistenței sociale?
3. Care este definiția alocațiilor sociale?
4. Care sunt categoriile alocațiilor sociale reglementate de legislația Republicii Moldova?
5. Care sunt categoriile compensațiilor bănești reglementate de legislația Republicii Moldova?
6. Care este diferența dintre ajutorul social și ajutoarele materiale?
7. Prin ce se deosebesc prestațiile bănești de prestațiile de altă natură?
8. Care sunt categoriile prestațiilor de altă natură?

Referințe bibliografice:

1. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la acordarea de înlesniri colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boala actinică sau au devenit persoane cu dizabilități, nr. 575 din 02.09.1992*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1992, nr. 9.
2. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material anual, nr. 159 din 14.02.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 48-57.

3. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2025, nr. 845 din 18.12.2024*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 533-535.

Tema 17. REGLEMENTĂRI JURIDICE PRIVIND SERVICIILE SOCIALE

Unități de conținut:

1. **Noţiunea şi importanţa serviciilor sociale**
2. **Clasificarea serviciilor sociale și funcțiile acestora**
3. **Beneficiarii și prestatorii serviciilor sociale**
4. **Finanțarea serviciilor sociale**
5. **Procedura de acordare a serviciilor sociale**

Abilități:

- definește serviciile sociale
- clasifică serviciile sociale
- identifică beneficiarii serviciilor sociale
- enumeră organele competente să presteze servicii sociale
- stabilește sursele de finanțare a serviciilor sociale
- analizează procedura de acordare a serviciilor sociale

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale

1. Noţiunea şi importanţa serviciilor sociale

Abordând asistenţa socială, printre formele ei evidenţiem şi serviciile sociale. Conform prevederilor art. 10 din Legea asistenţei sociale, serviciile sociale reprezintă ansamblul de măsuri şi activităţi realizate pentru satisfacerea necesităţilor sociale ale persoanei sau familiei, în scop de depăşire a unor situaţii de dificultate, precum şi de prevenire a marginalizării şi excluziunii sociale. O noţiune aproape identică se conţine în art. 1 din Legea serviciilor sociale. Dicţionarul de politici

sociale identifică serviciile de asistență socială, pe lângă cele de sănătate și cele din domeniul educației, ca elemente distinctive al sistemului de servicii sociale[244]. În Dicţionarul de sociologie serviciile sociale sunt definite ca totalitate a serviciilor oferite de către stat populaţiei, în mod gratuit sau la un tarif redus[245].

În legislația României serviciile sociale sunt definite ca activitate sau ansamblu de activități realizate pentru a răspunde nevoilor sociale, precum și celor speciale, individuale, familiale sau de grup, în vederea depășirii situațiilor de dificultate, prevenirii și combaterii riscului de excluziune socială, promovării incluziunii sociale și creșterii calității vieții[246].

Analizând aceste definiţii, concluzionăm că serviciile sociale sunt abordate în două sensuri: *lato sensu* acestea constituie servicii oferite tuturor membrilor societăţii, iar *stricto sensu* reprezintă activităţi realizate doar în favoarea persoanelor sau familiilor aflate în dificultate.

Astfel, menționăm că serviciile sociale fundamentale includ învăţământul, sănătatea şi sistemul serviciilor de asistenţă socială, în cadrul cărora se disting servicii de asistenţă socială propriu-zise, servicii de îngrijire socială, voluntariat etc. Dacă ţinem cont de esenţa cuvântului „social”, putem atribui la categoria serviciilor sociale orice serviciu desfăşurat în folosul membrilor societăţii, spre exemplu, serviciile din domeniul cultural sau juridic. Evident, aceasta este o abordare *lato sensu*, în calitate de formă a asistenţei sociale serviciile sociale fiind abordate *stricto sensu*. Serviciile sociale abordate *lato sensu* pot fi de tip asiguratoriu, ca în cazul serviciilor de sănătate, sau pot avea un caracter noncontributoriu. Serviciile sociale ce nu se acordă în baza unei contribuţii anterioare pot fi universaliste (se acordă gratuit tuturor indivizilor), categoriale (se acordă, de exemplu, doar copiilor), sau oferite în baza nevoilor specifice (se acordă, de exemplu, persoanelor cu dizabilităţi).

Într-o societate modernă în care inegalitățile sociale tind să se adâncească, serviciile sociale reprezintă un instrument fundamental prin care statul și comunitatea intervin pentru a sprijini persoanele și/sau familiile aflate în situații de dificultate. Prin natura lor, aceste servicii sunt expresia solidarității și a responsabilității colective față de cei care, din motive obiective, nu se pot integra sau menține în mod autonom în viața socială și economică. Scopul principal al acestor servicii este acela de a preveni, limita sau înlătura efectele unor situații de risc social, contribuind astfel la menținerea demnității umane și la garantarea unui

[244] POP, L. M. *Dicționar de politici sociale.* București: Expert, 2002, p. 718. Disponibil: https://ro.scribd.com/document/347974066/Dictionar-de-politici-sociale-pdf

[245] ZAMFIR, C., VLASCEANU, L. *Dicționar de socilogie*, p. 531. Disponibil: https://www.academia.edu/46907344/Dictionar_de_Sociologie_Catalin_Zamfir_Lazar_Vlasceanu

[246] *Legea asistenței sociale a României, nr. 292 din 20.12.2011.* În: Monitorul Oficial al României, 2011, nr. 905. Disponibil: https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/133913

nivel minim de trai pentru toți cetățenii. Pentru dezvoltarea eficientă a serviciilor sociale sunt necesare cinci elemente de bază: cadru legal adecvat ce oferă perspectiva de dezvoltare a sectorului; cadru instituțional bine organizat, care să asigure delimitarea funcțiilor și responsabilităților; cadru operațional funcțional; resurse umane suficiente, instruite și puternic motivate; finanțare[247].

În context, concluzionăm că serviciile sociale reprezintă un fundament al unei societăți echitabile, solidare și funcționale. Ele nu doar că oferă sprijin celor în nevoie, dar contribuie activ la coeziunea socială, la reducerea inegalităților și la crearea unui mediu în care fiecare individ are șansa de a duce o viață demnă. Pentru ca aceste obiective să fie atinse, este nevoie de investiții constante, de politici publice coerente și de o viziune clară asupra rolului social al statului și al comunității.

2. Clasificarea serviciilor sociale și funcțiile acestora

Reieșind din cele relatate, constatăm că cele mai importante servicii sociale sunt:

- în domeniul educaţional – şcolarizarea gratuită sau subvenţionată a copiilor până la o anumită vârstă. Articolul 35 alin (4) din Constituția Republicii Moldova prevede că învățământul de stat este gratuit;
- în domeniul sănătăţii serviciile pot fi gratuite sau de tip asiguratoriu. Conform art. 36 alin. (2) din Constituţia Republicii Moldova, minimul asigurării medicale oferit de stat este gratuit. Baza normativă de reglementare a acestor relaţii o constituie, în special, Legea ocrotirii sănătăţii. Serviciile de tip asiguratoriu, la rândul lor, sunt reglementate de Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală, de Hotărârea Guvernului cu privire la Programul unic al asigurării obligatorii de asistenţă medicală[248] etc.;
- în domeniul juridic servicii gratuite se oferă în baza Legii cu privire la asistenţa juridică garantată de stat[249]. Asistenţa juridică garantată de stat presupune acordarea serviciilor juridice prevăzute de lege, din contul mijloacelor destinate acordării unor astfel de servicii, persoanelor care nu

[247] DILION, M. *Contractarea serviciilor sociale:* Manual, p. 10. Disponibil: https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2021/11/manual.pdf

[248] *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Programul unic al asigurării obligatorii de asistenţă medicală, nr. 874 din 23.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 556-559.

[249] *Legea cu privire la asistenţa juridică garantată de stat, nr. 198 din 26.07.2007.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160.

dispun de suficiente surse financiare pentru plata lor şi întrunesc anumite condiţii stipulate în lege;

- în domeniul asistenţei sociale serviciile sprijină persoanele sau comunităţile să rezolve problemele complexe şi dificile care intervin pe parcursul vieţii şi pentru care capacităţile existente nu sunt suficiente. Serviciile de asistenţă socială au ca obiectiv refacerea şi dezvoltarea capacităţilor persoanelor, familiilor, colectivităţilor de a înţelege natura problemelor cu care se confruntă, de a identifica soluţiile constructive şi de a-şi dezvolta capacităţile personale şi colective de a rezolva aceste probleme. Dacă analizăm legislaţia Republicii Moldova (Legea asistenţei sociale, art. 9), în calitate de formă a asistenţei sociale sunt evidenţiate tot serviciile sociale, acestea fiind, însă, abordate *stricto sensu.* În cadrul prezentei lucrări vom utiliza, de asemenea, noțiunea „serviciu social", abordând-o *stricto sensu.*

Spre deosebire de prestaţiile sociale care se acordă sub formă de compensaţii, alocaţii, indemnizaţii, ajutor social, material sau de altă natură, serviciile sociale constituie programe specializate, activităţi organizate, tehnici de intervenţie socială, metode de identificare a necesităţilor şi tipurilor specifice de disfuncţionalităţi ale persoanelor vulnerabile. De asemenea, sistemul serviciilor sociale se poate referi atât la sistemul instituţional, cât şi la activităţile profesionalizate, cunoştinţe teoretice specializate, îndemânări practice, programe de acţiune, tehnici de intervenţie care sunt susceptibile să asigure aplicarea măsurilor cerute de politica socială. Astfel, de exemplu, casa de copii de tip familial, centrul de plasament sau centrul de zi constituie nişte servicii abordate din punct de vedere instituţional. Totodată, activităţile desfăşurate în cadrul acestor instituţii, în favoarea celor aflaţi în nevoie, de asemenea constituie servicii.

Astfel, serviciile sociale abordate *stricto sensu* reprezintă un element esențial în asigurarea bunăstării populației, având un rol major în prevenirea și combaterea excluziunii sociale. În Republica Moldova, acestea sunt clasificate în trei categorii principale: servicii sociale primare, servicii sociale specializate și servicii sociale cu specializare înaltă, cu sau fără componentă rezidențială.

Serviciile sociale primare sunt cele mai accesibile și se acordă la nivel de comunitate tuturor persoanelor care se confruntă cu riscuri sociale. Ele urmăresc în primul rând prevenirea apariției dificultăților care pot duce la marginalizare. Aceste servicii contribuie la consolidarea coeziunii sociale și oferă sprijin timpuriu, evitând agravarea situațiilor vulnerabile.

Serviciile sociale specializate, spre deosebire de cele primare, presupun implicarea unor specialiști, precum asistenți sociali, psihologi sau consilieri. Scopul acestora este de a reabilita și dezvolta capacitățile persoanelor aflate în dificultate,

fie că este vorba de copii, vârstnici, persoane cu dizabilități sau familii în criză. Prin intervenții direcționate, aceste servicii ajută beneficiarii să- și recapete autonomia și să depășească problemele cu care se confruntă.

În categoria **serviciilor sociale cu specializare înaltă** intră cele mai complexe tipuri de intervenții. Acestea pot avea componentă rezidențială – adică presupun cazarea beneficiarului într- o instituție specializată unde este supravegheat permanent – sau pot fi oferite fără componentă rezidențială, dar la un nivel de expertiză înalt, în centre regionale sau naționale. Aceste servicii sunt destinate cazurilor severe, unde este necesar un sprijin intensificat și multidisciplinar.

În concluzie, evidențiem că sistemul de servicii sociale este organizat pe niveluri de complexitate și intervenție adaptate diversității nevoilor sociale. O bună funcționare a acestuia asigură protecție, incluziune și șanse egale pentru toate persoanele, contribuind astfel la dezvoltarea unei societăți echitabile și solidare.

Remarcăm că, în Republica Moldova, Nomenclatorul serviciilor sociale nu a fost actualizat din anul 2011[250]. În acest context, la Ministerul Muncii și Protecției Sociale a fost creat un grup de lucru, în scopul elaborării unui nou Nomenclator. Acesta va constitui un document esențial care va sta la baza elaborării cadrului metodologic pentru dezvoltarea serviciilor sociale, inclusiv a regulamentelor-cadru de funcționare, a standardelor minime de calitate, a condițiilor de acreditare și finanțare sau co-finanțare de la bugerul de stat și a standardelor de cost.

În contextul clasificării serviciilor sociale, menționăm că încă în 2018 în Republica Moldova a fost introdusă noțiunea de pachet minim de servicii sociale. Acesta încadrează în sine: serviciul social de suport monetar adresat familiilor sau persoanelor defavorizate; serviciul social de sprijin pentru familiile cu copii și serviciul social asistență personală[251]. În timp s-a demonstrat că acest pachet minim nu funcționează conform definiției și nu are finanțare stabilă și nici acoperire națională. În realitate, utilitatea noțiunii s-a limitat la mecanisme de finanțare prin Fondul de susținere a populației și nu a ajutat la dezvoltarea acestor servicii. În contextul creșterii cererii pentru asistență personală și a instabilității finanțării din Fondul de susținere a populației, celelalte două servicii din pachetul minim – suportul monetar și sprijinul pentru familiile cu copii – nu au beneficiat de finanțare o perioadă îndelungată în anii 2021-2022[252]. În acest context, se identifică

[250] *Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu privire la aprobarea Nomenclatorului serviciilor sociale, nr. 353 din 15.12.2011.* Disponibil: https://cnapss.gov.md/nomenclatoralserviciilorsociale

[251] *Legea fondului de susținere a populației, nr. 827 din 18.02.2000.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 65-67.

[252] *Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate.* Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 2023, p. 19. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala-1.pdf

necesitatea reformării sistemului de finanțare a serviciilor sociale, aspect care va fi abordat în cadrul subiectului: „Finanțarea serviciilor sociale”.

Serviciile sociale pot interveni în două tipuri distincte de situaţii:

- în situaţii excepţionale – de exemplu, pentru susţinerea celor care au suferit în urma unor calamităţi naturale, pentru susţinerea copiilor abuzaţi. În acest caz, serviciile pot fi oferite paralel cu anumite prestaţii băneşti sau de altă natură;
- în situaţie de dificultate cronică – de exemplu, pentru susţinerea persoanelor eliberate din locurile de detenţie, copiilor lipsiţi de îngrijire părintească, persoanelor dependente de drog şi alcool etc.

În doctrina românească[253], dar și în legislația României, serviciile sociale sunt clasificate în baza mai multor criterii. După scopul lor, se clasifică în: servicii de asistență și suport pentru asigurarea nevoilor de bază ale persoanei; servicii de îngrijire personală; de recuperare sau reabilitare; de inserție/reinserție socială. După categoria de beneficiari, se clasifică în: servicii sociale destinate copilului și/sau familiei; persoanelor cu dizabilități; persoanelor vârstnice; victimelor violenței în familie; persoanelor fără adăpost; persoanelor cu diferite adicții, respectiv consum de alcool, droguri, alte substanțe toxice, internet, jocuri de noroc etc.; victimelor traficului de persoane; persoanelor private de libertate; persoanelor sancționate cu măsura educativă sau pedeapsa neprivativă de libertate, aflate în supravegherea serviciilor de probațiune; persoanelor cu afecțiuni psihice; persoanelor din comunități izolate; șomerilor de lungă durată, precum și servicii sociale de suport pentru aparținătorii beneficiarilor. Al treilea criteriu este după regimul de asistare. În acest caz, serviciile sociale se clasifică în: servicii cu cazare, pe perioadă determinată sau nedeterminată: centre rezidențiale, locuințe protejate, adăposturi de noapte sau alte categorii de centre cu cazare, stabilite în nomenclatorul serviciilor sociale; servicii fără cazare: centre de zi, centre și/sau unități de îngrijire la domiciliu, cantine sociale, servicii mobile de acordare a hranei, ambulanța socială etc.. După locul de acordare, serviciile sociale se clasifică în: locuință de domiciliu sau reședința beneficiarului, cu aplicarea corespunzătoare a prevederilor legale; în centre de zi; în centre rezidențiale; la domiciliul persoanei care acordă serviciul; în comunitate. După regimul juridic al furnizorului, serviciile sociale pot fi organizate ca structuri publice sau private. După regimul de acordare, serviciile sociale se pot clasifica în servicii acordate în regim de accesare, contractare și documentare uzuale, servicii acordate în regim special cu eligibilitate și accesibilitate extinsă, care vizează măsurile preventive ce se oferă în regim de birocrație redusă și un set de servicii sociale care vor fi accesate de beneficiari doar în condițiile păstrării

[253] MOARCĂȘ, C-A., ZĂRNESCU, V.-L. *Op.cit.,* p. 601.

anonimatului, respectiv de persoane dependente de droguri, alcool, persoane care practică prostituția, victimele violenței în familie, victime ale traficului de persoane.

Indiferent de categoria serviciilor sociale, acestea îndeplinesc următoarele funcţii:

- dezvoltarea capacităţilor proprii ale persoanei, familiilor sau comunităţilor;
- suportul profesional – acesta are drept scop susţinerea, în vederea depăşirii problemelor personale, familiale sau comunitare, prin consiliere, terapie individuală sau de grup, a persoanelor care nu pot depăşi prin resurse proprii situaţia de dificultate în care se află;
- facilitarea absorbţiei suportului social – de multe ori, persoanele sau familiile aflate în dificultate nu cunosc ce drepturi, în domeniul protecţiei sociale, le oferă legea. De aceea, asistentul social are obligaţia de a-i informa despre aceste drepturi;
- focalizarea şi eficientizarea suportului social – diferitele servicii de asistenţă socială trebuie să ofere asistenţă focalizată şi selectivă familiilor sau persoanelor aflate în dificultate, precum şi să asigure utilizarea efectivă a resurselor alocate pentru acoperirea unui anumit risc;
- apărarea intereselor şi drepturilor persoanelor aflate în dificultate. Această funcţie se realizează în cazul în care persoana nu este capabilă să acţioneze în mod eficient pentru asigurarea respectării propriilor drepturi;
- diagnoza problemelor socioumane – această funcţie se realizează prin identificarea şi înregistrarea la nivel comunitar a segmentelor populaţiei vulnerabile. În cazul planificării serviciilor, obligatoriu trebuie să se ţină cont de categoriile de persoane vulnerabile care există în comunitatea respectivă;
- prevenţia – serviciile sociale au scopul de a preveni apariţia unor procese sociale patologice (de exemplu: abandon şcolar; delincvenţă; violenţă domestică).

3. Beneficiarii și prestatorii serviciilor sociale

În calitate de beneficiari ai servicilor sociale apar persoanele fizice sau familiile aflate în situație de dificultate. Aceștia pot fi identificați analizând reglementările juridice din art. 7 al Legii asistenței sociale: copiii şi tinerii ale căror sănătate, dezvoltare şi integritate fizică, psihică sau morală sunt prejudiciate în mediul în care locuiesc; familiile care nu îşi îndeplinesc în mod corespunzător

obligaţiile privind îngrijirea, întreţinerea şi educarea copiilor; familiile fără venituri sau cu venituri mici; persoanele afectate de violenţă în familie; familiile afectate de violență intrafamilială; persoanele fără familie, care nu pot gospodări singure, care necesită îngrijire şi supraveghere sau sunt incapabile să facă faţă nevoilor sociomedicale; familiile cu trei şi mai mulţi copii; familiile monoparentale cu copii; persoanele vârstnice; persoanele cu dizabilităţi; alte persoane şi familii aflate în dificultate.

Drepturile beneficiarilor la servicii sociale sunt asigurate prin: respectarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale, cu excluderea oricăror forme de discriminare; protecţia împotriva oricăror forme de violenţă, vătămare ori abuz fizic sau mintal, neglijare, rele tratamente sau exploatare, precum şi prin informarea asupra oricăror situaţii de risc şi a altor drepturi sociale; comunicarea, în termeni accesibili, a informaţiilor privind drepturile fundamentale şi măsurile legale de protecţie socială, precum şi a celor privind condiţiile care trebuie îndeplinite pentru a le obţine; încurajarea participării beneficiarului la procesul de luare a deciziilor referitoare la acordarea serviciilor sociale; exprimarea opiniei proprii privind serviciile sociale oferite; respectarea confidenţialităţii informaţiilor furnizate; protecţia bunurilor beneficiarului atunci când acesta nu are capacitatea deplină de exerciţiu, fiind îngrijit în familie sau în instituţie; respectarea demnităţii şi intimităţii personale ale beneficiarului.

În același context, beneficiarii de servicii sociale sunt obligaţi: să furnizeze informaţii corecte şi relevante cu privire la identitatea, situaţia familială, socială, economică şi la starea sănătăţii lor, fiind responsabili pentru veridicitatea acestor informaţii; să participe la procesul de luare a deciziilor referitoare la acordarea serviciilor sociale; să contribuie, în conformitate cu legislaţia, la prestarea serviciilor sociale; să comunice orice modificare a situaţiei lor.

Prestatori de servicii sociale pot fi persoane fizice sau persoane juridice publice ori private. Prestatori publici de servicii sociale sunt: instituțiile de asistență socială create de către autoritățile administrației publice centrale și gestionate de către autoritățile administrative din subordine; structurile responsabile de asistența socială și protecția drepturilor copilului din municipiul Chișinău și din unitatea teritorială autonomă Găgăuzia; autorităţile administraţiei publice locale de nivelul întâi. Categoriile și competența prestatorilor de servicii sociale, sunt evidențiate în cadrul temei: „Subiecții raporturilor juridice de protecție socială”.

Prestatori privaţi de servicii sociale sunt: asociaţiile obşteşti, fundaţiile, instituţiile private fără scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia – toate cu domeniul de activitate în sfera socială; persoanele juridice şi persoanele fizice – întreprinderi cu scop lucrativ, înregistrate în conformitate cu legislaţia; întreprinderile sociale, inclusiv întreprinderile sociale de inserţie.

Prestatorii de servicii sociale pot organiza şi oferi servicii sociale dacă sunt acreditaţi în condiţiile legii. Baza legală care reglementează procedura de acreditare o constituie Legea privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale[254] și Hotărârea Guvernului pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de acreditare a prestatorilor de servicii sociale.

Acreditarea constituie procedura prin care Autoritatea Națională de Acreditare a Prestatorilor de Servicii Sociale apreciază în mod oficial capacitatea funcțională, organizațională și administrativă a prestatorilor de a presta servicii sociale în corespundere cu legislația și standardele de calitate. Criteriile generale de acreditare sunt baza tehnico-materială, activitatea economico-financiară și calificarea personalului. Sistemul național de acreditare a prestatorilor de servicii sociale este constituit din Inspectoratul Social de Stat, care este o autoritate administrativă din subordinea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, și grupurile de experți în evaluare.

Prestatorii de servicii sociale vor putea fi acreditați dacă vor îndeplini cumulativ mai multe condiții. În special, trebuie să confirme că: sunt constituiți în condițiile legii; actul lor de înființare prevede inclusiv activități din domeniul serviciilor sociale; au posibilitatea de a obține resurse financiare suplimentare pentru asigurarea stabilității financiare și a durabilității procesului de prestare a serviciilor sociale; dispun de personal cu pregătire profesională adecvată tipului de servicii sociale pentru care solicită acreditarea și că aplică standardele de calitate ale servicilor sociale pentru care solicită acreditarea.

Pentru inițierea procedurii de acreditare, prestatorii de servicii sociale vor depune la Inspectorat: cererea de solicitare a acreditării, certificatul de înregistrare sau decizia de constituire și statutul. Nemijlocit procedura de acreditare a prestatorilor de servicii sociale se desfășoară în patru etape: inițierea procedurii de acreditare; autoevaluarea; evaluarea calității serviciilor sociale; adoptarea deciziei de acreditare/neacreditare.

Inițierea procedurii de acreditare prevede depunerea cererii, primirea documentației necesare și consultarea din partea Inspectoratului. În cadrul celei de-a doua etape – autoevaluarea – prestatorul de servicii sociale, în baza unei notificări, depune la Inspectorat, în termen de 10 zile lucrătoare de la data notificării, cererea de solicitare a acreditării. În funcție de tipul serviciului care urmează a fi evaluat, prestatorului i se oferă un pachet de documente necesar pentru autoevaluare. Perioada de autoevaluare va fi de 30 de zile în cazul celor care prestează servicii, la momentul inițierii procedurii de acreditare și de 10 zile în cazul prestatorilor de servicii sociale nou–înființați. Un exemplar al dosarului de autoevaluare este

[254] *Legea privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, nr. 129 din 08.06.2012.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 593.

prezentat grupului de experți, selectat pentru a realiza evaluarea prestatorilor de servicii sociale.

Evaluarea calității serviciilor sociale se realizează de către grupurile de experți formate pentru fiecare tip de servicii sociale. Procedura de evaluare are la bază mai multe etape: analiza documentelor prezentate de prestatorul de servicii sociale; evaluarea serviciului social în teren; prezentarea constatărilor evaluării serviciului; întocmirea raportului de evaluare a serviciului.

Evaluarea calității serviciului social în teren se efectuează de grupurile de experți constituite pentru fiecare tip de servicii sociale, prin aplicarea criteriilor de evaluare și durează în funcție de complicitatea serviciului, dar nu mai mult de 5 zile lucrătoare. Fiecare dintre experți întocmește în termen de 15 zile lucrătoare raportul de evaluare a serviciului pe care îl prezintă coordonatorului grupului de experți, iar coordonatorul în termen de 5 zile lucrătoare întocmește raportul final de evaluare a serviciului social. În baza acestuia și a recomandărilor care vin din partea grupului de experți, precum și în baza raportului de autoevaluare, în termen de 10 zile lucrătoare, Inspectoratul ia decizia cu privire la acreditarea sau neacreditarea prestatorului de servicii sociale, care constituie cea de-a patra etapă a procedurii de acreditare.

Inspectoratul informează prestatorul de servicii sociale despre decizia de acreditare sau neacreditare în formă scrisă, cu indicarea expresă a temeiurilor care au stat la baza adoptării deciziei date, în termen de 3 zile lucrătoare de la data adoptării acesteia. De asemenea, în termen de 5 zile lucrătoare de la data adoptării deciziei de acreditare are loc eliberarea certificatului de acreditare valabil timp de 5 ani.

Abordând procedura de acreditare a prestatorilor de servicii sociale, evidențiem că prestatorii nou–înființați vor fi supuși acreditării inițiale. Aceștia vor fi acreditați în mod obligatoriu înainte de admiterea beneficiarilor la aceste servicii și înainte de începerea prestării serviciilor sociale în cauză. Procedura de acreditare inițială demarează la data înregistrării cererii de acreditare inițială a prestatorului de servicii sociale. Inspectoratul va examina cererea de solicitare a acreditării inițiale și actele prezentate de prestatorul de servicii în termen de 5 zile lucrătoare și va informa în scris prestatorul despre trecerea la următoarea etapă de acreditare. De asemenea, în termen de 5 zile lucrătoare din data luării deciziei de acreditare inițială, Inspectoratul eliberează prestatorului un certificat de acreditare inițială care va fi valabil timp de un an.

Drept temei pentru respingerea cererii de solicitare a acreditării va servi neprezentarea tuturor documentelor, precum și depistarea de către Inspectorat a unor date neautentice în documentele prezentate de solicitant.

O altă formă a procedurii de acreditare este cea provizorie. Prestatorul de servicii sociale va fi acreditat provizoriu dacă în timpul evaluării serviciului social se constată necesitatea de a ajusta activitatea acestuia la standardele minime de calitate. Acesta este informat în scris despre decizia Inspectoratului privind acreditarea provizorie și neconformitățile depistate, precum și asupra perioadei în care acestea urmează a fi înlăturate. Prestatorul de servicii sociale poate fi acreditat provizoriu pe un termen limită de 12 luni, fără eliberarea certificatului de acreditare pentru această perioadă, păstrându-și aceleași drepturi și obligații în activitatea sa. Prestatorul va solicita o evaluare repetată până la data de expirare a acreditării provizorii, dar nu mai degrabă de 3 luni. În cadrul evaluării repetate, grupurile de experți vor examina modul în care au fost înlăturate neconformitățile depistate anterior și gradul de conformitate a activităților date cu standardele minime de calitate. Acreditarea provizorie nu poate fi urmată de o altă acreditare provizorie.

Este de menționat că, în anumite condiții, certificatul de acreditare al prestatorului de servicii sociale poate fi suspendat de către Inspectorat, în situațiile în care nu sunt îndeplinite criteriile privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, nu sunt respectate condițiile privind acreditarea sau se depistează neconformități în prestarea serviciilor sociale. De asemenea, certificatul de acreditare poate fi retras în baza deciziei Inspectoratului: la cererea prestatorului de servicii sociale; dacă există decizie cu privire la anularea înregistrării prestatorului de servicii sociale sau decizie de lichidare sau reorganizare a serviciului social; la identificarea unor date neautentice în documentele prezentate Inspectoratului; la neînlăturarea în termenul stabilit a circumstanțelor, care au condus la suspendarea acreditării; la constatarea faptului nerespectării repetate a prescripțiilor privind lichidarea încălcărilor ce țin de condițiile de acreditare. Prestatorul căruia i s-a retras certificatul de acreditare poate să depună o nouă cerere de acreditare doar dacă a expirat un termen de șase luni de la data retragerii certificatului de acreditare. Prestatorul căruia i s-a retras certificatul este obligat să înceteze imediat desfășurarea activității de prestare a serviciului social respectiv, să întreprindă toate măsurile necesare pentru asigurarea protecției drepturilor beneficiarilor serviciului dat și să restituie Inspectoratului certificatul de acreditare în decurs de 5 zile lucrătoare de la data primirii notificării de retragere a certificatului de acreditare.

4. Finanțarea serviciilor sociale

Deși cadrul legal de reglementare a finanțării serviciilor sociale în Republica Moldova este unul dezvoltat, totuși în țara noastră nu există un sistem de finanțare a acestor servicii consolidat și durabil, care să cuprindă resurse bugetare din diferite bugete, bine planificate și consolidate, și care să asigure sustenabilitatea financiară a prestării serviciilor sociale. Astfel, art. 26 din Legea serviciilor sociale prevede că serviciile sociale sunt finanțate din bugetul de stat, bugetele unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi, bugetele municipiului Chișinău și al unității teritoriale autonome Găgăuzia, dar și din alte resurse conform legislației. Astfel, finanțarea serviciilor sociale poate fi realizată și în parteneriat de la bugetul de stat, de la bugetul unităților administrativ-teritoriale de nivelul întâi și al doilea, conform atribuțiilor pe care le prevede legislația.

De asemenea, la finanțarea serviciilor sociale pot fi utilizate venituri proprii ale prestatorilor de servicii sociale, donații, sponsorizări sau alte contribuții ale persoanelor fizice sau juridice din țară și din străinătate, precum și alte surse etc.. Prestatorii au dreptul să presteze servicii sociale cu plată din contribuția beneficiarului sau a familiei acestuia. În același context, prestatorii de servicii sociale au dreptul să desfășoare activități economice pentru autofinanțarea serviciilor sociale prestate.

Deși pe parcursul perioadei de dezvoltare a sistemului de servicii sociale în Republica Moldova s-au identificat mai multe mecanisme de finanțare a acestui sistem, cadrul legal fiind supus de mai multe ori modificărilor, nici la etapa actuală legislația nu garantează că fondurile de finanțare a serviciilor sociale vor asigura finanțarea adecvată a acestora. Pe parcurs s-a încercat schimbarea paradigmei care a stat la baza mecanismului de finanțare a serviciilor sociale. Într-o anumită perioadă, transferurile de la Ministerul Finanțelor au fost făcute direct către autoritățile publice locale de nivelul întâi și doi, urmărindu-se scopul diminuării dependenței autorităților publice locale[255].

Totodată, pe parcurs s-a identificat faptul că autoritățile publice locale de nivelul întâi și doi nu întotdeauna au gestionat calitativ sursele financiare acordate. Astfel, în cadrul Reformei sistemului de asistență socială RESTART s-a prevăzut că, deși realizarea competențelor de dezvoltare și gestionare a serviciilor sociale a fost delegată către autoritățile publice locale de nivelul doi, acestea în loc să identifice resurse financiare pentru dezvoltarea serviciilor sociale, recomandau deseori structurilor teritoriale de asistență socială din subordine să redirecționeze cererile către autoritățile publice locale de nivelul întâi sau către Ministerul Muncii și Protecției Sociale. Ambiguitatea cadrului legal privind determinarea și

[255] PALIHOVICI, L. *Raport privind mecanismele de acreditare, contractare și finanțare a serviciilor sociale.* APSCF, 2020, p. 24. Disponibil: https://aliantacf.md/wp-content/uploads/2020/12/APSCF_raport-mecanisme-acreditare-compressed.pdf

repartizarea competențelor în domeniul serviciilor sociale, precum și lipsa delimitărilor clare între responsabilitățile autorităților publice locale de nivelul întâi și doi privind dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale, în contextul descentralizării, reprezintă piedici în calea dezvoltării serviciilor sociale de calitate. Autoritățile publice locale de nivelul doi nu au putut face față politicii de descentralizare administrativă și financiară în ceea ce privește dezvoltarea și gestionarea serviciilor sociale.

În majoritatea cazurilor, domeniul serviciilor sociale nu constituia o prioritate pentru Consiliile raionale sau municipale, iar structurile teritoriale de asistență socială nu aveau putere de decizie în procesul de planificare bugetară. În practică, pentru implementarea politicilor în domeniul asistenței sociale, Consiliile raionale sau municipale se bazau în cea mai mare parte pe resursele financiare primite de la bugetul de stat sub forma transferurilor cu destinație specială și a transferurilor cu destinație generală[256] și, într-o măsură mai mică, pe resursele provenite din proiectele finanțate din surse externe. Doar municipul Chișinău, municipul Bălți și unitatea teritorială autonomă Găgăuzia finanțau parțial asistența socială din venituri proprii.

În cele mai multe cazuri, autoritățile publice locale de nivelul doi alocau resurse din transferurile cu destinație generală primite doar pentru finanțarea serviciilor sociale existente, astfel că dezvoltarea serviciilor noi sau extinderea serviciilor pentru care existau cereri neacoperite era foarte limitată. În acest context, Reforma RESTART a propus: modificarea finanțării asistenței sociale, inclusiv a serviciilor sociale, astfel încât resursele financiare alocate bugetelor unităților administrativ-teritoriale de nivelul doi prin transferuri cu destinație generală, utilizate în domeniul asistenței sociale, să fie alocate Ministerului Muncii și Protecției Sociale, care va asigura dezvoltarea și funcționarea serviciilor sociale prin intermediul agențiilor teritoriale de asistență socială; finanțarea Pachetului minim de servicii sociale în integralitate din bugetul de stat; finanțarea serviciilor sociale înființate la nivel local în baza standardelor de cost dezvoltate de Ministerul Muncii și Protecției Sociale; aplicarea cu strictețe a principiilor bugetării bazate pe performanță; redifinirea rolului fondurilor sociale și a mecanismelor de reducere a sărăciei[257].

5. Procedura de acordare a serviciilor sociale

[256] *Legea privind finanțele publice locale, nr. 397 din 16.10.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 384-395.

[257] *Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate*. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 2023, p. 17-18. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala-1.pdf

În vederea solicitării serviciilor sociale, oricare persoană/familie defavorizată, neglijată sau abuzată, adresează iniţial o cerere în scris sau verbal unităţii de asistenţă socială din raza domiciliului său. Solicitarea de servicii sociale poate fi adresată şi direct unui alt prestator de servicii sociale, de la locul de trai al solicitantului.

Acţionând în interesele persoanei/familiei sau ale siguranţei sociale a comunităţii, cererea privind acordarea serviciilor sociale persoanei/familiei poate fi depusă de membrii comunităţii sau de alte persoane interesate, care vor indica motivul din care persoana sau reprezentantul legal al acesteia nu poate depune cererea de sine stătător. Lucrătorii instituţiilor instructiv-educative, medico-sanitare publice, ai celor de prestare a serviciilor sociale, poliţiei şi ai altor organe competente, care dispun de informaţii privind necesitatea acordării serviciilor sociale unei persoane/familii, sunt obligaţi să informeze neîntârziat, în decurs de 24 de ore, unitatea de asistenţă socială de la locul de trai al persoanei/familiei. În asemenea condiţii, astfel de cazuri vor fi examinate fără cererea persoanei sau a reprezentantului legal.

În temeiul cererii, unitatea de asistenţă socială: oferă informaţii sau consultanţă momentan sau cel mult în 3 zile, în cazul imposibilităţii de acordare imediată a acestora; asigură evaluarea iniţială a necesităţilor persoanei/familiei în scop de prestare a serviciilor sociale; procedează imediat, în situaţii de urgenţă, la prestarea serviciilor sociale, cu implicarea nemijlocită a autorităţilor competente.

Evaluarea iniţială se desfăşoară în termen de cel mult 10 zile de la data de înregistrare a cererii, decizia urmând a fi comunicată imediat atât persoanei care a depus cererea, cât şi persoanei în interesul căreia a fost scrisă cererea. Unitatea de asistenţă socială, în urma evaluării iniţiale, are dreptul: să respingă cererea, motivând decizia prin care persoanei i s-a refuzat acordarea serviciilor sociale; să ofere intervenţie de o singură dată; să efectueze evaluarea complexă; să refere cazul după competenţă, în situaţii de urgenţă, pentru prestarea serviciilor sociale sau când cazul nu poate fi soluţionat la nivel de comunitate. În caz de acceptare a cererii, structura teritorială de asistenţă socială, prin intermediul unităţii de asistenţă socială, asigură prestarea serviciilor sociale necesare pentru a satisface necesităţile identificate ale beneficiarului. În scop de respectare a dreptului beneficiarului în mediul familial, structura teritorială de asistenţă socială asigură soluţii pentru prevenirea separării membrilor familiei, iar în situaţia în care acest lucru nu este posibil, identifică soluţii care să permită reunirea membrilor familiei cât mai des posibil şi în locuri accesibile pentru fiecare.

În cazul în care rezultatele evaluării iniţiale sau ale intervenţiei de o singură dată sunt insuficiente pentru satisfacerea necesităţilor persoanei, unitatea de asistenţă socială efectuează evaluarea complexă, coordonând toate acţiunile cu structura teritorială de asistenţă socială. Evaluarea complexă se realizează prin

antrenarea nemijlocită a specialiştilor în domeniu şi/sau din domeniile conexe, cu participarea obligatorie a beneficiarului şi a celor care au efectuat evaluarea iniţială, şi se finalizează în termen de cel mult 10 zile de la data preluării cazului pentru efectuarea evaluării complexe. În urma evaluării complexe, structura teritorială de asistenţă socială elaborează planul individualizat de asistenţă a beneficiarului, care prevede, după caz, următoarele recomandări: acordarea serviciilor sociale primare în cadrul comunităţii în care beneficiarul domiciliază; acordarea serviciilor sociale specializate, stabilite conform planului individualizat de asistenţă, fie în familia biologică a beneficiarului, fie într-o familie substitutivă, fie în cadrul unor centre de zi sau de plasament temporar, prioritar la locul de trai de unde provine, iar complementar în unitatea administrativ-teritorială apropiată de acelaşi nivel sau de nivelul al doilea; referire la servicii sociale cu specializare înaltă.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care este noțiunea serviciilor sociale?
2. Care este importanța serviciilor sociale?
3. Care sunt criteriile de clasificare a serviciilor sociale?
4. Care sunt funcțiile serviciilor sociale?
5. Care sunt beneficiarii serviciilor sociale?
6. Cine sunt prestatorii serviciilor sociale?
7. Care sunt sursele de finanțare a serviciilor sociale?
8. Care este procedura de acordare a serviciilor sociale?

Referințe bibliografice:

1. *Constituţia Republicii Moldova din 29.07.1994*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 466.
2. DILION, M. *Contractarea serviciilor sociale:* Manual. 114 p. Disponibil: https://www.keystonemoldova.md/wp-content/uploads/sites/4/2021/11/manual.pdf
3. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la procedura de acreditare a prestatorilor de servicii sociale, nr. 95 din 07.02.2014.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 35-41.
4. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la Programul unic al asigurării obligatorii de asistenţă medicală, nr. 874 din 23.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 556-559.
5. *Legea ocrotirii sănătăţii, nr. 411 din 28.03.1995.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr. 34.

6. *Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistenţă medicală, nr. 1585 din 27.02.1998.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 38-39.
7. *Legea fondului de susținere a populației, nr. 827 din 18.02.2000.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 65-67.
8. *Legea privind finanțele publice locale, nr. 397 din 16.10.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 384-395.
9. *Legea asistenţei sociale, nr. 547 din 25.12.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 42-44.
10. *Legea cu privire la asistenţa juridică garantată de stat, nr. 198 din 26.07.2007.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 157-160.
11. *Legea serviciilor sociale, nr. 123 din 18.06.2010.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
12. *Legea asistenței sociale a României, nr. 292 din 20.12.2011.* În: Monitorul Oficial al României, 2011, nr. 905. Disponibil: https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/133913
13. *Legea privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, nr. 129 din 08.06.2012.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 593.
14. MOARCĂȘ, C-A., ZĂRNESCU, V-L. *Securitatea socială într-o lume în schimbare*. București: Universul Juridic, 2025. 696 p.
15. *Ordinul Ministrului Muncii, Protecției Sociale și Familiei cu privire la aprobarea Nomenclatorului serviciilor sociale, nr. 353 din 15.12.2011.* Disponibil: https://cnapss.gov.md/nomenclatoralserviciilorsociale
16. PALIHOVICI, L. *Raport privind mecanismele de acreditare, contractare și finanțare a serviciilor sociale.* APSCF 2020. 63 p. Disponibil: https://aliantacf.md/wpcontent/uploads/2020/12/APSCF_raport-mecanisme-acreditare- compressed.pdf
17. POP, L. M. *Dicționar de politici sociale.* București: Expert, 2002. 874 p. Disponibil: https://ro.scribd.com/document/347974066/Dictionar-de-politici-sociale-pdf
18. *Reforma sistemului de asistență socială RESTART: pentru acces echitabil la servicii sociale de calitate*. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 2023. Disponibil: https://social.gov.md/wp-content/uploads/2023/03/Reforma-sistemului-de-asistenta-sociala-pdf
19. ZAMFIR, C., VLASCEANU, L. *Dicționar de socilogie*. 754 p. Disponibil: https://www.academia.edu/46907344/Dictionar_de_Sociologie_Catalin_Zamfir_Lazar_V lasceanu

Tema 18. APĂRAREA DREPTURILOR DE PROTECȚIE SOCIALĂ

Unități de conținut:

1. **Forme și metode de apărare a drepturilor de protecție socială**
2. **Contestarea deciziilor autorităților în cadrul drepturilor de protecție socială**

Abilități:

- definește formele de apărare a drepturilor de protecție socială
- definește metodele de apărare a drepturilor de protecție socială
- stabilește subiecții raporturilor litigioase în cadrul dreptului de protecție socială
- identifică competența la soluționarea litigiilor ce izvorăsc din realizarea drepturilor de protecție socială
- identifică termenele de prescripție în cadrul soluționării litigiilor ce izvorăsc din realizarea drepturilor de protecție socială
- modelează diverse modalități de apărare a drepturilor de protecție socială încălcate
- propune variante de soluționare a litigiilor ce izvorăsc din realizarea drepturilor de protecție socială
- întocmește acte de procedură necesare în cadrul litigiilor ce izvorăsc din realizarea drepturilor de protecție socială

Rezultate ale învățării:

RÎ 1. poate colecta și examina datele şi informaţiile referitoare la probleme concrete de drept
RÎ 2. poate estima domeniul în care se încadrează problema/situația concretă de drept
RÎ 3. poate determina/selecta și interpreta corect normele juridice ce pot fi aplicate în contextul definit
RÎ 4. poate stabili asemănările și deosebirile dintre actele normative naţionale, europene/internaţionale aplicabile domeniului de activitate
RÎ 9. poate formula raționamente și judecăți în vederea argumentării ideii/soluției/deciziei
RÎ 10. poate aplica metode eficiente de analiză și raționament juridic bazat pe acte normative, practică și studii doctrinare actuale
RÎ 17. poate certifica realizările consultanței, asistenței, reprezentării prin elaborarea de documente confirmative

1. Forme și metode de apărare a drepturilor de protecție socială

Conform prevederilor art. 4 al Legii cu privire la actele normative, actul normativ are caracter public, obligatoriu, general și impersonal, iar prevederile

acestuia sunt executorii, opozabile tuturor subiecților de drept și, în caz de necesitate, sunt impuse prin forța de constrângere a statului[258].

În pofida declarării caracterului obligatoriu al normei juridice prin care este stabilită conduita participanților la relațiile sociale, caracterul social și subiectiv al comportamentului acestora nu exclude abateri de la conduita prestabilită, fapt ce duce la încălcări ale actelor normative, iar acestea, la rândul lor, generează diferite conflicte și litigii. Mai menționăm că nu doar încălcările reale pot genera litigii, ci și divergențele de interpretare a actului normativ sau nivelul insuficient al culturii juridice a subiecților raporturilor sociale.

Teoretic, încălcări ale normelor de drept sunt posibile în cadrul tuturor categoriilor de raporturi sociale, inclusiv în cadrul celor guvernate de normele dreptului protecției sociale, iar analiza activității autorităților de control și de ocrotire a normelor de drept, precum și a statisticii judiciare, confirmă că astfel de încălcări sunt admise nu doar teoretic.

Indicăm inițial că printre prioritățile incluse în Programul de dezvoltare strategică al Oficiului Avocatului Poporului pentru anii 2023-2030 se regăsește și prioritatea ce ține nemijlocit de dreptul la asistență și protecție socială: „Persoanele în situații de risc și vulnerabilitate beneficiază de protecție, asistență socială, servicii sociale comunitare”. În cadrul acesteia, Oficiul Avocatului Poporului constată diferite încălcări ale acestui drept, inclusiv rezultate din carențele legale și din lipsa asigurării din partea statului a acestor drepturi în măsură deplină, cum ar fi indexările insuficiente sub formă de asistență socială suplimentară – fie prin servicii sociale, fie prin prestații sociale, în special pentru grupurile cele mai afectate; sau tratamentul diferențiat al persoanelor fără domiciliu în Republica Moldova, față de cele cu domiciliul stabilit, în materie de plată a alocațiilor lunare de stat pentru anumite merite[259].

De menționat că și Rapoartele de control al prestațiilor sociale ale Inspectoratului Social de Stat scot în evidență mai multe încălcări ale normelor juridice din domeniul protecției sociale, doar că acestea se axează preponderent pe încălcări ale autorităților la stabilirea și achitarea diferitor tipuri de prestații sociale. Printre acestea, menționăm acordarea dreptului la prestații sociale în lipsa statutului ocupațional; nedeclararea modificărilor intervenite în statutul ocupațional; declararea eronată sau nedeclararea modificărilor intervenite în venitul familiei;

[258] *Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.

[259] *Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023.* Disponibil: https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-omului/anuale/

declararea eronată a componenței familiei; completarea eronată a fișei electronice de calcul; neîntocmirea anchetelor sociale etc.[260].

Subliniem și faptul că numărul de cazuri aflate pe rolul instanțelor de judecată la fel este un indiciu care demonstrează existența unor reale sau presupuse încălcări ale legislației din domeniu, în mare parte cele reale fiind confirmate prin hotărâri de admitere a acțiunilor înaintate, iar cele presupuse – prin respingerea acestora. Spre exemplu, conform raportului statistic privind examinarea cauzelor conform Codului administrativ, în 2023 numărul cererilor parvenite în instanțele de fond la categoria Acțiuni privind controlul legalității actelor administrative ale Casei Naționale de Asigurări Sociale a constituit 800, iar în instanțele de apel în același an au fost înregistrate 202 cauze din aceeași categorie[261].

În altă ordine de idei, prin declararea caracterului obligatoriu al legii, unul dintre scopurile de bază ale legiuitorului devine faptul ca legea să fie aplicată în practică, iar drepturile ce vor fi recunoscute participanților la raporturile sociale să nu rămână declarative, ci să aibă o posibilitate reală de realizare, iar realizarea practică a drepturilor prevăzute de lege pentru participanții la relațiile sociale poate avea loc fie prin impunerea respectării lor, fie prin preîntâmpinarea încălcării lor, fie și prin restabilirea celor deja încălcate.

Pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime, sistemul dreptului prevede diferite forme și metode de apărare la care pot apela participanții la relațiile sociale care consideră că le-a fost încălcat un asemenea drept.

Formele de bază de apărare a drepturilor și intereselor legitime, inclusiv în cadrul raporturilor de protecție socială, sunt forma administrativă și forma judiciară.

Posibilitatea apărării drepturilor civile încălcate, în opinia autorilor Comentariului Codului civil al Republicii Moldova, constituie una dintre garanțiile realizării acestor drepturi[262]; or, în sens larg, drepturile în cadrul rămurii protecției sociale la fel fac parte din categoria drepturilor civile.

Cele două forme de bază, menționate *supra*, prin care persoana își poate apăra un drept, și anume – forma judiciară și forma administrativă, sunt instituite prin prevederile art. 15 din Codul civil al Republicii Moldova.

Astfel, persoana care se consideră lezată într-un drept de-al său se poate adresa pentru apărarea lui cu o cerere în instanța de judecată competentă sau cu o plângere adresată unui organ administrativ, în cazul existenței acestuia. În condițiile depunerii unei cereri, petiții sau plângeri unui organ administrativ, hotărârea

[260] *Rapoarte de control al prestațiilor sociale.* Disponibil: https://iss.gov.md/rapoartedecontrolalpresta%C8%9Biilorsociale

[261] Raport statistic privind examinarea cauzelor conform Codului administrativ. Disponibil: https://www.csm.md/ro/statistica-judiciara.html

[262] ANTOHI, L., BAIEȘ, S., BAIEȘU, A., BLOȘENCO, A. [et al.] *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova.* Vol. I. Chișinău: ARC, 2005, p. 44.

acestuia (precum și inacțiunea lui) oricum poate fi contestată în instanța de judecată – fapt ce, în final, la fel ar presupune o posibilă apelare la forma judecătorească de apărare a dreptului. Mențiunea respectivă, care direct rezultă din prevederea art. 15 din Codul civil, conform căreia hotărârea emisă pe cale administrativă poate fi atacată în instanța de judecată, dă temei de a numi forma administrativă de apărare și drept formă administrativ-judiciară de apărare a drepturilor și intereselor, utilizarea acestui termen fiind întâlnită în doctrină[263]. La general, doctrina la fel evidențiază aceste două forme de apărare a drepturilor și intereselor, din rândul tuturor formelor ce mai pot fi aplicate[264].

Forma administrativă de apărare a drepturilor în cadrul ramurii poate fi realizată de către solicitanții de diferite tipuri de prestații sociale, care vor considera răspunsul autorităților drept unul contrar legii, prin depunerea unor petiții fie acelorași autorități, fie autorităților ierarhic superioare, care, pentru majoritatea dintre ele (cum ar fi Casa Națională de Asigurări Sociale, Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă, Inspectoratul Social de Stat) va fi Ministerul Muncii și Protecției Sociale, fie și prin adresarea unei cereri Avocatului Poporului.

Cu referire la ultimul, menționăm că prevederile art. 11 al Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) stabilesc dreptul Avocatului Poporului de a verifica respectarea exercitării conforme de către autoritățile publice, de către organizații și întreprinderi, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare, de către persoanele cu funcții de răspundere de toate nivelurile a atribuțiilor acestora privind respectarea drepturilor și libertăților omului, precum și de a prezenta acestora obiecțiile și recomandările sale referitoare la asigurarea drepturilor și libertăților omului, în vederea îmbunătățirii activității. În același timp, printre atribuțiile Avocatului Poporului regăsim și atribuția de a examina cererile cu privire la încălcarea drepturilor și libertăților omului[265].

Cu referire la forma administrativă, menționăm că doctrina indică legalitatea drept o condiție necesară și importantă a statului de drept, și aceasta presupune respectarea strictă a prevederilor normelor de drept atât de către stat, cât și de toți membrii societății[266].

La general, pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime civile sunt utilizate mai multe forme, cum ar fi: autoapărarea; medierea; forma jurisdicțională

---

[263] MACOVEI Gh., BORȘ, A., JIMBEI, I. *Formele de apărare a drepturilor civile* (Suport de curs). Chișinău: Tipografia Centrală, 2015, p. 31-32.

[264] BELEI, E., BORȘ, A., CHIFA, F., COBAN, I., CREȚU, V. [et. al]. *Drept procesual civil. Partea generală*. Chișinău: Lexon-Prim, 2016, p. 24.

[265] *Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03.04.2014*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 110-114.

[266] ORLOV, M., BELECCIU, Ș. *Drept administrativ*. Chișinău: Elena-V.I., 2005, p. 209.

extrajudiciară și forma obștească. În acest context, menționăm că, datorită specificului raporturilor de protecție socială, aceste forme nu capătă o răspândire în domeniu, chiar dacă nu excludem posibilitatea medierii unor litigii și nu subestimăm apărarea drepturilor unor categorii de persoane (cum ar fi, spre exemplu, cele cu dizabilități) prin intermediul uniunilor sale.

Astfel, forma administrativă și cea judiciară rămân a fi mai viabile, cu o predominare a ultimei, numărul de litigii examinate în instanțele de judecată cu implicarea doar a Casei Naționale de Asigurări Sociale, menționat *supra,* fiind o dovadă în acest sens.

Respectiv, rezultând din prevederile art. 20 din Constituția Republicii Moldova, care instituie principiul accesului liber la justiție prin asigurarea că orice persoană are dreptul la satisfacţie efectivă din partea instanţelor judecătoreşti competente împotriva actelor care violează drepturile, libertăţile şi interesele sale legitime și nici o lege nu poate îngrădi accesul la justiţie, considerăm forma judiciară drept cea mai eficientă formă de apărare a drepturilor în cadrul protecției sociale, inclusiv prin prisma posibilității de executare silită a hotărârilor emise de instanțele de judecată în cadrul acestei forme de apărare, ele fiind asigurate prin mecanismul coercitiv al statului.

Conform art. 33 alin. (1) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova[267], instanţele judecătoreşti judecă toate cauzele civile cu participarea persoanelor fizice, persoanelor juridice şi autorităţilor publice privind apărarea drepturilor, libertăţilor şi intereselor legitime încălcate sau contestate, cauze pentru care legea nu prevede competenţa altor organe.

Prin prisma normelor de procedură, drepturile ce decurg din raporturile de protecție socială pot fi apărate prin adresarea în instanța de judecată în câteva tipuri de proceduri judiciare civile: în procedura contencioasă administrativă; în procedura contencioasă generală – acțiune civilă; și în procedura necontencioasă – procedura în ordonanță.

Menționăm că contestarea de către beneficiari a acțiunilor prestatorilor de servicii în cadrul raporturilor de asigurare socială nu va fi exercitată în ordinea procedurii în cazul cererilor cu valoare redusă; or, conform art. 276^2 alin. (2) din Codul de procedură civilă, această procedură nu se aplică în materie fiscală, vamală sau în cazul răspunderii pentru prejudiciul cauzat de o autoritate publică ori de o persoană cu funcţie de răspundere și al răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin acţiunile ilegale ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii sau ale instanţelor de judecată, precum şi în cazul litigiilor cu privire la drepturile nepatrimoniale.

[267] *Codul de procedură civilă a Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 285-294.

Acțiunile în apărarea drepturilor ce decurg din raporturile de protecție socială beneficiază de scutiri la achitarea taxei de stat și a taxei de timbru. Astfel, potrivit Anexei nr. 2 la Legea taxei de stat, Scutirile de taxa de stat și de taxa de timbru operează în următoarele cazuri: pct. 1.1.11: scutirea de la plata taxei de stat în acțiunile de contencios administrativ, cu excepția pct. 1.15 din Anexa nr. 1 la Legea nr. 213/2023 (pentru cerințele referitoare la încasarea prejudiciului moral și material formulate în cauzele de contencios administrativ, caz în care taxa de stat se va achita în cuantumul prevăzut la pct. 1.1. din Anexa nr. 1 din legea indicată); pct. 1.5.1.: scutiri de la plata taxei de satat și a taxei de timbru pentru cererile înaintate de către Oficiul Avocatului Poporului privind apărarea intereselor petiționarilor ale căror drepturi și libertăți constituționale au fost încălcate (printre care, după cum am indicat *supra*, se regăsesc și cele de protecție socială); pct. 1.7.: se scutesc de taxa de stat și de taxa de timbru autoritățile administrației publice centrale, organele centrale de specialitate ale administrației publice, Curtea de Conturi și organele subordonate lor finanțate de la bugetul de stat, precum și autoritățile administrației publice locale – la înaintarea acțiunilor și la contestarea hotărârilor instanțelor de judecată, inclusiv în cauzele examinate în procedură de contencios administrativ, indiferent de calitatea lor procesuală (subpct.1.7.1. din Anexa nr. 2 la Legea nr. 213/2023); pct. 1.9.: se scutesc de taxa de stat și de taxa de timbru instituțiile de asistență socială – în acțiunile de regres împotriva cauzatorului de daună, pentru încasarea de la acesta a ajutoarelor și pensiei care se plătesc persoanei prejudiciate sau membrilor familiei acesteia (subpct. 1.9.1.); pct. 1.11.: se scutesc de taxa de stat și de taxa de timbru organizațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, instituțiile acestora, întreprinderile și asociațiile de instruire și producție, îngrijitorul persoanei cu dizabilități membru al familiei al cărui venit lunar este mai mic decât un salariu mediu pe economie[268].

Potrivit art. 2 alin. (3) lit. a) din Codul administrativ al Republicii Moldova[269], prevederile acestuia nu se aplică raporturilor juridice de drept privat la care participă autoritățile publice. În acest caz, urmând să fie intentată o acțiune civilă în ordinea contencioasă generală, prevăzută de normele Titlului II din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova.

Astfel, în cazul în care ne vom afla în prezența unui litigiu ce reiese din solicitarea autorității publice de restituire a prestației achitate de la beneficiarul care, spre exemplu, a obținut această prestație în mod fraudulos, se va depune cerere de

[268] *Legea taxei de stat, nr. 213 din 31.07.2023*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 306-309.

[269] *Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.

chemare în judecată conform normelor procedurale privind procedura contencioasă generală.

Legislația procesual civilă prevede și posibilitatea apărării drepturilor ce reies din raporturile de protecție socială în ordinea procedurii necontencioase – procedura în ordonanță. Însă, în acest caz, categoriile de cauze ce pot fi deduse instanței de judecată se rezumă doar la pretenţiile ce rezultă din restanțele aferente obligațiilor fiscale în conformitate cu prevederile Codului fiscal (art. 345 lit. i) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova). Astfel, în cazul pretenţiei ce rezultă din restanțele aferente obligațiilor fiscale în conformitate cu prevederile Codului fiscal, creditorul obligației fiscale poate depune cerere de eliberare a ordonanței judecătorești în temeiul art. 345 lit. i) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Potrivit art. 129 alin. (6) din Codul fiscal al Republicii Moldova[270], obligaţia fiscală reprezintă obligaţia contribuabilului de a plăti la buget o anumită sumă ca impozit, taxă, prime de asigurare obligatorie de asistenţă medicală şi contribuţii de asigurări sociale de stat, majorare de întârziere (penalitate) şi/sau amendă. Contribuţia de asigurări sociale reprezintă suma datorată în mod obligatoriu de plătitorul contribuțiilor la bugetul asigurărilor sociale de stat – persoana care, conform legislației privind sistemul public de asigurări sociale de stat, este obligată să calculeze și să achite la bugetul asigurărilor sociale de stat contribuții de asigurări sociale, majorări de întârziere și amenzi. Categoriile de plătitori și de asigurați, cotele de contribuții de asigurări sociale de stat obligatorii ce urmează a fi calculate și transferate la bugetul asigurărilor sociale de stat de către plătitori, baza de calcul al acestora și termenele de virare la bugetul asigurărilor sociale de stat, precum și tipurile prestațiilor sociale asigurate sunt indicate în Anexa nr. 1 la Legea privind sistemul public de asigurări sociale. Calculul, baza lunară de calcul al contribuţiei de asigurări sociale şi plata contribuţiei de asigurări sociale sunt stipulate la art. 20 – 22 ale Legii privind sistemul public de asigurări sociale. Toți plătitorii de contribuții la bugetul asigurărilor sociale de stat, inclusiv cei finanțați de la bugetul public național, sunt obligați să calculeze și să vireze, în mărimea cuvenită și în termenele stabilite în Anexa nr. 1 la Legea privind sistemul public de asigurări sociale, contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii la bugetul asigurărilor sociale de stat, aferente salariilor calculate și altor recompense. Neonorarea, de către oricare din subiecții plătitori indicați în art. 17 alin. (1) al Legii privind sistemul public de asigurări sociale, a obligației de plată a contribuției de asigurări sociale în termenul stabilit atrage după sine plata unei majorări de întârziere (penalități), stabilite prin legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul respectiv. De exemplu, pentru anul 2025 aceasta este stabilită în art. 4 al Legii

[270] *Codul fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163 din 24.04.1997.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997, nr. 262.

bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025, fiind în mărime de 0,1% din suma datoriei pentru fiecare zi de întârziere[271]. Potrivit art. 28 alin (4) al Legii privind sistemul public de asigurări sociale, calculul majorării de întârziere (penalității) se efectuează de către CNAS fără emiterea unei decizii speciale, iar calculul majorărilor de întârziere (penalităților) pentru contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii calculate ca urmare a controlului fiscal se efectuează de către Serviciul Fiscal de Stat. Iar potrivit art. 30 al aceleiași legi, în cazul neplăţii, în termenele stabilite de legislație, a contribuţiilor datorate bugetului asigurărilor sociale de stat, Serviciul Fiscal de Stat procedează la aplicarea măsurilor de executare silită, conform legislaţiei fiscale, fiind asimilate obligației fiscale contribuţiile de asigurare socială de stat, alte sume impuse spre plată contribuabililor în bugetul asigurărilor sociale de stat, precum şi sumele majorărilor de întârziere (penalităţilor) şi amenzilor aplicate pentru încălcarea legislaţiei de asigurări sociale. Astfel, conform prevederilor normative în vigoare, la înaintarea pretenției în temeiul art. 345 lit. i) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, calitatea de creditor o va deține Serviciul Fiscal de Stat (art. 30 al Legii privind sistemul public de asigurări sociale).

Pentru a confirma pretenția și, respectiv, a fi emisă ordonanța judecătorească, creditorul trebuie să prezinte instanței de judecată: (i) contractul de asigurare și, după caz, actul de reziliere a contractului de asigurare din cauza neplății în termenele stabilite a contribuţiei de asigurări sociale; (ii) calculul restanțelor la bugetul asigurărilor sociale de stat; (iii) calculul majorării de întârziere (penalității), efectuat de către CNAS sau de către însuși Serviciul Fiscal de Stat, după caz (art. 28 alin (4) al Legii nr. 489/1999 privind sistemul public de asigurări sociale); (iv) Acordul de eşalonare a stingerii datoriilor majorărilor de întârziere (penalităţilor) faţă de bugetul asigurărilor sociale de stat de modelul din Anexa nr. 2 la Regulamentul cu privire la eşalonarea stingerii datoriilor majorărilor de întârziere (penalităţilor) faţă de bugetul asigurărilor sociale de stat, aprobat prin Ordinul CNAS nr. 98-A din 15.05.2015; (v) pretenția prealabilă înaintată debitorului și, după caz, dovada lipsei răspunsului din partea debitorului sau răspunsul debitorului din care reiese cert și neechivoc recunoașterea pretenției creditorului și imposibilitatea de executare a acesteia. Deși Legea privind sistemul public de asigurări sociale prevede și posibilitatea de a încasa amenzi pentru nerespectarea legislației sociale, această categorie de plăți va putea fi solicitată doar în ordinea procedurii contencioase generale, nu și în procedura în ordonanță. În procedura în ordonanță amenzile pentru nerespectarea legislației sociale nu vor putea fi încasate, reieșind din caracterul limitativ al normei stipulate la art. 345 lit. i) din Codul de

[271] *Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025, nr. 303 din 19.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 552-555.

procedură civilă al Republicii Moldova – pretenția ce rezultă din restanțele aferente obligațiilor fiscale în conformitate cu prevederile Codului fiscal, amenda nefiind datoria directă a debitorului obligației fiscale, ci înscriindu-se în plățile cu caracter sancționar (art. 32 alin. (1) și art. 34 alin. (1) din Codul contravențional al Republicii Moldova).

Ținem să menționăm că încălcarea normelor juridice care reglementează drepturi din domeniul protecției sociale poate genera mai multe categorii de litigii, și nu doar de protecție socială. Astfel, pe lângă litigii care rezultă din contestarea deciziilor prestatorilor de refuz în recunoașterea statutului special; contestarea deciziilor prestatorilor de acordare a prestației sociale; solicitarea restituirii de la beneficiari a prestațiilor primite neîntemeiat; solicitarea încasării plăților contribuțiilor de asigurări sociale calculate și neachitate ș.a., menționăm și faptul că încălcările normelor juridice respective pot genera și litigii de muncă, cum ar fi depistarea de către salariat a faptului că angajatorul nu l-a înregistrat pe acesta în mod oficial și acționarea angajatorului, în legătură cu aceste inacțiuni, în instanța de judecată pentru constatarea existenței raporturilor de muncă, dar și a stagiului de cotizare și obligarea achitării contribuțiilor de asigurări sociale.

2. Contestarea deciziilor autorităților în cadrul drepturilor de protecție socială

Contestarea deciziilor autorităților publice de către persoana care pretinde o prestație socială, în majoritatea cazurilor anume atunci când se solicită o prestație socială ce urmează a fi calculată și achitată de către o autoritate publică, are loc în procedura contencioasă administrativă.

La general, în cazul apărării drepturilor ce decurg din raporturile de protecție socială în ordinea procedurii contencioase administrative, se vor aplica deopotrivă dispozițiile Codului de procedură civilă al Republicii Moldova, precum și cele instituite de Codul administrativ al Republicii Moldova. Astfel, Codul de procedură civilă al Republicii Moldova stipulează în art. 277 și 278 că orice persoană care se consideră vătămată într-un drept, recunoscut de lege, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluţionare în termen legal a unei cereri se poate adresa instanţei judecătoreşti competente pentru anularea actului, repunerea în drept şi repararea prejudiciului; iar examinarea acţiunilor în contenciosul administrativ se efectuează de către instanţele judecătoreşti respective conform normelor generale ale Codului de procedură civilă, cu excepţiile şi completările stabilite de legislaţia contenciosului administrativ.

La rândul său, Codul administrativ, în art. 191 alin. (1), dispune asupra competenței jurisdicționale pentru acțiunea în contencios administrativ, indicând că judecătoriile soluționează în fond toate acțiunile în contencios administrativ. Contestarea actelor de dispoziție ale instanțelor de judecată emise în contencios administrativ se efectuează potrivit art. 191 alin. (4), alin. (5) lit. b): curțile de apel soluționează cererile de apel împotriva hotărârilor și recursurile împotriva încheierilor emise de judecătorii, iar Curtea Supremă de Justiție soluționează cererile de recurs împotriva hotărârilor, deciziilor și a încheierilor curților de apel. În sensul procedurii contencioase administrative, în calitate de reclamant poate fi orice persoană fizică sau juridică care justifică un drept propriu vătămat prin activitate administrativă, ultima, conform art. 5 din Codul administrativ, reprezentând totalitatea actelor administrative individuale și normative, a contractelor administrative, a actelor reale, precum și a operațiunilor administrative realizate de autoritățile publice în regim de putere publică, prin care se organizează aplicarea legii și se aplică nemijlocit legea. În cadrul litigiilor ce țin de revendicarea unui drept de protecție socială, în calitate de reclamant, în majoritatea cazurilor, va apărea solicitantul unei prestații sociale. În același timp, în calitate de pârât apare structura care desfășoară activitate administrativă, iar în litigiile din domeniul protecției sociale aceste structuri vor fi autoritățile competente de a stabili și achita o careva prestație socială, cum ar fi Casa Națională de Asigurări Sociale, Agenția Națională de Ocupare a Forței de Muncă, Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă ș.a.

În litigiile ce rezultă din raporturile de protecție socială, obiecte în contencios administrativ pot fi: Actul administrativ individual – de exemplu, decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale de refuz în stabilirea pensiei pentru limită de vârstă sau decizia Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă de refuz în stabilirea statutului de șomer; Actul administrativ normativ – de exemplu, un ordin al Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă prin care este stabilită o procedură de acces la măsurile de ocupare a forței de muncă; Contractul administrativ – de exemplu, contractul prin care persoana își achiziționează în mod individual stagiu de cotizare pentru anul în curs; Operațiunile administrative executorii sau îndreptate împotriva unui terț – cum ar fi procesarea incorectă a datelor ce dau persoanei dreptul la pensia anticipată; Inacțiunea autorității publice – neemiterea actului administrativ individual, cum ar fi decizia de stabilire și achitare a îndemnizației de șomaj; Acte reale – informațiile, avertizările sau recomandările autorităților publice și acțiunile întreprinse de acestea.

Termenele de adresare a acțiunii în contencios administrativ variază, fiind de: 30 de zile (art. 209 alin. (1) din Codul administrativ al Republicii Moldova) pentru acțiunea în contestare – de anulare în tot sau în parte a unui act administrativ

individual; termenul începe să curgă de la: (i) data comunicării sau notificării actului administrativ individual, dacă legea nu prevede procedura prealabilă; (ii) data comunicării sau notificării deciziei cu privire la cererea prealabilă sau data expirării termenului prevăzut de cod pentru soluționarea acesteia și acțiunii în obligare – obligare a autorității publice să emită un act administrativ individual; 1 an (art. 209 alin. (2) din Codul administrativ al Republicii Moldova) – dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acțiunii în contencios administrativ se admite în termen de un an de la comunicarea sau notificarea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă; imprescriptibil (art. 209 alin. (3) din Codul administrativ al Republicii Moldova) – pentru acțiunea în realizare, acțiunea în constatare și acțiunea de control normativ nu există termen de înaintare a acțiunii în contencios administrativ. În cazul acțiunii în realizare, acțiunii în constatare și acțiunii de control normativ legea nu instituie nici obligativitatea depunerii cererii prealabile.

Însăși cererea prealabilă este instituția care oferă o cale de soluționare prejudiciară a litigiilor administrative (art. 19 din Codul administrativ al Republicii Moldova). Scopul procedurii prealabile este de a verifica legalitatea actelor administrative individuale. Cererea prealabilă poate fi îndreptată atât spre anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual ilegal sau nul, cât și spre emiterea unui act administrativ individual. Legea prevede că cererea prealabilă poate fi depusă numai dacă persoana își revendică drepturile încălcate prin emiterea sau respingerea emiterii unui act administrativ individual (art. 166 din Codul administrativ al Republicii Moldova). Totodată, dacă nu este denumită ca atare, o cerere prealabilă nu poate fi respinsă din acest motiv dacă este clară intenția de apărare împotriva unei decizii care are ca obiect emiterea unui act administrativ individual (art. 164 alin. (4) din Codul administrativ al Republicii Moldova). Potrivit art. 164 alin. (1) și alin. (2) din Codul administrativ al Republicii Moldova, cererea prealabilă se depune în scris, pe suport de hârtie sau în formă de document electronic, la autoritatea publică emitentă. Codul administrativ prevede că dacă cererea prealabilă se depune la autoritatea publică ierarhic superioară, aceasta transmite neîntârziat autorității emitente cererea prealabilă și o eventuală cerere de suspendare a executării actului administrativ individual. Ziua depunerii cererii la autoritatea publică ierarhic superioară se consideră ziua depunerii cererii la autoritatea publică emitentă. Suspendarea executării actului administrativ individual defavorabil se decide de autoritatea publică competentă pentru soluționarea cererii prealabile; decizia cu privire la suspendarea executării se ia în termen de 5 zile lucrătoare din momentul înregistrării, daca legea nu prevede altfel (art. 172 alin. (3) din Codul administrativ al Republicii Moldova). Termenul de soluționare a cererii

de suspendare a executării actului administrativ individual prevăzut la art. 172 alin. (3) începe să curgă din data înregistrării cererii la autoritatea publică emitentă. Soluționarea cererii prealabile are loc în conformitate cu dispozițiile art. 167 din Codul administrativ al Republicii Moldova. Astfel, dacă consideră cererea prealabilă ca fiind admisibilă și întemeiată, autoritatea publică emitentă anulează în tot sau în parte actul administrativ individual contestat sau emite actul administrativ individual solicitat. Dacă respinge în tot sau în parte cererea prealabilă ca fiind inadmisibilă sau neîntemeiată, autoritatea publică emitentă transmite dosarul administrativ cu toate actele autorității publice ierarhic superioare. Dacă prin cererea prealabilă se solicită și repararea prejudiciului, atunci cererea privind repararea prejudiciului se examinează de autoritatea publică emitentă în procedură administrativă separată.

Potrivit art. 168 și art. 169 din Codul administrativ al Republicii Moldova, dacă autoritatea publică emitentă a respins în tot cererea prealabilă, decizia definitivă cu privire la cererea prealabilă este luată de autoritatea publică ierarhic superioară. Dacă autoritatea publică emitentă a respins în parte cererea prealabilă, autoritatea publică ierarhic superioară soluționează doar partea respinsă a cererii prealabile.

În condițiile în care pentru soluționarea litigiului corespunzător nu este prevăzută procedura prealabilă, decizia autorității urmează a fi contestată direct în instanța de judecată de contencios administrativ, iar în cazurile când legea cere respectarea procedurii prealabile, decizia cu privire la cererea prealabilă, la rândul ei, poate fi contestată în instanța de judecată de contencios administrativ.

Posibilitatea și calea de soluționare a eventualelor litigii este direct prevăzută în cuprinsul unor acte normative ce reglementează relațiile juridice de protecție socială.

Astfel, art. 40 al Legii privind sistemul public de pensii stipulează că decizia privind stabilirea dreptului la pensie sau respingerea cererii de pensionare, privind reținerile din pensie sau încasarea sumelor plătite în plus poate fi contestată la Casa Naţională de Asigurări Sociale, iar în cazul dezacordului cu decizia Casei Naţionale de Asigurări Sociale, aceasta poate fi atacată în instanţa de judecată, în conformitate cu prevederile Codului administrativ.

O prevedere similară întâlnim și în cazul ce ţine de stabilirea, calcularea şi plata indemnizaţiilor adresate familiilor cu copii. Astfel, pct. 63 din Hotărârea Guvernului cu privire la indemnizaţiile adresate familiilor cu copii stabilește că litigiile ce ţin de stabilirea, calcularea şi plata indemnizaţiilor se soluţionează de Casa Naţională de Asigurări Sociale, a cărei decizie poate fi atacată în instanţa de judecată, conform legislaţiei.

În cazul litigiilor ce izvorăsc din plata indemnizaţiilor pentru incapacitate temporară de muncă şi altor prestaţii de asigurări sociale, conform prevederilor art. 33 al Legii privind indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestaţii de asigurări sociale, litigiile ce ţin de aplicarea acestei legi se soluţionează de Casa Națională de Asigurări Sociale sau de Inspectoratul de Stat al Muncii, ale căror decizii pot fi atacate în instanţă de judecată, conform legislaţiei în vigoare.

După cum am menționat *supra*, pentru unele litigii legea prevede posibilitatea adresării persoanei care contestă modul de stabilire și achitare a prestației sociale direct în instanța de judecată.

Astfel, art. 33 al Legii asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale stabilește că deciziile asigurătorului pot fi contestate în instanțele de judecată, iar până la luarea deciziei instanţei de judecată, executarea deciziei asigurătorului nu poate fi suspendată.

Legea cu privire la serviciile sociale stipulează că litigiile în domeniul prestării serviciilor sociale care nu pot fi soluţionate în condiţiile unei concilieri amiabile între părţile interesate sunt referite spre soluţionare instanţelor de judecată, conform legislaţiei, iar actele administrative prin care sunt lezate drepturile sau interesele legitime ale persoanei fizice sau juridice implicate în raporturi din domeniul prestării serviciilor sociale pot fi atacate în instanţa de contencios administrativ.

Norme similare regăsim și în prevederile art. 31 al Legii privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, care stabilesc că litigiile privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale care nu pot fi soluţionate pe cale amiabilă de către părţile interesate sunt transmise spre soluţionare instanţelor de judecată conform legislaţiei, iar actele administrative prin care sunt lezate drepturile sau interesele legitime ale persoanei fizice sau juridice implicate în procesul de acreditare a prestatorilor de servicii sociale pot fi contestate în conformitate cu prevederile Codului administrativ.

O prevedere specială regăsim în cuprinsul Legii privind sistemul public de asigurări sociale, care dispune necesitatea înființării completelor de judecată specializate în domeniul asigurărilor sociale. Astfel, potrivit prevederilor art. 52 al legii respective, până la înființarea completelor de judecată specializate în domeniul asigurărilor sociale, cererile privind raporturile de asigurări sociale născute în temeiul acestei legi se fac la instanţele de judecată competente spre a le soluţiona conform legislaţiei anterioare.

Sarcini de autoevaluare:

1. Care sunt formele de apărare a drepturilor de protecție sociale?
2. Care este aplicarea formei administartive de apărare a drepturilor protecției sociale?
3. Care litigii din sfera protecției sociale sunt examinate în procedura contenciosului administrativ?
4. Care litigii din sfera protecției sociale sunt examinate în procedura contenciosului civil?

Referințe bibliografice:

1. ANTOHI, L., BAIEȘ, S., BAIEȘU, A., BLOȘENCO, A. [et al.]. *Comentariul Codului civil al Republicii Moldova.* Vol. I. Chișinău: ARC, 2005. 816 p. ISBN 9975-61-407-8.
2. BELEI, E., BORȘ, A., CHIFA, F., COBAN, I., CREȚU, V. [et al.]. *Drept procesual civil. Partea generală.* Chișinău: Lexon-Prim, 2016. 464 p. ISBN: 978-9975-4072-9-8
3. BELEI, E., BOTNARI V., CHIFA, F. [et al.]. *Drept procesual civil. Partea generală* Ed. a 3-a. Chișinău: Lexon-Prim. 2024, 555 p. ISBN 978-9975-173-07-0.347.91/.95(075.8)
4. *Codul administrativ al Republicii Moldova, nr. 116 din 19.07.2018.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 309-320.
5. *Codul civil al Republicii Moldova, nr. 1107 din 06.06.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 66-75.
6. *Codul de procedură civilă a Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 285-294.
7. *Codul fiscal al Republicii Moldova, nr. 1163 din 24.04.1997*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1997 nr. 262.
8. *Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr.1.
9. *Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la indemnizaţiile adresate familiilor cu copii, nr. 1478 din 15.11.2002.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 154-157.
10. *Legea privind sistemul public de pensii, nr. 156 din 14.10.1998*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 42-44
11. *Legea privind sistemul public de asigurări sociale, nr. 489 din 08.07.1999.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 1-4.
12. *Legea asigurării pentru accidente de muncă şi boli profesionale, nr. 756 din 24.12.1999*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 31-33

13. *Legea privind indemnizaţiile pentru incapacitate temporară de muncă şi alte prestaţii de asigurări sociale, nr. 289 din 22.07.2004.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 168-170.
14. *Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18.06.2010*. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr. 155-158.
15. *Legea privind acreditarea prestatorilor de servicii sociale, nr. 129 din 08.06.2012*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 181-184.
16. *Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03.04.2014*. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 110-114.
17. *Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2018, nr. 7-17.
18. *Legea taxei de stat, nr. 213 din 31.07.2023.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 306-309.
19. *Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025, nr. 303 din 19.12.2024.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2024, nr. 552-555.
20. MACOVEI, Gh., BORȘ, A., JIMBEI, I. *Formele de apărare a drepturilor civile* (Suport de curs). Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 268 p. ISBN 978-9975-53-483-3.
21. ORLOV, M., BELECCIU, Ș. *Drept administrativ*. Chișinău: Elena-V.I., 2005. 270 p. ISBN 9975-935-88-5
22. Raport anual privind respectarea drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova în anul 2023. Disponibil: https://ombudsman.md/rapoarte/drepturile-omului/anuale/
23. Rapoarte de control al prestațiilor sociale. Disponibil: https://iss.gov.md/rapoartedecontrolalpresta%C8%9Biilorsociale
24. Raport statistic privind examinarea cauzelor conform Codului Administrativ. Instanțe de fond a. 2023. Disponibil: https://www.csm.md/files/Statistica/2023/12_Luni/Judecatorii/7-Indice-3-contencios.pdf
25. Raport statistic al Curții de Apel privind examinarea cauzelor conform Codului administrativ, a.2023. Disponibil: https://www.csm.md/files/ Statistica/2023/12_Luni/CA/10- Indice-3a-civile.pdf

Anexa 1

Categoriile de plătitori și de asigurați, tarifele și termenele de virare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii

Categoriile de plătitori și de asigurați, tarifele contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii, baza de calcul al acestora și termenele de virare la bugetul asigurărilor sociale de stat, precum și tipurile prestațiilor sociale asigurate se stabilesc după cum urmează:

Categoriile de plătitori și de asigurați	**Tarifele și baza de calcul al contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii**	**Termenele de virare a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii**	**Tipurile prestațiilor sociale asigurate**
1.1. Angajatorul, persoana juridică sau fizică asimilată angajatorului: – pentru persoanele angajate prin contract individual de muncă, persoanele aflate în raporturi de serviciu în baza actului administrativ ori prin alte tipuri de contracte civile în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, cu excepția celor specificate la pct. 1.2–1.5; – pentru angajații și/sau alte persoane fizice, în baza contractelor civile, în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, în cazul rezidenților parcurilor pentru tehnologia informației;	29% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații – pentru angajatorii autorităților/instituțiilor bugetare și autorităților/ instituțiilor publice la autogestiune, cu excepția instituțiilor de învățământ superior și a instituțiilor medico-sanitare 24% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații – pentru angajatorii sectorului privat, instituțiilor de învățământ superior și ai instituțiilor medico-sanitare	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat

– pentru cetățenii Republicii Moldova angajați prin contract în proiecte, în instituții și organizații internaționale, indiferent de sursa de finanțare a activităților, în cazul în care acordurile internaționale la care Republica Moldova este parte nu prevăd scutirea de plată a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii; – pentru persoanele care desfășoară activitate în funcții elective ori sunt numite în cadrul autorităților executive; – pentru judecători, procurori, Avocați ai Poporului			
1.2. Angajatorul – pentru persoanele angajate prin contract individual de muncă ori prin alte contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, care activează în condiții speciale de muncă conform anexei nr. 2	39% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații – pentru angajatorii autorităților/ instituțiilor bugetare și autorităților/ instituțiilor publice la autogestiune, cu excepția angajatorilor sectorului privat 32% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații – pentru angajatorii sectorului privat	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat

1.3. Persoanele care exercită independent profesiunea de medic în una dintre formele de organizare a activității profesionale prevăzute de Legea ocrotirii sănătății nr. 411/1995	24% la venitul medicului de familie titular al practicii medicului de familie, determinat în conformitate cu prevederile legislației	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat
1.4. Rezidenții parcurilor pentru tehnologia informației	În conformitate cu prevederile Legii nr. 77/2016 cu privire la parcurile pentru tehnologia informației	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat din venitul asigurat prevăzut de Legea nr. 77/2016 cu privire la parcurile pentru tehnologia informației
1.5. Angajatorii din agricultură (persoane fizice și juridice) care practică în decursul perioadei de gestiune nu mai puțin de 70% din activitățile stipulate în grupele 01.1–01.6 din Clasificatorul activităților din economia Moldovei – pentru persoanele angajate prin contract individual de muncă ori prin alte contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii:	24% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat
– din mijloacele angajatorului	18% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații		

– de la bugetul de stat	6% la suma salariilor și recompenselor calculate lunar pentru toți angajații		
1.6. Persoanele fizice, cu excepția pensionarilor, persoanelor cu dizabilități, precum și a persoanelor care se încadrează în categoriile de plătitori prevăzute la pct. 1.1–1.5, care se regăsesc în una dintre situațiile: – fondatori ai întreprinderilor individuale, inclusiv fondatori ai gospodăriilor țărănești (de fermier); – persoane fizice care desfășoară activități independente în domeniul comerțului cu amănuntul, cu excepția comerțului cu mărfuri supuse accizelor; – persoanele fizice care exercită activităţi în domeniul achizițiilor de produse din fitotehnie și/sau horticultură și/sau de obiecte ale regnului vegetal	Taxă fixă în conformitate cu legea bugetului asigurărilor sociale de stat anuală	Lunar, câte 1/12 din suma anuală, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Pensia pentru limită de vârstă și ajutorul de deces
1.6[1]. Liber-profesioniştii care practică activitate în sectorul justiţiei, cu excepția pensionarilor, persoanelor cu dizabilități, precum și a	Taxa fixă în conformitate cu legea bugetului asigurărilor sociale de stat anuală	Lunar, câte 1/12 din suma anuală, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestaţii de asigurări sociale de stat

persoanelor care se încadrează în categoriile de plătitori prevăzute la pct. 1.1–1.6			
1.7. Titularii patentei de întreprinzător, cu excepția pensionarilor, persoanelor cu dizabilități, precum și a persoanelor care se încadrează în categoriile de plătitori prevăzute la pct. 1.1–1.6[1]	Taxă fixă în conformitate cu legea bugetului asigurărilor sociale de stat anuală, dar nu mai puțin de 1/12 din această sumă lunar, în funcție de durata activității desfășurate pe bază de patentă	La momentul solicitării sau prelungirii patentei	Pensia pentru limită de vârstă și ajutorul de deces
1.9. Beneficiarii – pentru persoanele fizice care exercită activități în calitate de zilieri în temeiul Legii nr. 22/2018 privind exercitarea unei activități necalificate cu caracter ocazional desfășurate de zilieri, cu excepția persoanelor care se încadrează în categoriile de plătitori prevăzute la pct. 1.1–1.7	6% la remunerația zilnică	Lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Pensia pentru limită de vârstă și ajutorul de deces
1.10. Antreprenorii independenți prevăzuți la cap. 10^4 al Titlului II din Codul fiscal nr. 1163/1997	În conformitate cu prevederile cap. 10^4 al Titlului II din Codul fiscal nr. 1163/1997	În componența impozitului unic lunar, până la data de 25 a lunii următoare lunii de gestiune	Toate tipurile de prestații de asigurări sociale de stat

Aliona Chisari-Rurak **Tatiana Mihailov**

Dorin Josanu **Oxana Chisari-Lungu**

DREPTUL PROTECȚIEI SOCIALE

Manual

Redactare – *Ariadna Strungaru*
Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 2025. Formatul 70x100 $^{1}/_{12}$.
Coli de tipar 28,5. Coli editoriale 21,8.
Comanda 58. Tirajul 20 ex.

Editura USM
Str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009
e-mail: *editurausm@gmail.com*